

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Т.С. Володіна, О.П. Рудківський

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ
для першого (бакалаврського) рівня
Навчально-методичний посібник

Київ
Вид. центр КНЛУ
2017

УДК 81'25 (075.8)
В-68

Друкується за рішенням вченої ради
Київського національного лінгвістичного університету
(протокол № 21 від 26 червня 2017 року)

Рецензенти:

Безугла Лілія Ростиславівна – доктор філологічних наук, професор кафедри німецької філології і перекладу Харківського національного університету імені Василя Назаровича Каразіна;

Дорофєєва Маргарита Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладу Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Синегуб Світлана Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики Київського національного лінгвістичного університету

Володіна Т.С., Рудківський О.П.

В 68 Загальна теорія перекладу для першого (бакалаврського) рівня.
Навч.-метод. посібник. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. – 296 с.

Укладачі:

Володіна Т.С. – кандидат філологічних наук, доцент;
Рудківський О.П. – кандидат філологічних наук,
доцент.

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Стислий виклад лекційного матеріалу	6
1.1. Лекція I. Загальна теорія перекладу (ЗТП) як розділ сучасної лінгвістики.....	6
1.2. Лекція II. Поняття перекладу як особливого виду комунікації.....	15
1.3. Лекція III. Поняття еквівалентності та адекватності перекладу в ЗТП.....	26
1.4. Лекція IV. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації.....	34
1.5. Лекція V. Різновиди та моделі перекладу у ЗТП.....	40
1.6. Лекція XI. Фонетичний та граматичний аспект перекладу.....	42
1.7. Лекція XII. Лексичний та прагматичний аспекти перекладу.....	50
1.8. Лекція XIII. Фаховий переклад у ЗТП.....	57
1.9. Лекція IX. Проблема лакун і реалій у ЗТП.....	65
1.10. Лекція X. Переклад / лексикографія / термінографія у ЗТП.....	75
2. Методичні матеріали до семінарських занять для студентів денної форми навчання	82
2.1. Заняття № 1. Вступ до загальної теорії перекладу. ЗТП як розділ лінгвістики	82
2.2. Заняття № 2. Перекладацькі трансформації. Різновиди та моделі перекладу. Фонетичний та граматичний аспекти перекладу	114
2.3. Заняття № 3. Лексичний та прагматичний аспекти перекладу. Фаховий переклад	140
2.4. Заняття № 4. Проблема лакун і реалій. Переклад – лексикографія – термінографія	170
Додатки	197
Додаток А. Витяг із типової програми навчальної нормативної дисципліни.....	197
Додаток Б. Витяг із робочої навчальної програми нормативної дисципліни.....	245
Додаток В. Вимоги щодо оформлення проектних робіт із “ЗТП”.....	255
Додаток Г. Витяги з наукових статей українських і зарубіжних теоретиків та практиків із проблемних питань курсу та завдання до них.	265
Додаток Д. Словник термінів та понять з курсу “Загальна теорія перекладу”.....	277
Додаток Е. Списки літератури до курсу.....	287

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги й студенти!

Загальна теорія перекладу як лінгвістична дисципліна у галузі філологічної освіти широко впроваджується в навчальний процес спеціалізованих вищих навчальних закладів України.

Необхідність створення навчально-методичного посібника була продиктована недостатньою науково-методичною та дидактичною базою для проведення лекційних та семінарських занять із нововведеної дисципліни “Загальна теорія перекладу”, що видається дуже незручним як для викладачів, так і студентів, які осягають теоретичні основи перекладу.

Навчально-методичний посібник побудований таким чином, що матеріал, який отримують студенти на лекціях, закріплюється на семінарських заняттях та під час самостійної роботи. Теоретичні питання та практичні завдання, що пропонуються для семінарських занять скеровані на вдосконалення теоретичних та практичних навичок перекладу. Практичні завдання курсу корелюють з тими, що студенти отримують під час занять з практичного курсу перекладу.

У збірці подано типову програму навчальної нормативної дисципліни, робочу навчальну програму нормативної дисципліни, запропоновано стислий виклад лекційного матеріалу (10 лекцій курсу) та методичні матеріали до семінарських занять для студентів денної / заочної форми навчання (4/5 семінарських занять), розроблено завдання для самостійного виконання в письмовій формі, репрезентовано зразки модульних контрольних робіт та критерії їх оцінювання, складено списки рекомендованої обов'язкової / додаткової літератури, а також електронні навчально-методичні матеріали (Moodle) з навчальної дисципліни ЗТП, представлено перелік тем курсових та дипломних робіт з курсу, зразки комплексних контрольних робіт з комплектом необхідної документації, а також репрезентовано добірку творчих робіт студентів II-го курсу факультету перекладачів КНЛУ, які виконано в результаті проходження курсу “ЗТП”.

Автори навчально-методичного посібника пропонують також витяги із наукових статей останніх років корифеїв і молодих перекладачів українського й зарубіжного перекладознавства та розроблені до них завдання для самостійного конспектування матеріалу. Метамову *загальної теорії перекладу* подано у словнику термінів до курсу, що допоможе максимально успішно оволодіти термінологією навчальної дисципліни.

У навчально-методичному посібнику окреслено глобальні аспекти *загальної теорії перекладу*, що складають повну картину дидактичних проблем курсу: поняття моделі перекладу, параметри одиниці перекладу, проблема оцінки перекладного тексту, сфера перекладацької діяльності, межі структурно-семантичних відповідностей висловлення мови джерела та мови перекладу, типологія перекладу та технології відтворення різних лексичних одиниць рідною мовою з урахуванням відповідних словотвірних особливостей, питання адекватності та еквівалентності перекладання.

Навчально-методичний посібник підготовлено на кафедрі німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики Київського національного лінгвістичного університету. Він призначений для студентів II курсу, які навчаються за спеціальністю “Переклад”, а також для аспірантів, перекладачів-практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблемами загальної теорії перекладу.

Автори висловлюють щире подяку рецензентам – д. філол. наук, проф., професору кафедри німецької філології і перекладу факультету іноземних мов Харківського національного університету імені Василя Назаровича Каразіна **Л. Р. Безуглій**, канд. філол. наук, доц., доценту кафедри германської філології та перекладу Інституту Філології КНУ ім. Тараса Шевченка **М.С. Дорофесвій**, та канд. філол. наук, доц., доценту кафедри німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики Київського національного лінгвістичного університету **С.В. Синьгуб**, зауваження яких були враховані при роботі над навчально-методичним посібником.

м. Київ, 2017 р.

Ваші автори

1. СТИСЛИЙ ВИКЛАД ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

ЛЕКЦІЯ I

ТЕМА: ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ (ЗТП) ЯК РОЗДІЛ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

ПЛАН:

1. Вступ до ЗТП.
2. Мета, предмет, об'єкт, компетенції, завдання ЗТП.
3. Місце ЗТП серед інших дисциплін гуманітарного циклу.
4. Наукові школи у ЗТП.
5. Проблема дефініції “перекладу” у ЗТП.
6. Типологія перекладів.

*Диктатори повинні боятися свого перекладача
і дантиста, так як вони є могутнішими за них самих.
Сер Уїнстон Леонард Спенсер-Черчіль*

Підвищений інтерес до проблем перекладу є визначальною рисою сучасної лінгвістики. П'єр-Франсуа Кайе¹ назвав ХХ століття – століттям перекладу.

Наука про “переклад” або “перекладання” має численні назви: *укр.* теорія перекладу, перекладознавство, наука про переклад; *англ.* a Science of Translating, translation studies; *исп.* traductologie, traductologia; *фр.* traduction; *ит.* Traduzione; *нім.* Übersetzungswissenschaft, Translatorik, Translatologie, Translation².

Теорія перекладу – логічно обґрунтована модель двомовної комунікації; теоретична частина лінгвістики перекладу (розділу лінгвістики, що вивчає переклад як лінгвістичне явище)³.

Теорія перекладу, або загальне перекладознавство – наукова дисципліна, що вивчає процес перекладу та результати перекладацької діяльності⁴.

Метою курсу “Загальна теорія перекладу” є засвоєння основних теоретичних положень сучасної теорії перекладу та формування наукового підходу до планування та здійснення перекладацької діяльності.

ЗТП знайомить студентів із сучасним станом перекладознавчої науки в Україні та за кордоном і підводить теоретичний підсумок під засвоєними практичним знаннями та навичками в галузі перекладу.

Курс “Загальної теорії перекладу” є необхідною базою для самостійної науково-дослідної роботи студентів із їх основного фаху.

¹ П'єр-Франсуа Кайе заснував Міжнародну федерацію перекладачів, яка об'єднує перекладачів більше п'ятдесяти країн.

² Васенко Л. А. Фахова українська мова: Навчальний посібник / Л. А. Васенко, В. В. Дубічинський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.

³ Комиссаров В. Н. Теория перевода: (Лингвистические аспекты) / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : Высш. школа, 1990. – 253 с.

⁴ І. Литвин. Перекладознавство. Режим доступу до підручника: <http://eprints.cdu.edu.ua/60/>

Завданнями загальної теорії перекладу є:

- ✓ розкриття базових понять загальної теорії перекладу;
- ✓ висвітлення основних проблем загальної теорії перекладу;
- ✓ визначення процесу перекладу та його закономірностей;
- ✓ аналіз сутності міжмовних перекладацьких відповідників різних

рівнів шляхом узагальнення та систематизації спостережень над конкретними текстами оригіналу та перекладу;

- ✓ опис стратегій, тактик та технологій перекладу;
- ✓ розгляд історії перекладацької теорії та практики;
- ✓ визначення ролі перекладів у розвитку вітчизняної культури;
- ✓ формування умінь і навичок перекладацької діяльності тощо.

Об'єктом загальної теорії перекладу є перекладні тексти та їхні оригінали, порівняння яких між собою надає дослідникам об'єктивні дані для розвитку теорії перекладу¹.

Предметом вивчення загальної теорії перекладу – процес перекладу як подвійний інтерпретаційно-породжувальний дискурс. ЗТП *вивчає* універсальні закономірності процесу перекладу загалом та залежно від жанру перекладних текстів, *визначає* теоретичні засади міжмовних, стилістичних, функціональних й інших відповідників, специфіку усного та письмового перекладу тощо. О. В. Федоров визначав загальну теорію перекладу як “*систему узагальнення, застосовувану до перекладу різних видів матеріалу з різних мов на різні мови*”².

Таблиця № 1

Розділи загального перекладознавства та предмет їх вивчення³

<i>Найменування розділу</i>	<i>Предмет вивчення</i>
<i>Загальна теорія перекладу</i>	<ul style="list-style-type: none">✓ Універсальні закономірності перекладу.✓ Теоретичні основи міжмовних відповідностей.✓ Теоретичне обґрунтування перекладацької діяльності залежно від жанру тексту.✓ Теорія перекладу стилістичних, емоційних, функціональних, аксіологічних факторів.✓ Специфіка усного та письмового перекладу.

¹ Коптілов Віктор. Теорія і практика перекладу: Навч. посібник. К.: Юніверс, 2002. – 280 с.

² І. Литвин. Перекладознавство. Режим доступу до підручника: <http://eprints.cdu.edu.ua/60/>

³ Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

<i>Приватні теорії перекладу</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Особливості перекладу з однієї конкретної мови іншою. ✓ Співвідношення мовних одиниць різних рівнів. ✓ Когнітивний аспект міжмовних відповідностей. ✓ Типи okazіональних мовних відповідностей. ✓ Індивідуальні прийоми перекладу, обумовлені специфікою системи засобів міжмовних відповідностей. ✓ Переклад конкретних видів матеріалу.
<i>Спеціальні теорії перекладу</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Різновиди перекладацької діяльності. ✓ Переклад усний / письмовий. ✓ Переклад синхронний / послідовний. ✓ Переклад послівний / абзацно-фразовий. ✓ Своєрідність перекладу, зумовлена жанровими особливостями. ✓ Переклад художньої літератури.
<i>Теорія історії перекладу</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Переклад наукової літератури. ✓ Переклад технічної літератури. ✓ Переклад публіцистичної літератури. ✓ Переклад офіційно-ділової літератури.
<i>Теорія машинного перекладу</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Напрямок перекладацької діяльності протягом історії розвитку теорії перекладу. ✓ Періодизація теорії перекладів. ✓ Уявлення про сутності перекладу, пов'язані з історією розвитку перекладацької науки. ✓ Моделювання процесу перекладу за допомогою машин

Загальна теорія перекладу спираючись на поняття структурної лінгвістики та теорії інформації, *розглядає* переклад як міжмовну комунікацію, а сам процес перекладу як такий, що складається з **двох** основних етапів – **аналізу** (розуміння повідомлення) і **синтезу** (творення повідомлення).

У центрі уваги ЗТП – типи реалізації процесу перекладу, різноманітні перетворення текстів при перекладі.

Положення ЗТП конкретизують на матеріалі **двох** мов, які вступають між собою в контакт у процесі перекладу (наприклад, переклад з англійської або італійської мови українською, з німецької французькою і т. п.).

Загальне та часткове завжди *взаємопов'язане*.

Часткові теорії перекладу спираються на широкий емпіричний матеріал, збагачують загальну теорію, роблять її достовірнішою та доказовішою¹. Часткові теорії аналізують під кутом зору процесу перекладу *лексичні, морфологічні, синтаксичні* особливості двох мов і виробляють рекомендації щодо найбільш ефективних способів перекладу текстів.

З частковими теоріями перекладу взаємодіють *стильові теорії перекладу*, які узагальнюють практику перекладу текстів, що належать до певного функціонального стилю. Отже, маємо теорії перекладу наукових та технічних текстів, офіційно-ділових текстів, газетно-інформаційних повідомлень, публіцистики.

Найбільш розвиненою з-поміж стильових теорій є *теорія художнього перекладу*. Мета цієї галузі перекладознавства — *шукати шляхи* вдосконалення мистецтва перекладу, *всесторонньо досліджувати особливості* творчого процесу перекладу літературних творів та *розробляти принципи* його аналізу й критерії його оцінки.

У той час як спеціальні теорії перекладу досліджують специфіку різних видів перекладацької діяльності (*переклад усний, письмовий, синхронний, послідовний, абзацно-фразовий*) й особливості, своєрідність і закономірності, зумовлені жанром твору, що перекладається (*переклад художньої, наукової, технічної, публіцистичної та іншої літератури*).

Загальна і часткові теорії перекладу:

- виявляють найбільшу близькість до таких лінгвістичних наук, як лексикологія і граматики
- *часткові теорії* перекладу безпосередньо ґрунтуються на порівняльній лексикології та граматиці двох мов,
- *теорія художнього перекладу* закономірно пов'язана із лінгвістикою (мовознавством), із літературознавством, стилістикою, оскільки “першоелементом” художнього твору, є мова.
- *Історія теорії та практики перекладу* пов'язана з дослідженням історичних етапів й основних напрямків перекладацької діяльності, періодизацією перекладів, варіюванням уявлень про сутність перекладу, роль перекладної літератури в національних літературах тощо.
- *Критика перекладу* дає оцінку адекватності перекладу оригіналові й обумовлює значення перекладів для культури мови, що приймає. Цей напрямок зазвичай пов'язаний із перекладами художньої літератури та тільки починає оформлюватися в самостійний науково обґрунтований розділ загального перекладознавства.
- *Теорія машинного перекладу* є підґрунтям моделювання процесу природного перекладу. Вона спрямована на комп'ютерне програмування та створення автоматичних систем перекладу з однієї мови іншою переважно науково-технічних і ділових текстів.

¹ Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

- Деякі дослідники вважають, що у сучасному перекладознавстві існують ще два розділи: **практикологія перекладу**, яка включає в себе соціологію перекладу, редакційну роботу над перекладом, методологію критики перекладу, та **дидактика перекладу**¹, що вивчає питання навчання перекладачів і складання посібників для них.
- Становлення когнітивної лінгвістики зумовило появу нової галузі перекладознавства – **когнітивної транслатології**, орієнтованої на дослідження концептуальних структур, які відповідають вербальним формам текстів оригіналу та перекладу, а також когнітивних механізмів перетворення інформації при перекладі².
- Переклад завше відігравав особливу роль у розвитку світової культури.
- Ф. Ніцше заявляв рішуче: “Міру відчуття історії тією чи іншою епохою можна виміряти по тому, як в цю епоху *перекладають* тексти, та по тому, як ця епоха намагається зробити своїм здобутком попередні часи та книги минулих епох”³.
- Переклад з’явився одразу після народження писемності.
- Найдавніша форма письма – шумерський клинопис – виникла в Месопотамії. Такі письмові знаки постали ще 4,5 тисячоліть тому у формі текстів на двох і трьох мовах, виконаних на глиняних табличках, знайдених під час археологічних розкопок. Саме старовавілонські таблички релігійного змісту, написані шумерською та аккадською мовами, – найдревніші свідки перекладацької діяльності.
- Перший перекладач, якого знаємо за іменем, єгиптянин Анхурмес, верховний жрець (XIV ст. до н.е.) (див. на рис. 1, 2):

Рисунок 1

Рисунок 2

¹ Черноватий Л. М, Карабан В. І. Переклад англomовної економічної літератури: / Л. М. Черноватий, В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 272 с.

² Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

³ Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй., А. М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.

Дефініції терміну “переклад” залежать від дослідницьких цілей і поглядів ученого та його приналежності до тієї чи іншої наукової школи.

Існує багато визначень поняття *переклад* (більше 40), вони розрізняються за структурним, семантичним та функціональним підходом.

Переклад – це заміна елементів або структур однієї мови на елементи іншої (Н. Хомський, Ю. Найда).

Переклад – це передача мовою перекладу найближчих еквівалентів оригінального повідомлення з точки зору значення та стилю (Ч. Табер, Ю. Найда).

З точки зору функціонально-комунікативної спрямованості розрізняються *три види перекладу*: художній, суспільно-політичний та спеціальний.

За способом виконання *переклад* може бути:

- письмовим;
- усним, на слух;
- усним, з листа;
- послідовним / синхронним.

Головними видами усного перекладу є *послідовний* (consecutive) та *синхронний* (synchronous).

Усі ці підходи роблять певний внесок у сучасне розуміння перекладу як міжмовної комунікації. Таке розуміння перекладу поділяють українська (І. Корунець, В. Карабан, В. Коптілов, О. Семенець) та російська (Л. Бархударов, В. Комісаров, О. Швейцер) школи.

Згідно з цим підходом, *переклад* – це процес трансформації мовленнєвого повідомлення з однієї мови другою мовою за умови, що його значення залишається незмінним [Гелій Чернов].

Переклад – процес трансформації мовленнєвого утворення на одній мові в мовленнєве утворення на іншій мові при збереженні незмінного значення (Л. Бархударов).

Леонід Степанович Бархударов

Переклад – одне з найдавніших занять людини. Розбіжність мов спонукала людей до цієї нелегкої, але такої необхідної праці, яка слугує цілям спілкування й обміну духовними цінностями між народами. Слово “переклад” багатозначне; воно має два термінологічні значення, які нас цікавлять. Перше з них визначає розумову діяльність, процес передачі змісту, вираженого однією мовою, засобами іншої мови. Друге називає результат цього процесу – текст усний або письмовий. Хоча ці поняття й відрізняються, вони являють собою діалектичну єдність, одне не мислиться без іншого (В.С. Виноградов).

Венедикт Степанович Виноградов

Переклад – це одне з найдавніших занять людини. Усі стосунки між державами підтримувались за безпосередньою допомогою так званих “товмачів”, які були одними з найосвіченіших членів свого суспільства. Але аж до останнього століття переклад був справою дещо інтуїтивною (І. В. Корунець).

Ілько Вакулович Корунець

Переклад визначається як один з видів мовної діяльності, що зводиться до процесу передачі думок, висловлених однією мовою засобами іншої. Це процес взаємодії двох мов. А якщо це так, то цей вид практичної діяльності спирається на лінгвістичний субстрат. Переклад – це розумова діяльність, процес передачі змісту, висловленого однією мовою, засобами іншої мови та результат цього процесу. Переклад викликаний суспільною необхідністю процес і результат передачі інформації (змісту), вираженої в письмовому або усному тексті однією мовою, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту іншою мовою (А. В. Мамрак).

Алла Володимирівна Мамрак

На глибоке переконання Й.В. Гете, *переклад* – "один з найбільш важливих і найбільш суттєвих засобів спілкування між людьми". Навіть важко уявити собі, скільки інформації, цілих пластів чужомовної культури, духовного

багатства втрачала б світова цивілізація у випадку відсутності перекладу як явища.

У загальному перекладознавстві існують різні *класифікації* перекладів у залежності від певних критеріїв.

За формою виокремлюють: усний і письмовий переклад.

Л. Бархударов пропонує докладніший поділ цих видів перекладу¹.

➤ Письмово-письмовий переклад, або письмовий переклад письмового тексту: обидві мови – ВМ та МП – вживаються в письмовій формі.

➤ Усно-усний переклад, або усний переклад усного тексту: обидві мови – ВМ та МП – вживаються в усній формі.

У межах цього виду перекладу існує два різновиди: *послідовний* і *синхронний* переклад².

○ Послідовний переклад іде за текстом першотвору, або є таким, що вже пролунав, тобто сказаним повністю, або виголошуваним з перервами – зазвичай “поабзацно”, тобто групами з декількох речень, рідше “пофразово” – окремими реченнями з паузою після кожного речення.

○ Синхронний переклад здійснюється одночасно з виголошуванням тексту оригіналу – точніше кажучи, він здійснюється в цілому одночасно, однак на окремих проміжках мовлення синхронний переклад або відстає від мовлення на ВМ з мінімальним розривом у часі (на декілька слів) або дещо забігає наперед порівняно з промовлянням тексту ВМ.

Це стає можливим завдяки механізму ймовірного прогнозування, тобто здатності перекладача до певної міри вгадувати зміст ще не сказаних відрізків тексту на ВМ. Це “прогнозування”, компенсуючи деяке відставання синхронного перекладу порівняно зі звучанням оригінального тексту на інших відрізках, і дає можливість здійснювати усний переклад у цілому одночасно з промовлянням вихідного тексту.

Послідовний і синхронний переклад – пов’язані зі специфічними труднощами **психологічного характеру**:

✓ перший різновид потребує від перекладача добре натренованої швидкодіючої пам’яті;

✓ під час другого ж на перший план виступає вміння одночасного слухання та говоріння, яке потребує спеціальної тривалої підготовки.

➤ Письмово-усний переклад, або усний переклад письмового тексту.

ВМ вживається у письмовій формі, МП в усній. У цьому виді перекладу також можливими є два різновиди:

○ переклад, що здійснюється одночасно з читанням першотвору про себе (як і під час синхронного перекладу, з послідовними відставаннями та випередженнями). Такий різновид письмово-усного перекладу часто називають “перекладом з аркуша”;

¹ Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.

² І. Литвин. Перекладознавство. Режим доступу до підручника: <http://eprints.cdu.edu.ua/60/>

○ переклад, що здійснюється послідовно, після прочитання всього тексту в цілому або поабзацно.

Такий різновид письмово-усного перекладу називають “перекладом з підготовкою” (назва умовна, “підготовка” в цьому випадку мінімальна – попереднє прочитання та розуміння тексту оригіналу).

➤ Усно-письмовий переклад, або письмовий переклад усного тексту.

ВМ вживається в усній формі, МП – у письмовій. Єдиним випадком практичного застосування усно-письмового перекладу є так званий диктант-переклад – один із різновидів тренувальних вправ на заняттях з вивчення іноземної мови, під час якого усний текст (першотвір) вимовляється у штучно вповільненому темпі (“швидкість диктанту”), що дає можливість здійснити письмовий переклад.

Зрідка диктант-переклад зустрічається також у практичній діяльності перекладачів, коли перекладач друкує переклад іншомовного тексту, що диктується йому у вповільненому темпі¹

За критерієм взаємозв'язку з оригіналом існують:

➤ Дослівний переклад – механічна підстановка слів заданої мови як еквівалентів слів іншої мови за умов збереження конструкції.

➤ Вільний переклад передає загальний зміст тексту іншою мовою відповідно до розуміння перекладача (не дотримуючись формальної відповідності між мовою-оригіналом і мовою-перекладом).

За критерієм участі людини виокремлюють:

➤ Машинний – автоматичний переклад тексту, виконаний електронними машинами. Операційними ланками машинного перекладу, який застосовує принцип “синтезу через аналіз”, вважаються: **парсер** – синтаксичний (або в інших моделях, фонетичний і морфологічний) аналіз вхідного тексту за допомогою лексикону та граматики; **трансфер** – застосування проміжних рівнів представлення вхідного тексту за допомогою мов-посередників, структур знань, лексичних і синтаксичних фільтрів і т. ін.; **синтез** вихідного тексту на підставі граматики та лексикону мови вихідного тексту й інформації проміжного рівня.

За жанрово-стилістичною приналежністю тексту:

➤ інформативний, або спеціальний (офіційно-діловий, науково-технічний, газетно-публіцистичний, переклад релігійних текстів) і

➤ художній переклад.

За сферою спілкування розрізняють: *художній, науковий, технічний, релігійний, юридичний, політичний, побутовий* та інші типи перекладу.

¹ Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.

ЛЕКЦІЯ II

ТЕМА: ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДУ ЯК ОСОБЛИВОГО ВИДУ КОМУНІКАЦІЇ ПЛАН

1. Національне забарвлення мов оригіналу і перекладу: проблема відповідностей і розбіжностей між ними.
2. Інформація як основа перекладу.
 - 2.1. Дефініції інформації.
 - 2.2. Типологія інформації в перекладознавстві.
 - 2.3. Денотативна інформація.
 - 2.4. Конотативна інформація.
 - 2.5. Прагматична інформація.
3. Проблема перекладності / неперекладності. Лакунарність.

XXI ст. ставить нові завдання в інформаційному просторі людства. Завдяки масовій інформації, роль перекладу в житті людства неухильно зростає. Сьогодні перекладацькі зв'язки охоплюють майже всі сфери людської діяльності¹.

Рух інформаційних потоків не знає ні кордонів, ні часу, ні простору. Нескінченна різноманітність сучасного світу передається за допомогою засобів інформації у відчуттях та інтерпретаціях численних учасників міжнародного інформаційного процесу – журналістів, кореспондентів, коментаторів, телеоператорів. Тому постійно зростає значення перекладацької діяльності, і разом з ними виникають і перекладацькі проблеми.

Загострення мовних проблем диктує пошук нових рішень. Якщо раніше перекладацька діяльність розглядалася тільки у зв'язку з перекладом художньої літератури, то сьогодні все більш важливе місце, і за обсягом, і за соціальною значимістю, займають переклади текстів спеціального характеру – інформаційні, економічні, юридичні, технічні.

Сьогоднішні реалії змушують нас більш уважно ставитися до перекладу, також і з точки зору їхнього психологічного впливу на споживача.

Тексти повинні містити чіткі фактичні дані; вони повинні бути вичерпно викладені й тому точно зрозумілі.

При перекладі потрібно враховувати: мету тексту, характер споживача, мовні якості тексту оригіналу, культурні й індивідуальні можливості мови в культурному аспекті споживача і багато іншого.

Професійні перекладачі вже встигли переконатися, що *головна складність* перекладу в тому, що слова різних мов лише в окремих випадках *повністю* відповідають один одному, не кажучи вже про смислові згустки, цілі думки².

¹ А.О. Збанацька Переклад як вид документної інформації та засіб комунікації. – Режим доступу до статті: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/bdi_2014_2_17.pdf.

² Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй., А. М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.

Даний факт зумовлює певні вихідні застави до процесу й результату перекладу, які зводяться до кількох тез:

1) як формально, так і за змістом слова мови перекладу (МП) та вихідної мови (ВМ) не збігаються;

2) *структура* МП є *іншою*, ніж у ВМ;

3) переклад повинен насамперед *повністю* передавати смисл оригіналу;

4) переклад повинен справляти на свого читача (слухача) *такий самий вплив*, як і оригінал на власного читача;

5) переклад повинен звучати, ніби оригінал, і не містити у собі відчуття забарвлення перекладу.

Остання теза засвідчує ту вагому роль у праці перекладача, яку відіграє його *рідна мова*, яку не зможе перевершити у процесі перекладу мова іноземна, оскільки лише у власній мові ми повністю можемо відчувати *всю гаму почуттів*, які дарує рідне слово, і тим паче поєднання слів.

Ця істина стосується не лише *літературного перекладу*, але й *науково-технічного*.

Отже, перекладач ніколи не зможе стати *висококваліфікованим*, якщо він досконало не володітиме рідною мовою.

Навіть глибоко зрозумівши вихідний текст, переклад буде *далеким* від якісного, якщо перекладач погано володіє рідним словом.

З іншого боку, *міжмовні паралелі* можна розглядати лише після достатнього оволодіння засадами іноземної мови.

Відмінності в мовах зумовлюються різними історичними, географічними, культурними, економічними й іншими чинниками.

Перекладач-посередник не лише між мовами, але й культурами. Тому такою важливою стає його власна освіченість (мається на увазі обов'язкове знання історії, культури, географії, побуту народу, який репрезентований мовою оригіналу).

Крім того, перекладач у процесі практичної роботи має справу також із культурою самого автора ВТ, він повинен бути апріорі готовим до присутності в цьому тексті суто національного забарвлення, яке не піддається дослівному перекладові.

Окремо доводиться звертати увагу на:

1) форми ввічливості, звертання перед початком тексту, виступу, промови, які часто не відповідають стандартам МП. Тут перекладачеві доводиться бути й дипломатом (як, наприклад, при перекладі виступів багатьох представників мусульманських країн);

2) на мовні форми. Чи мають вони загальнонаціональний чи лише регіональний характер, релігійне або ідеологічне забарвлення, чи вони відображають особливості віку, статі, фізичного стану автора висловлювання.

Зауважимо, що цими та подібними питаннями цікавиться окрема галузь науки "*міжкультурна комунікація*", яка тісно пов'язана з ЗТП, соціологією,

етнологією, політологією, психологією, історією, релігієзнавством, літературою, філософією.

Перекладач повинен володіти “культурною компетенцією”, тобто знанням не тільки власної культури, а й чужої, аби виявити в тексті певну специфіку. Розуміння між людьми передбачає не лише знання граматики, але й наявність спільних культурних передумов.

Переклад – це своєрідний діалог двох культур, який передбачає вміння перекладача відрізнити своє від чужого. При цьому не повинна виникати й реалізовуватися якась “змішана культура”, що негативно відбилася б на якості перекладу.

Слід мати на увазі, що все це стосується не лише літературного, але й науково-технічного перекладу, оскільки фахові тексти значною мірою увібрані в межі контексту культури.

Нерідко перекладач, недостатньо ознайомлений зі специфікою національної культури, яка іманентно проявляється у тексті вихідної мови, вдається до описового перекладу, що не може відповідати ілюкції автора тексту.

Кожен народ відображає свої уявлення, свій особливий спосіб мислення, образність світогляду, національну індивідуальність у мовному вираженні предметів і явищ.

Тут можуть спостерігатися як подібності, так і відмінності, що свідчить відповідно про близькість чи віддаленість мов, культур, менталітетів.

Для українця, наприклад, дещо несподіваним є вираз нім. “*pünktlich wie die Mauresein*” – “закінчувати роботу точно за годинником”. А вся річ у тому, що муляр у німецькій ментальності історично асоціюється з еталоном відомої німецької пунктуальності.

Про “європейськість” нації можуть свідчити мовні ідентичності як віддзеркалення аналогічних суспільних та культурних процесів у період її формування.

Наприклад, в австрійській землі Бургенланд виникла легенда “*Die Farnsammler von Goberling*” (“Шукачі квітки папороті із селища Гоберлінг”).

В українській міфології вже з давніх-давен існує власна легенда про “Квітку щастя” (див. рис. 3), яка напрочуд близько перегукується з австрійською.

Англіїці в цей день теж заклопотані пошуком папороті, але вони шукають не квітку, а насіння, яке, за давніми віруваннями, дарує людині властивість ставати невидимою.

Традиція робити солом'яне опудало — щось подібне до наших “Купала” й “Марени” — була й зберігається до наших днів і в інших народів. Зокрема, солом'яну людину топлять або розривають на шматки чехи, кидають у криницю німці. Англіїці та навіть індійці прикрашають деревце квітами та кольоровою тканиною, далі ідуть ігри й танці навколо цього деревця.

Скажімо, американський жест “ОК” (див. рис. 4) у Франції також означає “нуль”. Значна увага звертається саме на ті особливості невербальної поведінки, що можуть мати різну інтерпретацію в різних культурах.

Специфічність форм чи культурних акцентів у різних народів може суттєво вплинути на **перенесення** цих елементів з однієї мови на іншу в їх лексичному вираженні.

Рисунок 4

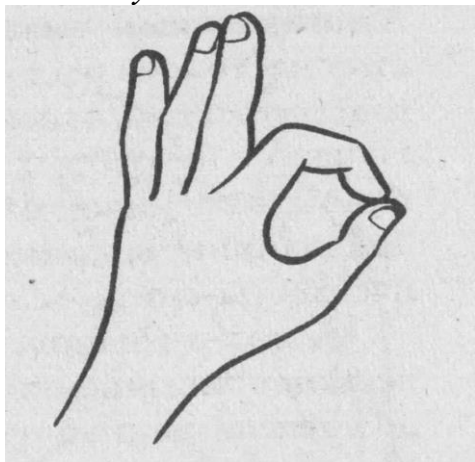

Рисунок 3

Помилки й непорозуміння, пов'язані з *міжкультурними відмінностями*, трапляються навіть на найвищому рівні. Так сталося, наприклад, у 1973 році під час візиту глави радянської держави до Сполучених Штатів Америки та його зустрічей з президентом Ричардом Ніксоном. Щоразу, коли йому щось дуже подобалося, Леонід Брежнєв підносив догори руки і аплодував, намагаючись показати своє прихильне ставлення, як це прийнято в його країні. Проте у США так аплодують лише боксери, що означає: “Я переможець”. Можна собі лише уявити, до яких політичних наслідків може призвести подібне незнання елементарних правил поведінки, значення окремих жестів¹.

Ментальність, як і **мова**, є продуктом діяльності духовних сил народу, що накопичувався протягом століть, і продовжує формуватися та безперервно видозмінюватися й сьогодні. Кожна історична епоха залишає свій відбиток у мові, важливі історичні події здатні змінити мовну картину світу. Таку особливість повинні враховувати перекладачі, насамперед *фахівці з художнього перекладу*.

У широкому розумінні **інформація** визначається як “сукупність знань, образів, відчуттів у свідомості людини чи штучному інтелекті, що надходять різними каналами передачі, переробляються та використовуються у процесі життєдіяльності людини та роботі комп’ютерних систем”².

У сучасній лінгвістиці розглядають інформацію як маніфестовану у знаковій формі природних мов, а також у паравербальних і невербальних засобах комунікації.

Визначення та типологія інформації є актуальною проблемою в перекладознавстві, оскільки процес перекладу визначається як “передача

¹ Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй., А. М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.

² Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації / О. О. Селіванова. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. – 350 с.

інформації, що міститься в творі, засобами іншої мови”¹, а функціонально-комунікативна еквівалентність є оптимальним балансом семантики та форми, денотативної, конотативної, стилістичної, культурної та прагматичної інформації текстів оригіналу та перекладу².

На думку В. С. Виноградова, інформація, що повідомляється в оригіналі, є тією *інваріантною основою*, яку слід зберегти незмінною і в перекладі. Під інформацією вчений розуміє увесь зміст, усі відомості як смислового, так і стилістичного, оцінного, емоційно-експресивного, функціонального, жанрового, естетичного характеру, закріплені в оригінальному тексті, що мають бути передані під час перекладу іншою мовою. Увага в ЗТП приділяється *порівняльному визначенню* обсягу інформації, що міститься в словах оригіналу та перекладу.

Виокремлюють **три** види словесної інформації:

- ✓ семантичну, що передає найрізноманітніші відомості про буття та виражає ставлення мовця до відомостей, що передаються;
- ✓ паралінгвістичну – інформацію про самого мовця чи того, хто пише, яка може породжуватися незалежно від його волі;
- ✓ емоційно-естетичну, що впливає на реципієнта³.

П. І. Копанєв розмежовує *семантичну* й *емоційно-естетичну* інформацію⁴.

І. Р. Гальперін, слідом за А. Модем, називає **два** різновиди інформації: смислову й естетичну, які, в свою чергу, підрозділяються на залежну та незалежну.

В інформативній структурі слова насамперед доцільно виокремити *два* основних типи інформації: **екстралінгвістичну**, що відображає поняття й уявлення про явища, факти, про будь-які об'єкти дійсності, про ознаки, дії, стани, особливості, якості і т. д., які притаманні різним матеріальним і духовним формам природи та суспільства, та **лінгвістичну** (службову), під якою розуміється той лінгвістичний зміст, який виявляється в так званих порожніх граматичних категоріях (рід неживих іменників і дієслів, рід, число та відмінок прикметників, деякі категорії займенників і т. д.).

Виокремлення типів інформації не завжди послідовне, часто не витриманий єдиний принцип класифікації. Не можна розмежувати словесну та текстову інформацію. Аналіз змісту зіставних слів варто проводити як на мовному рівні, визначаючи та порівнюючи постійно закріплені за словами види інформації та закономірності їх реалізації, і на рівні мовлення, “тому, що слово в момент вживання може змінювати стильове забарвлення, набувати нових стилістичних відтінків і змісту, відмінного від загальноприйнятого”.

¹ Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

² Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

³ І. Литвин. Перекладознавство. Режим доступу до підручника: <http://eprints.cdu.edu.ua/60/>

⁴ Копанєв П. И. Теория и практика письменного перевода: учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков / П. И. Копанєв – Минск: Высш. школа, 1986 – 269 с.

І. Р. Гальперін зазначає, що інформація – категорія мовлення, а зміст – категорія мови. Слово реалізує своє конкретне значення тільки в контексті, тому в перекладознавстві важливо говорити не тільки про інформативний обсяг слова, а також про текстову інформацію.

Виходячи зі змісту інформації закономірно виділяти такі **типи інформації**:

- ❖ денотативну,
- ❖ конотативну,
- ❖ прагматичну.

Денотативна інформація (поняттєво-логічна, смислова, семантична) включає пропозиційну й асоціативно-метафоричну інформацію.

Пропозиційна інформація носить істинний, об'єктивний характер і передається словами в прямих значеннях.

Для передачі пропозиційної інформації в перекладі використовуються *прямі повні еквіваленти*; за їхньої відсутності перекладачі вдаються до трансформацій: **синонімічних** (заміна слова оригіналу відносним семантичним синонімом в перекладі), кореферентних, **метонімічних** (гіперо-гіпонімічних, гіпо-гіперонімічних, партонімічних, еквонімічних, холонімічних) **замін** тощо.

Пропозиційна інформація пов'язана з асоціативно-метафоричною, яка формується шляхом переінтерпретації знань в термінах інших предметних сфер на підставі розумової *аналогії, синестезії, образного сприйняття об'єкту*. Асоціативно-метафорична інформація представлена метафорами.

Метафори властиві повсякденній мові й мисленню людини та ґрунтуються на набутому в процесі спільної діяльності етносу досвіді.

Донорські сфери навіть одних і тих же метафор у різних мовах можуть бути різними: цю обставину повинен враховувати перекладач: пор.: укр. *час лине, летить* / рос. *время бежит*; укр. *дощ іде* // польск. *pada deszcz*; в інших мовах використовується неметафоричне найменування цього явища природи: нім. *es regnet*.

Важливо зберегти метафору в перекладі як стилістичний прийом. Утрата метафори призводить до *порушення балансу прагматичного впливу на читача оригіналу та перекладу*.

Терміни-метафори: лінгв. *синонімічна імміграція*, лінгв. *метафора моєї юридичної кар'єри*, лінгв. *калька із Старбакс*, хім. *молекулярний ланцюжок*, фіз. *біжуча хвиля*, фін. *stalking horse* (*підставна особа*), фін. *land shark* (*наземна акула*) – *спекулянт земельними ділянками*, фін. *shark repellent* (*відлякувач акул*) – *захист компанії від недружнього поглинання*.

lame duck – людина, що збанкрутувала на біржі або погрузла у боргах;

killer bees – особи, що намагаються запобігти небажаному поглинанню компанії компанією, при цьому роблячи ціль максимально недоступною та непривабливою для ворога;

bull – спекулянт, що сподівається на зростання цін на цінні папери;

white elephant – не вигідне капіталовкладення;

pig – жадібний інвестор, який після невеликого виграшу на біржі не продає акції, а чекає на більший прибуток.

Однак при збереженні змісту, образна основа, що міститься в метафорі оригіналу, часто втрачається під час перекладу.

Конотативна інформація. Складність виокремлення такого типу інформації, як конотативна, пов'язана з дискусійністю проблеми визначення конотації як *додаткового компонента значення* мовної одиниці, передусім з її системною або мовленнєвою (функціональною) природою.

У лінгвістиці існують **три** підходи до визначення конотації:

✓ перший розглядає конотацію як системно-обумовлені додаткові складові значення (оцінку, емотивність, функціонально-стилістичне забарвлення) (І. Арнольд, В. Телія та ін), що має як системний, так і мовленнєвий характер;

✓ на думку представників другого підходу, конотат не входить в дефініцію слова, будучи семантичною асоціацією, тому конотація обмежується виникаючими в мовленні додатковими елементами змісту, пов'язаними з характеристикою ситуації спілкування, ставленням комунікантів до предмета мовлення – асоціативними, контекстуальними, прагматичними (Л. Ельмслев, Г. Колшанський, М. Комлев, І. Стернін, З. Попова).

✓ третє розуміння конотації містить такі аспекти: ситуативно-психологічний (іронічна, експресивна конотація), соціально-лінгвістичний

(жаргонна, розмовна, книжна), лінгвістичний (архаїчна, неологічна), культурний (культурна) й ін.¹.

Враховуючи саме це визначення й, орієнтуючись на потреби й особливості перекладу, виокремлюємо такі види конотативної інформації:

- емоційно-оцінну,
- експресивну,
- стилістичну та культурну.

Емоційно-оцінний, експресивний типи інформації полягають як у вираженні *оцінки, почуттів, емоцій* того, хто говорить або пише, так і в *емоційному впливі на реципієнта*. Важливо для перекладача зберегти цей вплив на читача тексту перекладу. Емоційно-оцінна інформація зберігається за передачі російських фразеологізмів *елки-палки, елки зеленые*, що виражають досаду, захоплення, здивування тощо², українськими відповідниками: *от так-так! оце так! отакої!*

Стилістична інформація включає **функціонально-стилістичну та фігурально-стилістичну**.

Функціонально-стилістична інформація передає функціонально-стилістичні ознаки: стиль, соціолект, часові характеристики лексичних одиниць.

Стильова інформація відображає приналежність лексичних одиниць до певного стилю; вона передається за допомогою таких характеристик слова, як: *книжне (поетичне, високе, патетичне), розмовне, просторічне, лайливе тощо*.

Соціолектна (соціолокальна, соціальна, стильова, соціогеографічна) інформація, яка вказує на соціосферу функціонування слова, інформує про його соціальну приналежність і локальну розповсюдженість. Соціолектну інформацію містять:

- ✓ **професійні слова**; англ. *script*, нім. *f Synesis; m Cocktail-party-Effekt*, англ. *tip-of-the-tongue phenomenon*, або укр. *поверхнево-синтаксична ієрархія емпатії, прикметник, що визначає часові межі* / рос. *поверхностно-синтаксическая иерархия эмпатии*;
- ✓ **жаргонна лексика** (укр. *зарубіжка, заліковка, хвіст, стипуха, кобіта*; англ. *to take smb for a ride* (укокошити), *mouse* (синяк під оком), *rat* (донощик);
- ✓ **діалектні слова** (укр. *пательня, шалик, когут, кульчики, морелі*). Для перекладача знання таких характеристик слів оригіналу *надзвичайно важливо* для правильного осмислення та сприйняття тексту і вірного вибору лексичних відповідників в перекладі.

¹ Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації / О. О. Селіванова. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. – 350 с.

² Молотков = Фразеологический словарь русского языка / Под ред. А. И. Молоткова. – М. : Русский язык, 1986. – 543 с.

Соціолектна інформація “стає іноді нездоланим мовним бар’єром, що змушує перекладача відмовитися від її відтворення подібними засобами мови перекладу”¹.

Хронологічна (часова, діахронічна) інформація пов’язана із застарілою (архаїзми, історизми) та новою (неологізми) лексикою.

Властива лексичним одиницям часова характеристика виявляється в художньому мовленні змістовною та багатофункціональною.

Вона може зберігатися, передаючи стиль оригіналу та мову часу його написання, а може втрачатися, якщо перекладач адаптує текст перекладу до сучасного читача. Наприклад:

Застаріла лексика: “*Через базарну площу йде **поліцейський наглядач** Очумелов у новій **шинелі** і з клуночком у руці. Услід за ним ступає рудий **городовик**”* (Чехов, Хамелеон).

Неоніми: англ. *suprasegmental* / нім. *suprasegmental* / укр. *супрасегментний* / рос. *суперсегментный*; англ. *proponent* / нім. *Proponent* / укр. *пропонент* / рос. *пропонент*; англ. *conceptual amalgam* / нім. *konzeptuelles Amalgam* / укр. *концептуальна амальгама* / рос. *концептуальная амальгама*; англ. *frame* / нім. *Frame* / укр. *фрейм* / рос. *фрейм*.

Фігурально-стилістична інформація служить для створення різних стилістичних ефектів комізму, іронії, сатири тощо. Стилістичний контраст, що полягає в розбіжності (контрасті) стилістичних забарвлень слів у висловлюванні, часто використовують письменники для створення комічного ефекту. Наприклад:

Рос. – *Денег нет? А переплачивать на **извозопромышленников** есть деньги?* (Ильф и Петров, *Двенадцать стульев*) // Укр. – *Грошей нема? А переплачувати на **візників** є гроші?*

У цьому фрагменті оказіональний композит рос. *извозопромышленники*, який служить для створення гумористичного ефекту, побудованому на грі розмовного та книжного стилів, в українському перекладі замінений нейтральним словом *візники*, що призвело до **втрати** такого ефекту.

Культурна інформація.

Вірне розуміння художнього тексту залежить від знання культури народу, мовою якого створювався літературний твір, тому важливим моментом під час перекладу є передача культурної інформації – “сукупності маркованих знань і уявлень носіїв певної етнічної культури”²

Виокремлюємо такі підтипи культурної інформації: *культурно-знакову, міфологічну, прецедентну, архетипну, стереотипну.*

Культурно-знакова інформація включає **реалії, константи культури та символи.**

¹ Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

² Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

Реалії – одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, властиві одній лінгвокультурі та відсутні в іншій¹

Символи – “естетично канонізовані, культурно значимі концептуальні структури іншої, ніж первинний зміст реалії чи знака, понятійної сфери, яка характеризується образністю, вмотивованістю, дейктичністю, імперативністю, психологічністю” – також стають наріжним каменем для перекладача в *китайській мові* за словом **чорний** історично закріплені позитивні асоціації. Фразеологізм *чорне обличчя* символізує *справедливість і невідкупність*;

Кожна країна має своєрідні анімалістичні символи:

- **Чорний кінь** – несподівано виявлений талант.
- **Лось** – символ Скандинавських країн. З давніх часів люди цих країн поклонялися лосю.
- **Лев** – цар звірів, один із найстаріших і найпопулярніших геральдичних символів Англії.
- **Лисий Орел** (*Haliaeetus leucoscephalus*), або білоголовий орлан, був офіційно оголошений Національною Емблемою США Другим Континентальним Конгресом в 1782 р. Ця емблема була вибрана засновниками США, оскільки цей різновид орла зустрічається тільки в Північній Америці. Орел став символом свобод США, духу та переваги.

Прагматична інформація містить:

- ✓ **інтенціональну** інформацію – знання про мету автора твору та її спрямованість на адресата;
- ✓ **стратегічну**, що визначає основні стратегії та тактики твору;
- ✓ **жанрову**, що вказує жанрову специфіку тексту;
- ✓ **конситуативну**, що відображає знання про творчість автора, про особливості літературного напрямку, до якого він належить, про систему поглядів й естетичних цінностей, про комунікативно-прагматичну ситуацію, посередником якої є текст.

Конситуативна інформація визначається за індивідуальними смисловим відтінкам в розумінні та вживанні слів, за характером їх відбору; переважному слововживанню, особливостям словосполук тощо. Виявляється також *індивідуальність перекладача*, зумовлена його художнім сприйняттям, талантом, своєрідністю відбору мовних засобів, тобто елементами перекладацького стилю.

Між представленими типами інформації **немає чіткої межі**, вони утворюють в тексті єдине ціле, препарування якого можливе лише з метою наукового аналізу.

Перекладність – це можливість відтворити щось засобами іншої мови. У ширшому сенсі – вияв взаємного тяжіння, здатність зрозуміти і втілити, тобто витлумачити чужий світ думок і почувань питомими для себе і свого середовища формами вираження. Йдеться про міцність мостів порозуміння й

¹Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 216 с.

при тому саме про об'єктивний параметр стану зчепності між мовами, людьми і народами, який не залежить від наявності й довершеності словників, від чиїхось особистих талантів або примх¹. Дослідження проблеми перекладності – один із магістральних напрямків розвитку ЗТП. Проблема ця давня як світ. У практичній діяльності людини вона існує, так би мовити, з часу будівництва Вавилонської вежі.

Поняття *лакунарності* зародилося у межах зіставних мовних досліджень і спочатку тлумачилось у зв'язку з розглядом проблем *перекладності / неперекладності*²; *еквівалентності / безеквівалентності* у міжмовному й міжкультурному перекладі³.

Теорія лакунарності виникла у відповідь на потребу суспільства розуміти іншомовні тексти в умовах міжкультурних контактів⁴.

Лакуна (англ. *void, semantic void, blank space, gap*)⁵ – “порожнє місце”, “пробіл”, те, чого немає в мові й культурі одного народу, але є в іншого народу й виявляється як таке при зіставленні з мовою і культурою цього народу⁶; *random holes in patterns*; білі плями на семантичній карті мови; антислово, фонові лексика, лексичний нуль⁷.

Головними ознаками лакун є незрозумілість, незвичність (екзотичність), чужість. У мовознавстві існують різнопланові класифікації лакун. Систематизовану класифікацію подано в “Лінгвістичній енциклопедії”⁸. Лакуни поділяються на *системні* та *функціональні*, або *мовні й мовленнєві*, *мовні й культурологічні*.

Системні (мовні) лакуни виявляються при зіставленні одиниць різних рівнів мовної системи, а функціональні (мовленнєві) – в мовленні.

Лакуни виявляються, перш за все, за двомовними перекладними словниками. “Сигналами” можливої лакунарності, наприклад, термінологічної одиниці (терміносполучення) є: розгорнута пояснювальна дефініція слова в словникові; пояснення слова в перекладному словникові через перелік ознак або синонімічний ряд⁹, наприклад: англ. *TL-oriented analysis* / укр. *аналіз вихідного тексту, орієнтований на вихідну мову*; англ. *man-computer interaction*

¹ Радчук В. Забобон неперекладності / Віталій Радчук. – К. : Українська мова та література, 1999. – № 40 (152). – С. 3–4.

² Арго А. М. Десятая муза: (Непереводимость и всепереводимость) / Абрам Маркович Арго. – М. : Сов. Россия, 1964. – 86 с.

³ Гвоздович Е. Безэквивалентная лексика. Теория и практика перевода / Елена Гвоздович. – Минск: ТетраСистемс, 2010. – 127 с.

⁴ Koller W. Equivalence in Translation Theory / Werner Koller // Readings in Translation Theory. / Ed. by A. Chesterman. – Helsinki : Finn Lectura, 1989. – P. 99–104.

⁵ DoTS – Dictionary of Translation Studies / Mark Shuttleworth, Moira Cowie. – Manchester (UK): St. Jerome Publishing, 1997. – 256 P.

⁶ Dagut M. Hebrew – English Translation: A Linguistic Analysis of Some Semantic Problems / Menachem Dagut. – Haifa: University of Haifa, 1978. – 216 p.

⁷ Володіна Т. С. Метамова сучасної лінгвістики: принципи перекладу : [монографія] / Тетяна Святославівна Володіна. — К. : Вид. центр КНЛУ, 2016. — 367 с.

⁸ Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.

⁹ Стернин И. А., Попова З. Д., Стернина М. А. Лакуны и концепты // Лакуны в языке и речи: сб. науч. тр. / Благовещенский гос. пед. ун-т; под ред. Ю. А. Сорокина, Г. В. Быковой / И. А. Стернин, З. Д. Попова. – Благовещенск : Изд-во БГПУ, 2003. – С. 205–223.

*system = human-computer interaction system / укр. система людино-машиного спілкування, система “людина-машина”*¹.

ЛЕКЦІЯ III

ТЕМА: ПОНЯТТЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ТА АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ У ЗТП

ПЛАН

1. Поняття перекладацької еквівалентності та адекватності перекладу. Відмінності.
2. Типологія еквівалентності.
3. Залежність еквівалентності від типу перекладного тексту.
4. Трансформації як спосіб досягнення еквівалентності.

*Переклад – наче жінка:
якщо гарна, то невірна,
а якщо вірна, то негарна (Генріх Гейне)*

Однією з головних задач перекладача є максимально повне передання змісту оригіналу.

Слід розрізняти :

➤ **потенційно досяжну еквівалентність**, під якою розуміється максимальна спільність змісту двох різномовних текстів, припущена різницею мов, і

✓ **перекладацьку еквівалентність** – реальну смислову близькість текстів оригіналу й перекладу, яка досягається перекладачем у процесі перекладу. Попри суперечливість вимог до перекладу загалом, мусимо визнати, що переклад є цілеспрямованою діяльністю, що відповідає певним *оціночним критеріям*. Повна відповідність неможлива через: 1) втрати, неминучі під час перекладу, пов’язані з відмінностями культурних та історичних асоціацій; 2) невідповідність окремих елементів змісту в мові оригіналу та перекладу; 3) відмінність у граматичній побудові мови, стилістичних особливостях.

Міркування щодо *еквівалентності*, які містяться в багатьох наукових роботах, досі не злились у щось цілісне і єдине. Існують надзвичайно різноманітні точки зору на поняття “еквівалент”. Це підтверджує, зокрема, *ціла палітра термінослів*, які можна зустріти в дисертаційних пошуках останніх років²³⁴.

¹ АРСЛС – Англо-русский словарь терминов по лингвистике и семиотике / А. Н. Баранов, Д. О. Добровольский, М. Н. Михайлов, П. Б. Паршин, О. И. Романова. – М. : "Азбуковник", 2001/2003. – 640 с.

² Латышев Л. К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения. – М. : Международ. отношения, 1981. – 248 с.

³ Мошкович В. В. Адекватность и эквивалентность как основополагающие критерии оценки качества перевода: автореф. дисс. канд. наук: 10.02.20. "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание"/ Вера Викторовна Мошкович. – Тюмень, 2014. – 24 с.

⁴ Романова Л. Г. Адекватность и эквивалентность как переводческие категории (теоретико-экспериментальное исследование): автореф. дис. ...канд. филол. наук 10.02.19 "Теория языка" / Романова Лилия Геннадьевна. – Челябинск, 2011. – 24 с.

Дослідники розрізняють: абсолютні, відносні, повні, часткові, прямі, умовні, постійні, контекстуальні, формальні, функціональні, смислові, ситуаційні, вибіркові, узуальні, оказіональні, моноеквіваленти, псевдоеквіваленти, хибні еквіваленти тощо. Вважається, що вперше термін *еквівалент* використано в сучасному перекладознавстві з огляду на машинний переклад, а традиційний термін *перекладацька еквівалентність* увів до перекладознавства Р. Якобсон у статті “О лингвистических аспектах перевода”¹.

Проблема встановлення *еквівалентності* (відповідності) текстів оригіналу та перекладу завжди залишиться дискусійною та відкритою для розгляду, “адже, здійснюючи переклад, перекладач свідомо чи несвідомо залучає до тексту власне розуміння оригіналу й установлює баланс співвідношення двох мов, культур, онтологій” (О. О. Селіванова).

Отже, переклад передбачає потрібну корекцію змісту оригінального тексту:

- ❖ при рефлексивній інтерпретації його перекладачем;
- ❖ при породженні ним перекладного тексту в новій семіотичній формі;
- ❖ при сприйнятті цієї форми та вкладеного змісту адресатом перекладу².

Еквівалентність текстів оригіналу та перекладу в перекладознавстві розглядається:

1) **як** збалансоване співвідношення двох найбільш важливих характеристик текстів оригіналу й перекладу: повноти й точності змісту, що передається³;

2) **як** збереження відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації оригіналу та перекладу⁴.

У свідомості більшості перекладачів поняття “правильного”, “повноцінного”, “якісного”, “точного”, “реалістичного” або “літературного” трансляту традиційно пов’язується з терміном *адекватний переклад*. Нерідко кажуть просто – “хороший переклад”. Це поняття сприймається як найширше, що охоплює сукупність усіх вимог до якості перекладу⁵.

У чому ж різниця між поняттями еквівалентність та адекватність, і як вони взаємопов’язані? Усі вищезгадані терміни (щодо “*першокласного*” перекладу) вже давно використовуються в перекладознавчій літературі. Велика

¹ Гарбовский Н. К. Теория перевода / Н. К. Гарбовский. – М. : МГУ, 2004. – 543 с.

² Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, – 2010. – 844 с.

³ Латышев Л. К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения. – М. : Международ. отношения, 1981. – 248 с.

⁴ Рыбин П. В. Теория перевода. Курс лекций для студентов IV курса дневного отделения / П. В. Рыбин. – М.: МГЮА, 2007. – 263 с.

⁵ Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

складність полягає в тому, що іноді вони кваліфікуються як *синоніми* терміна *адекватність*, а в інших випадках *різняться*. Власне до **оцінки якості** мікрота макроперекладу можна підходити з різних боків. Доволі часто адекватний є синонімом *гарного* або *правильного* перекладу¹.

А. Федоров пропонує використовувати термін “*повноцінність*” замість термінів “*точність*” і “*адекватність*”, де “*адекватність*” і “*повноцінність*” синонімічні, проте термін “*повноцінність*” кращий, оскільки не є запозиченням і стосовно перекладу очевидно означає:

- 1) відповідність оригіналу за функцією (повноцінність передачі) та
- 2) повноцінність вибору засобів перекладачем (повноцінність мови й стилю)².

Іржі Левий (чеський перекладознавець), своєю чергою, говорить про правильність перекладу, вважаючи, що основна проблема теорії і практики перекладу – це проблема адекватності відтворення³.

Адекватність перекладу розглядається як:

- близькість оцінок змісту текстів їхніми адресатами;
- відповідність поставленій перед перекладачем меті.

Розглянемо випадки, коли ці поняття близькі, але не ідентичні.

Адекватність може бути *абсолютною* і *відотною*, *потенційною* і *фактичною*, *естетичною* і *мовною*. А правильність перекладу – категорія національно-історична⁴. Доволі часто поняття адекватність спирається на поняття еквівалентність. Так, для А. Попович адекватність перекладу – це стилістична й змістовна еквівалентність у перекладі⁵. В. Комісаров трактує еквівалентний переклад та адекватний переклад як поняття неідентичні, але тісно дотичні.

Термін *адекватний* має ширший зміст і застосовується стосовно перекладу, який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації за конкретних умов. Адекватний переклад – це переклад, що забезпечує *прагматичні завдання перекладацького акту* на максимально можливому для досягнення цієї мети рівні еквівалентності, не допускаючи порушення норм і узусу мови перекладу, дотримуючись жанрово-стилістичних вимог до текстів цього типу та відповідності конвенційній нормі перекладу⁶. До того ж термін еквівалентність трактується лінгвістом як смислова спільність прирівнюваних одиниць мови й мовлення.

¹ Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / Вилен Наумович Комиссаров. – М.: ЭТС, 2002. – 420 с.

² Федоров А. В. Введение в теорию перевода / Андрей Венедиктович Федоров. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1953. – 336 с.

³ Левый И. Искусство перевода / Иржи Левый. – М.: Советский писатель, 1974. – С. 119.

⁴ Радчук В. Гармония и точность перевода / Виталий Радчук. – Київ: Вища школа, 1980. – Вип. 3. – С. 10–19.

⁵ Попович А. Проблемы художественного перевода / Антон Попович. – Благовещенск: БГК Им. И. А. Бодуэна Де Куртене, 2000. – 198 с.

⁶ Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : Междунар. отношения, 1980. – 154 с.

Концепція, згідно з якою оцінка ефективності перекладу залежить від ступеня досягнення поставленої перед перекладачем мети, отримала назву *скопос-теорії*, розробленої у працях німецької дослідниці К. Райс. Разом із Х. Вермейєром вона обґрунтувала положення про переклад як *вид практичної діяльності, успіх якої визначається ступенем досягнення мети цієї діяльності*. Для К. Райс і Х. Вермейєра “еквівалентність” охоплює відношення як між окремими знаками, так і між цілими текстами¹. Еквівалентність знаків ще не означає еквівалентності текстів. Термін “**адекватність**” орієнтований на переклад як процес, тоді як “еквівалентність” націлена на результат. Згідно з К. Райс і Х. Вермейєром, еквівалентність – це окремий випадок адекватності².

Зважаючи на розмежування термінів адекватність й еквівалентність, виокремлюють:

- ✓ адекватний
- ✓ еквівалентний переклад:

Адекватний відповідає поставленій меті, *еквівалентний* ґрунтується на функціональній відповідності оригіналу та перекладу.

Типологія еквівалентності в перекладознавстві

У перекладознавстві розрізняють:

- ✓ теоретично можливу й
- ✓ оптимальну еквівалентність.

Теоретично можлива визначається співвідношенням структур і правил функціонування двох мов, оптимальна – відповідністю оригіналу та перекладу в конкретному випадку.

Співвідношення між цими двома типами еквівалентності покладені в основу *рангових моделей перекладу*, які враховували як мінімальні відповідності морфем, слів, речень, так і модифікували вибір перекладача нормами мов оригіналу й перекладу та контекстом.

Досягнення повної еквівалентності в такому розумінні практично неможливе, а іноді навіть небажане, адже це руйнує відповідність впливу текстів на читача оригіналу та перекладу³.

Спроба побудувати типологію еквівалентності, знайти шаблі, що ведуть від теоретично можливої до оптимальної, зумовили виникнення теорії рівнів еквівалентності⁴. Найвідоміші теорії рівнів еквівалентності ґрунтуються на *трьох типах відповідностей знака*, установлених в семіотиці: семантичному, синтаксичному та прагматичному⁵. **Семантика** є відношенням знака (в унілатеральній концепції знака) або форми знака (в білатеральній концепції) до

1 Vermeer H. J. Skopos and commission in translational action / H. J. Vermeer // The Translation Studies Reader / Ed. By L. Venuti. – New York: Routledge, 1989 / 2000. – P. 221–232.

2 Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / Александр Давыдович Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 215 с.

3 Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, – 2010. – 844 с.

4 І. Литвин. Перекладознавство. Режим доступу до підручника: <http://eprints.cdu.edu.ua/60/>

5 Гарбовский Н. К. Теория перевода / Н. К. Гарбовский. – М. : МГУ, 2004. – 543 с.

позначеного ним змісту. **Синтактика** є відношенням знака до інших знаків в мовленнєвому потоці. **Прагматика** є відношенням знака до інтерпретатора.

Модель перекладацької еквівалентності Г. Єгера (Gert Jäger) відтворюється на чотирьох рівнях:

- ✓ прагматичному (для чого говорить)
- ✓ семантичному-1 – денотативному (про що говорить)
- ✓ семантичному-2 – сигніфікативному (як сказати)
- ✓ синтаксичному (як розташувати елементи висловлювання відносно

один одного)¹.

Модель перекладацької еквівалентності О. Швейцера: вчений виокремлює чотири рівні еквівалентності:

- ✓ прагматичний,
- ✓ семантичний (компонентний),
- ✓ семантичний (референційний),
- ✓ синтаксичний.

Домінуючим є прагматичний рівень, що “охоплює такі життєво важливі для комунікації фактори, як комунікативна інтенція, комунікативний ефект, установка на адресата ... управляє іншими рівнями”².

Вілен Наумович Комісаров розмежував 5 рівнів еквівалентності:

- ❖ мети комунікації;
- ❖ способу опису ситуації;
- ❖ опису ситуації;
- ❖ структури висловлення;
- ❖ лексико-семантичної відповідності³.

Американський перекладач і теоретик перекладу Юджин Найда запропонував виділити два типи еквівалентності перекладу: формальну та динамічну⁴.

Формальна орієнтована на оригінал (на форму та зміст) і передбачає збереження в тексті перекладу формальних ознак оригіналу (відтворення граматичних форм, пунктуації, абзаців, калькування ідіом за умови пояснення у примітках і коментарях відхилень від оригіналу). “При дотриманні формальної еквівалентності увага концентрується на самому повідомленні, як на його формі, так і на змісті ...”. Ю. Найда такий переклад називає *перекладом-глосою*, що переносить реципієнта до культури народу, мовою якого написаний оригінал.

Динамічна еквівалентність орієнтована на читача перекладу й тому потребує від перекладача адаптації лексики та граматики.

¹ Егер Г. Коммуникативная и функциональная эквивалентность // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / Г. Егер. – М., Международные отношения, 1978. – С. 137–157.

² Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / Александр Давыдович Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 215 с.

³ Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / Вилен Наумович Комиссаров. – М.: ЭТС, 2002. – 420 с.

⁴ Nida E. The Theory and Practice of Translation / E. Nida, Ch. R. Taber. – Leiden: Brill Academic Publishers, 2003. – 218 p.

Одержувач перекладу не переноситься до іншої культури, йому запропоновано “модус поведінки, релевантний контексту його власної культури”.

Ю. Найда вважає формальну та динамічну еквівалентність полюсами, між якими розташовуються чимало *проміжних типів*¹.

За Ю. Найдою, точний переклад є неможливим. Перекладач робить вибір типу еквівалентності. Домінантою перекладу є динамічна еквівалентність.

У перекладознавчих студіях кінця 80-х р.р. 20 ст. динамічна еквівалентність поступилася місцем *комунікативно-функціональній*, що визначається як найоптимальніша збалансованість смислової, конотативної, екстралінгвістичної інформації текстів оригіналу та перекладу, що мотивується необхідністю досягнення рівноцінності їхнього впливу на своїх адресатів; як найоптимальніший баланс семантики та форми, денотативної, конотативної стилістичної, культурної, прагматичної інформації текстів оригіналу та перекладу².

У найсучасніших працях теоретиків перекладознавства розглядаються такі типи еквівалентності:

- ❖ денотативна (фонова // екстралінгвальна) інформаційна еквівалентність;
- ❖ конотативна, орієнтована на передачу стилістичного реєстру або говору (соціолекту);
- ❖ структурно-нормативна як збереження жанрової специфіки оригіналу;
- ❖ прагматична, що передбачає адаптацію змісту оригіналу з метою його правильного сприйняття читачем перекладу;
- ❖ формально-естетична, орієнтована на відповідність враження від тексту оригіналу та перекладу³.

Залежність еквівалентності від типу перекладного тексту

В. С. Виноградов розглядає проблему еквівалентності *в залежності від типу перекладного тексту*.

Рівень еквівалентності усних і письмових перекладних текстів різний.

Найскладнішим для досягнення еквівалентності є усний, насамперед, синхронний переклад. При синхронному перекладі на зниження рівня еквівалентності впливають:

- ❖ фазовий зсув (усне перекладне мовлення породжується майже одночасно з сприйняттям усного повідомлення мовою оригіналу: на деяких відрізках перекладач відстає від тексту оригіналу за рахунок випередження на інших);

¹ Гарбовский Н. К. Теория перевода / Н. К. Гарбовский. – М. : МГУ, 2004. – 543 с.

² Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, – 2010. – 844 с.

³ Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с.

- ❖ синтаксичні трансформації (дієслово замість дієслівного звороту, перетворення складнопідрядного речення на складносурядне або на самостійне речення; зняття займенникових повторів тощо);
- ❖ словесне ущільнення (згортання) інформації;
- ❖ скорочення інформативної надмірності (надлишковості), якщо вона має місце в мовленні оратора;
- ❖ ймовірнісне прогнозування, тобто вмінні передбачати зміст фрази за її початковими лексичними одиницями, ключовими словами;
- ❖ прискорення темпу мовлення (в ритмі 150-200 слів на хвилину), при цьому неминучі пропуски та помилки;
- ❖ втрата особистісних характеристик мови оратора (тембр, модуляція голосу, експресивність інтонації тощо).

В. С. Виноградов еквівалентність усного перекладу оригіналу визначає як редуковану відносну еквівалентність¹. Рівень еквівалентності письмового перекладу – книжних (друкованих) текстів – набагато вищий. На відміну від усного, письмовий переклад створюється при постійному зверненні до оригіналу, до різних словників, довідників, енциклопедій тощо. Офіційно-ділові тексти повністю орієнтовані на передачу змісту. Їхня форма в більшості випадків стереотипна. *Звертання, зачини тексту, послідовність викладу, кінцівки документів* у кожній мові підпорядковуються суворим правилам риторики та рясніють мовними штампами. У мові перекладу зберігається композиція оригіналу, але самі мовні штампи можуть відрізнятися за внутрішньою формою, збігаючись за змістом. У процесі перекладу іноді доводиться вдаватися до дослівного викладу (наприклад, в дипломатичних документах). Відносність еквівалентності офіційно-ділових текстів визначається:

- ✓ відмінностями в мовних кліше, в риторичних структурах різних мов;
- ✓ можливістю появи елементів буквалізму;
- ✓ стилістичною нейтралізацію тексту перекладу;
- ✓ розбіжністю характеристик нейтрального стилю в різних мовах².

Для *суспільно-інформативних текстів* (газетних і журнальних публікацій) властиве використання значної кількості звичних кліше, стереотипних фраз, газетних штамів, політичних термінів і понять, соціальних реалій тощо. У цьому випадку перекладач прагне перш за все передати точний соціально-політичний зміст таких публікацій і їхню суспільну спрямованість. Відмінності між оригіналом і перекладом суспільно-інформативних текстів виникають за рахунок: синтаксичних трансформацій рема-тематичного характеру; усталених в мові перекладу відповідників; різниці в стилі газетно-

¹ Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

² Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

журнальних публікацій мов оригіналу та перекладу; пояснювальних експлікацій в перекладі.

Ступінь відносної еквівалентності *наукових текстів* залежить від їхніх типів і видів. Чим більше *формалізований* науковий текст, тим еквівалентніший його переклад. Переклади деяких праць з математики, хімії чи біології, що складаються з стереотипних фраз, які вводять відповідні формули, майже тотожні оригіналу. У процесі перекладу наукових праць основне – передати логіку думки, суть наукової доктрини, послідовність міркування.

Для цього нерідко приходиться:

- міняти синтаксичну структуру фраз оригіналу;
- знижувати емоційну тональність, якщо вона є в оригіналі;
- давати описові трактування термінів.

У *художньому перекладі* (особливо віршованому) є свої особливі закони еквівалентності оригіналу: “... він може лише нескінченно зближуватися з оригіналом. Тому що у художнього перекладу є свій творець, свій мовний матеріал і своє життя в мовному, літературному та соціальному середовищі, що відрізняється від середовища оригіналу”. Причини відносної еквівалентності художнього перекладу й оригіналу викликані:

- ✓ своєрідністю сприйняття оригіналу перекладачем;
 - ✓ різносистемністю мов;
 - ✓ відмінностями соціокультурного середовища;
- стилем перекладача тощо.

Головна мета перекладу – досягнення адекватності! Основне завдання перекладача при досягненні адекватності – вміло призвести різні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу як можна більш точно передавав всю інформацію, укладену в тексті оригіналу.

Перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями. Однак термін “*перетворення*” не можна розуміти буквально: сам початковий текст “не перетвориться” в тому сенсі, що він не змінюється сам по собі. Цей текст, звичайно, сам залишається незмінним, але на його основі створюється другий текст іншою мовою.

Трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі.

Трансформації як спосіб досягнення еквівалентності

Для досягнення еквівалентності оригіналу та перекладу, за відсутності прямих, повних відповідників, перекладачеві необхідно вміло застосувати *трансформації-перетворення*, які здійснюються при переході від оригінального тексту до перекладного. На думку Л. С. Бархударова, переклад можна вважати міжмовною трансформацією в широкому розумінні цього

терміну¹. У вузькому значенні *перекладацька трансформація*, за О. О. Селівановою, – “це перетворення, модифікація форми, або змісту і форми, зокрема, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту”².

ЛЕКЦІЯ ІV

ТЕМА: ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА ПРОБЛЕМА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ

ПЛАН

1. Поняття перекладацької трансформації. Проблема класифікації.
2. Класифікація перекладацьких трансформацій за Л. Латишевим.
3. Класифікація перекладацьких трансформацій за Л. Бархударовим.
4. Класифікація перекладацьких трансформацій за А. Фітерман.
5. Класифікація перекладацьких трансформацій за О. Швейцером.
6. Класифікація перекладацьких трансформацій за Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне.
7. Нова типологія перекладацьких трансформацій за О. Селівановою.

Проблема перекладацьких трансформацій є однією з найактуальніших у ЗТП. Для того, щоб вірно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу. Переклад виконує надзвичайно важливу соціальну функцію. У процесі перекладу часто виявляється неможливим використати значення слів і словосполучень, які пропонуються у словнику, часто виникає потреба у відступі від системних еквівалентів, тобто виникає потреба у перекладацьких трансформаціях.

Останні дослідження показують, що на сьогоднішній день не існує єдиної системи класифікації трансформацій, більш того, існують різні думки з приводу того, які саме перекладацькі прийоми відносяться до трансформацій.

З метою визначення перекладацьких трансформацій науковці обирають різні ключові слова, кваліфікуючи їх як:

- прийоми логічного мислення (Я. Рецкер);
- перетворення, заміни у процесі перекладу однієї форми вираження іншою (О. Швейцер);
- міжмовні перефразування (Л. Латишев);
- засоби перекладу за умови відсутності словникової відповідності або неможливості використання таких відповідників з огляду на контекстуальне оточення (В. Комісаров).

¹ Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : ЛКИ, 2008. – 2-е изд. – 240 с.

² Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

Л. Бархударов цілком слушно проектував перекладацькі трансформації як міжмовні перетворення на досягнення перекладацької еквівалентності (адекватності) перекладу попри розходження у формальних і семантичних системах двох мов.

Переклад є зіставленням двох мовних систем на всіх рівнях.

Лінгвістичний рівень перекладу є найнижчим в ієрархії перекладацьких завдань, проте він вкрай необхідний для повноцінної передачі змісту тексту оригіналу. Перекладачу знадобиться передати не тільки суму смислів, закодованих у реченнях, але й інформацію, що відноситься до культури, традицій, смаків нації, що потребує виходу за суто лінгвістичну мовну систему (вищий рівень перекладу) і називається екстралінгвістичною інформацією або фоновими знаннями.

Але, як зазначає В. Виноградов, переклад починається із суто лінгвістичного рівня.

Трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) *компонентів вихідного тексту* при збереженні інформації, призначеної для передачі (О. Селіванова).

Наразі існує безліч класифікацій *перекладацьких трансформацій* (далі ПТ), запропонованих різними авторами.

Розглянемо деякі з них.

★ Л. Латишев дає класифікацію ПТ за характером відхилення від міжмовних відповідностей, в якій всі ПТ підрозділяються на: 1) морфологічні – заміна однієї категоріальної форми іншими або декількома; 2) синтаксичні – зміна синтаксичної функції слів і словосполучень; 3) стилістичні – зміна стилістичного забарвлення відрізка тексту; 4) семантичні – зміна не тільки форми вираження змісту, але і самого змісту, а саме тих ознак, за допомогою яких описана ситуація; 5) змішані – лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні.

★ Я. Рецкер виокремлює в перекладі три категорії відповідників: 1) еквіваленти; 2) варіантні та контекстуальні відповідники; 3) перекладацькі трансформації. До трансформацій відносить: диференціацію значень, конкретизацію, генералізацію, змістовий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію втрат.

★ За класифікацією Л. Бархударова, яку він сам називає приблизною й умовною, трансформації діляться на:

- ❖ перестановки;
- ❖ заміни;
- ❖ додавання й опущення.

Перестановками є зміни розташування (порядку проходження) мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Під *замінами* маються на увазі як зміни при перекладі слів, частин мови, членів речення, типів синтаксичного зв'язку, так і лексичні заміни (конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, компенсація). *Додавання* передбачають використання в перекладі додаткових слів, що не мають відповідників в

оригіналі. Під *опущенням* мається на увазі опущення тих або інших слів при перекладі.

★ А. Фітерман та Т. Левицька виділяють *три* типи перекладацьких трансформацій¹:

1) граматичні трансформації, до яких відносяться перестановки, опущення і додавання, перебудови та заміни пропозицій;

2) стилістичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація та інші види замін;

3) лексичні трансформації, які включають в себе заміну і додавання, конкретизацію і генералізацію понять.

★ О. Швейцер розрізняє такі групи трансформацій:

1) трансформації на компонентному рівні семантичної валентності у разі застосування різного роду замін. Наприклад, заміна морфологічних засобів лексичними, іншими морфологічними, синтаксичними або фразеологічними;

2) трансформації, що здійснюються на референціальному рівні, а саме:

– конкретизація (або гіпонімічна трансформація);

– генералізація (гіперонімічна трансформація);

– заміна реалій (інтергіпонімічна трансформація);

– переклад за допомогою реметафоризації (синекдохічна трансформація);

– метонімічні трансформації;

– реметафоризації (заміни однієї метафори іншою);

– деметафоризації (заміни метафори її антиподом – неметафорою);

– комбінації вищезазначених трансформацій;

3) трансформації на стилістичному рівні: компресія і розширення.

Під компресією мається на увазі еліпсис, семантичне стягнення, опущення надлишкових елементів і лексичне згортання.

★ Р. Міньяр-Білоручев розглядає *три* типи трансформацій: лексичні, граматичні, семантичні.

1) лексичні трансформації: прийоми генералізації і конкретизації;

2) граматичні трансформацій: прийоми пасивізації, заміна частин мови і членів речення, об'єднання речень або їх членування;

3) семантичні трансформації: синонімічні, метафоричні заміни, логічний розвиток понять, антонімічний переклад і прийом компенсації.

★ Серед французьких фахівців у галузі перекладознавства слід відзначити Жана Дарбельне і Жана-Поля Віне. Вони не говорять про різновиди перекладацьких трансформацій. Вчені пропонують *деякі прийоми*, які варто використовувати в ході перекладацької роботи. Так, у процесі непрямого перекладу зміст тексту може спотворюватися або зовсім зникати, може спостерігатися зміна норм мови в бік погіршення. Пов'язано це з тим, що здійснити *прямий переклад* у цій ситуації неможливо. Дарбельне і Виньї висувають ідею про дві групи технічних прийомів, використовуваних при перекладі: а) прийоми прямого переказу; б) прийоми непрямого перекладу.

До першої групи належать:

¹ <http://www.norma-tm.ru/library1.html>

- ✓ дослівний переклад;
- ✓ калькування;
- ✓ запозичення.

До другої:

- ✓ еквіваленцію (передача змісту попереджувальних написів, прислів'їв, афоризмів іншими словами);
- ✓ транспозицію (заміна однієї частини мови на іншу);
- ✓ адаптацію (заміна деталей історії, що повідомляється, іншими);
- ✓ модуляцію (зміна присутньої точки зору).

Нову класифікацію перекладацьких трансформацій пропонує О. О. Селіванова, спираючись на тріаду мовного семіозису (Ч. Морріс) – семантики, синтактики та прагматики (*семантика* є відношенням знака (в унілатеральній концепції знака) або форми знака (в білатеральній концепції) до позначеного ним змісту; *синтактика* є відношенням знака до інших знаків в мовленнєвому потоці; *прагматика* є відношенням знака до інтерпретатора).

Ураховуючи таку нероздільність (семантика-синтактика-прагматика) можна умовно диференціювати перекладацькі трансформації на:

- ❖ формальні,
- ❖ формально-змістові
- ❖ прагматичні, визнаючи, що останні по суті є ще й формально-змістовими.

Формальні трансформації (зміна форми в перекладі за умови збереження змісту оригіналу)

– На фонетичному рівні: фонографічні трансформації:

- 1) транскрипція як формальне пофонемне перетворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу;
- 2) транслітерація як формальне перетворення за порядком букв вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу;
- 3) фонографічна заміна за традицією (приміром, передача прізвища Хомський, хоч в англійській традиції *Chomsky* звучить як *Чомські*); та
- 4) їхня комбінація.

Невдалі та неправильні трансформаційні результати оцінюються як *перекладацькі помилки* (наприклад, переклад з української російською Микола Азаров як Миколай Азаров)¹.

По-друге, у поетичних перекладах припустимою є зміна *ритміко-мелодійного малюнку віршів* шляхом формальної трансформації.

– На словотвірному рівні :

- 1) словотвірне калькування як поморфемний переклад одиниць,
- 2) інверсією складників слова (наприклад, листопад – укр. падолист).

– На морфологічному рівні:

¹ Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с.

1) категорійна заміна зі збереженням змісту мовних одиниць (наприклад, зміна в перекладі роду, відмінка, стану дієслова (активного на пасивний), форми ступеня порівняння);

2) частиномовна заміна;

3) заміна морфологічних засобів лексичними з однаковим змістом;

4) усуненням чи виникненням у перекладі явища транспозиції числа, часу, способу дії і т. ін., на відміну від оригіналу.

– На синтаксичному рівні:

✓ замінами сполуки словом і навпаки;

✓ анафоричними й еліптичними замінами, об'єднанням та членуванням речень без зміни змісту.

Формально-змістові трансформації (передбачають зміну форми й модифікацію змісту, що зумовлено специфікою мовних систем оригінального й перекладного тексту та контекстуальними та прагматичними чинниками).

– На фонетичному рівні:

✓ трансформації представлені здебільшого в поетичних текстах зміною ритміко-мелодійної структури вірша, що зумовлює модифікацію концептуального плану тексту.

– На лексичному рівні другий тип трансформацій має два плани, у яких репрезентовано зміст мовних одиниць: денотативний та конотативний. У денотативному плані, який маніфестує понятійно-логічне ядро значення, цей тип трансформацій у перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують в мові перекладу неоднаковий із вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення.

Дж. Кетфорд ілюструє таку розбіжність складу сем на прикладі еквівалентних речень *англ. і укр. мов: I have arrived. Я прийшла.*

Семами еталонного набору є:

1) мовець;

2) жіноча стать;

3) прибуття;

4) пішки;

5) попереднє;

6) релевантне зараз;

7) завершене.

Англійська конструкція обирає ознаки 1, 3, 5, 6, українська – 1, 2, 3, 4, 5, 7. До трансформацій денотативного плану належать і метонімічні заміни, які можна диференціювати залежно від статусу суміжних предметів, явищ, понять. До метонімічних трансформацій можна віднести:

1) гіперонімічні як заміни гіпоніма гіперонімом (названі в перекладознавстві генералізацією);

2) гіпонімічні як заміни гіпероніма гіпонімом (названі конкретизацією);

3) еквонімічні як заміни гіпоніма іншим гіпонімом того самого класу, що нерідко може ставати перекладацькою помилкою;

4) партонімічні як заміни назви цілого назвою його частини;

5) холонімічні як заміни назви частини назвою цілого;

- б) парто-паронімічні як заміни назви однієї частини цілого назвою іншої;
- 7) інші метонімічні заміни.

У конотативному плані диференціюємо

- оцінно-емотивні,
- експресивні та
- функціонально-стилістичні перекладацькі трансформації.

– На морфологічному рівні: формально-змістові трансформації поділяємо на:

- категорійні заміни зі зміною смислу (зміни числа, виду, способу дії, ступеня порівняння, стану, часу, особи, утрата або виникнення у відповідників категорії збірності тощо);

- частиномовні заміни, які супроводжуються модифікацією змісту, заміни граматичних засобів лексичними зі зміною змісту і т. ін.

– На синтаксичному рівні формально-змістові трансформації є:

- заміною слова сполукою і навпаки;
- з модифікацією смислу.

Формально-змістові трансформації з прагматичним компонентом (передбачають зміну форми та змісту одиниць у тексті, текстових фрагментів з метою збалансування прагматичного впливу перекладу на свого читача). Підґрунтям розроблення цього типу трансформацій є концепція динамічної еквівалентності американського перекладознавця Ю. Найди, німецького філософа XVIII ст. І. Гердера та Ф. Шлейєрмахера.

Збереження прагматичної орієнтації тексту перекладу є важливим у випадках передачі концептуально вагомого стилістичного прийому або комплексу фігур, які зумовлюють стилістичний принцип висування як спосіб формальної організації тексту, що передбачає фокусування уваги читача на певних елементах повідомлення, які викликають здивування своєю несподіваністю, непередбачуваністю й неприродністю з метою підкреслення, виділення певної думки .

Прагматичну спрямованість нерідко мають фразеологізми, які в текстах перекладу замінюються або нефразеологічною одиницею або іншим фразеологізмом.

- Етнокультурна установка перекладача передбачає врахування фразеологічних масивів кожної з мов із метою балансу впливу (англ. “*with a silver spoon in a mouth*” – “в знатній родині”); нім. *mit der Glückshaube geboren sein* (з водяною оболонкою плода); укр. *наговорити груші на вербі, чого і в борщ не кришать, сім мішків гречаної вовни, гречаного Гаврила* і рос. *наговорить семь бочек арестантов*). Такі прагматичні трансформації можна вважати фразеологічними.

ЛЕКЦІЯ V

ТЕМА: РІЗНОВИДИ ТА МОДЕЛІ ПЕРЕКЛАДУ У ЗТП

ПЛАН

1. Моделювання процесу перекладу. Поняття моделі перекладу.
2. Ситуативна модель
3. Семантична модель
4. Трансформаційна модель
5. Комунікативна модель
6. Інформативна модель
7. Дискурсивна модель

Дослідження проблеми моделювання процесу перекладу є актуальною проблемою лінгвістики.

Моделі перекладу – це гіпотетичні абстрактні схеми представлення процесу перекладу, метою побудови яких є спроба знайти пояснення перетворенню змісту, вираженого засобами однієї мови, на відповідний зміст, виражений засобами іншої мови¹.

Модель перекладу – умовний опис низки розумових операцій, виконуючи які перекладач може здійснити переклад всього оригіналу або його частини². Розглядаючи певну модель перекладу, ми фактично маємо вирішити: **як** виглядає загальна характеристика моделі із зазначенням можливої сфери її вживання (= пояснювальної сили моделі); **які** перетворення (трансформації) потрібно здійснити у межах моделі.

Найбільш поширеними в загальній теорії перекладу є:

- ✓ денотативна,
- ✓ семантична,
- ✓ трансформаційна,
- ✓ семантико-семіотична,
- ✓ комунікативно-функціональна,
- ✓ інформативна моделі перекладу³.

Психолінгвістична модель перекладу передбачає використання такої внутрішньої програми як згорнутого змісту оригінального тексту (концепту), що дає змогу перекодувати її за правилами мови перекладу. При цьому перекладач проектує власне зовнішнє мовлення на зміст і форму вихідного тексту.

Денотативна або **ситуативна** модель перекладу – це найпоширеніша модель перекладу, що базується на співвіднесеності мовних одиниць з певними предметами, явищами реальної дійсності. Саме такий зв'язок між мовними

¹ Селіванова Олена Олександрівна. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові : Монографічне видання. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

² Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высш. шк., 1990. - 253 с.

³ Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с.

одинацями та явищами реальності має бути незмінною основою мовних одиниць оригіналу та перекладу. Згідно з цією моделлю елементи реальної дійсності, втілені у мовних знаках, зазвичай називаються *денотатами* або *референтами*. Денотативна теорія перекладу визначає переклад як процес опису за допомогою мови перекладу денотатів, попередньо описаних мовою оригіналу. Денотативна (ситуативна) модель перекладу передбачає ототожнення знаків двох мов із денотатами або референтами на підставі єдності предметного світу, складники якого отримують позначення у мовах світу. За умови відсутності у певних мовах відповідників перекладач компенсує такі лакуни за рахунок *коментарів, приміток, прямих запозичень*. Звернення до *денотативної ситуації* зумовлює спосіб її опису в певній культурі засобами відповідної мови. *Денотативна модель перекладу*:

- ✓ **описує** цілий ряд окремих особливостей перекладацького процесу, коли вибір варіанта перекладу не можливий без звернення до дійсної ситуації, яка стоїть за текстом оригіналу;

- ✓ **відображає** ряд дуже важливих сторін процесу перекладу і

- ✓ **уможлиблює** пояснення вибору варіанта перекладу, посиляючись на ситуацію дійсності.

Ця модель перекладу використовується при перекладі *безеквівалентної лексики*. Модель має багато вразливих місць та недоліків. Вона не враховує цілу низку істотних аспектів перекладацького процесу:

- **не розкриває** основного механізму переходу від тексту оригіналу до тексту перекладу;

- **“спрацьовує”** у тих випадках, коли ситуація більш-менш однозначно визначає необхідний варіант перекладу;

- **не пояснює** можливість декількох варіантів перекладу одного і того ж відрізка оригіналу; і

- **не здатна** дати теоретичну основу для обґрунтування вибору між цими варіантами.

Семантична модель перекладу апелює до змістовних компонентів вихідного тексту, застосовуючи компонентний аналіз відповідників, і до синтезу змісту в матеріалі мови перекладу. Ця модель оперує глибинними семантичними категоріями та структурами й передбачає досягнення адекватності шляхом відповідності набору семантичних, конотативних і стильових ознак.

За умов такого трактування процес перекладу здійснюється не стільки на рівні слів та речень, скільки на рівні елементарних змістових компонентів. Переклад вважається максимально адекватним за умови найвищого ступеня співпадіння таких елементарних смислових одиниць. Такий розподіл, в свою чергу, вказав на необхідність включення в поняття перекладацької еквівалентності експресивно-стилістичну відповідність оригіналу і перекладу.

СМП пов'язує перекладацьку еквівалентність з наявністю загальних сем у змісті оригіналу і перекладу.

Сема – смислова одиниця; мінімальна, гранична, неділима складова частина лексичного значення (семіми). Процедура виділення сем у значенні

слів називається компонентним аналізом і проводиться шляхом вибудовування бінарних опозицій. При цьому спільність існує не між сукупністю сем, закріплених за відповідними одиницями різних мов (така спільність принципово неможлива внаслідок мовної *вибірковості*), а лише між окремими елементами сенсу.

Завдання перекладача полягає в тому, щоб відтворити в перекладі саме елементарні змісти, присутні в оригіналі. Втрата всіх інших сем, що містяться в значенні перекладних одиниць, вважається при перекладі несуттєвою.

Завданням *інформативної моделі перекладу* (яку запропонував і розробив Р. К. Міньяр-Белоручев) є врахування різних типів інформації, носієм яких є оригінальний текст і які повинен декодувати перекладач.

Інформативна модель має переважно етнокультурну установку, враховує своєрідність культур, онтологій етносів, умови створення вихідного тексту, культурну компетенцію адресатів перекладу.

Трансформаційна модель перекладу (І. Ревзін, В. Розенцвейг, Ю. Найда) ґрунтується на міжмовних трансформаціях мінімальних ядерних глибинних структур, зокрема, на перебудові синтаксичних схем побудови речень, знанні принципів і параметрів вихідної мови й мови перекладу, трансформацій й обмежень на них у певних мовах.

Комунікативні моделі перекладу корелюють із моделюванням комунікативних ситуацій у теорії комунікації, прагматиці, теорії зв'язку. Такі моделі є різноманітними за кількістю складників, способом їхньої взаємодії (О. Каде, В. Вілс). Переклад у цих моделях розглядається як перехідна ланка між двома накладеними одна на одну комунікативними ситуаціями й передбачає **дві** фази: *декодування / обробки* перекладачем змісту оригінального тексту й породження нового тексту мовою перекладу.

Дискурсивна модель перекладу, запропонована О. Селівановою, ґрунтується на розробленій діалогічній моделі комунікативної ситуації (дискурсу), теоретичні засади якої висновуються з концепції діалогічності гуманітарного пізнання М. Бахтіна, теоретичного потенціалу лінгвосеміотики, комунікативної лінгвістики, лінгвокультурології, дискурсології, етнопсихолінгвістики, тексто-лінгвістики, лінгвосинергетики.

ЛЕКЦІЯ VI

ТЕМА: ФОНЕТИЧНИЙ ТА ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ

ПЛАН

1. Транслітерація як прийом відтворення графічної форми іншомовного слова.
2. Транскрипція як прийом відтворення звукової форми іншомовного слова.
3. Комбінація транскрипції та транслітерації.
4. Фонографічна заміна за традицією.
5. Зміна ритміко-мелодійного малюнка віршів.
6. Трансформації на словотвірному рівні.

7. Трансформації на морфологічному рівні.
8. Трансформації на синтаксичному рівні.

У перекладознавстві традиційно до перекладацьких трансформацій на фонетичному та графічному рівнях відносять:

- транскрипцію та
- транслітерацію.

Детальнішу класифікацію трансформацій на означених рівнях запропонувала О. Селіванова, яку використовуємо як базову¹.

До формальних перекладацьких трансформацій на фонетичному та графічному рівнях відносимо:

1. *Фонографічні трансформації*: транслітерація, транскрипція, фонографічна заміна за традицією, їхня комбінація;
2. *Зміни ритміко-мелодійного малюнка віршів* шляхом формальної трансформації.

Остання трансформація може мати й формально-змістовий характер².

Перекладацька транслітерація – формальне перетворення за порядком букв вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу³

За перекладацької транслітерації відповідність встановлюється на рівні графем, тобто передається *не звуковий образ, а написання (графічна форма) вихідного слова*, тобто графеми ВМ замінюються графемами, що передають подібні звуки в МП⁴. Так, передаючи англійське власне ім'я **Lincoln** як **Лінкольтн**, замінюємо англійські графеми українськими, передаючи графічний образ слова, тобто *транслітеруємо* його.

При використанні *перекладацької транскрипції* це ім'я повинно було б передаватися як **Лінкен**, оскільки фонетичне звучання його в англійській мові [ˈlɪŋkən]⁵

А. Гудманян⁶ пропонує цікавий приклад: 13 варіантів сучасної української письмової передачі англійської назви Cornwall [ˈko:nwɔːl] – назва півострова і графства у Великій Британії та прізвище: *Корнуолл, Корнуол, Корнуелл, Корнуел, Корнуель, Корнволл, Корнвол, Корнвелль, Корнвел, Корнваль, Корнуваль, Карнваль, Корн-Уельс*.

При *транслітерації* іноземні власні імена та географічні назви передаються буквами українського алфавіту без врахування особливостей вимови:

Null – Гуль

¹ Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288с.

² Селіванова Олена Олександрівна. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові : Монографічне видання. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

³ Алексеева И. С. Введение в переводоведение / И. С. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : Академия, 2004. – 352 с.

⁴ Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : ЛКИ, 2008. – 2-е изд. – 240 с.

⁵ Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : ЛКИ, 2008. – 2-е изд. – 240 с.

⁶ Гудманян А. Г. Відтворення власних назв у перекладі: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.16 "Перекладознавство"/ Артур Грантович Гудманян. – Ужгород, 2000. – 747 с.

Walter – Вальтер

Worchester – Ворчестер

Hudson – Гудзон

Правила транслітерації встановлюються спеціальними стандартами. Міжнародним стандартом *ISO 9:1995 Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*, встановленим Міжнародною організацією стандартизації (International Organization for Standardization – ISO), встановлені правила передачі власних імен та географічних назв мов, які користуються кирилицею, латинським шрифтом. Приклад цієї таблиці можна знайти тут¹:

Транслітерація не є поширеним в сучасній перекладацькій практиці прийомом. Транслітерованими в українській мові залишились тільки деякі власні імена:

Лондон (англ. *London* ['lɒndən]);

Дарвін (англ. *Darwin*);

Гюго (фр. *Hugo*, за транскрипцією Юго),

Гомер (лат. *Homer*);

Гітлер (нім. *Hitler*, за транскрипцією Хітлер);

Герман Гессе (за транскрипцією Херман Хессе);

Фрейд (нім. *Freud*, за транскрипцією Фройд).

Багато імен, що з'явилися в українській мові шляхом транслітерації, почали на сучасному етапі транскрибуватись: *Дідро* (пор. *Дідрот* – транслітерувалось в 19 ст.), в українських філософських працях все частіше зустрічається; *Фройд* (пор. Фрейд).

На сучасному етапі основним перекладацьким прийомом вважається транскрипція. **Перекладацька транскрипція** – формальне пофонемне перетворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу². У практиці перекладу повна (точна) транскрипція неможлива, що пояснюється низкою причин: різною кількістю фонем в фонетичних системах мов, наприклад,

✓ в українській мові 38 фонем: із них 6 голосних і 32 приголосних;

✓ в російській мові 39 фонем – 5 голосних і 34 приголосних;

✓ в англійській 44 фонемі – 20 голосних і 24 приголосних;

✓ в німецькій 33 фонемі;

✓ у французькій 35 фонем, що призводить до виникнення лакун: укр.

[дж, дз] (*дзита, бджола, кукурудза, джміль*); нім. [pf] (*das Pferd, der Apfel, die Pflaume*); англ. [ə] (*the*) – відсутні в інших мовах; різним звучанням звуків-відповідників (звук [г] в російській мові вибуховий, в українській – фрикативний: пор. рос. *гриб* – укр. *гриб*; звук [ч] в укр. – твердий, в рос. – м'який, пор. рос. *чай* – укр. *чай*; [k, p, t] в німецькій аспірати (*der Tag, die Katze, die Perle*)).

¹ <http://kodeks.uni-bamberg.de/AKSL/Schrift/Transliteration.htm>

² . Алексеева И. С. Введение в переводоведение / И. С. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : Академия, 2004. – 352 с.

У сучасній практиці перекладу запроваджено принцип практичної транскрипції.

Перекладацька (або практична) транскрипція – такий вид перекладу, за якого відповідність між одиницями ВМ і МП встановлюється на рівні фонем¹. Для такого типу перекладу, за Л. Бархударовим, одиницями перекладу виявляються саме **фонем**, тобто фонем ВМ замінюються найбільш близькими до них за артикуляцією й акустичними властивостями фонемами в МП.

Транскрипція або транскрибування полягає у **фонетичній передачі імені**, тобто так, як воно звучить іноземною мовою:

Brighton – *Брайтон*

New York – *Нью-Йорк*

Kyiv – *Kyiv*

Так, щоб передати українською мовою англійське прізвище *Heath* [hi:ə] потрібно кожній фонемі в складі англійського слова підібрати найбільш близьку за артикуляцією та звучанням фонему української мови:

[h] замінюється українською фонемою [x'],

[i:] – українською голосною [i],

спірант [ə] – українською проривною приголосною [т].

Таким чином, англійське прізвище *Heath* українською мовою передається як *Хіт*.

Розглянемо приклади транскрипції в перекладі:

– англо-українському: *Dan Brown is an American author of detective thrillers* // **Ден Браун** американський автор детективних трилерів;

– російсько-українському: *Генерала Жигалова? Гм!.. Сними-ка, Елдырин, с меня пальто...* (Чехов, Хамелеон) // **Генерала Жигалова? Гм!.. Зніми-но, Єлдирін, з мене пальто...**

Мають місце в перекладацькій практиці відхилення від загальних принципів транскрипції, що диктуються:

➤ потребою милозвучності чи зручності вимови імені в МП: так, німецьке *Münchhausen* (за загальними правилами транскрипції російською *Мюнхгаузен*) Чуковський в перекладі замінює на Мюнхаузен;

➤ небажаними асоціаціями із словами низького регістру (вульгаризмами, лайливими словами): пор.: нім. *Herbert* – укр. *Герберт*, нім. *Hermann* – укр. *Герман*².

Два зазначені вище способи перекладу часто об'єднують під єдиною назвою *транскодування*. Розрізняють чотири види транскодування:

- ✓ траскрибування або транскрипція;
- ✓ транслітерування;
- ✓ змішане транскодування (переважне застосування траскрибування із елементами транслітерування);

¹ Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : ЛКИ, 2008. – 2-е изд. – 240 с.

² Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. – М. : Р – Валент, 2001. – 200 с.

✓ адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та / або граматичної структури мови перекладу)¹.

Комбінація транскрипції та транслітерації

Чітке розмежування транскрипції та транслітерації на практиці проводиться рідко; зазвичай має місце поєднання обох прийомів.

Так, традиційна передача українською англійського прізвища *Newton* як **Н'ютон** є комбінація транскрипції та транслітерації: послідовна транскрипція була б **Н'ютен**, а послідовна транслітерація – **Невтон** (саме так це прізвище передавалася в XVIII столітті: *И быстрых разумом Невтонов ...* (Ломоносов))².

Сліди транслітерації залишились в деяких транскрибованих іменах: **Коллінз, Шиллер, Емма** (подвоєнні приголосні вимовляються як одна)³. Навіть у межах власних назв прийом транскрипції та транслітерації використовується з певними обмеженнями. Так, в перекладацькій практиці використовується заміна за традицією.

Фонографічна заміна за традицією

Приміром, передача прізвища *Хомський*, хоч в англійській традиції *Chomsky* звучить як *Чомські*.

➤ англ. *George, Charles, William, James* зазвичай відповідають в українській транскрипції **Джордж, Чарльз (або Чарлз), Вільям (або Уільям), Джеймс**;

➤ за винятком тих випадків, коли ці імена позначають англійських (або інших) королів; і тоді вони передаються українською мовою як **Георг, Карл, Вільгельм, Яків** відповідно (пор.: *George VI – Георг VI, Charles I – Карл I, William the Conqueror – Вільгельм Завойовник, James Stuart – Яків Стюарт* і т. д.).

➤ пор. також: французький король **Генріх Четвертий (Генріх Наварський)** і письменники **Анрі Бейль**;

➤ **Анрі Барбюс** (фр. *Henri*); король **Людвік** і письменники **Луї Арагон, Луї Буссенар** (лат. *Ludowicus*, фр. *Louis*); **Марк Антоній** і **Антуан де Сент Екзюпері** (фр. *Antoine*); **Карл П'ятий Мудрий** і **Шарль де Голь** (фр. *Charles*).

Англійські імена *Abraham, Isaac, Moses* передаються українською мовою як **Абрахам, Айзек, Мозес** відповідно, але в тих випадках, коли вони позначають біблійних персонажів, повинні перекладатися інакше: **Авраам, Ісаак, Мойсей**. Традиційними є заміни певних фонем, що порушують принцип транскрипції. Так, традиційно використовується заміна українською приголосною [г] приголосної [h]:

✓ польське прізвище **Нота** – укр. **Гома**;

✓ нім. **Heinrich Heine** – укр. **Генріх Гейне**.

¹ Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову : навч. посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти / В. І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця : Нова кн., 2003. – 608 с.

² Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : ЛКИ, 2008. – 2-е изд. – 240 с.

³ Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

✓ англ. *Dan Brown born in 1964 in New Hampshire* // укр. *Ден Браун народився в 1964 році в Нью-Гемпширі*.

✓ англ. *In a hole in the ground there lived a hobbit* (Tolkien) // У норі по під землею жив собі **гобіт**.

✓ Німецький дифтонг [ai] передається українською як [ей] або [е]: *Leipzig, Weimar, Heinrich Heine* // *Лейпцих, Веймер, Генріх Гейне* (хоч зустрічається *Гайнріх Гайне*).

У перекладацькій практиці для перекладу власних назв використовується так званий принцип етимологічної відповідності, який полягає в тому, що *вихідні слова різних мов, різні за формою але одного лінгвістичного походження, використовуються для передачі одне одного*¹. Цей принцип характерний перш за все для близькоспоріднених мов. Наприклад, укр. **Володимир** // рос. **Владимир**; укр. **Надія** // рос. **Надежда**; укр. **Віра** // рос. **Вера**; рос. **Филипп** // укр. **Пилип**; рос. **Фома** // укр. **Хома**; біл. **Валянціна** // укр. **Валентина** // рос. **Валентина**; біл. **Тацьяна** // укр. **Тетяна** // рос. **Татьяна**.

Існує немало загальноєвропейських імен одного лінгвістичного походження: укр. **Микола** // рос. **Николай** // англ. **Nikolas** // нім. **Nikolaus**; укр. **Олександр** // рос. **Александр** // англ. **Aleksander** // нім. **Alexander**; укр. **Олена** // рос. **Елена** // фр. **Elen** // англ. **Helen** // нім. **Helene**; укр. **Ірина** // рос. **Ирина** // фр. **Iren**; // англ. **Irene** // нім. **Irene**; укр. **Катерина** // рос. **Екатерина** // англ. **Catherine** // нім. **Katharina**.

У сучасній перекладацькій практиці перевага віддається *транскрибуванню*: укр. **Андрій** передається англійською як **Andriy** (а не *Andrey, Andrew*); рос. **Андрей** має передаватися українською як **Андрей**, англійською **Andrey** (а не *Andrew*); рос. **Михаил** – англійською **Mikhail** (не *Michael*); укр. **Михайло** – англійською **Mikhailo**; англ. **Nikolas** – українською **Ніколас** (а не *Микола*); російською **Николас** (а не *Николай*).

На сучасному етапі англійською частіше звучить *Kiyiv, Kharkiv, Lviv* (а не *Kiev, Kharkov, Lvov*).

Зміна ритміко-мелодійного малюнка віршів

У поетичних перекладах О. Селіванова вважає припустимою зміну ритміко-мелодійного малюнка віршів шляхом формальної чи формально-змістової трансформації².

Граматичні системи різних мов мають як різну кількість категорій, так і відмінності у їх вираженні. Синтаксичні організації мов відрізняються специфічними рисами у структурі словосполучень і речень. Специфіка граматичних систем мов призводить перекладача до необхідності здійснити трансформації на словотвірному, морфологічному та синтаксичному рівнях.

Такі трансформації зазвичай полягають у перетворенні граматичної одиниці відповідно до норм мови перекладу.

¹ Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. – М. : Р – Валент, 2001. – 200 с.

² Селіванова Олена Олександрівна. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові : Монографічне видання. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

Трансформації на словотвірному рівні

На словотвірному рівні трансформації, за О. Селівановою, репрезентовані:

➤ словотвірним калькуванням як поморфемним перекладом одиниць (лат. *adverbium* – укр. *прислівник*, рос. *наречие*; укр. *гуртожиток* – рос. *общежитие*; англ. *backbencher* – рос. *заднескамеечник*);

➤ інверсією складників слова (наприклад, рос. *листопад* – укр. *падолист*; рос. *медведь* – укр. *ведмідь*; нім. *die 64-Kilowatt-Frau* – укр. *жінка в 64 кіловат* (*Zeit Online* 8.11.2010)).

В англо-українському перекладі трапляються випадки використання подібної трансформації.

Наведені нижче приклади ілюструють утворення деяких похідних прикметників в англійській і українській мовах.

- ❖ *helpless* // *безпорадний*;
- ❖ *shiftless farms* // *невидатні фермери*;
- ❖ *careless behavior* // *безтурботна поведінка*;
- ❖ *endless love* // *нескінченне кохання*.

Суфікс *-less*, за допомогою якого утворено досить багато слів в англійській мові, відповідає в українській мові префіксам *не-* або *без-*. У німецькій мові – це суфікс *-los*. Зазвичай такі перетворення на словотвірному рівні формальні.

Трансформації на морфологічному рівні

На морфологічному рівні виокремлено такі перекладацькі трансформації:

- *категорійна заміна*,
- *частиномовна заміна*,
- *заміна морфологічних засобів лексичними*.

*Заміна - *субституція**

Категорійна заміна – зміна в перекладі роду, числа, відмінка, часу, стану, форми ступеня порівняння тощо. Такі заміни в перекладі зазвичай мають системний характер – диктуються особливостями граматичних систем відповідних мов.

Частиномовна заміна – заміна частини мови в перекладі може бути пов'язана з граматичною лакуною (відсутністю певної частини мови в одній із мов). Герундій англійського оригіналу замінено дієсловом в перекладі, оскільки в українській мові відсутня ця частина мови:

✓ *They stood **looking up** at a tall woman...* // *Вони стояли й **дивились** на зображену на картині високу жінку...*

Дієприкметник *цвєтущих* перекладач замінює прийменниково-іменниковою формою *в квіту*, адже в українській мові дійсні дієприкметники на *-ущ-*, *-ющ-* не вживаються: *Ветки цвєтущих черешен смотрят мне в окна, и ветер иногда усыпает мой письменный стол их белыми лепестками* (Лермонтов, Герой нашого времени) // *Віти черешень в квіту дивляться в мої вікна, і вітер іноді засипає мій письмовий стіл їх білими пелюстками*.

Заміна англійського віддієслівного іменника, утвореного за допомогою суфікса *-er*, на українську особову форму дієслова є закономірною: *Oh, I'm po*

dancer, but I like watching her dance (Фіцджеральд, Великий Гетсбі) // *А я ж не танцюю, я тільки люблю дивитися як вона танцює.*

Заміна морфологічних засобів лексичними

Наприклад, форма найвищого ступеню порівняння прикметника передається в наступних фрагментах українського перекладу прикметником й іменником з емоційно-експресивним значенням: **Сильнейший сердечный припадок** (Ильф, Петров, Двенадцать стульев) // **Жахливий серцевий напад**; ... *Отец... был турецко-подданным и умер, не оставив сыну своему Остапу-Сулейману ни малейшего наследства* (Ильф, Петров, Двенадцать стульев) // ... *Батько... був турецько-підданий і помер, не залишивши синові своєму Остапу-Сулейману ані крихти спадщини.*

Трансформації на синтаксичному рівні

✓ **заміни словосполуки словом і навпаки:**

...*Все равно на нем Зобар гарцевать станет* (Горький, Старуха Изергиль). // ...*однаково на ньому Зобар гарцюватиме.*

✓ **заміни синтаксичного зв'язку у словосполученнях і реченнях** (наприклад, у випадках синкретизму форми – вживання складносурядного речення у значенні складнопідрядного, безсполучникового речення у значенні складносурядного тощо). **Что-то ветром подуло...** (Чехов, Хамелеон) // **Щось вітер подує ...** В оригіналі – односкладне безособове речення, що виражає пасивну дію; у перекладі – двоскладне, що виражає активну дію.

✓ **членування речень** – перетворення складного речення мови оригіналу на два й більше самостійних речення в мові перекладу : *англ. Hermione's eyes were puffy and red; she looked as if she had not slept* (Ролінг, Гаррі Поттер і смертельні реліквії) // *укр. 1. Очі в Герміони були підпухлі й червоні. 2. Здається, вона взагалі не спала.*

✓ **об'єднання речень** – перетворення синтаксичної структури оригіналу шляхом з'єднання двох (чи більше) речень в одне (складне): *Вскоре вышел директор. Дед провожал его* (Шукшин, Калина красная) // *Скоро вийшов директор, якого проводив дід.* Прості, мало поширені речення об'єднані в складнопідрядне речення з присубстантивним підрядним. У цьому випадку перекладач відійшов від жанрової специфіки оригіналу.

✓ **опущення мовних одиниць і конструкцій:** *рос. Карл Иванович, не обращая на это ровно никакого внимания ...* (Л. Толстой, Детство) // *укр. Карл Іванович, не звертаючи на це ніякісенької уваги...* – опущення частки **рівно** обумовлено відсутністю її прямого еквівалента в українській мові;

Перекладач компенсує таке опущення суфіксом суб'єктивної оцінки в слові *ніякісенького*, що додало експресивного значення до тексту перекладу, втраченого в результаті опущення.

✓ **додавання мовних одиниць і конструкцій** – вид граматичних трансформацій, що являють собою лексичне збільшення: *Уж лучше бы век учиться да не уезжать...* (Л. Толстой, Детство) // *Вже краще б довіку вчитися та не їхати нікуди...; Sind sie bald fertig? – послышался из классной голос Карла Ивановича* (Л. Толстой Детство) // – *Sind sie bald fertig? – почувся з класної кімнати голос Карла Івановича.*

Додавання обумовлені інформативною недостатністю деяких семантичних компонентів для українського читача, нехарактерним для української мови слововживанням тощо.

✓ **перестановки** – зміни порядку елементів у тексті перекладу в порівнянні з оригіналом – диктуються правилами порядку слів у тій чи іншій конструкції певної мови. Наприклад, *англ. Hercule Poirot, swaying to and fro in the tube train, thought to himself that there were too many people in the world* / *укр. Похитуючись взад і вперед у вагоні метро і валячись то на одного, то на іншого пасажира, Еркюль Пуаро думав про те...*

В англійській / німецькій мові закріпленій порядок слів: спочатку – головні члени речення – підмет і присудок, потім – другорядні.

В академічній граматиці української мови вказано, що звичайне розташування членів речення в українській мові відбувається відповідно до моделі: обставина, присудок, підмет, тобто порядок протилежний прийнятому в англійській / німецькій мові.

Між різними типами трансформацій не існує глухої стіни, трансформації можуть носити **комплексний** характер, поєднуватися одна з іншою¹. Морфологічні та синтаксичні трансформації зазвичай взаємообумовлені.

ЛЕКЦІЯ VII

ТЕМА: ЛЕКСИЧНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ

ПЛАН

1. Міжмовні лексичні відповідники.
2. Екстра- та інтерлінгвістичні фактори впливу на адекватність перекладу.
3. Перекладацькі відповідники. Типологія.
4. Різновиди лексичних трансформацій.
5. Денотативний / конотативний аспект лексичних трансформацій

Існування міжмовних лексичних відповідників закономірний факт мовної дійсності. Сутність лексичних відповідників пов'язана з лінгвістичними універсаліями, що фіксують подібність мовних ознак, і в першу чергу, вона впливає з універсальності логіко-понятійного складу мов, залежить від того, що *слово є обов'язковою понятійною одиницею* будь-якої сучасної мови, в якій відображаються осмислені людиною різноманітні факти й явища природи та суспільства. І наскільки б самобутнім не був розвиток конкретних мов, вони не виходять за межі універсальних категорій мови взагалі, а виступають лише різними реалізаціями її окремих проявів².

Перекладацькі відповідники (еквіваленти) – це слова та словосполучення перекладу й оригіналу, які в одному з своїх значень передають рівний, або

¹ Львовская З. Д. Теоретические проблемы перевода (на материале испанского языка) / З. Д. Львовская. – М. : Высшая школа, 1985. – 232 с.

² Копанев П. И. Теория и практика письменного перевода: учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков / П. И. Копанев – Минск: Высш. школа, 1986 – 269 с.

відносно рівний, обсяг інформації та є функціонально рівнозначними¹. У перекладознавстві існують *різні типології* лексичних відповідників. В. Виноградов лексичні відповідники розподіляє:

За формою:

на *еквівокабульні* – слову оригіналу відповідає слово в перекладі, а словосполуці – словосполука, та *нееквівокабульні*: слову оригіналу відповідає словосполука в перекладі або навпаки. У свою чергу, еквівокабульні відповідники поділяються на *еквірозрядні*, якщо лексичні одиниці, що зіставляються, відносяться до однієї частини мови, та *нееквірозрядні*, якщо названі одиниці є різними частинами мови.

За обсягом інформації, що передається: на *повні* та *неповні* (часткові). У повних еквівалентів обсяг інформації, що передається, збігається. У неповних еквівалентів зазвичай при повному або частковому збігу смислової (семантичної) інформації інші її види можуть **не збігатися**.

За характером функціонування в мові: на *константні* й *оказіональні*.

За способом (прийомом) перекладу: на *прямі*, *синонімічні*, *гіпогіперонімічні*, *дескриптивні*, *функціональні* та *престаційні*.

Розкриття контекстуальних значень у процесі перекладу часто підлягає певним логіко-семантичним закономірностям. У двох мовах, що зіставляються, тотожність значення слів або висловлювання залежить від тотожності поняття, яке передається цим значенням (І. Корунець)².

Прийоми логічного мислення, за допомогою яких розкривається значення іншомовного слова в контексті і знаходиться відповідник у рідній мові, який не збігається зі словниковим, називають лексичними трансформаціями. У семантичному відношенні сутність трансформації полягає у *заміні лексичної одиниці*, що перекладається, словом чи словосполученням іншої внутрішньої форми, яка актуалізує ту складову іноземного слова (сему), котра підлягає реалізації в даному контексті.

Узагальнено можна виділити 7 різновидів лексичних трансформацій (І. Корунець):

- ✓ 1) диференціація значення;
- ✓ 2) конкретизація значення;
- ✓ 3) генералізація значення;
- ✓ 4) смисловий розвиток;
- ✓ 5) антонімічний переклад;
- ✓ 6) цілісне перетворення;
- ✓ 7) компенсація втрат у процесі перекладу.

Я. Рецкер виокремлює в перекладі *три* категорії відповідників:

- ✓ 1) еквіваленти,
- ✓ 2) варіантні та контекстуальні,

¹Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

²Корунець І. В. Вступ до перекладознавства / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 512 с.

✓ 3) перекладацькі трансформації.

До трансформацій відносить: диференціацію значень, конкретизацію, генералізацію, змістовий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію втрат¹. Усі лексичні трансформації базуються на формально-логічних відношеннях між поняттями. Розбіжності у внутрішній формі слів, які позначають одні й ті самі поняття в різних мовах, зумовлюють необхідність урахування особливостей кожної мови при виборі прийомів трансформації. Зазначені трансформації спостерігаються при перекладі будь-яких мов, тому що *формально-логічні категорії* як прийоми логічного мислення є універсальними.

Таких категорій нараховується **5**: відношення

- ✓ *рівнозначності,*
- ✓ *підпорядкованості,*
- ✓ *контрадикторності,*
- ✓ *перехрещення,*
- ✓ *“поза положенням”.*

У денотативному плані, який маніфестує понятійно-логічне ядро значення, формально-змістові трансформації у перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують в мові перекладу неоднаковий із вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення². Такі трансформації в перекладознавстві названі синонімічними замінами (Р. Міньяр-Белоручев), а лексичні відповідники – міжмовними відносними синонімами (В. Виноградов).

Антонімічний переклад, який, по суті, є крайньою точкою прийому смислового розвитку, представляє собою заміну якогось поняття мови-джерела протилежним поняттям у мові перекладу. Цей прийом супроводжується перебудовою усього висловлювання з метою зберігання незмінного плану змісту. Антонімічний переклад ґрунтується на формально-логічній категорії контрадикторності. Відношення контрадикторності (або заперечення поняття) мають місце між поняттями, які отримуються одне з одного шляхом операції заперечення. При антонімічному перекладі ця категорія включає не тільки заперечення, але і протиставлення (І. Корунець). У більшості випадків використання протилежного поняття у перекладі тягне за собою заміну стверджувального речення заперечним і навпаки: ***The woman at the other end asked him to hang on.*** / *Жінка на іншому кінці дроту попросила його не класти слухавку.*

Антонімічний переклад є можливим і без зміни типу конструкції.

Це трапляється тоді, коли протиставляється не тільки поняття, що виражає ознаку, але й носії ознаки.

¹ Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2004. – 240 с.

² Селіванова Олена Олександрівна. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : Монографічне видання. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

Наприклад:

➤ *The adoption of the defensive does not necessarily mean weakness or inferiority of our troops.*

➤ *Перехід до оборони не обов'язково означає слабкість наших сил.*

Гіперо-гіпонімічні зв'язки вважаємо вагомими, оскільки вони дозволяють будувати ієрархії та пов'язують загальні поняття сфери і їхні особливості, тобто такі зв'язки дають можливість організувати компоненти семантичного поля у родо-видові зв'язки, на основі яких здійснюється об'єднання лексичних одиниць у тематичні та лексико-семантичні групи. Ієрархія – один із основних принципів, що використовується для структурування лексики. Власне, вона заснована на відношеннях підпорядкування, що охоплюють таксономічні (“є”) і меронімічні відношення (“частина чогось”). Кожен гіпонім (англ. *hyponym* / нім. *t Hyponym* / укр. *гіпонім* / рос. *гипоним*) виступає гіперонімом (англ. *hyperonym* / нім. *f Hyperonym* / укр. *гіперонім* / рос. *гипероним*) щодо понять нижчого рівня, тобто утворює гіперо-гіпонімічні групи на нижчому рівні узагальнення.

Наприклад, англ. *general translation theory* / укр. *загальна теорія перекладу* є гіперонімом щодо терміносистем, які називають окремі напрямки розділів загальної теорії перекладу та є гіпонімами: англ. *applied translation theory* / укр. *прикладне перекладознавство* та англ. *descriptive translation theory* / укр. *описове перекладознавство*; англ. *institutional translation* / укр. *переклад, що виконується на замовлення державних структур*, якому підпорядковується термін англ. *public sector interpreting* / укр. *усний переклад для державних і муніципальних потреб*.

Перший термін, на відміну від другого, включає в себе як усний, так і письмовий переклад. Відношення перехрещення мають місце, коли лише частина об'єму одного поняття входить в об'єм другого і, у свою чергу, частина об'єму другого поняття входить в об'єм першого. Сюди відносяться різні метафоричні й метонімічні заміни, які продукуються на основі категорії перехрещення. Якщо врахувати, що усі повнозначні частини мови підрозділяються на **три** категорії:

- предмети,
- процеси,
- ознаки,

то при перекладі спостерігається неймовірно розмаїття замін як у середині кожної категорії, так і між різними категоріями.

Щоб передати один і той самий зміст засобами іншої мови, часто не має значення, якою формою слова буде виражений цей зміст.

Предмет може замінитися його ознакою, процес предметом, ознака предметом або процесом і т.д. Під процесом мається на увазі дія або стан. Розглянемо такий приклад з газетної статті: англ. *The Liverpool by-election was an acid test for the Labour candidate*. Навряд чи можна перекласти як: укр. *“Додаткові вибори в Ліверпулі були випробуванням на кислотність для кандидата лейбористської партії”*.

Очевидно, процес слід замінити його атрибутом – *‘лакмусовим папірцем’*, згідно з нормою української мови.

Цей смисловий розвиток – заміна процесу предметом протікає в межах категорії перехрещення: лакмусовий папірець є лише частиною тесту на кислотність, і сам процес випробування не покриває цілком можливостей використання лакмусового папірця.

Коли прийом смислового розвитку застосовується при перекладі дієслівних сполучень, можна намітити чіткі закономірності замін і встановити взаємозв'язки між процесом (дією чи станом), його причиною або наслідком. Тоді сполучення двох елементів із трьох можливих можуть мати *шість* таких варіантів:

- 1) заміна процесу причиною;
- 2) заміна процесу наслідком;
- 3) заміна причини процесом;
- 4) заміна причини наслідком;
- 5) заміна наслідку причиною;
- 6) заміна наслідку процесом.

I don't think she's living here at the moment. Her bed wasn't slept in. – Я не думаю, що вона живе тут зараз. Її постіль не зім'ята. Тут замість прямого перекладу 'вона не спала у своєму ліжку' відмічено результат. Отже, тут процес замінено наслідком. Згідно з логікою норм, відношення “поза положенням” мають місце, коли об'єми двох понять повністю виключають одне одного і при цьому не вичерпують сфери предмету, про який йдеться. Ця категорія є основою для двох прийомів лексичної трансформації – цілісного перетворення і компенсації. Відношення “поза положенням” лежать в основі зміщення, тобто використання для іменування даного поняття назви суміжного поняття у межах одного родового поняття. Так, наприклад, у перекладі французькою назви радянського фільму “*Летят журавлі*” зроблена на основі відношень “поза положенням”. Оскільки французьке слово “журавль” – “grue” дуже часто використовується у значенні “проститутка”, радянський фільм відомий у французькому прокаті під назвою “*Коли летять лелеки*”¹. Така заміна журавля на лелеку може вважатися як свого роду **компенсація**, яка виправдана й продиктована особливостями стилю й лексики французької мови.

Прийом *цілісного перетворення* можна скорочено визначити як синтез значення без безпосереднього зв'язку з аналізом. Перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовленнєвого ланцюжка – від окремого слова, здебільшого складного, до синтагми, а часом і цілого речення.

- *How do you do.* – Доброго дня;
- *Welcome!* – Вітаємо!;
- *Never mind.* – Не звертайте уваги;
- *Here you are.* – Ось, будь ласка;
- *Here's to you.* – Бувайте здорові! (тост);
- *Well done!* – Браво, молодець;

¹ Корунець І. В. Вступ до перекладознавства / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 512 с.

- *Have done!* – *Годі!*;
- *That'll do.* – *Досить*;
- *Now then!* – *Покванся!*;
- *Shut up!* – *Стули пельку!*;
- *Help yourself.* – *Пригощайтесь!*

Прийом цілісного перетворення слугує універсальним засобом перекладу фразеологізмів: *Even the most perfunctory account of the plain facts would blow the myth sky-high* / *Навіть поверховий розгляд фактів не залишить каменя на камені від вигаданого істориками міфу.*

Існує певна закономірність у тому, що в перекладі одна заміна тягне за собою іншу.

Компенсація є найкориснішим прийомом перекладу в таких випадках, коли неможливо передати окремий елемент, окрему особливість оригіналу. *Компенсацією* в перекладі слід вважати заміну елемента оригіналу, який не можна передати елементом іншого порядку згідно із загальним ідейно-художнім характером оригіналу і там, де це є зручним за умов мови перекладу.

Компенсація може мати семантичний або стилістичний характер. *Семантична компенсація* часто застосовується, щоб заповнити пробіли, спричинені так званою безеквівалентною лексикою. Це, насамперед, позначення реалій, властивих країні джерела і найхарактерніших для іншої мови й іншої дійсності. Коли ці деталі не мають принципового значення, то втрати для читача не буде, якщо їх опустити в перекладі. Наприклад, *I've brought a Christmas present for Dad* / *Це татові новорічний подарунок.*

У перекладах англійських п'єс є багато прикладів компенсації там, де персонажі спілкуються на різних соціальних і місцевих діалектах. Здебільшого це зразки стилістичної та експресивної компенсації – заміни одного виразного засоба іншим, компенсації локальної і тотальної.

До трансформацій денотативного плану О. Селіванова відносить **метафоричні трансформації**. Метафоричні трансформації також є синонімічними замінами, здебільшого контекстуального типу. В їхньому складі виокремлено деметафоризацію, реметафоризацію, трансметафоризацію¹.

Метафора – перенесення, що відбувається в результаті виникнення подібних образних асоціацій між предметами. Пор.: **рос.** *волк воет – ветер воет*; **укр.** *людина йде, зупиняється, спішить, відстає – годинник йде, зупиняється, спішить, відстає*; **нім.** *die Sonne scheint, lächelt, brennt*; **англ.** *Leaves fell sorrowfully, a bloodbath, a soul-searching*; **исп.** *as rosas de tus labios, dulce valle, dulces / riberas de alamos blancos*; **італ.** *Lama tagliente = Lingua tagliente*.

Реметафоризація – заміна в перекладі неметафори метафорою.

Деметафоризація – заміна метафори неметафорою (рос. “*Кровь фонтаном из разорванных артерий на шею ударила вверх*” / укр. “Кров цівками

¹ Селіванова Олена Олександрівна. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові : Монографічне видання. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

з розірваних вен на шії вдарила вгору”) Булгаков “Мастер и Маргарита”; або ісп. *averiguar sus secretos* / (розкрити секрети), перекладач відтворив описово – укр. *дідзнатися, як вони працюють*, що позбавило переклад експресивності.

Трансметафоризація – заміна донорської зони метафори (укр. *Дівчина цвіла від його компліментів...* (Гончар, Берег любові) // рос. *Щеки девушки горели ярким пламенем от этих волнующих ее неосознанное тщеславие слов...* Донорською концептосферою метафори в оригіналі є КВІТИ, в російському перекладі – ВОГОНЬ.

Найбільшу роль у передачі **конотативного аспекту** семантики слова оригіналу відіграють його емоційний, стилістичний та образний компоненти. Збереження у перекладі емоційної характеристики висловлювання шляхом використання слів з відповідним **конотативним значенням** є виключно важливим у досягненні еквівалентності. Недотримання цієї вимоги може зробити переклад цілком нееквівалентним.

Конотативні трансформації диференціюємо на:

- ✓ оцінно-емотивні,
- ✓ експресивні
- ✓ функціонально-стилістичні¹.

Результатом таких трансформацій є **міжмовні синонімічні відповідники**, що відрізняються оцінно-емотивними, експресивними та функціонально-стилістичними відтінками значень.

Функціонально-стилістичні трансформації представлені:

- ✓ втратою,
- ✓ заміною,
- ✓ виникненням в перекладному тексті функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць.

У лінгвістиці виокремлюються в словниковому складі мови такі види стилістичної характеристики слів. У перекладознавстві існує поняття *регістр слова*. Термін використовує І. Гальперін, даючи характеристику словникового складу англійської мови в плані його стилістичної диференціації². Термін “*регістр*” (*реєстрація*) в цьому значенні, або близькому до нього, вживається в роботах лінгвістів Лондонської школи, зокрема, у праці Дж. Кетфорда “Лінгвістична теорія перекладу”³.

• Виокремлено такі реєстри:

- ✓ **фамільярний**: укр. *телепень, паршивець, тріскати, варнякати, вшелепатися, цмокнути, директорша, чудило*;
- ✓ **невимушений**: укр. *авоська, підкачати* (в значенні “підвести кого-небудь”), *під мухою*;

1 Селіванова Олена Олександрівна. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : Монографічне видання. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

2 Гальперин И. Р. Информативность единиц языка / И. Р. Гальперин. – М. : Высшая школа, 1974. – 175 с.

3 Катфорд Дж. К. Лингвистическая теория перевода: Об одном аспекте прикладной лингвистики / Дж. К. Катфорд ; [пер. с англ.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 208 с.

✓ **нейтральний**: укр. *син, день, будинок, жити, думати, білий, дерев'яний, я, ми*;

✓ **формальний**: укр. *прибуття*;

✓ **піднесений**: укр. *небокрай, злото, шати, приваба, плугатар, духмяний, доблесть, торжество, вікопомний, благословенний*;

Експресивні конотативні трансформації передбачають модифікацію чи втрату, посилення чи применшення ознаки. Так, посилення ознаки спостерігаємо у наступних фрагментах перекладу: укр. *Яке море стає велике такої ясної місячної ночі ...* (Гончар, Берег любові) // *Каким огромным становится море в такие ясные лунные ночи ...*; *Почував дужим себе* (Гончар, Берег любові) // *Чувствовал себя всесильным. Дужий* – “який має велику силу, авторитет, вплив”¹; **Всесильний** – “высокое: обладающий неограниченной властью, влиянием, а также непреодолимой силой воздействия”². В останньому фрагменті перекладу змінюється також функціонально-стилістична характеристика слова. Характерною для будь-якого перекладу є часткова втрата інформації. Деякий обсяг її так чи інакше втрачається при перекладі. На жаль, це об'єктивне зло, яке усунути практично неможливо, попри усі зусилля професіоналів.

ЛЕКЦІЯ VIII

ТЕМА: ФАХОВИЙ ПЕРЕКЛАД У ЗТП

ПЛАН

1. Метамова / фахова мова / мова для спеціальних цілей (LSP = *Language for specific purposes*).
2. Загальні особливості науково-технічного перекладу.
3. Термінологічні аспекти перекладу.

На ґрунті **природної мови** створюється багато *формалізованих, штучних металектів*, які, у свою чергу, потребують адекватної передачі будь-якою мовою світу.

Підкреслимо, що у сучасній лінгвістиці склалося уявлення про метамову як одну із центральних категорій семантики.

¹ Дубічинський = Сучасний тлумачний словник української мови / За заг. ред. В. В. Дубічинського. – Харків : Школа, 2006. – 1008 с.

² Ожегов = Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : ООО “ИТИ технология”, 2007. – 944 с.

Олдос Хакслі / Aldous Huxley – англійський письменник, есеїст, критик (1894-1963) написав у своєму творі “Прекрасний новий світ”: “Люди живуть не в одному світі, а в багатьох, за бажанням вони можуть переселятися зі світу атомної фізики у світ мистецтва, зі світу хімії – у світ етики”.

Що об'єднує всі ці світи? Філософії та науці ще не вдалося побудувати мости між цими численними й різними світами, і, наскільки ми можемо резюмувати, **єдине**, що пов'язує такі різні світи – це те, що ми маємо **змогу говорити** про них, а деякі ще й безпосередньо сприймати. Цю думку О. Хакслі варто застосувати до **мови як феномену дійсності**, що є об'єктом чисельних сучасних студій.

У науковій літературі на даний момент зафіксовано понад **52** дефініції, які описують таке поняття як мова.

Юрій Андрухович

Мови – як люди: живуть поруч себе, співіснують, підглядають за сусідами, переймають, запозичують (Ю. Андрухович).

Занурена в сучасну цивілізацію мова “розшаровується”, утворюючи *мовні системи*, які є вираженням різних сфер діяльності людини, котрі майже стереотипні у носіїв споріднених та неспоріднених мов.

Поняття **метамова / мова другого порядку** було введено польським математиком Альфредом Тарським стосовно теорії математичної логіки.

МЕТАМОВА (від грецьк. μετά – за, після) – мова, засобами якої досліджуються і описуються властивості деякої іншої мови – так званої **мови-об'єкта**, або **об'єктивної мови**.

Мова, в термінах якої визначається інша мова (метамова лінгвістики, метамова юриспруденції, метамова туризму, метамова садівництва).

Метамова – мова, що використовується для описання інших мов. В осмисленні метамови вагомі теоретичні підвалини й термінологічні дефініції у лінгвістиці заклав Р. Якобсон.

Метамова – це не тільки необхідний науковий інструмент, що його використовують логіки та лінгвісти; він відіграє також важливу роль у нашій побутовій мові (Р. Якобсон).

Зміни словникового складу мови безпосередньо пов'язані зі змінами, що відбуваються в житті суспільства.

Епоха науково-технічного прогресу, що прискорюється в геометричній прогресії, зумовила масштабність процесів, пов'язаних з *термінологізацією мови*. Різко зростає значущість сфер діяльності людини, а це означає підвищений інтерес не просто до професійного спілкування, а до ефективного спілкування, яке веде до конкретного результату.

Нові реалії вносять в мову свої найменування, з'являється величезна кількість спеціальних слів для позначення досліджуваних об'єктів. Все це призводить до того, що проблема статусу мов для спеціальних цілей (*Language for Special Purposes*) стає все більш актуальною. Виступаючи найважливішим засобом вербалізації спеціального знання в науці, техніці, виробництві, освіті та інших галузях, МСЦ, смисловим ядром якого є термінологія, стає візитною карткою і допуском у світ професійної комунікації.

У сучасній лінгвістиці існує декілька рівнозначних термінів для поняття “фахова мова” –

1. мова для спеціальних цілей / *LSP – language for specific purposes*,
2. *технолект*,
3. *підмова*,
4. *субмова* та ін.

Російська лінгвістична традиція використовує частіше термін “**мова для спеціальних цілей**” або “**спеціальна мова**”. У британській та американській лінгвістиці для позначення фахово-маркованої лексики використовують термін “*language for special/specific purposes*” (*LSP*) – “мова для спеціальних цілей”, який увійшов у вжиток наприкінці ХХ століття. Під спеціальними цілями розуміють сфери суспільних відносин (наука, економіка, право, мистецтво, медицина тощо). У німецькомовних країнах термін “фахова мова” (“*Fachsprache*”) набуває широкого розповсюдження в 60-70 роки ХХ століття зі значенням “мова певної галузі, фаху”. Вітчизняна лінгвістична традиція, наслідуючи німецьких вчених, використовує термін “фахова мова”.

Фахова мова — спеціальна мова, що обслуговує конкретну сферу чи галузь знань¹. Джерелом розвитку фахових мов передусім є науково-технічний прогрес, який призводить до появи нових реалій, виникає нагальна необхідність використання мовних засобів, які були б здатні з найбільшою точністю виражати ці наукові поняття. Отже, поява різних фахових мов обумовлена вимогами суспільства, суспільної практики.

Фахові мови поділяють на:

- ❖ наукові (мови астрономії, генетики);

¹ Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй., А. М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.

❖ та ті, що наближаються до практичних потреб сучасного суспільства¹.

Всі фахові мови можна класифікувати “горизонтально” і “вертикально”².

Горизонтальний розподіл включає в себе розмежування фахових мов за предметними галузями (прийнято розрізняти мови соціальних наук і технічних галузей, які мають відмінності не лише на рівні терміносистеми, але й на рівні організації тексту й мовної структури).

Вертикальний розподіл передбачає диференціацію фахових мов за рівнем абстрактності, типом мови з погляду природності-штучності, складом учасників комунікації, сферою функціонування. Важливо зазначити, що хоча вертикальні класифікації вважаються допоміжними, їх важливість ніхто не заперечує.

Лексичний склад **фахової мови** містить:

- ✓ терміни певної галузі;
- ✓ міжгалузеві та загальнонаукові лексичні одиниці;
- ✓ напівтерміни або професіоналізми;
- ✓ номенклатури;
- ✓ загальноповживана лексика;
- ✓ професійні жаргонізми.

Але базовою лексичною та понятійною одиницею фахової мови все ж таки є термін. Проблеми, пов’язані зі специфічною лексикою фахових мов, породили необхідність виділення окремої науки – *термінознавства*. В той час, як наука про фахові мови має на меті дослідження власне мови певної сфери науки і техніки, предметом дослідження термінознавства є не мова як така, а саме термін як єдність поняття і назви.

Таким чином, термінознавство включає і понятійну сферу певної фахової галузі. Фахові мови зрідка термінуються в німецькій мові як:

- ✓ “Arbeitssprache”,
- ✓ “Berufssprache”,
- ✓ “Gruppensprache”,
- ✓ “Handwerkersprache”,
- ✓ “Sekundärsprache”,
- ✓ “Sondersprache”,
- ✓ “Standessprache”,
- ✓ “Feilsprache”.

Особливість фахових мов полягає у наявності спеціального, орієнтованого на потреби певного фаху набору лексичних одиниць, що мають плавні й гнучкі зв’язки із *загальноповживаною лексикою*, яка теж присутня у фаховій мові. З іншого боку, остання відрізняється специфічною частотою вживання певних граматичних, синтаксичних, стилістичних засобів. Динаміка

¹ Лейчик В. М., Шелов С. Д. Лингвистические проблемы терминологии и научно-технический перевод / В. М. Лейчик., С. Д. Шелов. – М. : Всесоюзный центр переводов науч.-техн. лит. и документации, 1990. – 78 с.

² Hoffmann L. Fachtextlinguistik / Lothar Hoffmann. – Berlin, 1983. – 5. Jahrgang. – № 3. – S. 57–68.

фахових мов часто віддаляє їх від вихідної бази загальнолітературної мови та може призвести до виникнення непорозумінь між фахівцем та нефахівцем, творить штучну атмосферу елітарності.

Лінгвісти нараховують сьогодні близько **300** фахових мов. В умовах інформаційного суспільства розвиток науки і техніки тісно пов'язаний з обміном інформацією між фахівцями різних країн. Постійно зростають обсяги наукової інформації, які потребують негайного оброблення, бо вони швидко втрачають свою актуальність і цінність. Це вимагає інтенсифікації перекладацької діяльності, а також навчання засадам і правилам науково-технічного перекладу.

Принципово важливо розмежовувати *процес виконання перекладу* і *результат*, який отримано після закінчення цього процесу. На позначення процесу в українській мові вживається слово “**перекладання**”, а на позначення результату – слово “**переклад**”. Ці два поняття взаємопов'язані: перше завжди передбачає друге, і навпаки, друге завжди є результатом першого.

Перекладання – це процес, під час якого текст або усне висловлювання, що виражені однією мовою (мовою оригіналу), відтворюються іншою мовою (мовою перекладу). (трансляція). **Переклад** – це результат цього процесу, тобто новий текст або усне висловлювання, відтворені мовою перекладу. (транслят). **Мета перекладання** – точно і повно висловити засобами однієї мови те, що вже було виражене засобами іншої мови. **Мета перекладу** – ознайомити читача або слухача, який не володіє мовою оригіналу, з певним текстом або усним висловлюванням, відтвореними цією мовою¹.

Наука – це така сфера людської діяльності, яка продукує знання, необхідні для матеріального та духовного розвитку людськості, для збагачення творчих здібностей людини, для постійного поліпшення умов життя та розвитку цивілізації. **Наукова інформація** відображається у підручниках, монографіях, статтях, патентах, інструкціях з експлуатації, технічних довідниках, каталогах, науково-популярних журналах тощо.

Усі ці носії наукової інформації можна узагальнено назвати науково-технічною літературою. Науково-технічна література, яку відтворено іноземною мовою, потребує перекладання. Воно виконує дуже важливу функцію, бо завдяки йому наукові праці та дослідження стають загальнолюдським надбанням.

Науково-технічне перекладання – це процес перетворення науково-технічного тексту, вираженого мовою оригіналу, на текст, виражений мовою перекладу. Науково-технічне перекладання тісно пов'язане з науково-технічною інформацією та є не лише мовленнєвою діяльністю, а й специфічним процесом.

Людина, яка виконує науково-технічне перекладання, має не лише знати іноземну мову, а й володіти певними знаннями у тій науковій галузі, якій належить текст, що перекладається. Завдання науково-технічного перекладання

¹ Васенко Л. А., Дубічинський В. В. Фахова українська мова: Навчальний посібник / Л. А. Васенко, В. В. Дубічинський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.

полягає у тому, щоб якнайточніше передати зміст оригіналу. Це можна здійснювати в **три** етапи:

1) **знайти** загальну логіку викладення матеріалу оригінального тексту;
2) **подумати**, як і автор, над проблемою, намагаючись зрозуміти її сутність;

3) **правильно передати зміст оригіналу**, підбравши найбільш точні еквіваленти термінів і загальноживаних слів.

Знайти загальну логіку викладення наукової думки досить **важливо**, бо саме розуміння структури тексту, його логічних зв'язків (які є визначною рисою наукового тексту) перешкоджатиме появі невідповідностей у перекладі.

Щоб зрозуміти сутність тексту оригіналу, слід спиратися на свій попередній досвід роботи з науково-технічною літературою, на сукупність знань і уявлень про світ.

Якість науково-технічного перекладу залежить від рівня розуміння оригіналу, повноти й точності вилучення з нього інформації, а також підготовленості до сприйняття науково-технічного тексту.

Правильно передати зміст оригіналу – це означає виконати **адекватний і повноцінний переклад**, який точно відтворював би наукову інформацію, що міститься у оригіналі.

У перекладі має вживатися нормативна загальновідома термінологія, а його стиль має відповідати нормам мови перекладу.

Адекватним і повноцінним буде лише той переклад, у якому точно підібрані еквіваленти термінів і загальноживаних слів.

До *науково-технічного перекладу* висуваються такі вимоги:

1. Переклад має бути точним, але не буквальним або дослівним, бо останні, як правило, найбільш неточні.

2. Перекладаються не окремі слова оригіналу, а його зміст. Як вже зазначалося вище, слова набувають певного значення лише у контексті, і лише завдяки контексту можна точно з'ясувати зміст оригіналу.

3. Адекватне передання змісту оригіналу є визначальною вимогою до науково-технічного перекладу.

4. Ясність і чіткість – це безумовна вимога до науково-технічного перекладу. Подвійний зміст у науково-технічному перекладі неприпустимий, його стиль має повністю відповідати формально-логічному стилю мови науково-технічної літератури. *(Реалізувати цю вимогу, тобто зробити ясний і чіткий переклад, можна лише тоді, коли буде повністю з'ясовано зміст оригіналу).*

5. Науково-технічний переклад має бути стислим. Зайві слова перешкоджають опануванню змісту перекладу, а лаконічність робить його прозорим і зрозумілим.

б) Літературна грамотність перекладу – це відповідність нормам мови перекладу. *(Розкриваючи цю вимогу, слід зауважити, що літературно грамотним вважається той переклад, в якому відсутні форми і звороти, природні для мови оригіналу, але небажані для мови перекладу. Наявність таких помилок у тексті перекладу ускладнює його розуміння).*

Ці вимоги є головними вимогами до науково-технічного перекладу. Лише той переклад, який відповідає ним, може вважатися повноцінним і адекватним.

Як показує досвід науково-технічного перекладання, найбільші труднощі виникають під час передання лексичних одиниць (термінів, загальнонаукових і загальнонавчаних слів) тексту оригіналу.

Велика кількість перекладацьких помилок припадає на сферу лексики (словникового складу мови), бо саме вона є найдинамічнішою складовою мови науки і техніки (*постійний розвиток яких викликає появу нових термінів, а також нових значень наявних термінів або загальнонавчаних слів*). Аналіз лексики науково-технічної літератури показує, що частка вузькогалузових термінів, тобто термінів, що вживаються лише в окремих галузях науки (наприклад, терміни з галузі комп'ютерної техніки: процесор, браузер) не перевищує **25 %**.

75% лексики НТЛ складають загальнонавчані та загальнонаукові слова, тобто слова, що обслуговують різні наукові галузі, наприклад: *аналіз, баланс, програма, компонент*.

Перекладання вузькогалузових термінів, загальнонавчаних та загальнонаукових слів має свою специфіку. Сучасна мова науки і техніки висуває до термінів кілька вимог. Найважливіші з них:

- 1) термін має відповідати правилам та нормам відповідної мови;
- 2) термін має бути систематичним;
- 3) для терміна характерна дефінітивність, тобто кожен термін співставляється з чітким окремим визначенням, яке орієнтує на відповідне поняття;
- 4) терміну властива відносна незалежність від контексту;
- 5) термін повинен бути точним;
- 6) термін має бути коротким, хоча дана вимога часто вступає в протиріччя з вимогами точності, тобто повноти терміна;
- 7) термін має прагнути до однозначності (*полісемія термінів – явище доволі розповсюджене*);
- 8) для термінології не характерна синонімічність, яка заважає взаєморозумінню;
- 9) терміни експресивно нейтральні;
- 10) термін повинен бути милозвучним (тобто вимоги евфонії) (*тому не слід заохочувати створення термінів, утворених із діалектизмів і просторікувань на кшталт “лизуха”, “задохлик”, “ситня”*).

Пошук терміна-еквівалента (тобто відповідного за значенням терміна) у власній мові (мові перекладу) має починатися з аналізу нового поняття, яке виражає іншомовний термін. Цей аналіз може підказати, яке слово треба вжити на позначення певного поняття. Наприклад, у російській термінології одна з деталей ізолятора називається “юбка” – очевидно, назву підбирали за подібністю. Українська термінологія для цього поняття має термін “острішок” (від слова “стріха”). Тобто асоціації у творців обох термінів були різні. Тому перекладати російський електромеханічний термін “юбка” українським словом “спідниця” не можна – це нетермінологічний підхід.

Правильним вважається такий шлях перекладання термінів: “іншомовний термін —► поняття —► український термін”, а не “іншомовний термін – український термін”.

Якщо назва поняття ґрунтується на його **найголовнішій властивості** чи вдалому порівнянні, то й в інших мовах ці ознаки беруться за визначальні, наприклад, у комп'ютерній термінології: *user* – користувач, *mouse* – мишка.

Перекладання таких термінів зазвичай не викликає проблем. Під час перекладання термінів можуть виникнути такі дві ситуації: коли у мові перекладу існують еквіваленти іншомовного терміна, зафіксовані у словниках; коли такі еквіваленти відсутні. У першому випадку може існувати один або кілька варіантів перекладу іншомовного терміна.

Наприклад, англ. *declension*:

1) *the variation of the form of a noun, adjective, or pronoun, constituting its different cases; case-inflexion* (зміна форми іменника, прикметника чи займенника, відмінювання за відмінками); 2) *each of the classes into which the nouns of any language are grouped according to their inflexions* (кожна з груп, в які об'єднуються іменники будь-якої мови відповідно до змін форм слів); 3) *the action of declining, i. e. setting forth in order the different cases of, a noun, adjective, or pronoun* (дія відмінювання, тобто систематизація різних відмінків іменника, прикметника або займенника); 4) *formerly, in a wider sense: Change of the form or of the ending of a word, as in derivation* (раніше в більш широкому смислі: зміна форми чи закінчення слова як у деривації); За наявності кількох еквівалентів слід обрати найбільш адекватний у цьому випадку варіант перекладу. У другому випадку, коли у мові немає еквівалента іншомовному терміну, переклад можна здійснити такими засобами:

1) запозичити іншомовний термін з дотриманням певних правил його транскрибування і коротким тлумаченням у дужках, наприклад:

англ. *attractiveness* – укр. *атрактивність* (привабливість),

англ. *inherent* – укр. *інгерентний* (невід'ємний, внутрішньо притаманний),

2) послівно перекласти (калькувати)

англ. *water supply* – укр. *водопостачання*;

англ. *matrix printer* – укр. *матричний принтер*;

англ. *hot keys* – укр. *гарячі кнопки*;

3) перекласти іншомовний термін за допомогою описового способу (транскодування з елементами дескриптивної субституції), наприклад, англ. *batch processing* – укр. *пакетний режим оброблення даних*; англ. *TL-oriented analysis* / укр. *аналіз вихідного тексту, орієнтований на вихідну мову*; англ. *man-computer interaction system = human-computer interaction system* / укр. *система людино-машинного спілкування, система “людина-машина”*.

Перекладаючи науково-технічний текст, треба мати досить чітке уявлення про українську та іншомовну термінологію даної галузі в цілому.

ЛЕКЦІЯ ІХ

ТЕМА: ПРОБЛЕМА ЛАКУН І РЕАЛІЙ У ЗТП

ПЛАН

1. Лакуни. Типологія лакун.
2. Реалії. Класифікація реалій в перекладознавстві.
3. Прийоми перекладу реалій.

Поняття **лакунарності** зародилося у межах зіставних мовних досліджень і спочатку тлумачилось у зв'язку з розглядом проблем:

- ✓ **перекладності / неперекладності**¹;
- ✓ **еквівалентності / безеквівалентності** у міжмовному й міжкультурному перекладі².

Теорія лакунарності виникла у відповідь на потребу суспільства розуміти іншомовні тексти в умовах міжкультурних контактів³.

Лакуна (англ. *void, semantic void, blank space, gap*)

- ✓ “порожнє місце”,
- ✓ “пробіл”,
- ✓ те, чого немає в мові й культурі одного народу, але є в іншого народу⁴;
- ✓ *random holes in patterns*⁵;
- ✓ білі плями на семантичній карті мов;
- ✓ *антислово, фонова лексика*⁶;
- ✓ *лексичний нуль*⁷.

Лакуна (від лат. *lacuna* – пробіл, заглиблення) – базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти, що ускладнюють переклад її текстів і сприйняття їх іншокультурними реципієнтами через відсутність в одній мові порівняно з іншою певних відповідників мовних одиниць різних рівнів, позначень понять, категорій, асоціативних реакцій, а також паравербальних засобів мовлення⁸.

Лакунарність із перекладознавчої точки зору виявляється ширшою за поняття *безеквівалентності* й слугує підставою для зняття деяких традиційних

¹ Арго А. М. Десятая муза: (Непереводимость и всепереводимость) / Абрам Маркович Арго. – М. : Сов. Россия, 1964. – 86 с.

² Иванов А. О. Безэквивалентное и непереводимое в переводе в свете современной лингвистической теории: дис. ...канд. филол. наук: 10.02.19 "Общее языкознание" / Алексей Олегович Иванов. – Ленинград, 1984. – 190 с.

³ Koller W. Equivalence in Translation Theory // Readings in Translation Theory. / Ed. by A. Chesterman / Werner Koller. – Helsinki : Finn Lectura, 1989. – P. 99–104

⁴ Dagut M. Hebrew – English Translation: A Linguistic Analysis of Some Semantic Problems / Menachem Dagut. – Haifa: University of Haifa, 1978. – 216 p.

⁵ Hockett Ch.F. Chinese versus English: an exploration of the Whorfian thesis // Ch.F. Hockett. Language and Culture. – Chicago, 1954. – P. 120-143.

⁶ Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : ЛКИ, 2008. – 2-е изд. – 240 с.

⁷ Стернин И. А., Попова З. Д., Стернина М. А. Лакуны и концепты // Лакуны в языке и речи: сб. науч. тр. / Благовещенский гос. пед. ун-т; под ред. Ю. А. Сорокина, Г. В. Быковой / И. А. Стернин, З. Д. Попова. – Благовещенск : Изд-во БГПУ, 2003. – С. 205–223.

⁸ Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, – 2010. – 844 с.

заборон на трансформації перекладних текстів і обсяг подібних трансформацій, допускаючи інколи значні доповнення та опущення. Безеквівалентну лексику класики перекладознавства В. Солнцев, Л. Бархударов та інші кваліфікують як лексичні одиниці (слова і стійкі словосполучення) однієї з мов, що не мають ані повних, ані часткових еквівалентів серед лексичних одиниць іншої мови. Сюди належать переважно власні імена, географічні назви, назви установ, організацій, газет, пароплавів тощо, які не мають постійних відповідників в лексиконі іншої мови¹.

Лакунарна термінологіка має кілька ознак:

- незрозумілість,
- екзотичність,
- незнайомість (чужість), неточність або помилковість².

Лакуни виявляються, перш за все, за двомовними перекладними словниками. "Сигналами" можливої лакунарності термінологічної одиниці (терміносполучення) є:

- розгорнута пояснювальна дефініція слова в словникові;
- пояснення слова в перекладному словникові через перелік ознак або синонімічний ряд³. Наприклад: *англ. TL-oriented analysis / укр. аналіз вихідного тексту, орієнтований на вихідну мову*; *англ. man-computer interaction system = human-computer interaction system / укр. система людино-машиного спілкування, система "людина-машина"*⁴.

У мовознавстві існують різнопланові класифікації лакун.

У перекладознавстві розрізняють:

¹ Дзида Н. Н. Проблема лакунарности в переводе / Н. Н. Дзида. – Тюмень: Вестник ТЮмГУ, 2010. – № 1. – С. 162–167.

² Антипов Г. А., Донских О. А. Текст как явление культуры / Г. А. Антипов, О. А. Донских. – Новосибирск: Наука, 1989. – 196 с.

³ Стернин И. А., Попова З. Д., Стернина М. А. Лакуны и концепты // Лакуны в языке и речи: сб. науч. тр. / Благовещенский гос. пед. ун-т; под ред. Ю. А. Сорокина, Г. В. Быковой / И. А. Стернин, З. Д. Попова. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2003. – С. 205–223.

⁴ АРСЛС – Англо-русский словарь терминов по лингвистике и семиотике / А. Н. Баранов, Д. О. Добровольский, М. Н. Михайлов, П. Б. Паршин, О. И. Романова. – М.: "Азбуковник", 2001/2003. – 640 с.

1. Повні лакуни: семема повністю відсутня в мові реципієнта і не компенсується при перекладі.

2. Часткові лакуни: в процесі перекладу певна частина набору сем фрагменту мови джерела втрачається і не компенсується.

3. Компенсовані лакуни: в процесі перекладу з'являється певна кількість нових сем, що слугують для пояснення сем із фрагменту мови джерела.

Традиційно лакуни розподіляються на три основні групи:

1. Абсолютні лакуни – слова однієї мови, які не мають еквівалентного значення у вигляді слова в іншій мові, тому їхнє значення передається описово, словосполученням: *glimpse* – *поверховий погляд*.

2. Відносні лакуни – це слова, які виділяються при зіставленні частоти їхнього вживання, тобто випадки меншої значущості відповідного концепту в одній мові порівняно з іншою: *grilka* – *a hot water bottle*.

3. Векторні лакуни характеризуються відсутністю однослівного родового або видового найменування в літературній мові за наявності його в діалекті і навпаки: **toes- пальці ніг**.

Систематизовану класифікацію подано в “Лінгвістичній енциклопедії” О. Селіванової¹.

Лакуни поділяються на:

✓ системні та функціональні

або

✓ мовні та мовленнєві,

✓ мовні й культурологічні.

Системні (мовні) лакуни виявляються при зіставленні одиниць різних рівнів мовної системи, а функціональні (мовленнєві) – в мовленні. Системні лакуни диференціюються залежно від мовного рівня на:

❖ фонетичні:

англ. *bed* [bed] – ліжка, *bird* [bɜ:d] – птах; англ. *pool* [pu:l] – калюжа, а *pull* [pul] – тягти;

англ. *eat* [it:] – їсти, *it* [it] – воно;

нім. *Beet* [be:t] – клумба, а *Bett* [bet] – ліжка;

пор. наголос в укр. *сосна, дрова, петля, кропива, столяр, колесо, решето* – рос. *сосна, дрова, петля, крапива, столяр, колесо; решето*; наголос в польській мові на передостанньому (пор. укр. *кіно* // пол. *kin*o; укр. *смола* // пол. *smola*), у французькій на останньому складі (на останній голосній, що вимовляється): *Soleil* (сонце), *amitié* (дружба), *paradis* (рай), *vacances* (канікули) тощо.

❖ лексичні (відсутність в одній мові слова-відповідника):

✓ укр. *брить, борщ, вареники, кобза, трембіта*;

✓ рос. *матрешка, кокошник, щи, пельмени, дудка*;

✓ ісп. *сомбреро*;

✓ пол. *бігос*;

¹ Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, – 2010. – 844 с.

✓ англ. *chagis*; груз. *чача*.

❖ номінативні (невідповідність статусу найменувань у двох мовах, наприклад, відповідником простого слова однієї мови є композит або сполука іншої):

✓ рос. *железная дорога* – укр. *залізниця*,

✓ рос. *шахматная доска* – укр. *шахівниця*,

✓ рос. *научный работник* – укр. *науковець*,

✓ англ. *barber* – укр. *пара над водою в морозний день*.

✓ морфологічні (відсутність в одній мові певної морфологічної категорії порівняно з іншою): дійсні дієприкметники відсутні в українській мові: рос. *цветущий сад* // укр. *садок, що цвіте*;

✓ герундій має місце в англійській, відсутній в українській мові: *He started walking backwards, beaming, drinking them in* (Ролінг, Гаррі Поттер і смертельні реліквії) // *Він розвернувся й пішов спиною вперед, сяючи усмішкою й радіючи, що бачить друзів*.

❖ синтаксичні (невідповідність синтаксичної будови у мовах): укр. *У нього карі очі* // англ. *He has brown eyes* // нім. *Er hat braune Augen* // пол. *Ma brązowe oczy*.

❖ стилістичні (розбіжність відповідників за стилістичною забарвленістю): пор.: рос. *глаза* (нейтр.) – *очи* (стилістично забарвлене: поетичне, високе) // укр. *очи* – нейтр.

До складу **функціональних лакун** відносять:

❖ діяльнісно-комунікативні (невідповідність різного роду комунікативно релевантних кінем – фонаційних, жестів, міміки, рухів тіла, голови, ніг; типу погляду, відстані комунікантів, часових особливостей спілкування, торкань, постави тощо). *Кивок голови у українців – так, у болгар – ні*.

❖ культурологічні, зумовлені особливостями національної ментальності й культури, мовленнєвого етикету;

❖ лакуни культурного простору (специфіка реалій: національних страв, одиниць міри, свят, обрядів і т. ін.).

У теорії міжкультурної комунікації лакуни диференціюються на: суб'єктивні, або національно-психологічні; лакуни комунікативної діяльності, лакуни культурного простору, текстові.

У межах національно-психологічних лакун виокремлено: лакуни характеру згідно самооцінки етносу або оцінки його іншими етносами; внутрішні лакуни, що представляють спосіб мислення народу; культурно-емоційні, що стосуються публічного висловлення почуттів; лакуни гумору.

Існують інші класифікації лакун.

Так, за принципом співвідношення слова з концептом виділені: **лексичні** – за умови відсутності слова чи сполуки в іншій мові та при наявності концепту; **семантичні** – при відсутності семми, але при наявності концепту; **концептуальні** (когнітивні) – при відсутності концепту та слова. Концепт – це термін, що має багато значень (походить від латинського “conceptus”, що

перекладається як “поняття”). Якщо пояснити просто і доступно, то дане слово трактується як новаторська, свіжа ідея, спрямована на творення.

Концепт – вміст якогось поняття. *Мовний концепт* – це те, що приймається у філології за стійку мовну чи авторську ідею.

Лакуни називають також терміном *реалії* (Р. Брислін), проте реалії належать до концептуальних лакун¹.

Слова-реалії – перекладознавчі категорії, які відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного контексту, надають національного забарвлення. Водночас реалія часто стає каменем спотикання для перекладача, оскільки її правильне витлумачення вимагає виходу за межі тексту в широкий контекст і за текст.

Реалії позначають *національні страви, одиниці міри, свята, обряди*, а також сприйняття відстані, етнографічні, пов’язані з побутом, лакуни культурного запасу (символічні). Академік ВШ Р. Зорівчак визначає реалії як “*монолексемні та полілексемні одиниці, що вміщують як основне лексичне значення традиційно закріпленій комплекс краєзнавчої інформації, чужої для об’єктивної дійсності мови сприймача*”.

У перекладознавстві виділяють:

- ✓ а) побутові реалії;
- ✓ б) етнографічні та міфологічні реалії;
- ✓ в) реалії світу природи;
- ✓ г) реалії державно-адміністративного укладу та суспільного життя;
- ✓ д) ономастичні реалії;
- ✓ е) асоціативні реалії.

О. Швейцер реаліями називає *одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, властиві одній лінгвокультурі та відсутні в іншій*².

а) Житло, майно:

Ранчо (Бразилія): 1. Хижа із пальмового листа чи соломи; 2. Ферма, садиба;

Фазенда (Бразилія) – помістя;

Яранга – житло в чукчів;

Асьєнда – житло в Аргентині;

Хата – традиційне українське житло;

Іглу – домівка для ескімосів;

Сакля – житло горців Кавказу;

Макогон – дерев’яний стержень із потовщеним заокругленим кінцем, яким розтирають у макітрі мак, пшоно тощо;

Макітра – вид глиняного посуду великого розміру напівсферичної форми з широким отвором;

¹ Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, – 2010. – 844 с.

² Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика / Александр Давыдович Швейцер. – М. : Воениздат, 1973. – 310 с.

Мачете – великий ніж, тесак, для сільськогосподарських робіт в латиноамериканських країнах;

Рубель – вузька дерев'яна дошка з ручкою і поперечними зарубками для качання білизни;

Мамалига – страва з кукурудзяної муки на Буковині та в Румунії;

Марка та *шиллінг* – назви колишніх грошових одиниць Німеччини та Австрії;

Фунт як 500 грамів у Німеччині;

Миля як величина відстані.

б) Одяг, головні убори:

Пончо – накидка, плащ з прорізом для голови в латиноамериканських країнах;

Сарапе – подібна одежа в Мексиці;

Пала – подібна одежа в Бразилії;

Сомбреро (Мексика, Чілі. Від ісп. Sombrero, Sombra – тінь) – селянський широкополий капелюх із листя рослини з тією ж назвою;

Бриль (укр.) – “головний убір з широкими полями”;

Плахта (укр.) – “жіночий одяг типу спідниці, зроблений із двох зшитих до половини полотнищ переважно вовняної картої тканини”;

Кожух (укр.) – “довга, не вкрита сукном шуба з великим коміром, пошита звичайно з овечої шкіри хутром до середини”;

Кімоно, архалук, каньги, дхоті, парео, сарі, рукавички, лапті, сомбреро, кокошник, фібула, верик.

в) Їжа, напої:

Чича – кукурудзяна горілка в латиноамериканських країнах;

Чача – грузинський алкогольний напій, що відноситься до класу виноградних брендів;

Грапа – італійський алкогольний напій, що відноситься до класу виноградних брендів;

Текіла (Мексика; ісп. tequila) – алкогольний напій (горілка) із соку агави, що виробляється зазвичай на околицях Текіли – міста у Мексиці;

Санрія – напій із води, червоного вина та цукру, що настоявся на фруктах;

Самогон – “український алкогольний напій (горілка), який виготовляють кустарним способом із буряків, картоплі, цукру тощо”;

Шнапс – німецька горілка;

Фаст-фуд, біг мак, хот дог, чізбургер.

г) Види праці та заняття:

Родео – в латиноамериканських країнах згін скоту;

Плотогон – згін скоту в районі Карпат.

д) Грошові знаки, одиниці міри:

Песо – основна грошова одиниця багатьох латиноамериканських країн;

Болівар – грошова одиниця Венесуели;

Соль – грошова одиниця Перу;
Гривня – основна грошова одиниця України;
Злотий – основна грошова одиниця Польщі;
Ліга – старина міра відстані в Латинській Америці;
Ярд (англ. yard) – міра довжини, 1 ярд – 0,9144 м.;
Фут (англ. foot) – міра довжини, 1 фут – 0,305 м.;
Дюйм (англ.) – міра довжини, 1 дюйм – 2,539 м.

е) Музичні інструменти, народні танці та пісні, виконавці

Гусли / **гуслі** – “старовинний народний багатострунний щипковий музичний інструмент”;

Балалайка – російський народний музичний триструнний інструмент з декою у формі трикутника;

Сопілка – “український народний духовий музичний інструмент із дерева або очерету, що має форму порожнистої трубки з отворами”;

Кобзар – “український народний співець, що супроводить свій спів грою на кобзі”.

ж) Народні свята, ігри:

День Подяки в США;

Івана Купала – загально-народна реалія, а “на **Зільського Івана**” – реалія діалектична.

з) Звертання:

ніньо – молодий господар, пан в Латиноамериканських країнах;

нінья – пані, господарка в Латиноамериканських країнах;

аміто – господар в Латиноамериканських країнах;

пор.: рос. **господин, госпожа** // пол., укр. **пан, пані** // фр. **мосьє, мадам, мадемуазель** // нім. **гер, фрау** // англ. сер, **міс, місіс**.

і) Етнографічні та міфологічні реалії

а) **етнічні** та **соціальні** спільноти та їхні представники: **інки, аймара, кечуа, гуарани, майа, ацтеки (астеки), сапотеки, науатль (нахуатль), гуайми, араукани, тамойо (індійські племена)**;

б) **божества, казкові істоти, легендарні місця**: укр. Котигорошко, Івасик-телесик; рос. Ярило, змей Горыныч, Кощей Бессмертный, Баба-Яга, Василиса-Прекрасная, Марья-Моревна.

к) Реалії світу природи

а) **тварини**: лама, гуанако (різновиди лами), вискача (вид гризуна), анаконда, маха, курийю (види удавів);

б) **рослини**: кебрачо, омбу, сейба, хукаро, манго, мангле, гуай-або, тотумо, алоборрачо, жакейра, балса, кока, мандиока, агуакате (види дерев і кущів).

в) **ландшафт, пейзаж**:

✓ **сельва** – тропічний ліс;

✓ **пампа** – аргентинський та уругвайський степ;

✓ **саванна** – венесуельські та колумбійські степи;

- ✓ **сертан** – засушливі райони Бразилії;
- ✓ **полонина** – “безліса ділянка верхнього поясу Українських Карпат, яка використовується для пасовиська та сінокоосу”.

л) Реалії державно-адміністративного устрою суспільного життя

а) **Адміністративні одиниці та державні інститути:** *територія* (Аргентина, Венесуела), *штат, область, край, округ, Валгалла* для Скандинавії.

б) **Суспільні організації, партії, їхні функціонери й учасники:** *партія Батьківщина, Удар; торі; Ossi – Wessi: східняки та західники; бюргери.*

в) **Громадянські професії, титули та звання:** *лорд, принц, граф, президент, король, канцлер.*

м) Ономастичні реалії

У літературних творах є немало реальних і вигаданих імен.

У літературному перекладі власні імена не тільки називають, а й указують на національну приналежність.

Таким чином, **власні назви** сприяють збереженню в перекладі національного колориту оригіналу.

а) Антропоніми. Загальні імена та прізвища:

Ісп. *Хуан, Педро, Беатрис, Кармен, Кароліна, Гальвес, Сільва, Альварес;*

Укр. *Галина, Петро, Микола, Володимир, Михайло, Сашко; Петренко, Іваненко;*

Рос. *Марья, Алена, Нюра, Владимир, Михаил, Саша; Петров, Сидоров, Седых;*

Англ. *Джордж, Джон, Джек, Майкл, Томас, Том, Моллі, Бет, Мері, Розмарі.*

а) Антропоніми. Загальні імена та прізвища:

Фр. *Jean (Жан), Théo (Тео), Lucas (Лукас), Nicolas (Ніколя), Julien (Жульєн), Guillaume (Гійом), Philippe (Філіп), Eric (Ерік), Pascal (Паскаль), Sébastien (Себастьян); Louise (Луїз), Joséphine (Джозефін), Emma (Емма), Marine (Марін), Manon (Манон), Julie (Жюлі), Pauline (Полін), Emilie (Емілі), Pascal (Паскаль).*

Індивідуальні імена та прізвища, що називають відомих політичних діячів, літераторів, художників, артистів, спортсменів й інших знаменитостей і часто потребуючих в перекладах особливих коментарів:

Андрій Шевченко, Кличко, Порошенко, Савченко, Ленін, Сталін, Карл Маркс, Клара Цеткін, Джордано Бруно, Левітан, Рафаель, Гюго, Шекспір, Агата Крісті, Едгар По, Клінтон, Буш, Єльцин, Гітлер, Путін.

б) Топоніми:

У перекладознавстві назви реальних географічних об'єктів В. Виноградов вважає доцільним розділити на дві групи:

- **звичні** та
- **меморіальні** топоніми.

Другі з них несуть в собі, крім указання на геооб'єкт, додаткову змістову інформацію, яка для перекладача буває надзвичайно важливою:

Китайський квартал – скупчення притонів і будинків розпусти в Барселоні.

Махалаонда – поселення неподалік від Мадриду, жителя якого в середні віки були постійно предметом насмішок стосовно їхньої неосвіченості.

Карлсбад – фешенебельний курорт для багатих.

Citi – ділова частина Лондона.

в) Імена літературних героїв:

У художніх текстах постійно зустрічаються згадки про персонажів інших творів літератури. У перекладах вони коментуються:

Дон Кіхот, Санчо Панса, Дульсінея, Ромео та Джульєта, Гамлет, Отело, Яго, король Лір, місіс Марпл, Пуаро, Холмс, Наташа Ростова, Анна Кареніна, Євгеній Онегін; Фауст та Маргарита; Нібелунги; Робі Локамп, Мастер та Маргарита.

г) Назви компаній, музеїв, театрів, палаців, ресторанів, магазинів, пляжів, аеропортів:

Усі ці імена перекладачу важливо знати для правильного розуміння та відтворення тексту:

Лувр, Слесеєвські поля, Мерседес-Бенц; Опель; БМВ; аеропорт Хілтон; стадіон Маракана в Ріо-де-Жанейро; рос. Красная площадь, Эрмитаж, Третьяковская галерея.

Усі способи, які використовуються в перекладацькій практиці для передачі реалій, можна звести до **чотирьох**:

- **Транскрипція і транслітерація;**
- **Калькування;**
- **Аналог(ія) або приблизна відповідність;**
- **Тлумачення або описовий переклад.**

Кожен з них має свої *переваги і недоліки*, і, щоб якимось нівелювати останні, ці способи нерідко комбінують один з одним. Спосіб перекладу багато в чому залежить від того, до якої групи належить реалія.

С. Влахов і С. Флорін передбачають **кілька прийомів** передачі реалій в перекладі:

I – транскрипція (транслітерація),

II – власне переклад, що включає:

- ✓ неологізми (калька, полукалька, освоєння, семантичний неологізм),
- ✓ заміна реалій,
- ✓ приблизний переклад (родо-видова заміна, функціональний аналог і опис, пояснення, тлумачення),
- ✓ контекстуальний переклад.

Ю. Сорокін, І. Марковіна, О. Селіванова вбачають усунення інтерактивних перешкод, що виникли в результаті лакун, в прийомах їхньої компенсації¹:

- 1) тлумаченнях, примітках, виносках, коментарях;
- 2) заміні концепту на більш близький;
- 3) порівнянні з етнічним прототипом одного класу реалій у двох мовах;

¹ Сорокин Ю. А., Марковина И. Ю. Национально-культурная специфика художественного текста / Ю. А. Сорокин, И. Ю. Марковина. – М. : Наука, 1989. – 182 с.

4) генералізації (заміни гіперонімом);
5) еквонімізації (заміни іншою назвою видового предмета того самого класу);

б) заміни теми на більш близьку для іншої культури з метою збереження оцінки, емотивності фрагмента;

7) запозичення шляхом транскрипції, транслітерації, напівкалькування, калькування і т. ін.

Транскрипція і транслітерація хороші тим, що дозволяють передати: *звуковий або графічний образ слова* і не призводять до збільшення обсягу тексту – слова, передані таким чином, компактні: *англ. The legislature cannot easily remove the government, short of impeachment / укр. Законодавчий орган може змінити уряд не інакше як через процедуру імпичменту.*

Важко сказати, чи багатьом українським читачам або телеглядачам (кому за 50 років) зрозумілими є англійські слова: *саспенс, чіллаут, сквотер, дівелопмент, праймеріз, наблісіті, пропіарити, клікнути мишкою, імідж*

Калькування

У художньому перекладі цей прийом застосовується для передачі *індивідуально-авторських неологізмів*, коли перекладач створює виразні okazionalні слова. Таких словесних “придумок” і кальок багато серед загальних і власних імен.

Калькуються традиційно деякі власні назви:

- ✓ *Crown Court – Суд Корони*
- ✓ *The High Court – Високий суд*
- ✓ *Thanksgiving Day – День подяки*
- ✓ *non-confidence vote – вотум недовіри*
- ✓ *Красная площадь – The Red Square* (проте *ulitsa, prospekt* і їхні назви транскрибуються),
- ✓ *Liberal Party – Ліберальна партія.*

Гіпо-гіперонімічний переклад

Для цього способу перекладу характерно установлення відношення еквівалентності між словом оригіналу, що передає видове поняття-реалію, та словом в мові перекладу, що називає відповідне родові поняття, чи навпаки.

З іспанської словам: *нопаль* (вид кактусу), *кебрачо* (вид дерева), *грانا* (вид горілки) будуть відповідати в українськму перекладі їхні міжмовні гіпероніми (родові поняття): *кактус, дерево, горілка*.

Такий спосіб перекладу Ю. Сорокін, І. Марковіна, називаючи компенсацією, ілюструють цікавим прикладом: назву американської п'єси Д.-Л. Коуберна “The Gin Game” (буквально: “Гра в джин”) було перекладено російською мовою “Игра в карты” / укр. “Гра в карти”. Лакуна компенсована в результаті заміни конкретної назви гри *джин* загальним поняттям *гра в карти*¹.

¹ Сорокин Ю. А., Марковина И. Ю. Национально-культурная специфика художественного текста / Ю. А. Сорокин, И. Ю. Марковина. – М. : Наука, 1989. – 182 с.

Еквонімізація

Уподібнення, заміна концепту на більш близький для реципієнта – це заміна в перекладі іншою назвою видового предмета того самого класу. Наприклад,

бомбачі – шаровари;

мачете – тесак;

боліче – кеглі;

ранчо – хата, хижа.

Суть такого прийому пояснюють Ю. Сорокін, І. Марковіна:

✓ в тексті однієї культури з'являються елементи іншої – схожі чи близькі з елементами культури оригіналу, та повністю не співпадають з ними. Опорними елементами для такої заміни можуть бути знайомі реципієнту реалії, що є елементами рідної для нього культури, або реалії, відомі носіям багатьох культур.

Тлумачення, коментарі, виноски, примітки.

У випадках тлумачення реалії (описового, дескриптивного, експлікативного перекладу) відповідники установлюються між словом (або фразеологізмом) оригіналу та словосполученням перекладу, що пояснює його зміст: *пучеро* – суп (юшка) з яловичини, *сельве* – тропічний ліс.

Цікаво, чи зможете Ви прокоментувати нище наведені слова львівського діалекту української мови та знайти відповідники для них.

Чому ти львів'янин ?

– Ти знаєш, що таке “*мешти*”, “*філіжанка*”, “*коліжанка*”, “*шпондер*”, “*зупа*”, “*кобіта*”, “*варят*”, “*кнайпа*”, “*шалик*”, “*кульчик*”, “*рура*”, “*брама*” тощо;

Примітки як короткі записи, що є поясненням реалії супроводжуючи публіцистичні, а інколи художні, перекладні тексти, можуть подаватися в дужках після реалії; та часто примітки як додатки до художнього перекладного тексту поміщаються в кінці книги.

ЛЕКЦІЯ X

ТЕМА: ПЕРЕКЛАД / ЛЕКСИКОГРАФІЯ / ТЕРМІНОГРАФІЯ У ЗТП

ПЛАН

1. Поняття лексикографії та термінографії у перекладі. Лексикографія як ресурс професійної діяльності майбутнього перекладача.
2. Особливості термінологічних словників.
3. Класифікація термінологічних словників.
4. Термінологічні банки даних.
5. Сучасні системи комп'ютерного перекладання.

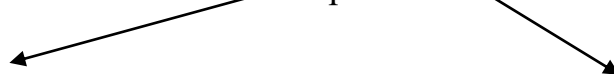
Визначайте правильно значення слів

Лексикографія (від грец. λεξικογραφία та грец. λεξικόν – словник і грец. γράφω – пишу), або словникарство (словництво), – прикладна лінгвістична дисципліна, що займається збором, описом, упорядкуванням лексичного матеріалу й теоретичними засадами укладання словників¹.

Лексикографія — це розділ мовознавства, що розробляє теоретичні та практичні питання щодо укладання та використання словників різних видів².

Науково-технічна лексикографія (термінографія) — це розділ лексикографії, що розглядає теоретичні та практичні питання щодо укладання й використання фахових термінологічних словників.

Розрізняють:

Практичну лексикографію

Теоретичну лексикографію

Теоретична лексикографія

- ✓ **опрацьовує** загальну теорію словників
- ✓ **розробляє:**
- ❖ принципи відбору лексики,
- ❖ розташування слів і словникових статей,
- ❖ структуру словникової статті

Практична лексикографія

- ✓ забезпечує навчання мови - як рідної, так і іноземної,
- ✓ описує й
- ✓ нормалізує рідну мову,
- ✓ дає матеріал для наукового вивчення лексики.

Пріоритетними завданнями лексикографії є

- ✓ нормування,
- ✓ кодифікація, а в окремих випадках звичайне
- ✓ реєстрування лексики якоїсь мови в цілому, зокрема ідіолектів

окремих авторів, територіальних і соціальних діалектів, лексики окремих сфер пізнання.

Це наука, яка має практичне застосування. Словники необхідні як для вивчення рідної та іноземної мов, піднесення культури усної та писемної мови і загалом інтелекту людини, так й безпосередньо для перекладацької діяльності. Культурний рівень нації та рівень розвитку мови часто оцінюють за кількістю виданих словників. Лексикографія є важливим ресурсом професійної діяльності перекладача, адже багатозначне слово **“ресурс”** позначає:

- засіб,

¹ Ціхоцький І., Левчук О. Лексикографічний практикум. Навчально-методичний посібник для студентів I курсу філологічного факультету / Іван Ціхоцький, Оксана Левчук. – Львів, 2013. – 114 с

² Васенко Л. А. Фахова українська мова: Навчальний посібник / Л. А. Васенко, В. В. Дубічинський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.

➤ можливість, якими можна скористатися в разі необхідності, тобто користуватися словниками в професійній діяльності перекладача.

Проте високу місію лексикографії студенти часто сприймають з певним скептицизмом, оскільки легкодоступність інформації (і власне перекладу) на Інтернет-ресурсах дозволяє, на їхню думку, перекладати що завгодно будь-якою мовою без особливих зусиль.

Українські фахівці-перекладачі орієнтовані на визнання європейською спільнотою, тож доцільно звернутися до “Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти” як документу Ради Європи, де показані компетентності особистості перекладача як загальні (General competences) так і комунікативні мовні Ці положення не лише аргументують значення лексикографії і словників як ресурсу іншомовної комунікативної компетентності, але й указують на актуальні аспекти у вивченні іноземних мов та перекладі. “Лексикографія” закладає підґрунтя успішної професійної діяльності сьогоденного студента як перекладача-професіонала. Якщо уміння перекладу – основа ефективної іншомовної комунікативної компетентності для професійної діяльності, то важливим ресурсом цього уміння є знання з лексикографії тієї мови, якою забезпечується переклад. Українська термінографія має майже двохсотлітню історію. Її становлення тісно пов’язане з розвитком науки і техніки, утворенням і дослідженням окремих терміносистем.

Упродовж ХХ, першого десятиліття ХХІ ст., за неповними підрахунками (Симоненко Людмили Олександрівни – НАН України), вийшло понад 900 термінологічних словників різних типів і призначення, переважно перекладних, серед яких переважають двомовні російсько-українські, меншою мірою представлені тлумачно-перекладні. З понад **130** словників технічного напрямку понад **80 перекладних** – з них

- 75 російсько-українські,
- 4 англо-українські,
- **2 тримовних** – англо-російсько-українські, німецько-українсько-російські.

На жаль, немає жодного словника з українською вихідною мовою, це стосується й інших галузей знань. Основною функцією термінологічних словників є відбиття поняттєво-термінологічного апарату різних галузей знань.

У сучасній термінографії вироблені основні параметри / критерії термінографічних праць, серед них:

- ✓ обсяг словника (повний, середній, короткий);
- ✓ критерії добору термінів до його реєстру;
- ✓ тематична орієнтація (загальнонаукові, полігалузеві / багатогалузеві, галузеві, вузькогалузеві);
- ✓ типи словників (перекладні, довідкові, навчальні, тлумачно-перекладні, інформативні);
- ✓ мовна орієнтація / кількість залучених мов (одномовні, дво-, три й багатомовні)

✓ розташовування термінів у словниках (абеткове, абетково-гніздове, статистичне (за спадом частоти появи терміна в текстах) і тематичне укладання).

Незважаючи на вироблення названих критеріїв, залишається **невирішеною** низка проблем. Відкритим залишається питання:

➤ якими частинами мови мають бути виражені номінативні одиниці;
➤ введення до словників термінів-словосполучень (у теорії термінології не розроблена система опису складних термінологічних найменувань);

➤ відображення в словнику лексико-семантичних відношень (синонімія, омонімія, полісемія);

✓ питання еквівалентності в мові перекладу;

✓ граматичної та семантичної характеристики термінів;

✓ вироблення чіткої концепції щодо створення термінологічних словників, оскільки у виданих словниках іноді спостерігається *безсистемний* набір термінів;

✓ відсутність чітко окреслених меж відповідних терміносистем;

✓ порушення норм чинного правопису, що пояснюється відсутністю єдиної методологічної основи укладання словників.

Термінологічні словники є різновидом лінгвістичних словників, у яких подано термінологію однієї або кількох галузей знань/діяльності. Укладання термінологічного словника починають з того, що з різних джерел відбирають терміни. *Джерела* можуть бути такими: монографії та статті відомих вчених та фахівців-практиків; підручники для ВНЗ, що містять чіткі визначення понять і стандартизовані терміни; галузеві енциклопедії; вторинні документи:

✓ а) реферати й анотації з реферативних журналів;

✓ б) опис винаходів.

Після відбору термінів складають словник термінологічного словника — реєстр одиниць (слів, словосполучень, скорочень, символів, сполучень слів і символів), які слід визначити та описати.

Кожна одиниця в словнику повинна мати лексикографічний портрет — комплексну характеристику всіх лексикографічних якостей описуваної одиниці.

Структура словникової статті

Для термінологічних словників дуже важливою ознакою є **наявність і зміст** лівої та правої частин словникової статті:

❖ ліворуч — заголовне слово (термін);

❖ праворуч — семантизація заголовного слова, що може містити такі відомості про термін:

✓ зазначення щодо сфер вживання терміна;

✓ переклад цього заголовку, якщо це перекладний словник;

✓ граматична характеристика терміна: (вказівка, яка це частина мови; закінчення іменників чоловічого роду у родовому відмінку, множина);

✓ дефініція — визначення поняття, що позначено саме цим терміном;

✓ приклади на сполучуваність терміна з іншими словами;

✓ похідні слова, етимологія (походження);

- ✓ синоніми, антоніми.

Класифікація термінологічних словників
за призначенням

- За призначенням словники поділяють на декілька груп:

1. **Словники узусу** (слово “узус” походить від латинського “**usus**” — 1. звичай, правило; 2. вживання, використання).

До цих словників (які мають функції реєструвальних) належить більшість існуючих термінологічних словників, що відбивають стан термінології у певній галузі знання на теперішній час.

2. **Регламентувальні словники.**

Вони можуть бути двох видів:

- ✓ словники стандартизованих термінів (тобто стандарти на терміни) і
- ✓ словники рекомендованих термінів.

3. **Інформаційні словники.**

Прикладом цієї групи словників є інформаційно-пошуковий тезаурус. Його використовують під час автоматичного оброблення інформації. Кожна словникова стаття починається **терміном** — **дескриптором**. До нього наводяться синоніми, а також інші терміни, пов'язані з ним родо-видовими або асоціативними відношеннями. Так, наприклад, в термінології лінгвістичної науки термінолексема “**Linguistik**” є дескриптором і родовим терміном: *Linguistik* (лінгвістика)

- ✓ *strukturelle Linguistik* (структурна лінгвістика),
- ✓ *Soziolinguistik* (соціолінгвістика),
- ✓ *Psycholinguistik* (психолінгвістика),
- ✓ *Computerlinguistik* (комп'ютерна лінгвістика),
- ✓ *Antropolinguistik* (антрополінгвістика),
- ✓ *argumentative Linguistik* (аргументативна лінгвістика),
- ✓ *Areallinguistik* (ареальна лінгвістика),
- ✓ *Genderlinguistik* (гендерна лінгвістика),
- ✓ *generative Linguistik* (генеративна лінгвістика),
- ✓ *kognitive Linguistik* (когнітивна лінгвістика),
- ✓ *Ethnolinguistik* (етнолінгвістика),
- ✓ *diachrone Linguistik* (діахронічна лінгвістика).

4. **Систематизовані словники** (класифікатори, рубрикатори, частотні словники та словники терміносистем).

Класифікатори – це системно й алфавітно впорядковані назви об'єктів науки і техніки та характеристики цих об'єктів.

Рубрикатор – це класифікації понять і об'єктів певної галузі. Він складається з переліку рубрик.

Термінологічні банки даних

Звертання до термінологічних банків даних (ТБД) відбувається найчастіше не під час самого процесу перекладання (перекладач не обов'язково працює в режимі “он-лайн”), а ще до початку перекладання. Більш того, до банку даних може в принципі не передбачатися доступу в режимі “он-лайн” –

він може застосовуватися тільки для підготування друкованих глосаріїв за відповідними предметними галузями.

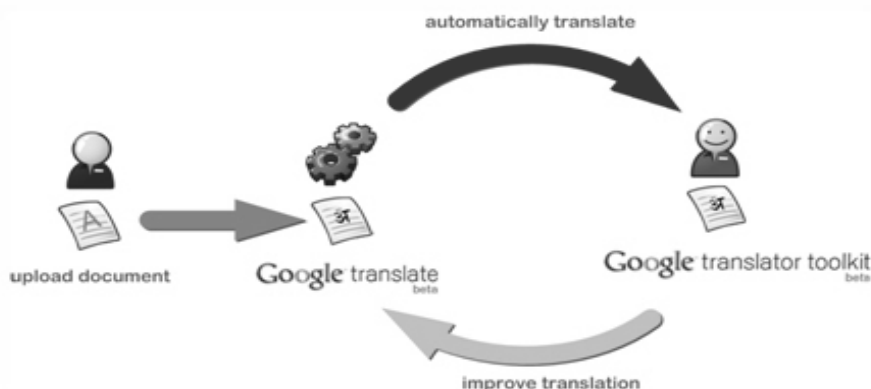
Основна перевага ТБД полягає не в тому, що він автоматизований, а в тому, що він містить усі найсвіжіші дані: технічна термінологія постійно змінюється, а паперові словники ще до того часу, як виходять друком, встигають значною мірою застаріти. Збільшення обсягів перекладів, які потрібні для забезпечення багатомовної комунікації в інформаційному суспільстві з одного боку, та розвиток комп'ютерної техніки, її програмного забезпечення й прикладної лінгвістики з іншого боку, сприяли розвитку нового наукового напрямку – *комп'ютерного перекладання*.

Засоби комп'ютерного перекладання поділяються на два основні типи:

1) **Автоматичні системи комп'ютерного перекладання (КП)** призначені для без втручання людини. Автоматизоване перекладання припускає такі форми взаємодії **людини** здійснення перекладання і **комп'ютера**:

✓ частково автоматизований переклад: наприклад, використання перекладачем-людиною комп'ютерних словників;

✓ системи з розподілом роботи: комп'ютер навчений перекладати тільки фрази жорстко заданої структури (але робить це так, щоб виправляти за ним не було потрібно), а все, що не вклалося в схему, виконує людина.

Уперше думка про можливості машинного перекладання висловив **Чарльз Беббідж** (1791 – 1871), який розробив 1836-1848рр. проект цифрової аналітичної машини – механічного прототипа електронних цифрових обчислювальних машин, що з'явилися тільки через 100 років. Фактично історія машинного перекладання починається з “Джоурджтаунського експеримента” 1954 р. відбулася перша публічна демонстрація машинного перекладання з російської мови англійською. Було випробувано систему перекладання, створену для однієї пари мов; словник мав тільки 250 слів, а граматику складалася з шести синтаксичних правил (провів експеримент Д. Панов – радянський вчений).

Сьогодні створено багато експериментальних і практичних систем автоматичного перекладу, напр., SYSTRAN, LOGOS, ALPS, METAL, GETA, EUROTRA тощо, до яких входить понад 15 версій для різних пар мов.

Сучасні програми комп'ютерного перекладу можна з успіхом використовувати, проте *перекладений текст* слід перевірити, звернувши особливу увагу на переклад:

- ✓ власних назв,
- ✓ термінів,
- ✓ слів у непрямому значенні та
- ✓ багатозначних, паронімів, омонімів, граматичних форм тощо.

Мабуть кожен з нас помічав *недоречності в автоматичному перекладі (з російської українською мовою)*:

“стрільба з цибулі” (тобто лука),
“пожилые каникулы” (в сенсі літні)
О. Кострова – О. Палій¹

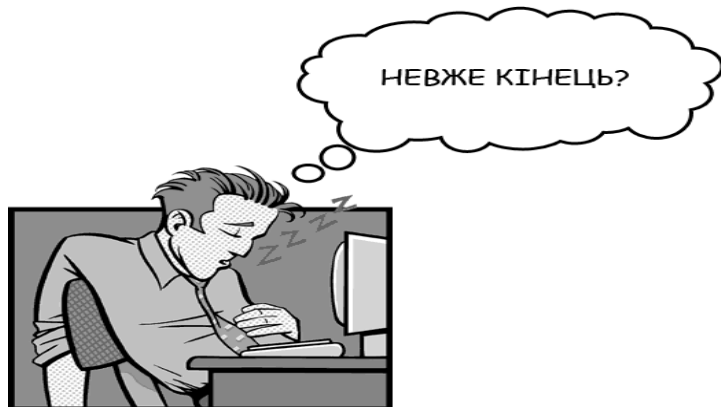
Або навіть на державному рівні:

На плакатах, які повинні були з 23 листопада рекламувати столицю

Латвії, англійською мовою замість фрази “Легко приїхати, важко залишити” надрукували перекладений автоматично слоган “Легко приїхати, важко жити”. Слова “залишити” і “жити” звучать схоже, але пишуться по-різному, про що у процесі виготовлення постерів, мабуть, забули. У результаті до туристів могли звертатися фразою “Easy to go, hard to live” замість “Easy to go, hard to

leave”.

¹ Володіна Т. С. *Метамова сучасної лінгвістики: принципи перекладу* : [монографія] / Тетяна Святославівна Володіна. — К. : Вид. центр КНЛУ, 2016. — 367 с.

2. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Семінарське заняття № 1

Тема: Вступ до загальної теорії перекладу. Загальна теорія перекладу як розділ лінгвістики

Уміння й навички: Після успішного виконання теоретичних та практичних завдань до семінарського заняття № 1 Ви зможете:

- схарактеризувати предмет загальної теорії перекладу як самостійної лінгвістичної дисципліни, її місце серед інших гуманітарних дисциплін;
- визначити роль перекладу в розвитку світової культури, взаємозбагаченні культур та зміцненні міжнародних зв'язків;
- підготувати короткий огляд із історії українського й зарубіжного перекладознавства;
- установити етапи перекладацького процесу і фактори, що впливають на цей процес;
- представити переклад як контакт двох мов і двох культур;
- визначити взаємозв'язок між перекладом і двомовністю;
- описати відмінність контексту оригіналу й контексту перекладу;
- окреслити лінгвістичні та нелінгвістичні аспекти перекладу;
- висвітлити проблему перекладності / неперекладності та поняття адекватності перекладу;
- критикувати нігілістичні та ідеалістичні концепції в галузі перекладу;
- пов'язувати загальну теорію перекладу із порівняльним вивченням мов;
- схарактеризувати коротко спеціальні теорії перекладу;
- написати творче есе на одну із запропонованих тем.

Основна література

1. Кияк Т., Науменко А., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т.Кияк, А.Науменко, О.Огуй. – Чернівці : Букрек, 2014. – С.7–47.
2. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства : навч. посібник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова кн., 2008. – С.123–143; 154–223.
3. Терехова С.І. Основи перекладознавства : Навч. посібн. для студентів ВНЗ зі спеціальності “Переклад”. – Вид. 2-ге, випр. і доповн. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – С.136–198.

Допоміжна література

1. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. – Учеб. пособие для студ. филол. и лингв фак. высш. учеб. заведений. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М.: Академия, 2004. – 352 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/85927/>.

2. Велединская С.Б. Курс общей теории перевода: учебное пособие / С.Б. Велединская; Томский политехнический университет. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2010. – 230 с.
3. Захарова Н.В., Ивлева А.Ю., Седина И.В. Теория перевода: материалы для практических занятий: учебно-методическое пособие / Н.В. Захарова, А.Ю. Ивлева, И.В. Седина. – Саранск, 2014. – 132 с.
4. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых (учебное пособие) / В.Н. Комиссаров. – М. : ЧеРо, 1999. – 135 с.
5. Стріха М. Український художній переклад : між літературою і націєтворенням. Науково-популярне видання. – Київ : Наш час, 2006. – 345 с.
6. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / Тарас Шмігер. – К. : Смолоскип, 2009. – 342 с. – (Серія “Пролегомени”).

Довідники

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
2. Миньяр-Белоручев Р.К. Толковый словарь переводческих терминов. – М. : 1999. – 12 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/522188/>.
3. Основные понятия переводоведения. Терминологический словарь-справочник / (ред.) М.Б. Паренко – М. : ИНИОН РАН, 2010. – 260 с.
4. Venuti L. (ed.) The Translation Studies Reader. – London and New York : Routledge, 2000. — 524 p.– Access: <http://www.twirpx.com/file/558057/>.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Перевірте, як Ви засвоїли лекційний матеріал. Виконайте тестові завдання. Можлива одна правильна відповідь.

1. Що не є предметом загальної теорії перекладу?

а) Теоретичне обґрунтування перекладацької діяльності залежно від жанру тексту.	в) Універсальні закономірності перекладу.
б) Переклад конкретних видів матеріалу.	г) Специфіка усного та письмового перекладу.
2. Що не входить до спеціальних теорій перекладу?

а) Переклад синхронний / послідовний.	в) Переклад усний / письмовий.
б) Переклад художньої літератури.	г) Переклад пошепки
3. Що включає в себе дидактика перекладу?

а) соціологія перекладу	в) методологія критики перекладу
б) редакційна робота над перекладом	г) навчання перекладачів і складання посібників для них

38. Причини відносної еквівалентності художнього перекладу й оригіналу викликані: ...
- а) насиченістю слів
б) різносистемністю мов
в) невідповідністю перекладу
г) свободою вибору
39. Це є основою більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичних або граматичних) або семантичних компонентів вихідного тексту.
- а) метафори
б) модифікації
в) трансформації
г) транспозиції
40. Для досягнення еквівалентності оригіналу та перекладу, за відсутності прямих, повних відповідників, перекладачеві необхідно вміло застосувати ...
- а) словники
б) трансформації
в) запозичення
г) комп'ютери
41. Що входить до вихідних застав до процесу й результату перекладу?
- а) як формально, так і за змістом слова мови перекладу та вихідної мови збігаються
б) структура МП є іншою, ніж у ВМ
в) переклад не повинен повністю передавати смисл оригіналу
г) переклад повинен звучати, ніби оригінал, і не містити у собі відчуття забарвлення перекладу
42. Кожен народ відображає свої уявлення, свій ... , образність світогляду, національну індивідуальність у мовному вираженні предметів і явищ.
- а) Досвід
б) характер
в) смак
г) особливий спосіб мислення
43. Що може свідчити про "європейськість" нації як віддзеркалення аналогічних суспільних та культурних процесів у періоди формування нації?
- а) мовні ідентичності
б) мовні кліше
в) мовні паралелі
г) мовні здогадки
44. Із яким відомим еталоном асоціюється у німецькій ментальності муляр історично?
- а) акуратність
б) цілісність
в) пунктуальність
г) розважливість
45. За давніми віруваннями англійців насіння папороті дарує людині здатність ставати
- а) багатим
б) безсмертним
в) невидимим
г) щасливим
46. Що є продуктом діяльності духовних сил народу, який накопичувався протягом століть, і продовжує формуватися та безперервно видозмінюватися й сьогодні?
- а) ментальність
б) пам'ять
в) історія
г) казки
47. Який вид інформації за Е.П. Шубіним передає найрізноманітніші відомості про буття та виражає ставлення мовця до відомостей, що передаються?
- а) паралінгвістична
б) естетична
в) емоційна
г) семантична

4.

Максим Гадейович ...

—

—

5.

Микола Платонович ...

—

—

6.

Григорій Порфірович ...

—

—

7.

Микола Олексійович ...

—

—

—

8.

Дмитро Васильович ...

—

—

—

(Мій
улюблений український
перекладач)

...

—

—

—

👁 **Завдання 4.** Перегляньте відео “Максим Стріха: історія, статус та перспективи українського перекладу” за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=OqUIKZVIts0>. Яким чином розвивався переклад на теренах України? У чому полягали головні перешкоди? Назвіть головні постаті й головні здобутки. Висвітліть такі питання:

- становище українського перекладача 30-х рр. ХХ-го ст.-я;
- здобутки Левка Боровиковського, Євгена Гребінки;
- функції перекладу в Євровпі та Російської імперії 19-20 ст.;
- пародійність “Енеїди” Івана Котляревського;
- високий стиль та піонерство Тараса Шевченка;
- переклад драм, Біблії та поезії Пантелеймоном Кулішем;

- Валуєвський циркуляр 1863 року 1876 та Емський акт Олександра II 1867 року;
- перекладацький унесок Михайла Старицького (переклади прози, фольклору, поезії);
- переклад “Божественної комедії” Данте Володимиром Самійленком;
- переклади європейської літератури Борисом Грінченком;
- “Переспіви Павла Граба” Павла Грабовського;
- доба “Розстріляного Відродження” : Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Освальд Бургардт;
- конгеніальність Максима Рильського;
- життєва трагедія Валер’яна Підмогильного.

👁 **Завдання 5.** На основі перегляду зазначеного вище відео (Частина 2) назвіть головні постаті й головні здобутки українського перекладу в період 30-х рр. ХХ ст. до сучасності. Висвітліть такі питання:

- творчий шлях Бориса Тена, Валентина Мисика, Миколи Бажана;
- перекладацькі здобутки та аскетизм Григорія Кочура та Миколи Лукаша, Василя Стуса;
- переклад, наукового тексту, гуманітаристики та фільмів у добу незалежності;
- перекладацькі праці Андрій Содомора, Ігор Кочуровський, Мойсей Фішбейн;
- націєтворча функція українського перекладу (журнал “Всесвіт”);
- перша в світі енциклопедія кібернетики, лекції з квантової статистики академіка Миколи Боголюбова;
- ідеї щодо проектів української Вікіпедії;
- професійний перекладач та письменник: запорука успіху.

Завдання 6. Розгадайте анаграми з перекладознавчих термінів, зробіть їх переклад на ту іноземну мову, що вивчаєте!

№ п/п	Анаграма	Українською мовою	Іноземною мовою (яку Ви вивчаєте)
1.	НЯЕМУНТЛЧА		
2.	РАЇПЕЛ		
3.	АТИКГМПАРА		
4.	ДАТКВТЫСАНЕ		
5.	СИЛОВИМ		
6.	ЕТРТЕИСОПИ		
7.	МТРКІАІП		
8.	СЕРЦІТТРЯІАЛАН		
9.	РЕНЬПІДКЕСЛТА		
10.	ІЕЛГЕЗАЯЦАНІР		
11.	ТКТНАИСАІК		
12.	КПАРЕДЕЛ		

13. ОКПССО
14. СНАКВОИ
15. ЕАФРТРНС
16. ФИИМ
17. ЕКАНОВРПВТОСЕЛДЗА
18. ОЕКЦЛІТСО
19. КНУАЛА

Завдання 7. Прочитайте визначення ролі перекладу відомих людей. Які з них найбільш повно відбивають суть перекладу? Згрупуйте афоризми за категоріями (напр. оціночна, філософська, мистецька, художня, мовознавча і т.д.) та поясніть чому.

№ п/п	Афоризм і його автор	Категорія та пояснення
1.	“Переклад – один із найбільш важливих і найбільш суттєвих засобів спілкування між людьми.” (Йоган Вольфганг Гете)
		
2.	 “Більшість теорій – лише переклад думок на нову термінологію.” (Григорій Ландау)
3.	“Переклад – завжди коментар.” (Лео Бек)
		
4.	 “Переклад – це автопортрет перекладача.” (Корній Чуковський)
5.	“Виразитися своєю мовою значить вимагати перекладу, волати про переклад.” (Жак Дерріда)
		
6.	 “Оригінал – алмаз, а переклад – скельце.” (японське прислів'я)
7.	“Перекладач у прозі – раб, перекладач у поезії – суперник.” (Василь Жуковський)
		

8. “Багато шлюбів міг би врятувати перекладач.” (Александр Кумор)

.....
.....
.....

9. “Перекладач – це працююча бджола, що носить між різними мовами й народами благословенні пахощі й запліднює ту чи іншу національну культуру.” (Константине Гамсахурдіа)

.....
.....
.....

10. “Перекладач щодо автора – те саме, що мавпа щодо людини.” (Гейнріх Гейне)

.....
.....
.....

11. “Процес перекладу цікавий лише своїми втратами; щоб виявити те, що вислизає, варто б іноді перекладати.” (Еліас Канетті)

.....
.....
.....

12. “Читати — значить перекладати, оскільки досвід двох різних людей ніколи не збігається.” (Вістей Г'ю Оден)

.....
.....
.....

13. “Переклад є в найкращому випадку ехом.” (Джордж Генрі Борроу)

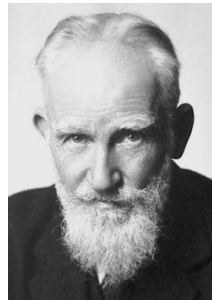
.....
.....
.....

14. “Переклад є лише зворотною стороною гарного килима.” (Фрідріх Юліус Хаммер)

.....
.....
.....

15. “Якщо в тебе є яблуко й у мене є яблуко, і ми обміняємося ними, то в кожного залишиться по яблукові. Якщо ж у тебе є ідея, і в мене є ідея, то, обмінявшись ними, кожен з нас матиме вже по дві ідеї.” (Бернард Шоу)

.....
.....
.....

Завдання 8. Які чинники зумовлюють зростання або занедбання ролі перекладу як виду інтелектуальної діяльності? Розкрийте зміст кожного наведеного фактору. Зробіть відповідні позначки “+/-”! Продовжіть перелік.

1. Активізація міжнародного туризму.
2. Зростання ваги іноземних мов.
3. Брак добрих перекладачів.
4. Кооперування ринкових економік.
5. Тиражування недосконалих перекладів.
6. Міжнародне інтегрування.
7. Гармонізація освітніх стандартів.
8. Нагромадження фахових мов.
9. Мізерна кількість недержавних видавництв та видавничих програм.
10. Термінологічний “вибух”.
11. ...
12. ...

Завдання 9. *Співвіднесіть основні здобутки перекладу відомих перекладачів у різні історичні епохи. Охарактеризуйте коротко їхні постаті.*

1.	<i>Античний світ</i>	а)	“Толедська школа”, Вульффіла, “Пісня про Роланда”, Петрус де Боско, Ісидор Севільський, Ноткер Губатий (або Німецький), Вольфрам фон Ешенбах, Гартман фон Ауе.
2.	<i>Середньовіччя</i>	б)	Мартін Опіц, Юстус Георг Шоттель, Лаврентій Зизаній, Клірик Острозький (молодий М. Смотрицький), В. Кулик, Д. Наливайко, Д. Садкович, Д. Туптало, І. Максимович, Теофан Прокопович, С. Полоцький, І. Величковський.
3.	<i>Відродження</i>	в)	В. Гумбольдт, Август Вільгельм Шлегель, Фрідріх Шлайєрмахер, Й.В. Гете, Й.Ф. Шиллер, В.О. Жуковський, О.С. Пушкін, І. Котляревський, П. Гулак-Артемовський, М.І. Гнедич, М.Ю. Лермонтов, М. Зеров, Є. Гребінка, М.П. Старицький, Ю. Федькович, Л. Боровиковський, А. Метлинський, Г. Квітка-Основ'яненко, Т.Г. Шевченко, Пантелеймон Куліш, І. Пулюй, І. Нечуй-Левицький.
4.	<i>Барокко</i>	г)	І.Я. Франко, В.Г. Белінський, гурток “Плеяда” (О. Пчілка, М. Косач, М. Славинський, І. Стешенко, В. Самійленко, О. Лотоцький), Леся Українка, П.А. Грабовський, О. Маковей, Марко Вовчок, В.Я. Брюсов, І.Ф. Анненський, Ф.Д. Сологуб, К.Д. Бальмонт.
5.	<i>Класицизм та просвітительство</i>	д)	М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Ю. Буркгардт (Клен), М. Рильський,

В. Підмогильний, М. Вороний, Д. Загул,
 Г. Кочур, Д. Паламарчук, А. Содомора,
 М. Орест, І. Качуровський, О. Зуєвський,
 О. Соловей, Є. Маланюк, Б. Лепкий,
 М. Рудницький, І. Огієнко, В. Королів,
 М. Бажан, Борис Тен, Дмитро Павличко, Євген
 Дроб'язко, Василь Мисик, Ірина Стешенко,
 Микола Лукаш, Василь Стус, Іван Світличний,
 Леонід Череватенко, Олекса Логвиненко,
 Максим Стріха, Михайлина Коцюбинська,
 Юрій Шкробинець, Роксоляна Зорівчак,
 Марина Новикова, Віталій Радчук, Ілько
 Корунець, Олександр Чередниченко.

6. *Романтизм (кінець 1830 рр. – XX ст.)* е) Де ля Мотт Юдар, Йоганн Якоб Брайтінгер, Йоганн Крістоф Готтшед, А.Ф. Тайтлер, Дж. Кемпбелл, Лессінг, Йоганн Готтфрід Гердер, Йоганн Фосс, Гайнріх Гайне, М.В. Ломоносов, О.П. Сумароков, В.К. Тредяковський, Антіох Кантемір, Св.Паїсій Величковський, Г.С. Сковорода.
7. *Критичний реалізм (1880 – 1910-ті рр.)* ж) Роджер Бекон, Феррара Сайоль, Іохим де Белле, Ет'єн Доле, Гайнріх Штайнгефель, Альбрехт фон Айб, Мартін Лютер, Вільям Тіндль.
8. *“Розстріляне Відродження” (1920 – 1937/41 рр.) у СРСР та в УРСР* з) Анхурмес, “Поєма про Гільгамеша”, Лівій Андронік, Теренцій, Цицерон, Горацій, Вергілій, Квінт Енній, Тит Макій Плавт, Публій Теренцій Афр, Квінтіліон, Ієронім Стридонський.

Завдання 10. Доповніть сучасне визначення ЗТП, використовуючи відповідні слова у відповідній формі.

1. діахронія	2. переклад	3. закономірності
4. критика	5. теорія	6. історія
7. лінгвістичний	8. практика	9. перекладознавство

Загальна теорія перекладу – це розділ загальної науки про переклад (а) _____), який досліджує й вивчає специфіку та закономірності перекладацького процесу в синхронії та б) _____. Разом зі спеціальними та конкретними теоріями перекладу загальна теорія перекладу становить в) _____ перекладу. Теорію перекладу поєднано з г) _____ й д) _____ перекладу, які разом складають

перекладознавство. Останнім часом до складу загальної теорії е) _____ включають також і перекладацьку є) _____.

М.А. Задорожня визначає термін *загальна теорія перекладу* як розділ лінгвістичної теорії перекладу, що вивчає загальнолінгвістичні ж) _____ перекладу, незалежно від МО та МП. Разом із конкретними та спеціальними теоріями перекладу загальна теорія перекладу складає з) _____ теорію перекладу [Задорожня 2000, с.5].

Завдання 11. У чому полягає відмінність роботи письмового та усного перекладача. Вкажіть необхідне та доповніть власними прикладами.

Письмовий перекладач

Усний перекладач

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

переклад пошепки
 Переклад документів
 Переклад у сфері ЗМІ
 переклад на переговорах
 синхронний та послідовний переклад
 конференційний переклад
 редагування машинного перекладу
 Літературний переклад

Завдання 12. Відновіть текст найбільш прийнятних визначень понять усного та письмового перекладів за Отто Каде.

БУДЬ-КОЛИ **УСНИЙ** **ФІКСОВАНОГО** **ПОСЛІДОВНО ПОДАНОГО**
ОДНОРАЗОВО **через брак часу** **ПИСЬМОВИЙ** **лише умовно**

_____ переклад – це передача _____ й _____ або ж часто повторюваного тексту вихідної мови у вигляді тексту мови перекладу, який можна _____ проконтролювати або виправити.

_____ переклад – це передача _____ запропонованого тексту вихідної мови у вигляді тексту мови перекладу, який _____ можна проконтролювати та _____ виправити.

Завдання 13. Схарактеризуйте теорію скопосу (Фермеєр, 1978). Дайте відповіді на поставлені питання.

1. Що становить основу процесу перекладу?
2. Ким виступає (за що відповідає) перекладач?
3. Від чого залежить вибір стратегії перекладу?
4. Яке право має перекладач згідно цієї теорії? Наведіть власні приклади.
5. Чи Ви підтримуєте цю теорію? Поясніть.

Скопос-теорія – (*скопос* – *ціль*), згідно цієї теорії переклад – це насамперед вид практичної діяльності, а успіх будь-якої діяльності визначається тим, якою мірою вона досягає поставлену ціль. Переклад завжди здійснюється для чогось, перекладач намагається виконати певну задачу, яку він вибрав сам або отримав від замовника, в інтересах кого та за розпорядженням кого здійснюється процес перекладу. Цілі перекладу можуть бути найрізноманітнішими, і відповідні їм тексти перекладу будуть принципово відрізнятися один від одного.

Завдання 14. *Визначте, з якими гуманітарними дисциплінами пов'язана загальна теорія перекладу (ЗТП), доповнивши подану нижче асоціограму.*

Яким чином простежуються зв'язки ЗТП із такими суміжними дисциплінами як текстологія, історіографія, бібліографія, філософія, психологія, теологія, комп'ютерна справа, математика, фізика, кібернетика?

Завдання 15. *Яке місце займає ЗТП в інтегральній теорії перекладу [Кияк 2014, с.39–40]? Опишіть схему та дайте розгорнуту відповідь.*

Загальна теорія перекладу	Окремі теорії перекладу	Праксеологія перекладу	Дидактика перекладу
а) теорія усного перекладу	1. Теорія наукового та технічного перекладу	1) соціологія перекладу	1) навчання перекладачів
б) теорія письмового перекладу	а) теорія перекладу текстів загальнонаукових дисциплін	2) редакційна практика	2) допоміжні засоби (в т.ч. технічні) для перекладачів
в) теорія машинного перекладу	б) теорія перекладу в сфері спеціальних технічних галузей		
	2. Теорія журналістського (публіцистичного) перекладу		
	3. Теорія літературного перекладу		
а) теорія прозового перекладу	б) теорія театрального перекладу	в) теорія біблійного та сакрального перекладу	

Завдання 16. Перевірте себе!

1. Сформулюйте у тезах вихідні застави до процесу й результату перекладу.
2. Яке місце займає знання про культуру в процесі перекладу? Наведіть приклади.
3. Які мовні ідентичності свідчать про “європейськість” нації.
4. Які уявлення про цвіт папороті в інших культурах? Наведіть приклади невербальної поведінки в інших країнах.
5. Що формує мовну картину світу?
6. Яким чином можна розглядати *інформацію*? Які види й типи інформації існують? Наведіть власні приклади!
7. Які види конотативної інформації Вам відомі? Придумайте приклади!
8. Що передає стилістична інформація? Наведіть приклади!
9. Що включає культурно-знакова інформація?
10. Що закріплено за словом “чорний” у різних культурах? Які інші символи Ви знаєте?
11. Наведіть приклади жаргонних, діалектних слів, аргю. Що вони передають?
12. Назвіть складники прагматичної функції.
13. Що означає *перекладність* у широкому та вузькому значенні?
14. Окресліть проблему *лакун*. Які їх головні ознаки?
15. Наведіть визначення *міжкультурній комунікації*.

Завдання 17. Які подані нижче критерії належать до завдань ЗТП?

Помітьте відповідно позначкою “+” або “-”.

1. Фундаментальні праці (монографії), окремі статті, що відіграли важливу роль у становленні сучасного перекладознавства.
2. Дослідження на матеріалі перекладів певних мов, автори яких намагаються виявити проблеми й закономірності, спільні для всіх перекладів із будь-якою комбінацією мов.
3. Бібліографічні дані зарубіжних перекладознавців.
4. Наукові роботи, зміст яких безпосередньо чи опосередковано пов'язаний із одиницями, чинниками, процесами й методами аналізу, що належать до сфери інтересів сучасного мовознавства.
5. Дослідження власне процесу перекладу, мисленневих операцій перекладача, його стратегії та технічні прийоми, а також врахування культурних особливостей мов, що перекладаються.
6. Праці перекладознавців тих країн, де дослідження перекладу найбільш численні й значні.
7. Техніка перекладацького скоропису та нотацій.

Завдання 18. Які дефініції відповідають вузькому (в) й широкому (ш) розумінню перекладу?

- а) Вид людської діяльності, спрямований на відтворення інформації у вигляді тексту з мови оригіналу (МО) мовою перекладу (МП);

- б) Процес перекладацької праці, під час якого відбувається реалізація перекладу як виду людської діяльності та породжується перекладений текст;
- в) Результат перекладацького процесу, тобто текст або його окремі фрагменти (абзац, речення, фраза та ін.), в усній, письмовій, усно-письмовій або письмово-усній формі; навчальних дисциплін, які вивчають особливості перекладацької діяльності, техніки виконання перекладу, розглядають процес перекладу, його види, способи, жанри, основи перекладацького аналізу тексту та ін.;
- г) Відтворення одиниць МО як складників певного тексту мовою перекладу усно або письмово.

Завдання 19. У чому полягають функції перекладу. Сполучіть функції перекладу з їх визначеннями.

1. Комуникативна	а) Переклад є шляхом реалізації емоцій людини та засобом виклику певних емоцій у реципієнтів (адресатів перекладу).
2. Інформативна	б) Через переклад людина справляє враження на співбесідників про себе як про особистість, про свою країну, народ, родину та ін.
3. Навчально-пізнавальна	в) Встановлення контакту.
4. Національно-культурна	г) Поширення й сприймання національно-культурної інформації.
5. Фатична	д) Поширення наукових і практичних знань, забезпечення формування вмінь та навичок не лише перекладознавчих, а й інших наукових галузей, а також мовних умінь і навичок, ширше – мовної компетенції.
6. Волюнтативна	е) Відтворення, поширення й збереження інформації.
7. Імпресивна	є) Забезпечення спілкування.
8. Експресивна	ж) ?

Завдання 20. Прочитайте уривок із книги В. М. Комісарова “Сучасне перекладознавство”. Яку проблему висвітлено і які шляхи подолання Ви можете запропонувати?

“Методика навчання перекладу залишається до сьогодні слабо розробленою внаслідок низки об’єктивних та суб’єктивних причин. Хоча власне перекладацька діяльність має свою багатовікову історію, потреба викладання перекладу як окремої навчальної дисципліни виникла порівняно недавно. Широка мережа навчальних закладів, що займаються підготовкою професійних перекладачів, була створена лише в другій половині двадцятого століття, і до цих пір не вирішено багатьох питань, пов’язаних із організацією та змістом навчального процесу, кінцевими завданнями навчання й вимогами, які потрібно пред’являти як студентам, так і викладачам. Хоча багато

навчальних закладів готують майбутніх перекладачів, жоден ВНЗ не готує викладачів перекладу й ніде не читаються курси методики викладання цієї дисципліни. Викладанням перекладу займаються або викладачі іноземної мови, або перекладачі-практики, хоча зрозуміло, що ні знання мови, ні уміння перекладати ще не означають самі по собі здатність кваліфіковано й успішно вести заняття з перекладу зі студентами. Для цього потрібна й спеціальна методична підготовка, знання специфіки навчальної дисципліни, яку викладають, принципів та методів організації навчального процесу” (переклад Р.О.П.).

Проблема:

Завдання 21. Наведіть ключові слова до поданого нижче уривку наукового тексту.

Ключові слова: _____, _____, _____, _____.

“У зв’язку з цим підходом пропонується розрізняти поняття “адекватність” та “еквівалентність” перекладу. Адекватний переклад – це переклад, що відповідає поставленій цілі. Намагання забезпечити адекватність визначає вибір способу перекладу, і тому поняття “адекватність” належить до процесу перекладу, який може здійснюватися адекватним чином. “Еквівалентність” стосується результату перекладу й означає функціональну відповідність тексту перекладу тексту оригінала. Тому переклад не може здійснюватися “еквівалентним чином”, але може виявитися еквівалентним як окремий результат досягнення адекватності перекладу певній цілі” [Комиссаров 1999, с. 82].

Завдання 22. Яким чином споріднена теорія перекладу з лінгвістичними й нелінгвістичними науками? Доповніть пропуски, поставте необхідні відмітки й дайте їм пояснення.

№ п/п	Зв’язки	Науки							
		Фонологія	Синтаксис	Стилістика	Семантика	Термінознавство	Семіотика	Інформатика	Психологія та психолінгвістика
1.	Географічне походження мови чи діалекту; соціальний прошарок який в українській мові може породжувати соціолект .	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Завдяки своєму способу життя чи кліматичним умовам, араби розрізняють близько 40 видів коней, ескімоси	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- близько 30 назв криги.
3. Специфічні моделі, які описують ситуативні фактори, що впливають на мову.
 4. Тенденція до спрощення речень, уникаючи складних конструкцій, речень-періодів, які утруднюють процес перекладу та його сприйняття.
 5. Передача звукових та інтонаційних образів.
 6. Праця над текстом перекладу включає три фази: 1) фаза аналізу; 2) фаза синтезу; 3) фаза оцінювання.
 7. Врахування на практиці певних правил (= *преференцій*) першочергового застосування видів текстів чи його функцій.
 8. Намагання через власні артикуляційні можливості передати настрій мовця і змістові характеристики його інформації.
 9. Формування чіткої вимови впевненого голосу, красивих і правильних інтонаційних рисунків (тембр голосу, висота тону, пауза, темп мовлення, сила й висота тону, наголоси в реченні).

Завдання 23. Знайомимось з новими технологіями автоматизованого перекладу. Визначте, які функції виконує програмне забезпечення сучасного перекладача.

№	Назва програмного забезпечення	Функції програмного забезпечення												
		PowerPoint	PageMaker	QuarkXpress	Illustrator	Corel Draw	Photoshop	AutoCAD	Trados	Multiterm	SDLX	Transit Star XV	Wordfast	Verifika
1.	система автоматизованого перекладу	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2.	редагування векторної графіки	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

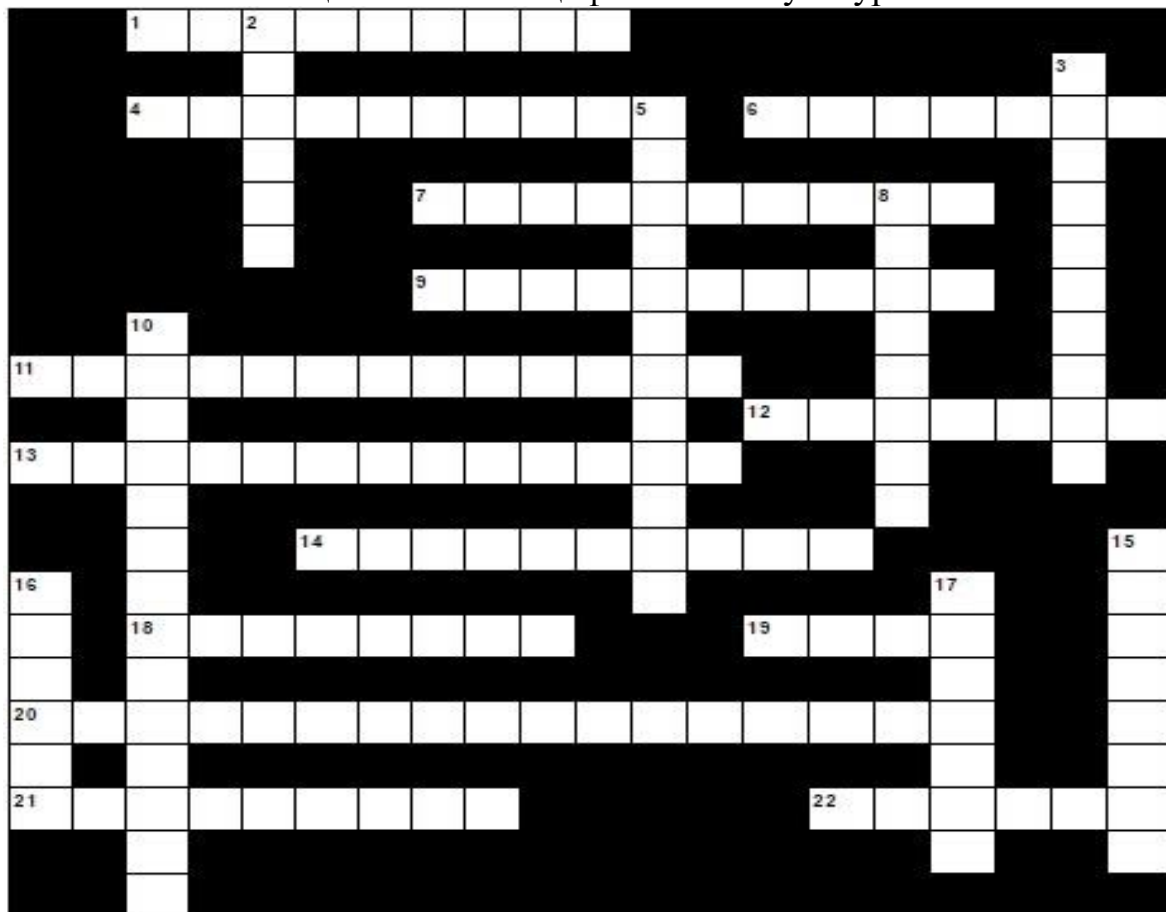
3.	верстка документів	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4.	редагування растрової графіки	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5.	показ слайдів	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6.	редагування векторної та растрової графіки	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7.	перевірка якості перекладу	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8.	конвертування файлів	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9.	система дво- і тривимірного проектування	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10.	система управління термінологією	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Завдання 24. Відгадайте перекладацькі терміни та впишіть їх у кросворд.

По горизонталі:

1. Один із представників “Розстріляного Відродження”.
4. Відношення знака до інтерпретатора.
6. Естетично канонізовані, культурно значущі концептуальні структури іншої, ніж первинний зміст реалії чи знака, понятійної сфери.
7. Детерміновані культурою, впорядковані та фіксовані структури етнічної свідомості, які уособлюють результат пізнання дійсності етнічною спільнотою.
9. Він уважав, що перекладач у поезії – суперник.
11. Принципова можливість досягнення еквівалентності стосовно всього тексту або будь-якої його частини.
12. Одна з функцій перекладу.
13. Заміна слова чи словосполучення ВМ із більш вузьким референційним значенням на слово чи словосполучення МП із більш широким референційним значенням.
14. Відношення знака до інших знаків в мовленнєвому потоці.
18. Реальна одиниця МП, у яку була перетворена мовна одиниця МО у процесі перекладу.
19. Фіктивні закріплені в етносвідомості ідеї, в які вірять усі представники етносу, які не потребують доказів.
20. Наукова дисципліна, яка вивчає процес і результат перекладацької діяльності.
21. Варіант стандартної мови, що породжується через соціальний прошарок.

22. Базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти.

По вертикалі:

2. Одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, властиві одній лінгвокультурі та відсутні в іншій.
3. Текст, який містить пояснення, трактування чого-небудь.
5. Близькість оцінок змісту текстів оригіналу та перекладу їхніми адресатами.
8. Короткий запис, що є поясненням до якогось тексту.
10. Формальне перетворення за порядком букв вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу.
15. Умовна назва перекладознавчих дисциплін.
16. Теорія перекладу, згідно якої він є видом практичної діяльності.
17. Пояснення, примітка до тексту, поміщені під ним.

***Завдання 25.** Підготуйте письмове есе (до 3 сторінок) на одну з тем до зазначених нижче питань. При цьому використайте для цитування щонайменше три літературні джерела!*

1. Предмет і завдання загальної теорії перекладу.
2. Загальна теорія перекладу як самостійна галузь перекладознавства.
3. Зміст терміну “переклад”.
4. Термінологія перекладознавства.
5. Сучасні засоби автоматизованого перекладу.
6. Основні труднощі перекладу з іноземної мови.
7. Теоретичні основи виділення перекладознавства в самостійну науку.
8. Особливості об’єкта й предмета сучасної теорії перекладу.

9. Розділи науки про переклад.
10. Перекладознавство в Україні до 30-х рр. 20 ст.
11. Максим Рильський як видатний перекладач.
12. Переклади творів українських письменників на іноземні мови.
13. Переклади Біблії.
14. Завдання сучасної загальної теорії перекладу.
15. Теорія перекладу як лінгвістична дисципліна.
16. Структурна лінгвістика й переклад.
17. Соціальна парадигма як наукова основа зближення теорії перекладу й лінгвістики.
18. Переклад й різні розділи лінгвістики.
19. Переклад та інші суміжні науки гуманітарного циклу.
20. Переклад і соціолінгвістика.
21. Переклад та історіографія.
22. Переклад та бібліографія.
23. Переклад і психолінгвістика.
24. Переклад і семіотика.

Завдання 26. Протестуйте себе!

1. Чим відрізняється потенційно досяжна еквівалентність від перекладацької?
2. Через що неможлива повна відповідність перекладу?
3. Що об'єднує терміни *адекватність* та *еквівалентність*?
4. Чим відрізняються okazіональні еквіваленти від узуальних?
5. Хто й коли ввів термін *перекладацька еквівалентність*?
6. Що, на думку О.О.Селіванової залучає до тексту перекладач, здійснюючи переклад?
7. Яким чином розглядається еквівалентність текстів оригіналу та перекладу?
8. Що пов'язують із терміном *адекватний переклад*?
9. Що згідно А. Федорова означає повноцінність перекладу?
10. Як трактує В.Комісаров прагматичні завдання перекладацького акту?
11. Що обґрунтували К.Райс та Х.Вермеєр?
12. Що покладено в основу рангових моделей перекладу?
13. Як виглядає модель перекладацької еквівалентності Г.Єгера?
14. Які рівні еквівалентності виокремлює О.Д. Швайцер і В.Н. Комісаров?
15. Які типи еквівалентності перекладу запропонував Ю. Найда?
16. Яким чином визначено комунікативно-функціональну еквівалентність?
17. Що пропонують найсучасніші праці теоретиків перекладознавства стосовно типів еквівалентності?
18. Який вид перекладу є найскладнішим для досягнення еквівалентності?
19. У чому полягають явища фазового зсуву, синтаксичних трансформацій, словесного ущільнення, ймовірного прогнозування?
20. Чим визначено редуковану відносну еквівалентність?
21. На що орієнтовані офіційно-ділові тексти?

22. Чим схарактеризовано суспільно-нормативні тексти?
23. Чим викликані причини відносної еквівалентності художнього тексту?
24. У чому полягає основне завдання перекладача?

Завдання 27. Дайте відповіді на такі питання.

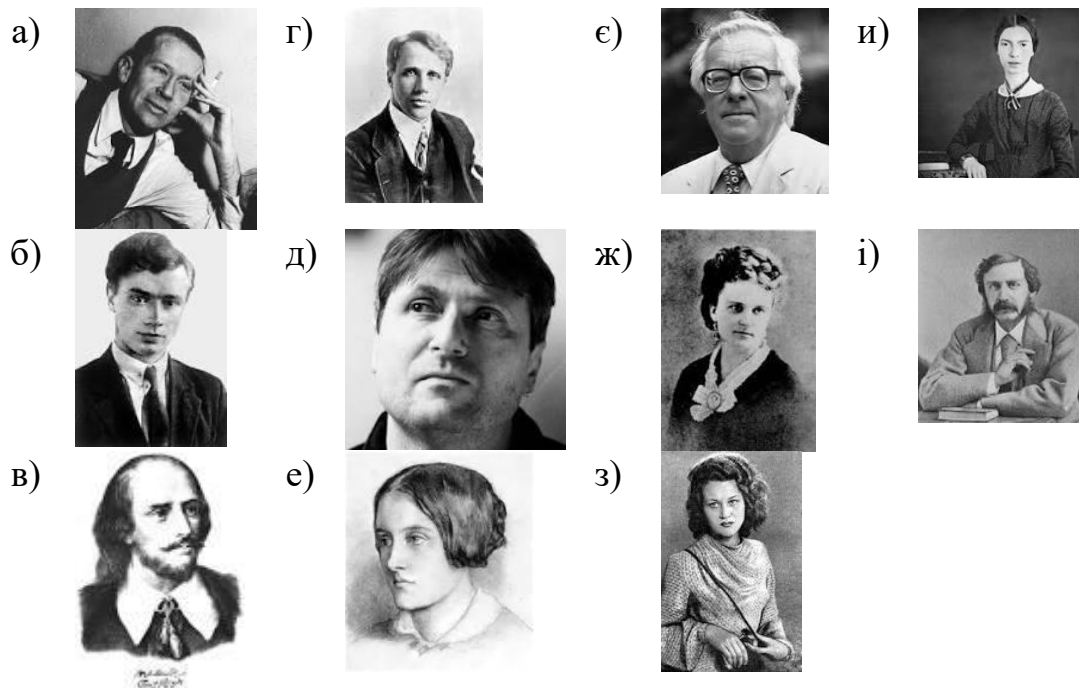
1. Перекладіть вислів *Don't forget to put your safety mask while you work* за допомогою *автономічного* перекладу.
2. При використанні якого виду трансформації спостерігається заміна гіпероніма гіпонімом (*vehicle – вантажівка, tool – hammer*)?
3. Як називається наступний вид лексичної трансформації: *“Predecessor task – завдання або операція, яка має починатися чи завершуватися до того, як можна розпочинати виконувати інше завдання”*?
4. Яким чином у фразеології виражається поняття “дім” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
5. Як можна перекласти український поетичний символ смутку “калина” іноземною мовою, зважаючи на культурні феномени?
6. Як Ви перекладете слова “*навпочіпки*”, “*шкереберть*”, “*надщесерце*” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні/словотвірні форми слів?
7. Яким чином у фразеології виражається поняття “*гроші*” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
8. Як Ви перекладете слова “*родини*”, “*хрестини*”, “*заручини*” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні форми слів?

Завдання 28. Знайдіть іншомовні відповідники до сучасних українських найменувань осіб, які за способом творення є суфіксальними іменниками, утвореними від основ дієслів, прикметників та іменників.

1. суфікс “-ун”

№	Українська мова	№	Англійська мова	Інша іноземна мова
1.	<i>мовчун</i>	а)		
2.	<i>говорун</i>	б)		
3.	<i>вередун</i>	в)		
4.	<i>свистун</i>	г)		
5.	<i>пустун</i>	д)		
6.	<i>лестун</i>	е)		
7.	<i>сопун</i>	ж)		
8.	<i>воркотун</i>	з)		
9.	<i>жартун</i>	и)		

Завдання 29. Поетична сторінка. Хто з зазначених нижче поетів та письменників Вам відомий? Впишіть правильні літери.

№	Прізвище поета / письменника	Фото
1.	<i>Шекспір В.</i>	<i>в)</i>
2.	<i>Брет Гарт Ф.</i>	
3.	<i>Дікінсон Е.</i>	
4.	<i>Россетті К.</i>	
5.	<i>Армітидж С.</i>	
6.	<i>Шопен К.</i>	
7.	<i>Костенко Л.</i>	
8.	<i>Каммінгс Е.</i>	
9.	<i>Ольжич О.</i>	
10.	<i>Фрост Р.</i>	
11.	<i>Бредбері Р.</i>	

Завдання 30. Прочитайте оригінал та переклад на англійську мову поезію О.Ольжича “**Вечір**”. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу. Запропонуйте свій переклад.

Вечір. Я дивлюсь на сині скелі.
 Злотне небо сперлося на скелі.
 Заду плещуть вогнища веселі,
 Вколов огнищ друзі теж веселі.
 Гей, чужі нездолані долини!
 В'ється дим і плине в бік долина.
 Так на завтра й ми туди полинем.
 Як ріка нестримна, полинем.

Evening. I look on the blue rock faces,
 Golden, the sky rests on the rock faces.
 In the rear the fires splutter merry.
 Round the hearths are comrades, also merry
 Ah, you strange unconquerable valley's!
 The smoke pulses, flows out of the valley's
 Side and we tomorrow, too shall flow there
 Like a river unrestrained shall flow there.

Translated by Vera Rich

Завдання 31. William Shakespeare “Sonnet 116” – Вільям Шекспір “Сонет 116”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Запропонуйте свій переклад таких слів: impediments – _____, alteration – _____, edge of doom – _____.

1. буреві́	2. вінець	3. зрікаюся
4. брехня	5. краса	6. цінність
7. сердець	8. зірка	9. кохання

Let me not to the marriage of true minds
Admit impediments; love is not love
Which alters when it alteration finds,
Or bends with the remover to remove.

O no, it is an ever-fixed mark
That looks on tempests and is never
shaken;
It is the star to every wand'ring bark,
Whose worth's unknown, although his
height be taken.

Love's not Time's fool, though rosy lips
and cheeks
Within his bending sickle's compass
come;
Love alters not with his brief hours and
weeks,
But bears it out even to the edge of
doom.

If this be error and upon me proved,
I never writ, nor no man ever loved.

Ніколи я руїну шлюбу двох а) _____
Не визнаю; кохання – це б) _____ суцільна
Що зраджує, як з іншим ходить під в) _____
Чи відступає з тим, в кого душа
свавільна.

О ні! Напроти – кохання як з) _____
Полярна
Що д) _____ моря позирає, не знаючи
хвиль;
Це маяк, для тих кораблів, що блукають
химерно,

Чия е) _____ незнана, хоча досягти її –
пройти декілька миль.
Кохання не знає милості часу, навіть є) _____
З плином часу попаде під лезо серпа;
ж) _____ не змінне хоч і мине часу
маса,
Воно витерпить все, з вічності сили
черпа.

Якщо буде доведена помилка, що я
збрехав,
Тоді я з) _____, того що писав, тоді
ніколи ніхто не кохав.

[Переклад Анастасії Моргун, група Па 02-15]

Завдання 32. Francis Bret Harte “The two ships” – Френціс Брет Гарт “Два кораблі”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу.

4. Запропонуйте свій переклад таких груп слів: the mountain`s crest – _____ a far-reaching track – _____ the luminous footprints – _____, the clouds break away – _____.

1. **МОРЯКІВ**

2. зоря

3. ПІТЬМУ

4. **КОРАБЕЛЬ**

5. **ЦАБЕЛЬ**

6. узбережжі

7. **ВІТРИЛА**

8. **ПАРУСІВ**

9. **МОРЯ**

As I stand by the cross on the lone
mountain`s crest,
Looking over the ultimate sea,
In the gloom of the mountain a ship lies a trest,
And one sails away from the lea:
One spreads its white wings on a far-
reaching track,
With pennant and sheet flowing free;
One hides in the shadow with sails laid
aback, –
The ship that is waiting for me!
But lo! in the distance the clouds break away,
The Gate`s glowing portals I see;
And I hear from the outgoing ship in the
bay
The song of the sailors in glee.
So I think of the luminous footprints that
bore
The comfort o`er dark Galilee,
And wait for the signal to go to the shore,
To the ship that is waiting for me.

Стоючи у хреста, де горі одинокий
а) ____,
Заглядаючи за межі безкрайого б) ____,
У темряві схилу спочива корабель,
А інший пливе, де чекає в) ____:
Один розправляє сніжні г) ____ в
далеку путь,
Із шкотом і стягом по вітру що
плине;
Інший без д) ____ захований в муть, –
Це корабель, що чекає на мене!
Дивись-но! На небосхилі
розсунулись хмари,
Я бачу сяючу арку Воріт;
Чую з корабля, що відпливає з бухти-
примари
Веселих е) ____ пісні зліт.
Я думаю як прокладав світній слід
Покій через є) ____ Галілеї,
На ж) ____ чекаю сигналу на вхід,
На з) ____, що чекає на мене.

[Переклад Анастасії Моргун, група Па 02-15]

Завдання 33. Emily Dickinson “Heart! We will forget him!” – Емілі Дікінсон
“Серце! Ми забудемо його!”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Запропонуйте власний переклад вірша.

1. Тепло

4. Світла

2. зволікаєш

5. забудемо

3. впораєшся

6. відквітлу

Heart! We will forget him!
 You and I – tonight!
 You may forget the
 Warmth he gave –
 I will forget the Light!
 When you have done, pray tell me
 That I may straight begin!
 Haste! Lest while you're lagging I may
 remember him!

Серце! Ми а) _____ його!
 Ти і я – у ночі б) ____!
 Забути можеш ти його
 в) _____, що він подарував –
 А я тоді – любов г) _____!
 Прошу скажи, як д) _____ ти
 Тоді я буду починати!
 Спіши! Допоки е) _____, його я буду
 пам'ятати.

[Переклад Анастасії Моргун, група Па 02-15]

Завдання 34. Christina Rossetti “A Birthday” – Кристина Россетті “День народження”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Запропонуйте свій переклад таких груп слів: bent with thickset fruit – _____, a halcyon sea – _____, silver fleurs-de-lys – _____, Carve it in doves – _____.

1. пір'я

2. пташка

3. поміст

4. райдуги

5. лілії

6. полонена

My heart is like a singing bird
 Whose nest is in a water'd shoot;
 My heart is like an apple-tree
 Whose boughs are bent with thickset
 fruit;
 My heart is like a rainbow shell
 That paddles in a halcyon sea;
 My heart is gladder than all these
 Because my love is come to me.

Моє серце, як а) ____ співоча
 Чиє гніздо як верба зелена;
 Моє серце, як яблуні віта
 Що спілим плодом б) _____;
 Моє серце, як в) ____ подоба
 Що плине у морі спокою;
 Моє серце радніше ніж усе це
 Кохання моє, ти вже зі мною.

Raise me a dais of silk and down;
 Hang it with vair and purple dyes;
 Carve it in doves and pomegranates,
 And peacocks with a hundred eyes;
 Work it in gold and silver grapes,
 In leaves and silver fleurs-de-lys;
 Because the birthday of my life
 Is come, my love is come to me.

Вознеси мені г) ____ шовковий;
 З хутра ласиць та фарби
 бузкових кущів;
 Голубок додай, соковитих гранатів,
 Та павичів д) _____, як в
 багатих панів;
 Виноградові грона із золота й
 срібла,
 І е) _____ – подаровані тобою;
 День народження мого життя

Завдання 35. Simon Armitage “Homcoming” а – Саймон Армітидж
“Повернення додому”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Запропонуйте свій переклад таких груп слів: exercise in trust – _____
, а canary-yellow jacket – _____, scuffed and blackened – _____
_____, a proper fist of it – _____

1. **сліпо**
4. **попереду**
7. **гудзики**

2. складки
5. **пряжку**
8. **куртка**

3. **прогулянка**
6. **водночас**
9. **вчитують**

Think, two things on their own and both at once.

The first, that exercise in trust, where those in front

stand with their arms spread wide and free-fall

backwards, blind, and those behind take all the weight.

The second, one canary-yellow cotton jacket on a cloakroom floor, uncoupled from its hook,

becoming scuffed and blackened underfoot.

Back home

the very model of a model of a mother,

yours, puts

two and two together, makes a proper fist of it

and points the finger. Temper,

temper. Questions

in the house. You seeing red Blue murder.

Bed.

Then midnight when you slip the latch and

sneak

no further than the call-box at the corner of the street;

I'm waiting by the phone, although it doesn't ring

because it's sixteen years or so before we'll meet.

Подумай, дві речі самі по собі та ціле а) _____.

Перша, вправа на довіру, де один б) _____

стоїть розпростерши руки в сторони, падає

назад, в) _____, і позаду інший хапає весь тягар.

Друга, канарково-жовта бавовняна з) _____

на підлозі в роздягальні, з вішаком розлучена,

стає обшарпаною й брудною під

ногами. Повернувшись додому

точна копія зразкової матері, твоя,

розуміє

що не звично, та швидко тямить,

що не так

і показує пальцем. Злишся, злишся.

Запитання

в домі. Тебе д) _____ . Постіль.

Північ настає тоді, коли

відкриваєш засувку та крадешся

не далі телефонної будки, що за

рогом вулиці;

Я чекаю на дзвінок, хоча телефон

мовчить

тому що пройде десь шістнадцять

Retrace that walk towards the garden gate; in silhouette
 a father figure waits there, wants to set things straight.
 These ribs are pleats or seams. These arms are sleeves.
 These fingertips are buttons, or these hands can fold
 into a clasp, or else these fingers make a zip or buckle, you say which. Step backwards into it
 and try the same canary-yellow cotton jacket, there,
 like this, for size again. It still fits.

років допоки ми зустрінемося.
 Згадується та е) ____ біля садової хвіртки; у силуеті
 постать татова чекає там, щоб розставити крапки над “і”.
 Ці ребра – е) ____ або шви. Ці руки – рукава.
 Ці кінчики пальців – ж) ____, чи кисті рук що можуть потрапити у застібку-блискавку, яку ці пальці застебнуть
 або з) ____, скажи тільки що саме.
 Зроби крок назад і спробуй ту ж саму канарково-жовту бавовняну куртку, там, ось так, примір знову, вона досі в пору.

[Переклад Анастасії Моргун, група Па 02-15]

Завдання 36. *Перевірте, як Ви засвоїли матеріал семінарського заняття №1. Виконайте тестові завдання. Можливі декілька правильних відповідей.*

A. *Прочитайте наступне твердження та визначте ключові слова.*

“Переклад як навчальна дисципліна не може існувати без теорії, тому що без теоретичних узагальнень викладання зводиться до тяжко контрольованого розвитку інтуїції, а в гіршому випадку – до муштрування. Крім того, без теоретичної бази не може бути науково обґрунтованої методики викладання.”

1. теоретичні узагальнення	2. теорія перекладу
3. муштрування	4. навчальна дисципліна
5. теоретична база	6. методика викладання

B. *У чому полягає робота усного перекладача?*

1. переклад пошепки	2. конференційний переклад
3. переклад документів	4. машинний переклад
5. синхронний та послідовний переклад	

B. Роджер Бекон, Феррара Сайоль, Іохим де Белле, Ет'єн Доле, Гайнріх Штайнґефель, Альбрехт фон Айб, Мартін Лютер, Вільям Тіндль є представниками ...

1. Романтизму	2. Відродження
3. Класицизму	4. Барокко
5. Просвітительства	

G. *Які чинники зумовлюють зростання ролі перекладу як виду інтелектуальної діяльності?*

1. Активізація міжнародного туризму.	2. Мізерна кількість недержавних видавництв та видавничих програм.

3. Тиражування недосконалих 4. Брак добрих перекладачів.
перекладів.
5. Термінологічний “вибух”.
- Д.** *Визначте, яке програмне забезпечення виконує автоматизований переклад?*
1. Wordfast 2. Trados
3. Verifika 4. QuarkXpress
5. AutoCAD
- Е.** І.Я. Франко, В.Г. Белінський, гурток “Плеяда”, Леся Українка,
П.А. Грабовський, та ін., є представниками ...
1. Романтизму 2. Критичного реалізму
3. Класицизму 4. Барокко
5. Просвітительства
- Є.** *Визначте, яке програмне забезпечення виконує верстку документів?*
1. Wordfast 2. Trados
3. Verifika 4. QuarkXpress
5. AutoCAD 6. PageMaker
- Ж.** М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Ю. Буркгардт (Клен),
М. Рильський, В. Підмогильний, М. Вороний та ін., є представниками ...
1. Романтизму 2. Критичного реалізму
3. Класицизму 4. Барокко
5. “Розстріляного відродження” 6. “Розстріляного реалізму”
- З.** *До загальної теорії перекладу належить*
1. перекладацька практика 2. теорія машинного перекладу
3. теорія усного перекладу 4. теорія письмового перекладу
5. теорія наукового та 6. навчання перекладачів
технічного перекладу
- И.** *У чому полягає специфіка роботи письмового перекладача.*
1. переклад документів 2. Переклад пошепки
3. редагування машинного 4. переклад у сфері ЗМІ
перекладу
5. Синхронний переклад 6. літературний переклад
- І.** “Толедецька школа”, Вульфїла, “Пісня про Роланда”, Петрус де Боско, Ісидор
Севільський, Ноткер Губатий та ін., є представниками ...
1. Романтизму 2. Критичного реалізму
3. Класицизму 4. Барокко
5. “Розстріляного відродження” 6. Середньовіччя
- Й.** *Мартін Опіц, Юстус Георг Шоттель, Лаврентій Зизаній, Клірик
Острозький (молодий М. Смотрицький), В. Кулик, Д. Наливайко та ін. є
представниками ...*
1. Романтизму 2. Критичного реалізму
3. Класицизму 4. Барокко
5. “Розстріляного відродження” 6. Середньовіччя
- К.** *У чому полягали головні здобутки перекладацького поступу в Україні?*
1. конгеніальність Максима 2. Валуєвський циркуляр 1863
Рильського року

3. Емський акт Олександра II 1867 року
4. перекладацькі здобутки та аскетизм Григорія Кочура та Миколи Лукаша, Василя Стуса
5. перша в світі енциклопедія кібернетики, лекції з квантової статистики академіка Миколи Боголюбова

Л. ... переклав "Прометей закутий" Есхіла, "Одіссея" та "Іліада" Гомера.

1. Борис Тен
2. Микола Бажан
3. Максим Рильський
4. Григорій Кочур
5. Пантелеймон Куліш
6. Микола Куліш

М. У чому полягали головні здобутки перекладацького поступу в Україні?

1. переклад драм, Біблії та поезії Пантелеймоном Кулішем
2. Валуєвський циркуляр 1863 року
3. Емський акт Олександра II 1867 року
4. переклад "Божественної комедії" Данте Володимиром Самійленком
5. доба "Розстріляного Відродження" : Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Освальд Бургардт

Завдання 37. Прокоментуйте доцільність та фахову спрямованість розроблених вище завдань, дайте їм критичну оцінку та запропонуйте свої ідеї у **ТОВМАЧБУК!**

3 поширення

7 коментарів

29 уподобань

Cyrrill&Methodius Тепер можна відпочити. А то з ребусом ніяк не складалося. Раз по раз заглядали то в словник термінів, то в дефініцію.

Подобається · Відповісти · 👍 5 · 20 год.

Heine Таки да, і питаннячки були непрості. Ух, я аж упрів! А з фотками, канешно, вчити камільфо, та й бестові афоризми пішли на ура, а от т виільки треш із творчим завданням. Доганяєте?

Подобається · Відповісти · 👍 1 · 18 год.

Goethe Я тут когось попрошу не виражатись! А ще великим поетом вважається. Головне, що перший мандраж пережили, далі видно буде. Я ось аж цілу ніч писав-писав ...

Подобається · Відповісти · 👍 7 · 16 год.

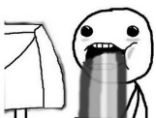
Japanisch Люди, невже ви не побачили жодного мовного покруча? Я пройшла всі завдання, навіть відео подивилася, але не второпала, звідки береться фатична функція перекладу? Біжу за філіжанкою кави.

Подобається · Відповісти · 👍 2 · 12 год.

Лютий Мартін Ніхто не знає. Мене теж ніхто не згадав, Я їм і Біблію переклав, і протестанство ввів! Ех ви, піду назад у Вартбург!

Подобається · Відповісти · 👍 1 · 10 год.

Гугл Транслейтович Може тобі ще й Німецький хрест на груди повісити? Питання на засипку, а то я плуг-плугом, з інтегральними

теоріями перекладу заборався. Може хтось із лариків підкаже?

Подобається · Відповісти · 👍 9 · 8 год.

Перекладайко *Глянь у рекомедовану літературу. Взагалі-то, як на мене, то замало мовних прикладів. Чекаємо оригінальних слівців у наступних постах.*

Подобається · Відповісти · 👍 4 · 5 год.

Heine *Сподіваюсь у наступній порції матеріалу побачити щось на кшталт трансформерів та дисептиконів, що транскрибують автоботів 😊*

Подобається · Відповісти · 👍 2 · 1 год.

Семінарське заняття № 2

Тема: Перекладацькі трансформації. Різновиди та моделі перекладу. Фонетичний та граматичний аспекти перекладу

Уміння й навички: Після успішного виконання теоретичних та практичних завдань до семінарського заняття № 2 Ви зможете:

- дати визначення перестановки як виду перекладацької трансформації;
- розрізнявати елементи мови, що зазнають перестановки в процесі перекладу;
- обґрунтовувати умови перестановки слів у перекладі з іноземної мови українською;
- пояснювати відмінності та подібності порядку слів у іноземній та українській мовах;
- визначати підмет як рему при прямому порядку слів в українській мові;
- встановлювати можливості заміни одиниць мови (слів, форм числа іменників, форм часу дієслів, присвійних прикметників, частин мови на інші частини мови);
- кваліфікувати види трансформації за Л. Латишевим, Л. Бархударовим, А. Фітерманом, Я. Швейцером, Ж. Дарбельне, Ж.-П. Віне, О. Селівановою;
- визначати моделі перекладу (денотативну (ситуативну), семантичну, інформативну, трансформаційну, із мовою-посередником, комунікативну, дискурсивну);
- аналізувати особливості синхронного перекладу;
- визначати транслітерацію, транскрипцію, комбінацію транскрипції та транслітерації, фонографічну заміну за традицією;
- описувати зміну ритміко-мелодійного малюнка віршів;
- схарактеризувати трансформації на словотвірному, морфологічному та синтаксичному рівні.

Основна література

1. Кияк Т., Науменко А., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т.Кияк, А.Науменко, О.Огуй. – Чернівці : Букрек, 2014. – С.7–47.
2. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства : навч. посібник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова кн., 2008. – С.123–143; 154–223.
3. Терехова С.І. Основи перекладознавства : Навч. посібн. для студентів ВНЗ зі спеціальності “Переклад”. – Вид. 2-ге, випр. і доповн. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – С.136–198.

Допоміжна література

1. Куделько З. Переклад як засіб побудови терміна та мовні інтерференції // Сучасні проблеми германістики в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. Відпов. ред. Кияк Т.Р., Лопушанський В.М.. – Дрогобич : Видавець Сурма, 2008. – С. 134–140.
2. Медвідь О. Способи відтворення семантики українського просторіччя засобами англійської мови // Сучасні проблеми германістики в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. Відпов. ред. Кияк Т.Р., Лопушанський В.М.. – Дрогобич : Видавець Сурма, 2008. – С. 154–167.
3. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых (учебное пособие) / В.Н. Комиссаров. – М. : ЧеРо, 1999. – 135 с.

Довідники

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
2. Миньяр-Белоручев Р.К. Толковый словарь переводческих терминов. – М. : 1999. – 12 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/522188/>.
3. Основные понятия переводоведения. Терминологический словарь-справочник / (ред.) М.Б. Паренко – М. : ИНИОН РАН, 2010. – 260 с.
4. Venuti L. (ed.) The Translation Studies Reader. – London and New York : Routledge, 2000. — 524 p.– Access: <http://www.twirpx.com/file/558057/>.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Перевірте, як Ви засвоїли лекційний матеріал. Виконайте тестові завдання. Можлива одна правильна відповідь.

1. У процесі перекладу часто виявляється **неможливим** використати значення слів і словосполучень, які пропонуються у словнику, часто виникає потреба у відступі від системних еквівалентів, тобто виникає потреба у ... ?
 - а) перекладацькій транскрипції
 - б) перекладацькій транслітерації
 - в) перекладацьких трансформаціях
 - г) еквівалентних трансформаціях
2. Які ключові слова не допомагають визначенню перекладацьких трансформацій?

35. Назвіть вид граматичних трансформацій, що являють собою лексичне збільшення?

- а) додавання мовних одиниць і сем
- б) додавання сем і конструкцій
- в) додавання мовних одиниць і лексем
- г) додавання мовних одиниць і конструкцій

36. Як називаються зміни порядку елементів у тексті перекладу в порівнянні з оригіналом?

- а) перебудови
- б) транспозиції
- в) переставлення
- г) перестановки

37. В академічній граматиці української мови вказано, що звичайне розташування членів речення в українській мові відбувається відповідно до моделі:

- а) обставина, підмет, присудок
- б) підмет, обставина, присудок
- в) обставина, присудок, підмет
- г) присудок, обставина, підмет

38. **Дискурсивна модель перекладу**, запропонована О.О. Селівановою, ґрунтується на розробленій ... комунікативної ситуації (дискурсу).

- а) діалогічній основі
- б) діалогічній моделі
- в) монологічній моделі
- г) монологічній основі

39. **Трансформаційна модель перекладу** (І.І. Ревзін, В.Ю. Розенцвейг, Ю. Найда) ґрунтується на ... мінімальних ядерних глибинних структур.

- а) міжмовних трансформаціях
- б) міжмовних перестановках
- в) лінгвістичних трансформаціях
- г) лінгвістичних перестановках

40. ... має переважно **етнокультурну** установку, враховує своєрідність культур.

- а) Культурна установка
- б) Інформативна установка
- в) Інформативна модель
- г) Культурна модель

41. Транслітерація, транскрипція та фонографічна заміна належать до ... трансформацій.

- а) фонетичних
- б) фонографічних
- в) фонологічних
- г) графічних

42. За перекладацької транслітерації відповідність установлена на рівні

- а) фонем
- б) графем
- в) звуків
- г) букв

43. Яким чином при транслітерації передається на українську мову англійське слово "Worcester"?

- а) Вустер
- б) Уорчестер
- в) Вусте
- г) Ворчестер

44. Що називається формальним пофонемним перетворенням вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу?

- а) перекладацька транслітерація
- б) фонетична транслітерація
- в) перекладацька транскрипція
- г) фонетична транскрипція

45. Звуки [k, p, t] в німецькій мові є ... (der Tag, die Katze, die Perle).

- а) аспірати
- б) аспіранти
- в) спіранти
- г) спірати

46. Транскрипція або транскрибування полягає у ... передачі імені, тобто так, як воно звучить іноземною мовою.
- а) фонологічній
 б) фонетичній
 в) звуковій
 г) буквеній
47. Яким чином можна передати українською мовою англійське прізвище **Heath** [hi:ə] [Бархударов, с. 176]?
- а) Гіт
 б) Хіс
 в) Гіс
 г) Хіт
48. Скільки розрізняють видів транскодування?
- а) три
 б) чотири
 в) П'ять
 г) шість
49. традиційна передача українською англійського прізвища *Newton* як *Н'ютон* є комбінація ... ?
- а) адаптивного транскодування
 б) змішаного транскодування
 в) транскрипції та транслітерації
 г) адаптивної транскрипції
50. У перекладацькій практиці для перекладу **власних назв** використовується так званий принцип
- а) етимологічної традиції
 б) транскрипційної традиції
 в) етимологічної відповідності
 г) транскрипційної відповідності
51. А. М. Фітерман та Т. Р. Левицька виділяють такі типи перекладацьких трансформацій : ...
- а) граматичні, стилістичні, фразеологічні
 б) фонетичні, стилістичні, лексичні
 в) граматичні, синтаксичні, лексичні
 г) граматичні, стилістичні, лексичні
52. Заміна й додавання, конкретизація й генералізація понять належать до ... трансформацій?
- а) фразеологічних
 б) граматичних
 в) стилістичних
 г) лексичних
53. До трансформацій, що здійснюються **на референціальному рівні**, належать ...
- а) редуплікації
 б) реметафоризації
 в) реорганізації
 г) рекурсії
54. Під ... мають на увазі *еліпсис*, *семантичне стягнення*, *опущення* надлишкових елементів і лексичне згортання.
- а) реметафоризацією
 б) компресією
 в) метонімією
 г) заміною реалій
55. Згідно Р. К. Міньяр-Белоручева прийоми генералізації і конкретизації належать до ... трансформацій.
- а) граматичних
 б) синтаксичних
 в) лексичних
 г) стилістичних
56. Жан Дарбельне і Жан-Поль Вільні висувують ідею про **дві групи технічних прийомів**, використовуваних при перекладі: прийоми ... перекладу.
- а) складного й простого
 б) прямого й зворотнього
 в) прямого й непрямого
 г) складного й складеного
57. До прийомів непрямого перекладу належить

проф., д-р філол. наук Кияк Т.Р.

того, що цей світ – це теж концепт. Наприклад, концепт “Бог”. Що таке Бог? Століттями люди намагаються його дефінувати, і не видно тому ні кінця ні краю. Але це дійсно концепт, це понятійна категорія. Вона має свої *субконцепти*, свої складові частини. Це може бути “віра”, “церква”. Далі слідуєть *мікроконцепти*, складові. Із чого може складатися церква? Це може бути “хрест”, “ритуал”, “амвон”, “Біблія”, “молитва”. Вони, в свою чергу, мають свої периферійні ознаки. Наприклад, ота сама архітектура.

Ці периферійні ознаки перетинаються із сусіднім *концептополем*. І досить, усе чітко, виділено й видно як на долоні. Далі, що більше *концепт* чи *поняття*? Звичайно концепт. Поняття значно вужче за концепт і воно може бути дефінованим.”

Дайте відповідь:

1. Яку глобальну проблему зачіпає доповідач? _____
2. Що таке концепт? Із чого він складається? _____
3. Наведіть Власні приклади концепта й поняття. _____

👁 **Завдання 4.** Перегляньте відео “Олекса Негребецький : про український переклад” (<https://www.youtube.com/watch?v=LHH2k2ysvTs>). Дайте відповідні на запитання.

1. Коли і як він захопився перекладом?
2. Що зі свого перекладацького доробку він вважає успіхом?
3. Якими здібностями і вміннями повинен володіти добрий перекладач?
4. Які найбільші клопоти в українського перекладача?
5. Чи існує неперекладуване?
6. Що з перекладеного українською він вважає еталоном гарного перекладу?
7. Як він оцінює сучасне

- українське перекладацтво?
- Які у нього проблеми?
- Наведіть приклади.
8. Яку роль грає мелодика слів
у перекладах?
9. Які поради перекладачам-
початківцям?

Завдання 5. Розгадайте анаграми з перекладознавчих термінів, зробіть їх переклад на ту іноземну мову, що вивчаєте! (Увага, можливі прикметники).

№	Анаграма	Українською мовою	Іноземною мовою
п/п			
1.	КГІСАЛООІЧІН		
2.	ЕРГПЧНАОНІМІ		
3.	ОТАДЕНТНИЙІВ		
4.	ЛІДОЙСИВН		
5.	ІМНАЕОНІЧКВ		
6.	ТИМІННАФОРВ		
7.	ОКОБНИЙМІНВА		
8.	МУНКОІКВНААТИ		
9.	АЛТЕККОНУЬНАСТ		
10.	ПИТШАМ		
11.	ЛІДЕМО		
12.	ВИЙСООПИ		
13.	ТОМІЧНАПАРНІ		
14.	ФІМІСІЯТИКАЦ		
15.	СЬМПІЙОВИ		
16.	НАТИЧПРАГМА		
17.	НРХОНИЙСИН		
18.	РЕПИСТЕОТИ		
19.	СПОЦІЯЗИТРАН		
20.	НУЙСИ		
21.	ОВІНОФ		
22.	МАФОР		
23.	ЧІНАМХОЛНОІ		

Завдання 6. Прочитайте визначення перекладацьких зсувів Дж. Кетфорда [Рецкер 1974, С.13] та висловлення О. Медвідь про способи відтворення семантики українського просторіччя засобами англійської мови [Медвідь 2008, С.166].

А) Дж. Кетфорд розрізняє *restricted translation* (мікропереклад) і *total translation* (макропереклад). “Перекладацькі зсуви” (shifts) – перехід із одного рівня на інший та з однієї категорії на іншу – перекладацькі трансформації: англ. *soldier* – солдат, рядовий, військовослужбовець, військовий; англ. *sincerity* – щирість, щиросердя; прямота, чесність; фр. *sinsérité* – щирість, щиросердя; англ. *sincere* – 1) щирий, непідробний; 2) істинний, непідробний, справжній; 3)

прямий, чесний, праведний; англ. *sincere friend* – істинний (справжній) товариш; англ. *sincere life* – чесне (праведне) життя; англ. *justice* – справедливість, правосуддя, юстиція, законність; англ. *Department of Justice* – Міністерство юстиції; англ. *writing* – пишучий, письмовий, той, хто пише; англ. *writing hand* – рука, що пише; англ. *writing table* – письмовий стіл; англ. *writing paper* – письмовий папір.

Б) “Попри наявні розбіжності у просторіччі зіставлюваних мов, перекладачі все ж знаходять адекватні засоби для відтворення його своєрідної денотативної і конотативної семантики. Вдаються вони і до адекватних замінів, лексико-граматичних трансформацій та компенсації просторіччя. Розмовно-просторічний колорит зберігають і різні засоби англійського розмовного синтаксису.”

Дайте відповідь:

1. Які види трансформацій можливі при перекладі?
2. Чи існують інші способи перекладу?
3. Які мовні засоби несуть розмовно-просторічний колорит?

Завдання 7. Прочитайте наступні твердження та визначте для кожного з них ключові слова.

Твердження	Ключові слова
1. Переклад як навчальна дисципліна не може існувати без теорії, тому що без теоретичних узагальнень викладання зводиться до тяжко контрольованого розвитку інтуїції, а в гіршому випадку – до муштрування. Крім того, без теоретичної бази не може бути науково обґрунтованої методики викладання.
2. Знання теорії може виявити суттєву допомогу перекладачу, що захищає свій варіант перед редактором та критиками. Оволодівши методом критичного аналізу перекладів, професійний перекладач може більш плідно використовувати передовий досвід у своїй галузі й успішно розвивати свою майстерність.
3. Завдання перекладача – передати засобами іншої мови цілісно й точно зміст першотвору, зберігши його стилістичні й експресивні особливості. Під <i>цілісністю</i> перекладу слід розуміти єдність форми й змісту на новій мовній основі.
4. Під час перекладу з однієї мови на іншу доводиться враховувати дію одних і тих самих чинників логіко-семантичного порядку для передачі одного й того самого значеннєвого змісту. Однак уже в процесі аналізу тексту в ньому виділяються такі “одиниці перекладу”, чи то окремі слова, словосполучення чи частини речення, для яких у цій мові традиційно існують постійні непорушні відповідники.

Завдання 8. Прочитайте висловлення З. Куделько [Куделько 2008, С.135] про переклад як засіб побудови терміна та мовні інтерференції і доповніть пропуски відповідними термінами.

“За соціолінгвістичною кваліфікацією всі мовні а) _____ можна поділити на підсвідомі та свідомі. Перший тип інтерференцій полягає у природному впливі однієї мови на іншу (б) _____, в) _____, г) _____ та інші типи мовних контактів), у той час як другий тип – це штучне втручання в розвиток мови (мовне д) _____ або мовне планування)”.

1. **інтерференції**

2. будівництво

3. **суперстрат**

4. **адстрат**

5. **субстрат**

6. **історія**

Дайте відповідь:

1. Які проблеми мовної інтерференції існують при перекладі?
2. Що таке мовна інтерференція?
3. Що таке субстрат?
4. Чим проявляється суперстрат?
5. Що позначає адстрат?

Завдання 9. Перевірте себе!

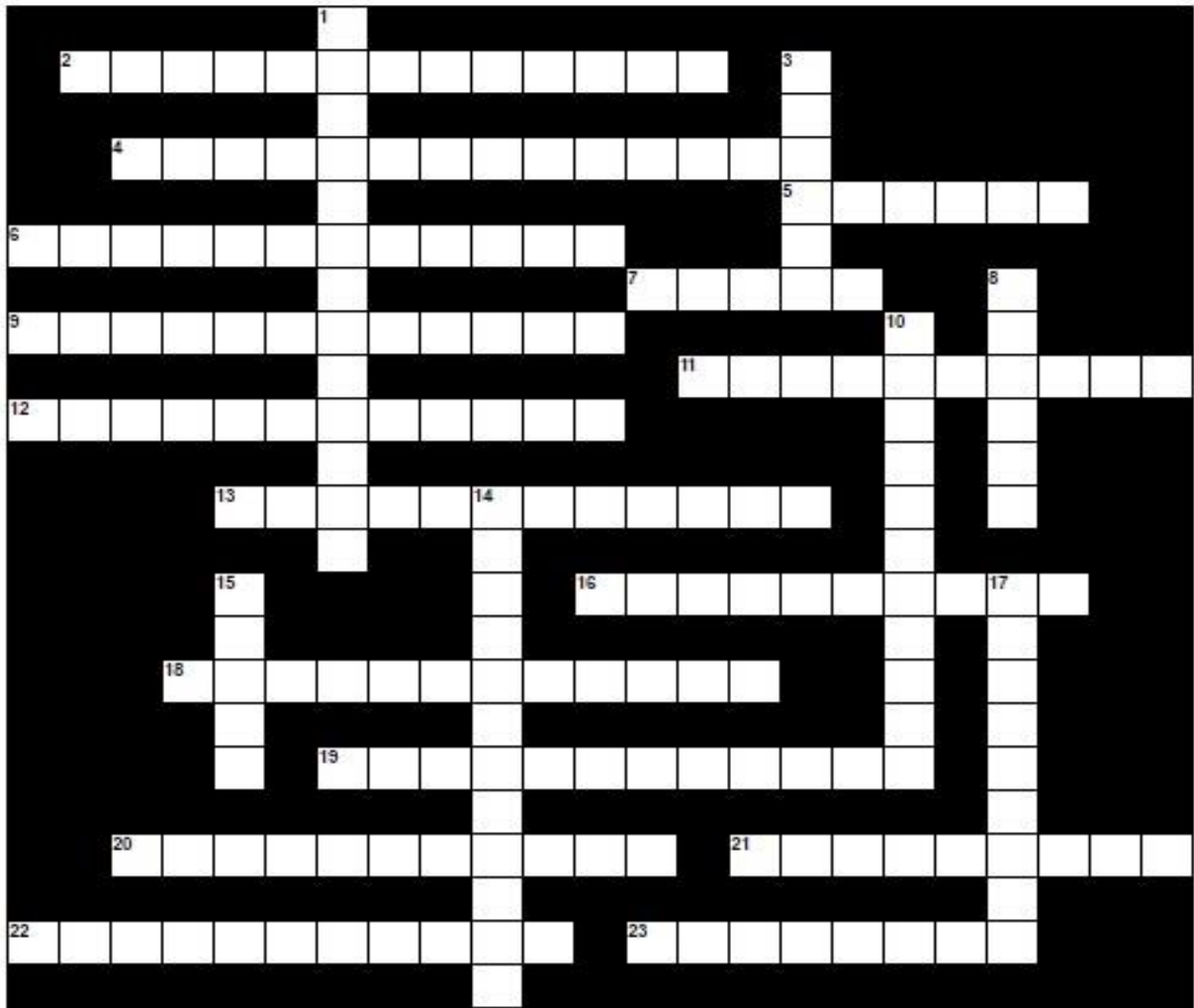
1. Яким чином визначається модель перекладу?
2. Схарактеризуйте денотативну (ситуативну) модель перекладу.
3. Опишіть семантичну модель перекладу.
4. Розкрийте суть інформативної моделі перекладу.
5. Змалюйте трансформаційну модель перекладу.
6. Назвіть моделі перекладу з мовою-посередником.
7. Висвітліть психологічну модель перекладу.
8. Наведіть визначення комунікативним моделям перекладу.
9. Опишіть дискурсивну модель перекладу.
10. Наведіть визначення поняття синхронного перекладу. Яка його мета?
11. Перелічіть особливості синхронного перекладу.
12. У чому відображається роль перекладача при синхронному перекладі?
13. Укажіть моделі синхронного перекладу як діяльності.
14. Наведіть опис моделі машинного перекладу.
15. Які вимоги до перекладу висуває динамічна модель опису?
16. Що поєднує модель процесуальної діяльності синхронного перекладу?
17. У чому полягає суть психологічної моделі синхронного перекладу? Дайте їй оцінку.
18. Розкрийте переваги та недоліки акустичного варіанту психологічної моделі перекладу.

19. Схарактеризуйте Паризьку модель перекладу / модель Д. Селескович / експериментально-аналітичну модель / модель Моріса Перньє / психолінгвістичну модель.

Завдання 10. Відгадайте перекладацькі терміни та впишіть їх у кросворд.

По горизонталі:

2. (прикм.) Вид моделі перекладу, що корелює із моделюванням комунікативних ситуацій у теорії комунікації, прагматиці, теорії зв'язку.
4. (прикм.) Вид заміни, винятковий спосіб перекладу певної мовної одиниці оригіналу, до якого можна звернутися лише в умовах конкретно взятого контексту.
5. Гіпотетичні формалізовані й ідеалізовані схеми представлення процесу перекладу, метою побудови яких є спроба знайти пояснення перетворенню змісту.
6. (прикм.) Спосіб перекладу, в межах якого поєднуються транскрипція й транслітерація, транскрипція й описовий спосіб, транслітерація й описовий спосіб та ін.
7. (прикм.) Вид перекладу, передача змісту усного висловлювання, складеного на одній мові, за допомогою мовних засобів іншої мови.
9. (прикм.) Перекладацька заміна назви цілого назвою його частини.
11. (прикм.) Вид перекладу, при якому текст перекладається майже одночасно з його виголошуванням.
12. Такий перекладацький прийом, за якого певному оригінальному твору надавався статус перекладу.
13. Частина змісту тексту, яка відбиває об'єктивні, найсуттєвіші властивості предметів і явищ.
16. Детерміновані культурою, впорядковані та фіксовані структури етнічної свідомості, які уособлюють результат пізнання дійсності етнічною спільнотою.
18. Перехід слова з однієї частини мови в іншу або використання однієї мовної форми у функції іншої.
19. (прикм.) Модель перекладу, завданням якої є врахування різних типів інформації, носієм яких є оригінальний текст, який повинен декодувати перекладач.
20. (прикм.) Заміна гіпоніма іншим гіпонімом того самого класу.
21. (прикм.) Вид перекладу, відтворення конструкції оригіналу без будь-яких змін і без суттєвої зміни порядку слів у реченні.
22. (прикм.) Вид трансформації, перекладацька заміна назви частини назвою цілого.
23. (прикм.) Вид перекладу, представляє лексичну заміну з генералізацією, що супроводжується лексичними вкрапленнями й побудовану за принципом визначення поняття.

По вертикалі:

1. (прикм.) Перекладацька заміна гіпоніма гіперонімом (генералізація).
3. Сталі мовні звороти, регулярно вживані в певній мові, утворені за її законами й літературними нормами.
8. (прикм.) Додаткові екстралінгвістичні наукові, культурні, етнічні та ін. знання, що здатні покращити переклад.
10. Вид адаптації, різновид перекладацької діяльності, спрямований на відтворення оригінального тексту з урахуванням рівня підготовки й сприйняття реципієнтів, їх соціальної і вікової категорії.
14. (прикм.) Прагматичні трансформації, які спрямовані на збереження ціннісної орієнтації текстів у перекладі.
15. Зовнішня оболонка тексту перекладу, яка вбирає в себе його обсяг, назву, послідовність, структуру.
17. (прикм.) Вид перекладу, перевираження письмового тексту, створеного однією мовою, у письмовий переклад іншою мовою, що здійснюється перекладачем.

Завдання 11. Підготуйте письмове есе (до 3 сторінок) на одну з тем до зазначених нижче питань. При цьому використайте для цитування щонайменше три літературні джерела!

1. Заміни одиниць мови при перекладі.
2. Моделі синхронного перекладу.
3. Моделі послідовного перекладу.
4. Зміни числа та часу в перекладі.
5. Морфологічні трансформації у перекладі.
6. Морфологічні трансформації у перекладі.
7. Синтаксичні трансформації у перекладі.

Завдання 12. Знайомимося з новими технологіями автоматизованого перекладу. Визначте, які функції виконує програмне забезпечення “TRADOS”. Поясніть кожен з них.

№	Наявність функції	Функції програмного забезпечення		
		так	ні	інше
а)	автоматизований переклад	☐	☐	☐
б)	використання пам'яті перекладів	☐	☐	☐
в)	верстка документів	☐	☐	☐
г)	переклад документів у Microsoft Word	☐	☐	☐
д)	переклад тексту з буферу обміну	☐	☐	☐
е)	ведення глосаріїв	☐	☐	☐
ж)	перевірка якості перекладу	☐	☐	☐
з)	конвертування файлів	☐	☐	☐
и)	створення пам'яті перекладів	☐	☐	☐
к)	система управління термінологією			

Завдання 13. Протестуйте себе!

1. Які види трансформацій існують на словотвірному рівні?
2. Які трансформації належать до морфологічних / синтаксичних?
3. Чи є граматичні трансформації формально-змістовими?
4. Які трансформації називаються системними. Наведіть приклади.
5. Чим пояснити наявність категорійних змін у перекладі?
6. З якою метою перекладач використовує опущення та додавання?
7. Наведіть приклади зміни числа, часу, тощо в перекладі.
8. Назвіть приклади зміни граматичних форм лексичними засобами.
9. Чим зумовлені перестановки в перекладі?
10. Наведіть приклади формально-змістових граматичних трансформацій.

Завдання 14. Дайте відповіді на такі питання.

1. Які існують еквіваленти звернення до чоловіка – кандидата наук, у країні, мову якої Ви вивчаєте? А до його дружини?

2. Яким чином у фразеології виражається поняття “робота” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
3. Яким чином можна передати український символ грації “лань” іноземною мовою, яку Ви вивчаєте?
4. Як Ви перекладете слова “Різдво”, “Великдень”, “Трійця” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні форми слів?
5. Яким чином у фразеології виражається поняття “час” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
6. Що означає піднятий вгору великий палець в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?
7. Як Ви перекладете слова “ножиці”, “штани”, “окуляри” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні форми слів?
8. Яким чином у фразеології виражається поняття “знання” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.

Завдання 15. Знайдіть іншомовні відповідники (мову, що Ви вивчаєте) до сучасних українських найменувань осіб, які за способом творення є суфіксальними іменниками, утвореними від основ дієслів, прикметників та іменників.

1. суфікс “-ій”

№	Іменники		Англійська мова	Іноземна мова
1.	скиглій	а)		
2.	шептій	б)		
3.	вертій	в)		
4.	вередій	г)		
5.	торохтій	д)		
6.	плаксій	е)		
7.	стогній	ж)		
8.	чудій	з)		
9.	задерій	и)		

2. суфікси “-тель”, “-ень”

№	Іменники		Англійська мова	Іноземна мова
1.	цінитель	а)		
2.	ганьбитель	б)		
3.	гонитель	в)		
4.	душитель	г)		
5.	нищитель	д)		
6.	викрутень	е)		
7.	лежень	ж)		
8.	дужень	з)		

Завдання 16. Поетична сторінка. Прочитайте оригінал та переклад на англійську мову поезію В. Сосюри “Любіть Україну...”. Чи відповідає віршовий ритм фоностилістичні засоб?. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу,

описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу. Запропонуйте свій переклад.

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.
Між братніх народів, мов садом
рясним,
сіяє вона над віками...
Любіть Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.
Для нас вона в світі єдина, одна
в просторів солодкому чарі...
Вона у зірках, і у вербах вона,
і в кожному серця ударі,
у квітці, в пташині, в електровогнях,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячий усмішці, в дівочих очах
і в стягів багрянному шумі...
Як та купина, що горить – не згора,
живе у стежках, у дібровах,
у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
і в хмарах отих пурпурових,
в грому канонад, що розвіяли в прах
чужинців в зелених мундирах,
в багнетях, що в тьмі пробивали нам
шлях
до весен і світлих, і щирих.
Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину...
Не можна любити народів других,
коли ти не любиш Україну!..
Дівчино! Як небо її голубе,
люби її кожну хвилину.
Коханий любить не захоче тебе,
коли ти не любиш Україну...
Любіть у труді, у коханні, у бою,
як пісню, що лине зорею...
Всім серцем любіть Україну свою —
і вічні ми будемо з нею!

Love the Ukraine, love it as sun,
As wind, as grasses and water...
In blissful time, and in joyful one,
Love it as wind and as mater.
Love the Ukraine, while dreaming and
living,
Ukraine, your cherry june,
Its beauty vivid and everlasting,
And language as nightingale's tune.
Among brotherly folks, like
blossoming art,
It shines over the centuries...
Love the Ukraine, with your whole
heart
By all your future occasions.
For us it is soul, one in the world
In vastness' sweetly enchanting ...
It is in stars and in willows unfurled,
In every person's heart beating,
It is in flower, in bird, in twinkles,
In every song, in every thought,
In child's smile, in young girlish eyes
In banners purplish shout...
As that bush, which burns all the time
in a row,
Lives in paths, in oak-wood's,
In joy's canto, in waves of Dnipro,
And in those amaranthine clouds,
In cannonade thunder's, which have
turned to dust
Enemies in green uniforms ,
In bayonets, which in dark carved a
way for us
By the spring bring and genuine.
Fellow! Let be for you her laugh,
And tears and all by the bane...
Others nations can't be loved,
If you don't love Ukraine!..
Maiden! As its bluesky,
Love it all night and day.
Your sweetheart won't love you,
If you don't love Ukraine...
Love it in labour, in affection, in fight,

As song, which glows like a down...
Love the Ukraine, with your whole
heart—

And eternal we'll be around!

Translated by Anastasiya Morhun
Group Pa 02-15

Завдання 17. “The Story of An Hour” *Kate Chopin (1894)* – “Історія однієї години” *Кейт Шопен*

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу.

3. Запропонуйте свій переклад таких груп слів: veiled hints – _____

wild abandonment – _____, countless sparrows – _____,
_____ , a suspension of intelligent thought – _____,
_____ , tender hands folded in death – _____,
_____ , a feverish triumph – _____.

1. **МОЛИТВУ**

2. саквояж

3. **НАТЯКАМИ**

4. **ГОРОБЦІ**

5. **ЦІЛИВУ**

6. **НАСИЛЛЯ**

7. **СТРИМАНІСТЬ**

8. **РОЗРИВУ**

9. **ЛИЦЕМІРИТИ**

Knowing that Mrs. Mallard was afflicted with a heart trouble, great care was taken to break to her as gently as possible the news of her husband's death.

It was her sister Josephine who told her, in broken sentences; veiled hints that revealed in half concealing. Her husband's friend Richards was there, too, near her. It was he who had been in the newspaper office when intelligence of the railroad disaster was received, with Brently Mallard's name leading the list of “killed.” He had only taken the time to assure himself of its truth by a second telegram, and had hastened to forestall any less careful, less tender friend in bearing the sad message.

She did not hear the story as many women have heard the same, with a paralyzed inability to accept its significance. She wept at once, with sudden, wild

Всі знали, що місіс Меллард мала хворе серце, тому про смерть її чоловіка розповіли с особливою обережністю.

Про те, що трапилось їй розповіла її сестра Джозефіна. Вона говорила розірваними реченнями, завуальованими а) _____, розкриваючи половину правди. Поруч з нею був друг чоловіка Річардс. Саме він був в редакції газети в той час, коли прийшла звістка про залізничну катастрофу, в якій ім'я Брендлі Мелларда значилось першим у числі загиблих. Щоб точно переконатись у цьому Річард дочекався другої телеграми, і поспішив повідомити цю сумну новину його сім'ї, поки це не зробив якийсь менш турботливий та ніжний

abandonment, in her sister's arms. When the storm of grief had spent itself she went away to her room alone. She would have no one follow her.

There stood, facing the open window, a comfortable, roomy armchair. Into this she sank, pressed down by a physical exhaustion that haunted her body and seemed to reach into her soul.

She could see in the open square before her house the tops of trees that were all aquiver with the new spring life. The delicious breath of rain was in the air. In the street below a peddler was crying his wares. The notes of a distant song which some one was singing reached her faintly, and countless sparrows were twittering in the eaves.

There were patches of blue sky showing here and there through the clouds that had met and piled one above the other in the west facing her window.

She sat with her head thrown back upon the cushion of the chair, quite motionless, except when a sob came up into her throat and shook her, as a child who has cried itself to sleep continues to sob in its dreams.

She was young, with a fair, calm face, whose lines bespoke repression and even a certain strength. But now there was a dull stare in her eyes, whose gaze was fixed away off yonder on one of those patches of blue sky. It was not a glance of reflection, but rather indicated a suspension of intelligent thought.

There was something coming to her and she was waiting for it, fearfully. What was it? She did not know; it was too subtle and elusive to name. But she felt it, creeping out of the sky, reaching toward her through the sounds, the scents, the color that filled the air.

Now her bosom rose and fell tumultuously. She was beginning to recognize this thing that was approaching to possess her, and

друг.

Вона не чула того, що їй говорили, її наче паралізувало, вона була нездатна прийняти таку болісну втрату. Вона відразу нестримно заплакала на руках у сестри. А коли буря її горя стихла, вона пішла до своєї кімнати.

Вона впала на велике, м'яке крісло біля відчиненого вікна. Вона була фізично виснажена і їй здавалось, що це нещастя підкрадалось до її душі.

На відкритій площі, перед її будинком, виднілись верхівки дерев, які тремтіли від нового весняного життя. Після дощу у повітрі відчувалась приємна свіжість. Внизу, підвікнами,

вуличний тогровець закликав покупців. До неї долітали ледве чутні нотки пісні, яку хтось співав удалині, і незліченні б) _____ цвірінькали на карнизах.

Вона сиділа, закинувши голову на спинку крісла, абсолютно нерухомо, за винятком того, коли до її горла підходив комок, і вона схлипувала, здригаючись всім тілом, як схлипує дитина уві сні, наплакавшись за вечір.

Вона була молодою, зі світлим та спокійним обличчям, яке випромінювало силу та в) _____. Але тепер байдужий погляд був спрямований в далечінь, неначе застряг в клаптику синього неба. Думки зупинились, і порожні очі не кліпаючи дивилися в одну точку.

Щось наближувалось до неї, і вона зі страхом чекала на це. Що це було? Вона не знає; це було щось тонке, неуловиме, що неможливо описати словами. Але вона чітко відчувала його приближення: пробирається через небо, тягнеться до неї через

she was striving to beat it back with her will--as powerless as her two white slender hands would have been. When she abandoned herself a little whispered word escaped her slightly parted lips. She said it over and over under hte breath: "free, free, free!" The vacant stare and the look of terror that had followed it went from her eyes. They stayed keen and bright. Her pulses beat fast, and the coursing blood warmed and relaxed every inch of her body.

She did not stop to ask if it were or were not a monstrous joy that held her. A clear and exalted perception enabled her to dismiss the suggestion as trivial. She knew that she would weep again when she saw the kind, tender hands folded in death; the face that had never looked save with love upon her, fixed and gray and dead. But she saw beyond that bitter moment a long procession of years to come that would belong to her absolutely. And she opened and spread her arms out to them in welcome.

There would be no one to live for during those coming years; she would live for herself. There would be no powerful will bending hers in that blind persistence with which men and women believe they have a right to impose a private will upon a fellow-creature. A kind intention or a cruel intention made the act seem no less a crime as she looked upon it in that brief moment of illumination.

And yet she had loved him--sometimes. Often she had not. What did it matter! What could love, the unsolved mystery, count for in the face of this possession of self-assertion which she suddenly recognized as the strongest impulse of her being!

"Free! Body and soul free!" she kept whispering.

Josephine was kneeling before the closed

звуки, запахи, кольори, які заповнили повітря.

Тепер її дихання стало схвильованим. Вона починала здогадуватися, яке почуття опановує нею, і зусиллям волі намагалася заглушити його в собі, але ці спроби були так само слабкі, як і її тонкі білі руки. А з напіврозкритих губ вирвалося одне єдине слово. Вона тихо повторювала його знову і знову: "вільна, вільна, вільна!" В її порожньому погляді промайнув страх, але відразу ж зник. В очах з'явився блиск. Її пульс забився швидше, а кров почала зігрівати кожну частинку тіла.

Вона не могла зрозуміти, чи то була величезна радість, чи ні. Але здоровий глузд не дозволив їй з) _____ . Вона знала, що вона знову буде плакати, коли побачить ті добрі та ніжні схрещенні руки; скам'яніле, сіре, мертве обличчя, яке ніколи не дивилось на неї з любов'ю. Але за гіркою хвилиною вона бачила довгі роки, які належали тільки їй. І вона люб'язно простягнула свої руки до нових років.

Нове життя буде належати тільки їй. Там не ніхто не буде зі сліпою наполегливістю розпоряджатись її бажаннями, як це роблять чоловіки та жінки, вважаючи, що мають на це повне право. У короткі миті осяяння їй здавалось, що таке д) _____ є справжнім злочином.

І все ж таки, вона кохала чоловіка – принаймні інколи. Але частіше – ні. І взагалі, яке це має значення!

Кохання – це нерозгадана таємниця, у зрівнянні зі свободою, на яку вона так чекала усі ці роки.

"Вільна! Душою та тілом вільна!" вона продовжувала нашіптувати.

Жозефіна стояла на колінах перед

door with her lips to the keyhold, imploring for admission. "Louise, open the door! I beg; open the door--you will make yourself ill. What are you doing, Louise? For heaven's sake open the door."

"Go away. I am not making myself ill." No; she was drinking in a very elixir of life through that open window.

Her fancy was running riot along those days ahead of her. Spring days, and summer days, and all sorts of days that would be her own. She breathed a quick prayer that life might be long. It was only yesterday she had thought with a shudder that life might be long.

She arose at length and opened the door to her sister's importunities. There was a feverish triumph in her eyes, and she carried herself unwittingly like a goddess of Victory. She clasped her sister's waist, and together they descended the stairs. Richards stood waiting for them at the bottom.

Some one was opening the front door with a latchkey. It was Brently Mallard who entered, a little travel-stained, composedly carrying his grip-sack and umbrella. He had been far from the scene of the accident, and did not even know there had been one. He stood amazed at Josephine's piercing cry; at Richards' quick motion to screen him from the view of his wife.

When the doctors came they said she had died of heart disease--of the joy that kills.

зачиненими дверима і через замкову e) _____ благала сестру впустити її. "Луїза, відкрий! Ну, прошу тебе! Відчини двері! Навіщо ти мучиш себе! Що ти там робиш, Луїза? Заради Бога, відкрий!"

"Ідіть усі геть. Я анітрохи не мучу себе!" Ні; вона просто вбирала в себе еліксир життя через відчинене вікно.

Вона вже почала фантазувати, що вона буде робити потім. Весняні дні і літні дні, і всякі дні, будуть її власними днями. Вона вимовила e) _____, в якій вона просила Бога продовжити їй життя. А ще вчора вона з жахом думала про те, яке ж довге життя.

Нарешті вона підвелась з крісла та відкрила двері своїй надокучливій сестрі. В її очах проблискував гарячковий тріумф, і вона вела себе мимоволі, як богиня Перемоги. Обійнявшись, сестри спустились по сходах. А внизу їх вже чекав Річардс. Раптом, хтось відчинив вхідні двері. До кімнати увійшов Бретлі Меллард, який трохи забруднився по дорозі, а в руках він спокійнісінько тримав ж) _____ і парасольку. Про катастрофу він навіть і не чув. Він був вражений пронизливим криком Джозефіни; і швидким рухом Річардса, який намагався затулити собою Луїзу.

Лікарі встановили, що місіс Меллард померла від з) _____ серця – не витримала радості.

[Переклад Євгенії Волкової, група Па 02-15]

Завдання 18. Ліна Костенко "Очима ти сказав мені ... " – Lina Kostenko "Your eyes were keeping saying me"

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу.

3. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: the hardest exam – _____ , a lonely dove – _____ , the human seeing – _____ .

1. ~~through~~

2. sparks

3. silent

4. soul

5. ~~foreseeing~~

6. ~~light~~

Очима ти сказав мені: люблю.
 Душа складала свій тяжкий екзамен.
 Мов тихий дзвін гірського кришталю,
 Несказане лишилось несказаним.

Your eyes were keeping saying me: I love.
 The a) ____ has passed the hardest exam.
 Like tender singing of a lonely dove,
 the silent words were left in б) ____ being.
 The life kept running в) ____ the time again.
 The call of calm was hidden from the human
 seeing.
 A lot of words were written with a pen.
 The silent words were left in silent being.

Життя ішло, минуло той перон.
 Гукала тиша рупором вокзальним.
 Багато слів написано пером.
 Несказане лишилось несказаним.

The nights got з) __ , days embraced the dark.
 The people`s fate has changed its д) ____ .
 The words, like sun, were rising up like е) ____ .
 The silent words were left in silent being.

Світали ночі, вечорили дні.
 Не раз хитнула доля терезами.
 Слова, як сонце сходили в мені.
 Несказане лишилось несказаним.

[Переклад Вероніки Ладуди, група Па 11-15]

Завдання 19. Ліна Костенко “Хай буде легко ... ” – Lina Kostenko “Let life be simple ...”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: painted with love – _____ , let life be shiny – _____ , magic of a night – _____ .

1. misty

2. timeless

3. inspire

4. ~~use~~

5. letters

6. destroy

Хай буде легко. Дотиком пера.
 Хай буде вічно. Споминомпресвітлим.
 Цейбілийсвіт – березова кора,
 по чорних днях побіленадесьзвідтам.

Let life be simple. Touching of a a) ____ .
 Let`s live forever. Memories б) ____ .
 `Cause our world is painted with love,
 The pain is here only for a while.

Сьогодніснігітивжепоривавсь.
 Сьогодніосіньпохлинуласьдимом.

The snow began to fall today again.
 The autumn`s dying on a в) ____ mile.

Хай буде гірко. Спогадом про Вас.
Хай буде світло, спогадом предивним.

Let life be bitter. Touching of your name.
Let life be shiny. Touching of a smile.

Хай не розбудить смутку телефон.
Нехай печаль не зрушиться листами.
Хай буде легко. Це був тільки сон,
що ледь торкнувся пам'яті в устами.

Don't let the ring of phone z) ___ your own
calmness.
Don't let the d) ___ take away your own light.
Let life be simple.. Dreams are always e) __,
They touch your heart in magic of a night.

[Переклад Вероніки Ладуди, група Па 11-15]

Завдання 20. E. Dickinson "The Robin is the One..." – E. Дікінсон
"Малинівка моя!"

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу.

3. Запропонуйте свій переклад вірша.

1. **Гнізда**

2. трель

3. **Набір**

4. **Родина**

5. **Сніг**

6. **Полуденок**

The Robin is the One
That interrupt the Morn
With hurried – few – express Reports
When March is scarcely on –
The Robin is the One
That overflow the Noon
With her cherubic quantity –
An April but begun –
The Robin is the One
That speechless from her Nest
Submit that Home – and Certainty
And Sanctity, are best

Малинівка моя!
а) ___ її звісток
Поривчастий, швидкий і метушливий –
Лиш березень б) ___ прожене.
Малинівка моя!
в) ___ янгольських щедрот
Затопить з) ___ з головою –
Лиш квітень прийде.
Малинівки моєї
мовчання зрозумій:
Немає краще вірного д) ___ —
Святості е) ___ .

[Переклад Романа Луценко, група Па 02-15]

Завдання 21. Перевірте, як Ви засвоїли матеріал семінарського заняття №2. Виконайте тестові завдання. Можливі декілька правильних відповідей.

А. Вид перекладу, що іде за текстом першотвору, або є таким, що вже пролунав, тобто сказаним повністю, або виголошуваним з перервами, є ...

1. сказаним

2. Повторюваним

3. послідовним

4. Деталізованим

5. синхронним

6. Пошепки

Б. До семантичного методу перекладу належить ...

1. повідомлення реципієнтів

2. значення першотвору

3. вплив твору на читача
4. створення природного вислову
5. забезпечення точності й адекватності
6. перетворення тексту МО в МП

В. Якими здібностями і вміннями, згідно з О. Негребецьким, повинен володіти добрий перекладач?

1. любити дивитися фільми
2. готовність писати
3. любов розшифровувати
4. схильність до криптографії
5. співати пісень

Г. Що таке концепт? Із чого він складається?

1. Понятійна категорія має субконцепти.
2. Катаконцепти – це найвища категорія в понятійному просторі.
3. Мікроконцепти – це найвища категорія в понятійному просторі.
4. Найвища категорія в понятійному просторі.
5. Периферійні ознаки – це найвища категорія в концептуальному просторі.

Д. До комунікативного методу перекладу належить ...

1. повідомлення реципієнтові
2. значення першотвору
3. вплив твору на читача
4. створення природного вислову
5. забезпечення точності й адекватності
6. перетворення тексту МО в МП

Е. Яку роль грає мелодика слів у перекладах згідно з О. Негребецьким?

1. текст нечитабельний, не виспівується
2. важко писати
3. можна розшифровувати
4. заглемегувати переклади
5. потрібно співати пісень

Є. Різновид трансформації, що стосується функціональних домінант тексту, які займають в ієрархії компонентів змісту верхні сходинки інваріантних та варіантно-варіабельних компонентів.

1. вербалізація
2. Структуризація
3. компенсація
4. Аналогізація
5. прогнозування
6. Формалізація

Ж. До методу трансформацій перекладу належить ...

1. повідомлення реципієнтові
2. значення першотвору
3. вплив твору на читача
4. створення природного вислову
5. забезпечення точності й адекватності
6. перетворення тексту МО в МП

З. ... перекладу повинен враховувати не лише особливості відтворення умов того функціонального стилю мови, в межах якого написаний оригінал, а й стильові особливості мови автора оригіналу і стиль перекладача.

1. Жанр
2. Перекладацький прийом
3. Стиль
4. Способи
5. Види
6. Форма

И. *Спосіб перекладу, в межах якого поєднуються транскрипція й транслітерація, транскрипція й описовий спосіб, транслітерація й описовий спосіб та ін.*

1. конференційний
2. Усний
3. з аркуша
4. Послідовний
5. синхронний
6. Комбінований

І. *Частина змісту тексту, яка відбиває об'єктивні, найсуттєвіші властивості предметів і явищ.*

1. денотативний
2. конотативний
3. сигніфікативний
4. комбінований
5. когнітивний
6. термінознавчий

Й. *Які існують способи перекладу просторіччя?*

1. адекватні заміни
2. прогнозування
3. виноска
4. компенсація
5. лексико-граматичні трансформації

К. *Доберіть ключові слова “Під час перекладу з однієї мови на іншу доводиться враховувати дію одних і тих самих чинників логіко-семантичного порядку для передачі одного й того самого значеннєвого змісту. Однак уже в процесі аналізу тексту в ньому виділяються такі “одиниці перекладу”, чи то окремі слова, словосполучення чи частини речення, для яких у цій мові традиційно існують постійні непорушні відповідники.”*

1. синхронія
2. відповідники
3. значення слова
4. діяхронія
5. одиниці перекладу

Л. *До першого типу інтерференцій за соціолінгвістичною кваліфікацією належить ...*

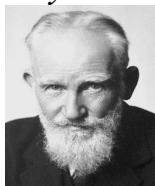
1. субстрат
2. адстрат
3. мовне будівництво
4. мовне планування
5. код
6. суперстрат

Завдання 22. *Прокоментуйте доцільність та фахову спрямованість завдань до семінарського заняття №2 та запропонуйте свої ідеї у **ТОВМАЧБУК!***

10 поширень

11 коментарів

79 уподобань

ShowMustGoOn 😊 *Ги! Здоровенькі були! Ото я скучив за навчальними відео, от ще би музику замість сухої теорії послухати!*

Подобається · Відповісти · 👍 12 · Вчора о 12.43 год.

Cyrrill&Methodius 😬 *Ич! Тобі от лише розваги, та щоб Лайза Дулітл затанцювала!*

Подобається · Відповісти · 👍 7 · 23 год.

Barkh Udarov 😬 *Хай йому грець! Ну й діди ... Вам би все інших повчати. Подивіться, що робиться зі самостійною роботою! Там же цілих чотири сторінки тексту потрібно написати!*
 Подобається · Відповісти · 👍 9 · 20 год.

Heine 😬 *Пхе, так той дедлайн ще не завтра. Ось нехай весна наступить, сонечко пригріє ... Я лічно, як матьорий шаровик, зависатиму в офлайні.*
 Подобається · Відповісти · 👍 15 · 18 год.

Comissar 😬 *Трясця! Знову ночами за смартфо зависаєш? До всенощної хочеш дотягнути? А ну марш до бібліотеки! Я тобі зараз такі цитати покажу, вік пам'ятатимеш!*
 Подобається · Відповісти · 👍 13 · 20 год.

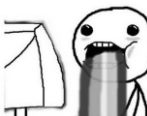
Goethe 😬 *Дзуськи! От умієте Ви, пане комісарє, вишварити мотиваційного гопака! У нього просто депресняк зараз. От Лютий Мартін уже своє есе про фаховий переклад написав.*
 Подобається · Відповісти · 👍 9 · 16 год.

Japanisch 😊 *Так тож уже на наступне заняття буде. Краще схожу за кавою. Хто зі мною?*
 Подобається · Відповісти · 👍 6 · 12 год.

Лютий Мартін 😊 *Ху! А мені сподобалося інтерв'ю про переклад фільмів. Я вже почав виписувати вигуки українською та перекладати їх на дойч. А ви куди намилились? Мене візьмете?*
 Подобається · Відповісти · 👍 4 · 10 год.

Гугл Транслейтович 😬 *Ой лишенько! Мені ще в профу за проїзним заскочити. Потім ще сонет Шекспіра перекладати ...*
 Подобається · Відповісти · 👍 3 · 8 год.

Перекладайко 😬 *Казна-що! Краще подивися, як гіпоніми й гіпероніми перекладаються!*
 Подобається · Відповісти · 👍 1 · 5 год.

Куліш 😊 *Отож-бо! Ми свого часу Іваном Нечуй-Левицьким багато моделей перекладу випробували. Кого цікавить, пишіть в лічку!*
 Подобається · Відповісти · 👍 2 · 5 год.

Heine *Либонь варто вже переходити до лексичних трансформаторів та прагматичних дисептиконів, що фахово перекладають автоботів 😊*
 Подобається · Відповісти · 👍 1 · 1 год.

Семінарське заняття № 3

Тема: *Лексичний та прагматичний аспекти перекладу. Фаховий переклад*

Уміння й навички: Після успішного виконання теоретичних та практичних завдань до семінарського заняття № 3 Ви зможете:

- описувати міжмовні лексичні відповідники;
- визначати екстра- та інтерлінгвістичні фактори впливу на адекватність перекладу;
- відображати перекладацькі відповідники та класифікувати їх типологію;
- окреслювати різновиди лексичних трансформацій;
- схарактеризувати денотативний та конотативний аспекти лексичних трансформацій;
- описувати метамову / фахову мову / мову для спеціальних цілей;
- розрізнявати загальні особливості науково-технічного перекладу;
- аналізувати термінологічні аспекти перекладу.

Основна література

1. Кияк Т., Науменко А., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т.Кияк, А.Науменко, О.Огуй. – Чернівці : Букрек, 2014. – С.7–47.
2. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства : навч. посібник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова кн., 2008. – С.123–143; 154–223.
3. Терехова С.І. Основи перекладознавства : Навч. посібн. для студентів ВНЗ зі спеціальності “Переклад”. – Вид. 2-ге, випр. і доповн. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – С.136–198.

Допоміжна література

1. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. – Учеб. пособие для студ. филол. и лингв фак. высш. учеб. заведений. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М.: Академия, 2004. – 352 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/85927/>.
2. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых (учебное пособие) / В.Н. Комиссаров. – М. : ЧеРо, 1999. – 135 с.
3. Стріха М. Український художній переклад : між літературою і націєтворенням. Науково-популярне видання. – Київ : Наш час, 2006. – 345 с.
4. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / Тарас Шмігер. – К. : Смолоскип, 2009. – 342 с. – (Серія “Пролегомени”).

Довідники

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

2. Миньяр-Белоручев Р.К. Толковый словарь переводческих терминов. – М. : 1999. – 12 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/522188/>.
3. Основные понятия переводоведения. Терминологический словарь-справочник / (ред.) М.Б. Паренко – М. : ИНИОН РАН, 2010. – 260 с.
4. Venuti L. (ed.) The Translation Studies Reader. – London and New York : Routledge, 2000. — 524 p.– Access: <http://www.twirpx.com/file/558057/>.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Перевірте, як Ви засвоїли лекційний матеріал. Виконайте тестові завдання. Можлива одна правильна відповідь.

1. Згідно універсальності логіко-понятійного складу мов слово є обов'язковою ... будь-якої сучасної мови.

а) структурою	в) концепцією
б) понятійною одиницею	г) семою
2. До екстралінгвістичних чинників забезпечення адекватності перекладу належить

а) універсальність природної комунікативної системи	в) спільність позаземної цивілізації
б) спільність матеріальної сутності людської поведінки	г) тотожність законів дійових процесів
3. До інтерлінгвістичних чинників забезпечення адекватності перекладу належить

а) універсальний характер способів мови	в) адекватність лексичної категоризації
б) обов'язковість дієслова	г) маркування реальності
4. Слова та словосполуки перекладу й оригіналу, які в одному з своїх значень передають рівний обсяг інформації та є **функціонально рівнозначними**, є

а) перекладацькими догмами	в) догматичними відповідниками
б) перекладацькими відповідниками	г) догматичними перекладами
5. Якщо слову оригіналу відповідає слово в перекладі, а словосполучі – словосполука, то це ... відповідники.

а) еквівокабульні	в) повні
б) нееквівокабульні	г) неповні
6. За характером функціонування в мові відповідники можуть бути

а) okazіональні	в) гупо-гіперонімічні
б) синонімічні	г) престаційні
7. Прийоми **логічного мислення**, за допомогою яких розкривається значення іншомовного слова в контексті й знаходиться відповідник у рідній мові, який не збігається зі словниковим, називають

а) прескрипційними дифузіями	в) лексичними дифузіями
б) прескрипційними трансформаціями	г) лексичними трансформаціями
8. Узагальнено можна виділити ... лексичних трансформацій (І.В. Корунець).

а) 4 способи	в) 6 типів
б) 5 видів	г) 7 різновидів
9. Згідно з І.В. Корунцем до лексичних трансформацій належить

- а) Жінка на іншому кінці дроту попросила його не класти слухавку.
 б) Жінка на іншому кінці дроту попросила його покласти слухавку.
 в) Жінка на іншому кінці дроту попросила його не наполягати.
 г) Жінка на іншому кінці дроту попросила його наполягати.
57. Порівнювані слова двох мов, одне з яких називає родове поняття (напр. нім. “Blume”), а інше – видове (напр. укр. “троянда”), називаються міжмовними ... ?
- а) гіпонімами
 б) гіперонімами
 в) Омографами
 г) Концептами
58. ... зв'язки **дозволяють** будувати **ієрархії** та **пов'язують** загальні поняття сфери і їхні особливості [L'Homme M.-C.: 2006: 68].
- а) Гіперо-гіпонімічні
 б) Гіперонімічні
 в) Гіпонімічні
 г) Гіпографічні
59. *Загальна теорія перекладу* є ... щодо терміносистем, які називають окремі напрямки розділів загальної теорії перекладу та є
- а) гіпонімом / гіперонімами
 б) гіперонімом / гіпонімами
 в) загальним / спільним
 г) спільним / загальним
60. Якщо лише частина об'єму одного поняття входить в об'єм другого, то це є ...
- а) перехресним перетворенням
 б) цілісним перетворенням
 в) відношенням перехрещення
 г) відношенням перетворення

Завдання 2. *Перевірте, як Ви засвоїли лекційний матеріал. Дайте відповіді на питання.*

1. Що є понятійною одиницею в процесі перекладу?
2. Які лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники забезпечення адекватного перекладу Вам відомі?
3. Наведіть визначення поняттю *перекладацький відповідник*.
4. Що таке еквівокабульні та нееквівокабульні відповідники?
5. Які еквіваленти розрізняють за обсягом інформації? Наведіть приклади.
6. Які еквіваленти існують за характером функціонування в мові? Наведіть приклади.
7. Які еквіваленти розрізняють за способом перекладу? Наведіть приклади.
8. Що таке лексична трансформація? Перелічіть її види.
9. Які формально-логічні категорії є універсальними? Перерахуйте їх.
10. Наведіть приклади міжмовних синонімів (повних, відносних, подібних зовні, формальні, повні, повні однозвучні, повні експресивні,).
11. На чому ґрунтується категорія контрадикторності?
12. Що уможливорюють гіперо-гіпонімічні відношення? Наведіть приклади міжмовних гіпонімів та гіперонімів.
13. Що є гіпонімом для поняття *загальна теорія перекладу*?
14. Що належить до відношень перехрещення?
15. Наведіть визначення *цілісного перетворення*. Наведіть приклади.
16. Що є універсальним засобом перекладу фразеологізмів?
17. У яких випадках використовується компенсація? Який характер вона має?

18. Чим спричинена семантична компенсація? Наведіть приклади.
19. Які види метафоричних трансформацій Вам відомі? Наведіть приклади.
20. Поясніть роль конотативного аспекту в перекладі. Продиференціюйте конотативні трансформації.
21. Чим представлені функціонально-стилістичні трансформації? Наведіть приклади.
22. Які види лексики за сферою вживання Вам відомі? Наведіть приклади.
23. Наведіть визначення поняттю *регістр слова*. Наведіть приклади.
24. Коли відбувається часткова втрата інформації в процесі перекладу?

👁 **Завдання 3.** Перегляньте відео “Олекса Негребецький про переклади іношомовних фільмів українською” (<https://www.youtube.com/watch?v=o7bmPske6-s>). Дайте відповіді на запитання.

- 1 Що є “найбільшим культурним проривом цього тисячоліття”?
- 2 Чим обмежена мова перекладів у кінотеатрах?
- 3 У чому полягає явище гіперпуризму в перекладі?
- 4 Як працював перекладач 20 років тому? У чому полягали труднощі?
- 5 Яким чином підтримувала держава переклад фільмів українською?
- 6 У чому зацікавлені телекомпанії, що транслюють російськомовні серіали?
- 7 Чи потрібні редактори видавництву та кінотеатру?
- 8 Чому важливо краще знати мову, на яку перекладають?
- 9 Який перелом стався у Голлівуді?

Завдання 4. Розгадайте анаграми з перекладознавчих термінів, зробіть їх переклад на ту іноземну мову, що вивчаєте! (Увага, можливі прикметники).

№	Анаграма	Українською мовою	Іноземною мовою
п/п			

1. *ВАЙТАДЕКИН*
2. *НИЙАННІТОМІЧ*
3. *ЧУДЕВІДНАЖ*
4. *ВОНУТІРШНИЙНЬОМВ*
5. *НАОНІГПМІЧ*
6. *НАОТДЕНАТИВ*
7. *НАЧІДІОГАЛ*
8. *ДИНІОВІЛЬ*
9. *МИЗЕКЗОТИ*
10. *ЕКИВНАСПРЕС*
11. *УРЕТНАНОКУЛЬТ*
12. *НИЙЛІРІНТЕНГТИЧВІС*
13. *СІННЕЙМОВІР*
14. *ЯКОРІМПЕС*
15. *КЯРОНЦІКЕТИЗА*
16. *ІКОТЯНАМІНАЦ*
17. *ЙИНМАНШИ*
18. *КІСМЕГАТЕТОВ*
19. *НАМОВЖМІ*
20. *ІМОЯДУЛЯЦ*
21. *МИРНО*
22. *ОПЯНУЩЕН*
23. *ПЕЙНИРЕЦЦЕНТ*

Завдання 5. Прочитайте визначення перекладацьких зсувів Дж. Кетфорда [Рецкер 1974, С.10–11]. Які види еквівалентів становлять труднощі при перекладі?

У процесі перекладу вибудовано три категорії відповідників: 1) еквіваленти, що встановились унаслідок тотожності позначуваного, а також ті, які відкладено в традиції мовних контактів; 2) варіантні та контекстуальні відповідники; 3) всі види перекладацьких трансформацій. Еквівалентом потрібно вважати рівнозначний відповідник, як правило, незалежний від контексту. Ці еквіваленти – географічні назви, власні назви, терміни будь-яких галузей знання, наприклад, “*doctrinarianism*” – доктринерство, “*dodder*” – повитиця, “*dodman*” – равлик, “*dog-bee*” – трутень, “*dog-bolt*” – відкидний гвинт, “*dog-collar*” – нашийник. Еквіваленти можуть бути повними й частковими, абсолютними й відносними: англ. “*dirt cheap*” – простіше простого (рус. *проще паренной цены*) – відносні еквіваленти: вони відрізняються стилістичним та експресивним забарвленням.

англ. “*the shadows of the dogs*” – сутінки богів; англ. “*pin*” – палець, штифт, шпилька, шплінт, шворінь, вісь, цапфа, шийка, спиця для в’язання, муз. кілок; англ. “*supermarket*” – магазин самообслуговування; англ. “*brin-kmanship*” – балансування на межі війни, конфронтація; англ. “*sell-out*” – зрада національних інтересів; англ. “*administrative efficiency*” – оперативність; англ. “*joint thinking*” – колегіальність; англ. “*spirit of discipline*” – дисциплінованість; англ. “*mail cover*

check” – перлюстрація. Наведемо приклади транскрибування як слів-паразитів: “*наблісити*” – реклама, “*флібустьєрство*” – обструкція в сенаті США, “*істеблішмент*” – державні устрої.

Труднощі:

Завдання 6. Перевірте себе!

1. Сформулюйте гіпотезу О. Хакслі про мову як феномен дійсності.
2. Наведіть визначення терміну *метамова*.
3. Чим виражена метамова сучасної лінгвістики?
4. Чим зумовлена термінологізація мови та проблема статусу мов?
5. Які терміни для поняття *фахова мова* Вам відомі? Що вона обслуговує?
6. Що охоплює “горизонтальний” та “вертикальний” розподіл фахових мов?
7. Назвіть складники лексичного складу фахової мови.
8. Що становить предмет термінознавства?
9. Окресліть структуру фахових мов.
10. На які види поділено лексику фахового тексту?
11. Яким чином пов’язуються поняття *перекладання* та *переклад*? Що є їхньою метою?
12. Схарактеризуйте етапи науково-технічного перекладання. Назвіть його особливості.
13. У чому полягають основні перекладацькі помилки науково-технічного тексту?
14. Яким вимогам мають відповідати терміни? Наведіть приклади.
15. Яким чином слід перекладати терміни? Наведіть приклади.
16. Які варіанти перекладу іншомовного терміна Ви знаєте? Наведіть приклади.
17. Коли відбувається запозичення / калькування / описовий спосіб іншомовного терміну? Наведіть приклади.

Завдання 7. Прочитайте висловлення Н. Тимошук про інвентаризацію фразеологічного складу художніх текстів Йозефа Рота [Тимошук 2008, С.141–143]. Які індивідуально-авторські фразеологічні новотвори як джерело збагачення фразеологічного ресурсу Вам відомі в інших мовах?

“Під час інвентаризації фразеологічного складу художніх текстів Йозефа Рота, відомого австрійського письменника першої половини ХХ ст., ми зафіксували низку переосмислених образних зворотів, які, на наш погляд, мають достатньо підстав вважатися фразеологізмами. Наведемо кілька прикладів авторських новотворів: “*ein echter Habig*” – справжній стиляга; “*mit der weichen Kehle sprechen*” – делікатно та ввічливо розмовляти; “*jmds. Butterbrot essen*” – жити за чийсь рахунок; “*sich einen Refus holen*” – отримати відмову; “*der Mann von neuestem Schnitt*” – модно вдягнений чоловік; “*mit trockenem Gaumen*” – крихти в рот не брати; “*ein Glück bringt das andere!*” – Щастя множить щастя!; “*Wer nicht da ist, ist nicht da.*” – Кого немає, того немає. Як бачимо, яскрава образність, експресивність та влучність авторських новотворів безсумнівні. На нашу думку, новотвори Й. Рота могли би поповнити

фразеологічне надбання німецької мови, якби майже на півстоліття не перервався зв'язок між автором і читачем. Сьогодні твори письменника друкують і читають, екранізують і переглядають, про них пишуть і їх цитують. Тому сподіваємося, що в майбутньому його влучні висловлювання стануть афоризмами та поповнять систему німецької мови.”

Новотвори **в** **інших** **мовах:**

👁 **Завдання 8.** Перегляньте інтерв'ю з Олексою Негребецьким “Про секрети кіноперекладацької майстерності” за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=iaXfxz85yG8>. З'єднайте розірвані речення.

1. Доводиться вигадувати зовсім ліве кіно,	и)	то це ще на означає, що ти станеш перекладачем.
2. Я спеціально прокручував кілька разів,	к)	а перекладачеві з англійської двічі на день.
3. Іноді легше замовити новий переклад	л)	ти вільніший у доборі засобів.
4. Якщо ти знаєш дві мови,	м)	тому що женучись за ліпсингом ти втратив зміст.
5. можна бути перекладачем із фінської, можна знайти роботу раз на рік,	н)	якийсь текст у душі, але щоб накрити оці от затинання, заїкання, запинання.
6. Треба такі добирати слова,	о)	знайти відповідники, українські руни, бо теж є, і знову зашифрувати рунами.
7. Кіплінг багато чого зашифрував рунами і мені довелося всі руни розібрати,	п)	то не думай, що ти на цьому розбагатієш і надбаєш великих маєтків.
8. Ти переплутав,	р)	вона говорить “р”, не закриваючи, не стуляючи губів взагалі.
9. Коли ти знаєш свою мову,	с)	ніж знайти правовласника на попередні переклади.
10. Якщо ти думаєш стати перекладачем,	т)	щоб вони рівно в губи попадали персонажеві.

Завдання 9. Знайдіть відповідні терміни головних категорій перекладу.

1. ВИД	2. стиль	3. ЖАНР
4. ММ	5. ПРИЙОМ	6. СПОСІБ

а) _____ являють собою мовні можливості перекодування мінімальних одиниць перекладу, шляхом використання яких виконуються

переклади певних типів, видів, стилів і жанрів. Перекладацькі б) _____ – це засоби, за допомогою яких можна здійснювати той чи інший переклад більш точно, правильно, еквівалентно, відповідно до вимог оформлення його виду, типу, жанру, стилю. в) _____ перекладу повинен враховувати не лише особливості відтворення умов того функціонального стилю мови, в межах якого написаний оригінал, а й стильові особливості мови автора оригіналу і стиль перекладача. г) _____ перекладу – це літературний д) _____ перекладеного тексту, певна його форма, у якій виявляються літературні роди й види першоджерела його перекладу. Переклад і оригінальний твір повинні збігатися за умов повноцінного адекватного перекладу.

е) _____ перекладу – це зовнішня оболонка тексту перекладу, яка вбирає в себе його обсяг, назву, послідовність, структуру (кількість частин, розділів). Зовнішня й внутрішні є) _____ перекладу є основоположними перекладознавчими поняттями, які спираються на філософські категорії змісту й ж) _____. У широкому розумінні з) _____ перекладу означає різновид літературного и) _____ перекладеного тексту, його належність до літературного жанру, функціонального стилю мови, норм літературної мови. У вузькому розумінні поняття і) _____ і й) _____ перекладу збігаються. к) _____ перекладу називається певна перекладацька категорія тексту перекладу, яка узагальнено характеризує його структурні й функціональні особливості та вимоги щодо його виконання [Миньяр-Белоручкв 1996].

Завдання 10. Які дефініції відповідають тому чи іншому принципу перекладу [Терехова 2014, С. 139–144]? Поставте відмітки!

№ п/ п	Принципи перекладу	<p>п-п історизму</p> <p>п-п динамічності</p> <p>функціональний п-п</p> <p>типологічний п-п</p> <p>п-п соціальної</p> <p>п-п врахування адресата</p> <p>психологічний п-п</p> <p>п-п синхронії та</p> <p>.....</p>
Їхній зміст		
1. Історія свідчить про абсолютну залежність розвитку перекладу від історичних подій у суспільстві, фіксуючи історичні зміни в цій науковій галузі й стан перекладу в кожний історичний період розвитку.		☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
2. Кожна мова, окрім універсального, має свій специфічний комплекс засобів та прийомів, лексичних та фразеологічних елементів,		☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

граматичних структур, свою прагматику та стильові й стилістичні особливості.

3. Переклад змінюється разом із змінами вимог до нього з боку суспільства.
4. Система різновидів перекладу відображає об'єктивну закономірну історичну діяльність, оскільки саме в процесі історичного розвитку людства з'явилися форми перекладу.
5. Участь перекладача й різновиди його діяльності в процесі перекладу.
6. Система перекладу як сукупність форм, видів і жанрів, що утворюють її, є більше продуктом історії, ніж науки.
7. Перекладач повинен вчасно передбачити, як той чи інший твір буде сприйнятий представниками іншої культури і як саме краще перекласти, а що варто залишити поза перекладом.
8. Слід обов'язково враховувати національні культурні особливості, оскільки той самий жест, дія та ін. може в різних культурах мати неоднакове трактування.
9. Усі види перекладу з'являються не водночас, а поступово, внаслідок усвідомлення людиною негативних рис або недоліків того різновиду перекладу, що панував у певний час.
10. Перекладачі працюють письмово або усно, синхронно, лінійно чи послідовно.
11. система різновидів перекладу в різні часи в різних країнах формувалася залежно від соціальних потреб відповідної країни в політичному, діловому, науковому, технічному, художньому та іншому перекладах.
12. Перекладач повинен чітко уявляти структуру та зміст твору МО та МП і знати, якого типу адаптація потребується при перекладі тексту, тобто для якої соціальної категорії людей здійснюється переклад.
13. Цей принцип також називають генетичним.
14. Характер і спосіб створення перекладеного твору, особливості його усвідомлення та сприйняття, специфіка певних видів перекладу, творчий підхід перекладача до

оригінального твору.

Завдання 11. Які існують методи перекладу. Співставте методи перекладу з їхніми визначеннями.

Комунікативний	Семантичний	Метод трансформацій
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

створення природного вислову МП

справити враження

повідомлення реципієнтові

перетворення тексту МО в текст МП

забезпечення точності й адекватності

намагання точно відтворити зміст оригіналу

вплив твору на читача

значення першотвору, його задум

Завдання 12. Прочитайте уривок із книги Я. І. Рецкера “Теория перевода и переводческая практика” [Рецкер 1974, С.14]. Яку проблему висвітлено і які шляхи подолання Ви можете запропонувати? Наведіть васні приклади!

“Варіантні відповідники встановлюються між словами в тому випадку, якщо в мові перекладу існує декілька слів для передачі одного й того ж значення вихідного слова. Іменник “soldier” має принаймні чотири відповідники в українській мові: “солдат, рядовий, військовослужбовець, військовий”. Було би помилковим вважати на цій підставі слово “soldier” багатозначним... По суті, дуже багато лексичних одиниць обох мов є недиференційованими, тобто позначають широке поняття, що не охоплено в українській мові жодним словом. Такі англійські слова належать переважно до категорій абстрактних понять.” (переклад Р.О.П.).

Власні

приклади:

☞ **Завдання 13.** Доберіть ключові слова до поданого нижче уривку наукової доповіді проф. д-ра філол. наук Т.Р. Кияка.

Дуже великий дискурс притаманний поезії, на відміну від технічних текстів, де дискурс не проглядається між рядками. Поетичний дискурс не можна перекладати і відтворити його дуже важко. Наприклад, поглянемо на вірші українського поета Бориса Олійника, де використано символ “калина”. При перекладі японською мовою потрібно передати через аналогічний символ смутку, а саме, за допомогою “японської сакури”. Але в текстах поезії такі вольності забороняються.

Ну наприклад, той, хто виріс в ісламському середовищі, переконаний, що всі мусульмани мають бути єдиною уммою. Умма – це територія, на якій є одна єдина віра, іслам, що вона має бути однаково високою. В ісламському світі досі панує концепція, згідно з якою ісламський поділ на умми та на нації несумісний. Це надзвичайно небезпечна політична позиція. Із цим, на жаль, європейськість сьогодні не рахується, пропонуючи своєрідний альянс

цивілізацій, і забуваючи про те, що таке поєднання має відбутися спочатку в свідомості людей, у їхньому розумінні того, що збереження національної ідентичності полягає не в консервації наявних культурних форм, а в їх постійному розвитку, зокрема в збагаченні запозиченнями із інших культур.

Відсутність однієї чи кількох зазначених умов зумовлює менталітет, поведінку людей. Англійський вчений Найнц Горінг пише, що в США побутує переконання особливої сили сімейного виховання, в той час як аргентинські батьки вважають своїх дітей від природи культурними і лінивими. Якщо взяти прагнення панувати над природою, то в латиноамериканців успадковано ще від індіанців культ єднання людини і природи. У розвинутих промислових країнах праця розглядається як сенс і мета життя, звідси прагнення прибутку. Для латиноамериканців вагомішим є вільний від роботи час. Для них важливіше відпочивати, танцювати, самба. Якщо для перших є пунктуальність, то для латиноамериканців час не має строгих меж. Якщо американці люблять довгі промови, то японці шанують мовчазність, яку американець може сприйняти як неприязнь, напруженість, сором'язливість. Для американців притаманні індивідуалізм та конфліктність, а для японців прив'язаність до колективу, сім'я, школа, праця, нація. Японці намагаються уникати конфліктів. Якщо для нас чорна кішка – це символ нещастя, то для японців навпаки – це символ щастя. Християни, звертаючись до Бога, вдаряють себе в груди. Цей жест означає жаль та істинне розкаяння, а от для народу Ботсвани, що в Північній Африці, означає агресивність. А для того, щоби показати розкаяння, треба взятися за бороду. Деякі народності Африки б'ють себе в такому випадку по голові. Юджин Найда, аналізуючи фразеологічні одиниці африканців, наводить вираз “*ми любимо печінкою*” замість європейського “*любити серцем*”. Наприклад, британці стримані й не кидаються на шию, навіть якщо вони дуже раді когось бачити. Цілувати руки жінкам не можна, це вважається непристойним. Коли Ви у Франції, то не досолуйте і не доперцюйте страви. Якщо в Англії та Франції витрати за рахунок у ресторані покриває той, хто запросив, то в Німеччині розплачується окремо кожен. Звертаючись до співрозмовника, у німців називається титул, якщо не знають, то кажуть “Herr Doktor!”. Якщо у самотньої німкені чоловік доктор, то звертаються “Frau Doktor!”. В Італії можуть чоловіки поцілувати жінці руку, якщо це не на роботі. Піднімаючи келихи з вином, тут, як правило, не цокаються і якщо проголошуються тости, то дуже короткі. А в США тости взагалі не проголошують. П'ють найчастіше легкі коктейлі, паління та алкоголь – це тільки для невдах, до них звертаються з відповідною зневагою. Тому американці не визнають перекури навіть у спеціально відведених місцях.

У гостях у китайця Вам можуть подати безліч страв, Ви маєте кожен покуштувати. Їхня горілка має 55%, коли її вживають то кажуть “*gānbèi-gānbèi*”, тобто “Пий до дна!”. Чужі келихи наливають до краю, інакше це сприймуть як неповагу. Гість встає з-за столу першим.

Якщо Ви стверджуєте щось, то хитаєте головою “Так!”, то в Болгарії це роблять навпаки. Цікавою є мова жестів. Великий палець догори у нас означає “Все добре!”, у Греції – нецензурна лайка. Даруйте, дуля в нас означає “Нічого не отримаєш!”, у мусульманських країнах це сексуальна образа, а в Німеччині,

навпаки, пропозиція. Покрутити пальцем біля скроні у нас означає несповна розуму, а в Перу “Я думаю.”.

Як ми бачимо, розмаїття культур збагачує світову культуру. Тому я ставлю під сумнів ідею єдиномислія нашого великого співвітчизника Т.Г. Шевченка. Це не реально. Багатство полягає в різноманітності, його треба підтримувати, звичайно. У певних межах. А тут, на мою думку, йдеться про двоємисліє, згадаймо Джорджа Оруела “1984 рік”. Тобто, вірити у взаємовиключні речі: одне говорити, друге думати, а третє робити. У Східній Європі двоємисліє сягає ще чаїв Чингісхана, коли поневольні країни чи народи дякували Чингісханові за те, що він дозволив у церквах дзвонити в дзвони. У поезії О.С. Пушкіна ми чуємо нотки двоємислія “меня обманувать не сложно, я сам обманутым быть рад”. Світоч Лев Толстой писав, що одна Русь має коріння універсальні, принаймні європейської культури, але є ще друга Русь, Русь темних лісів, тваринна, фанатична, монголо-татарська Русь, ідеалами якої є деспотизм та фанатизм. Андрій Курков в одному із інтерв'ю сказав, що “россиянин русский и россиянин украинский – это две разные вещи”. Це такі самі громадяни як і ми, і ставимося ми до них відповідно.

У суспільстві має панувати не цар, а справжня еліта. Не та, про котру Ліна Костенко мовила різко: “Кримінальні патріоти, іхтіозаври сталінських часів”. Досі плановість відштовхує справжню елітність, яка має структуруватися за сферами професійної діяльності : політика, наука, мистецтво, економіка і т.п. На жаль, наразі домінує егоїстична відстороненість, помножена на багато інших негативних рис. Ми не розуміємо, що благо не отримується, а заробляється через усвідомленість спільних зусиль.

Ключові слова: _____, _____, _____,
_____, _____.

Завдання 14. Дайте відповіді на такі питання.

1. Як Ви перекладете такий вірш Ліни Костенко іноземною мовою, що вивчаєте?

Примучений народ. Зацьковані поети.

В цивільних піджаках дримають пістолети.

Політика – як танці паралітика.

У душах намул не осів.

Криміногенні патріоти.

Іхтіозаври сталінських часів.

2. Яким чином можна передати український символ підступності “гадюка” іноземною мовою, яку Ви вивчаєте?
3. Яким чином у фразеології виражається поняття “квітка” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
4. Як Ви перекладете слова “гультіпака”, “п’яниця”, “веселун” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому словотвірні форми слів?
5. Які жести виражають *каяття* в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?

6. Як Ви перекладете такий уривок вірша Богдана-Ігоря Антонича “Вишні” іноземною мовою, що вивчаєте?

*Антонич був хрущем і жив колись на вишнях,
на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко.*

*Моя країно зоряна, біблійна й тишина,
квітчаста батьківщино вишні й соловейка!*

7. Яким чином у фразеології виражається поняття “брехня” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.

8. Яким чином можна передати український символ щастя “лелека” іноземною мовою, яку Ви вивчаєте?

Завдання 15. Відгадайте перекладацькі терміни та впишіть їх у кросворд.

По горизонталі:

1. (прикм.) Вид перекладу, комплексна лексико-граматична заміна, що полягає в трансформації стверджувальної конструкції в заперечувальну.

3. (прикм.) Повноцінний правильний переклад оригінального тексту, за якого його зміст, форма, стилістичні особливості й авторська спрямованість.

5. (прикм.) Вид інтерференції, проєціювання специфічних рис ВМ та ПМ, результатом якого є порушення норм, конвенцій і дискурсу ПМ.

6. Операція звуження тексту оригіналу, у тому випадку, якщо мова йде про об’єктивні розходження між мовами.

7. (прикм.) Вид перекладацької установки, за якої позиція перекладача визначає адаптацію – перетворення тексту оригіналу відносно культури та ментальності представників етносу, для яких здійснюється переклад.

9. Лексеми в мові, що позначають реалії побуту й громадського життя, специфічні для будь-якого народу, країни та місцевості.

10. Смысловий розвиток певного контексту, за якого відбувається певна лексико-семантична заміна одиниці МО в перекладі.

11. (прикм.) Вид змісту, що відбиває співвіднесеність мовних знаків між собою і всередині системи мовного коду.

12. (прикм.) Перекладацька заміна гіпероніма гіпонімом (конкретизація).

14. (прикм.) Вид трансформації, модифікація чи втрата, посилення чи применшення ознаки в перекладі.

16. (прикм.) Переклад текстів (письмових й усних) з однієї природної мови на іншу за допомогою комп’ютера.

18. (прикм.) Вид перекладацької установки, що спричиняє занурення читача перекладу до чужої культури, онтології, ментальності.

19. (прикм.) Вид трансформацій, коментування та примітки, які дають змогу збалансувати прагматичний вплив на реципієнтів.

20. (прикм.) Модель перекладу, що передбачає ототожнення знаків двох мов із денотатами або референтами на підставі єдності предметного світу, складники якого отримують позначення в різних мовах.

21. Заміна слова чи словосполучення ВМ із більш широким референційним значення на слово чи словосполучення МП із більш вузьким референційним значенням.

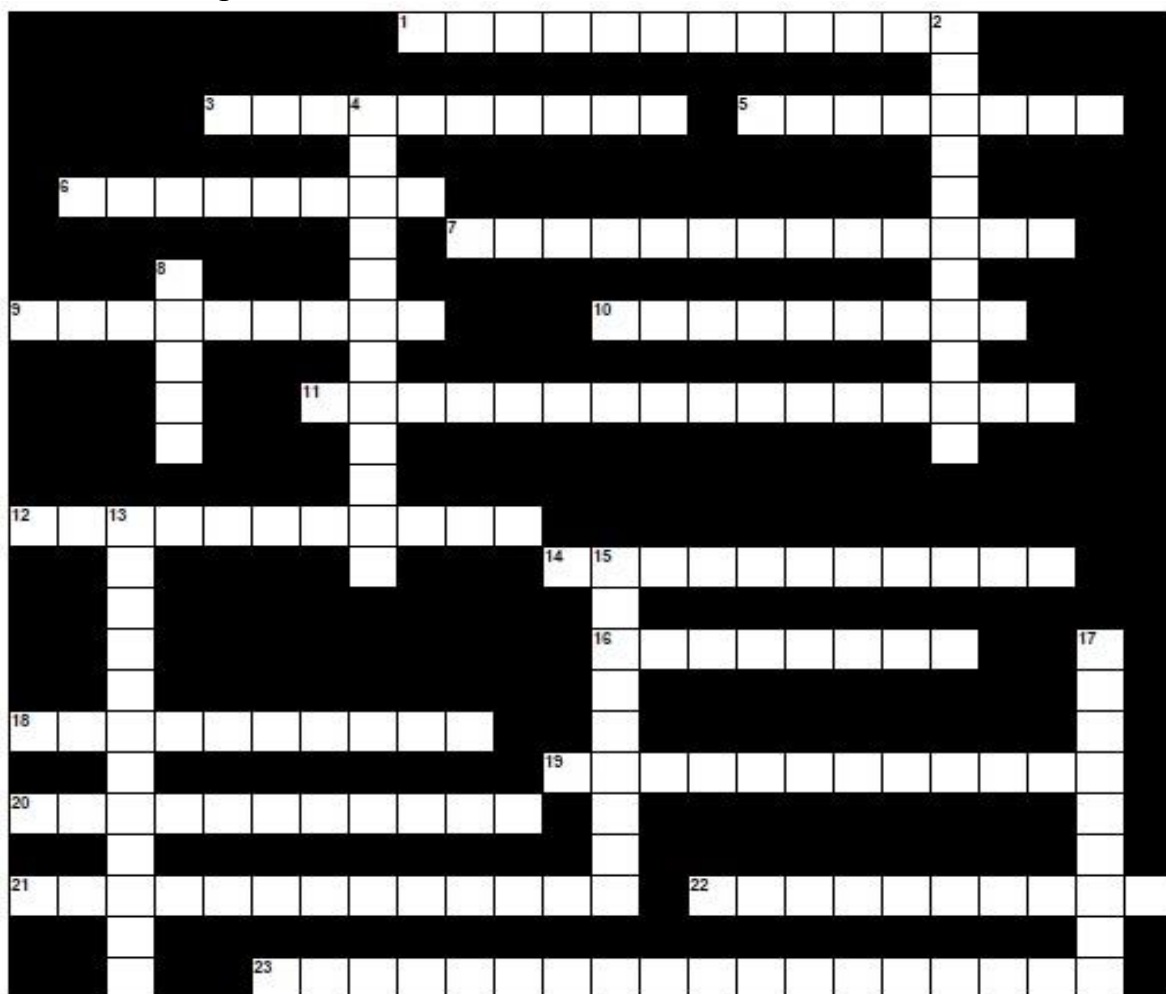
22. (прикм.) Модель перекладу, складна нелінійна нерівноважна система, що охоплює низку модулів як самостійних функціональних вузлів.

23. (прикм.) Вид трансферу, своєрідна трансформація мовної одиниці при перекладі її з МО у МП.

По вертикалі:

2. (прикм.) Вид прогнозування, здатність перекладача до певної міри вгадувати зміст ще не сказаних відрізків тексту на ВМ.

4. Перекладацький прийом, за якого зміст оригінального тексту доповнювався сюжетами з інших творів тієї ж національної літератури, до якої належав оригінальний твір.

8. Сукупність певних вимог, стандартів, що встановлюються щодо виконання певного виду перекладу безпосередньо або, взагалі, перекладу, як такого.

13. (прикм.) Феномен компоненту знань, позначення та зміст яких добре відомі представникам певного етносу, актуальний і використаний у когнітивному та комунікативному планах.

15. Перекладацький прийом, за якого той самий зміст тексту оригіналу викладається стисло, тобто мовні засоби, таким чином використовуються економно.

17. (прикм.) Переклад загального змісту мовлення іншою мовою так, як його розуміє перекладач.

Завдання 16. Які іншомовні відповідники існують для українських слів зі значенням зменшеності-пестливості передають суфікси **-ець, -ик, -чик, -ок, -еньк-, -очк-, -ечк-, -оньк-, -атк-**

1. красунець, пузанець, тютюнець,
чабанець _____

2. косарик, гарбузик, ткачик,
городик _____

3. хорошунчик, пестунчик,
кабанчик _____

4. парубочок, чоловічок, степовичок, лісовичок, вишничок, літачок,
землячок _____

5. музиченько,
місяченько _____

6. гуцулочка, шинкарочка, калиночка, ластівочка,
березочка _____

7. зозулечка,
овечка _____

8. господаронька, сестронька,
хатонька _____

9. татарчатко, циганятко,
ослятко _____

Завдання 17. Поетична сторінка. Прочитайте оригінал та переклад на англійську мову поезію Л. Костенко “Я кину все ...”. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу. Запропонуйте свій переклад.

Я кину все. Я вірю в кілометри –
обвітрені, задихані і злі.
Багато їх у матінки Деметри,

I'll leave it all. I trust the kilometers –
weather-beaten, anxious, angry, coarse.
A lot of them belong to mum Demeter,

яка була богинею землі.
 О, розмотай шляхи мені, богине!
 Світ за очі від себе забіжу.
 Рятуй мене, рятуй мене, бо гине
 моя душа, задивлена в чужу.
 Так ніжно, так беззахисно, так
 віддано,
 так всупереч тверезому уму.
 Рятуй мене розлукою і віддаллю,
 –
 ні спогаду з собою не візьму.
 В гірких оазах сонячної цедри,
 де грім тримає зливу в рукаві,
 де тільки версти, дерев'яні зебри,
 пасуться в запорошеній траві, –
 хай буде степ, хай буде ліс і гори,
 хай вибухне земна твоя пралють,
 коли лихі на око семафори
 мені дорогу смутком переллють!

who used to be the goddess of the Earth.
 Oh, open all the ways to me, the goddess!
 I'll run away aimlessly from myself.
 Come rescue me, don't let me dead focus
 On soul of him, `cause pain remains the
 same.
 So gentle, loyal, tender and vivacious,
 it's breaking all the common sense of mine.
 Come rescue me with missing him and
 patience, –
 I'll leave it all. My memories in rhyme.
 In bright and bitter lakes of stars, like Libra,
 where thunder lives together with the wind,
 where only miles are, and wooden black-
 white zebras,
 are always being pastured on the fields, -
 let's have the steppe, the mountains, the
 forest,
 oh, Earth, let rage go up and go away,
 when cruel and deceitful semaphores
 will overflow my way with sorrow and the
 pain!

*Translated by Veronika Laduda,
 Group Pa 11-15*

Завдання 18. E.Cummings. “the rose is dying” – E. Каммінгс “троянда в'яне”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: an old man murder – _____, mysteriously invisible mourners move – _____, a stallion sweetness – _____.

1. **пелюстки**

2. **стопи**

3. **уста**

4. **плакальники**

5. **крила**

6. **пісню**

the rose
 is dying the
 lips of an old man murder

троянда
 в'яне і
 а) ____ старечі не щадять

the petals
 hush

пелюстки
 мовчання

mysteriously invisible mourners move

таємні незримі б) ____ прийдуть

with prose faces and sobbing, garments
The symbol of the rose

motionless
with grieving feet and
wings
mounts

against the margins of steep song
a stallion sweetness, the

lips of an old man murder
the petals.

з байдужими обличчями, ридаючи в
шати свої

Символ троянди
нерухомі
стомлені в) ____ його
і з) ____
змахнуть

зі сторінки д) ____ степову і солодкість
сталеву,

як губи старечі не щадять
е) ____ .

[Переклад Романа Луценко, група Па 02-15]

Завдання 19. Олександр Ольжич “Вечір...” – Oleksandr Olzhych “Evening”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.
2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.
3. Запропонуйте власний переклад вірша.

1. **spluttering**

2. rock

3. tomorrow

4. **impulse**

5. **rest**

6. **unreachable**

Вечір. Я дивлюсь на сині скелі.
Злотне небо сперлося на скелі.
Заду плещуть вогнища веселі,
Вколов огнищ друзі теж веселі.
Гей, чужі нездолані долини!
В'ється дим і плине в бік долина.
Так на завтра й ми туди полинем.
Як ріка нестримна, полинем.

Evening. My eye looks on the blue a) ____ faces.
Golden sky takes a б) ____ on them.
In the rear merry fires в) ____ along.
Round the hearth are merry friends.
Ah, you strange з) ____ valleys!
The smoke pulses and goes out of the valley.
We shall flow there д) ____ .
Like an е) ____ river shall flow there.

[Переклад Романа Луценко, група Па 02-15]

Завдання 20. Robert Frost “To Earthward” – Роберт Фрост “Все пізнати”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.
2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.
3. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу.
4. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: as sweet as I could bear – _____, grapevine springs – _____, sprays of honeysuckle – _____, petal of the rose – _____, sweet of bitter bark – _____

1. **Поразки**

4. **пожежі**

7. **мішень**

2. істина

5. **розради**

8. **посмішки**

3. **Біль**

6. **безмежжі**

9. **насторога**

Love at the lips was touch
As sweet as I could bear;
And once that seemed too much;
I lived on air

That crossed me from sweet things,
The flow of – was it musk
From hidden grapevine springs
Down hill at dusk?
I had the swirl and ache
From sprays of honeysuckle
That when they're gathered shake
Dew on the knuckle.
I craved strong sweets, but those
Seemed strong when I was young;
The petal of the rose
It was that stung.

Now no joy but lacks salt
That is not dashed with pain
And weariness and fault;
I crave the stain

Of tears, the aftermark
Of almost too much love,
The sweet of bitter bark
And burning clove.

When stiff and sore and scarred
I take away my hand
From leaning on it hard
In grass and sand,

The hurt is not enough:
I long for weight and strength
To feel the earth as rough
To all my length.

Кохання уст торкнулось,
Та де знайти ті межі,
Що в серці сколихнулись,
Мов у душі а) _____.

І серед сліз б) _____,
Де правда, а де маска,
Де в) _____ в мережі,
А може все це казка...?
Хоча, навіщо біль,
г) _____, перемоги,
Іду вперед - лиш тінь
Знов падає під ноги.
Страждання, знов дорога,
Немає більш терпіння,
За щастям д) _____
І дивне сліз бриніння.

Достатньо і печалі,
Найменших прорахунків,
Що тягнуть в дальні-далі
Без е) _____ малюнків.

Посеред нових звершень,-
Любов – одна причина,
Твій страх одна є) _____
І ж) _____ в тобі єдина.

В тобі палає, в серці,
Немов нема з) _____,
І мало лише спертись
На душі тих, хто радив.

І хочеш все пізнати,
Втрачати й сподіватись,
Приймати все, єднати,
В собі не заблукати...

[Переклад Наталії Максимчук, група Па 02-15]

Завдання 21. “Acquainted with the night” – “Знайомство з темрявою ночі”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: the saddest city lane – _____, unwilling to explain – _____, an unearthly height – _____

1. ліхтар

2. годинник

3. зорепад

4. сторожа

5. неохоче

6. темрявою

7. плащем

8. печалі

9. прощай

I have been one acquainted with the night.
I have walked out in rain – and back in rain.
I have outwalked the furthest city light.
I have looked down the saddest city lane.
I have passed by the watchman on his beat
And dropped my eyes, unwilling to explain.
I have stood still and stopped the sound of feet
When far away an interrupted cry
Came over houses from another street,
But not to call me back or say good-by;
And further still at an unearthly height,
One luminary clock against the sky
Proclaimed the time was neither wrong nor right.
I have been one acquainted with the night

Один із тих, знайомий з а) _____ ночі,
Я йшов по вулиці пустельній під дощем,
Позаду залишивши б) _____ пророчі,
Дивився, як вкриває місто ніч своїм в)
_____.

Пройшов крізь г) _____, нехай дримає далі,
Очі додолу опутивши просто так,
Далеко десь почув я крик д) _____,

Я йшов повз вулиці чужі і повз будинки,
І “е) _____ не чув”, не кликали назад,
А десь далеко височів старий є) _____,
Неначе з небом шепотів про ж) _____.

Нехай минають дні й години з) _____,
Та вже знайомий я із темрявою ночі.

[Переклад Наталії Максимчук, група Па 02-15]

Завдання 22. “Stopping by Woods on a Snowy Evening” – “Зупинка у засніженому лісі”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.

3. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу.

4. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: to fill up with snow – _____ , to think it queer – _____ , downy flake – _____ , to have promises to keep – _____ .

1. **ДРІМОТИ**
4. **ЧЕМНО**
7. **БЕЗДОРІЖЖІ**

2. Застиг
5. **ХОЛОДОЧОК**
8. **НОЖЕМ**

3. **ЗАМЕТІЛЬ**
6. **ОБІЦЯНКИ**
9. **ЗАСНІЖЕНИЙ**

Whose woods these are I think I know.
His house is in the village though;
He will not see me stopping here
To watch his woods fill up with snow.

Я думав, що цей ліс мені давно
знайомий,
Хоча б будинок той а) _____ в селі,
б) _____ на місці я , неначе нерухомиий,
А сніг все падав, падав з неба до землі.

My little horse must think it queer
To stop without a farmhouse near
Between the woods and frozen lake
The darkest evening of the year.

Мій кінь стояв здивовано у тиші,
Спокійно так, немов у світі снів,
Ходив поміж лісами в в) _____ ,
Де з) _____ і темрява з боків.

He gives his harness bells a shake
To ask if there is some mistake.
The only other sound's the sweep
Of easy wind and downy flake.

Посеред д) _____ лунав дзвіночок,
Неначе він питав : “Куди ми йдемо?”,
Крадеться в безголосі е) _____ ,
І вітер ріже льодом, як є) _____ .

The woods are lovely, dark and deep,
But I have promises to keep,
And miles to go before I sleep,
And miles to go before I sleep.

Так холодно, так страшно тут, так темно,
Та ж) _____ звук виконувати з) _____ ,
Хоч до мети я йтиму, мабуть,
нескінченно,
Хоч до мети я йтиму, мабуть,
нескінченно.

[Переклад Наталії Максимчук, група Па 02-15]

Завдання 23. “October” – “Жовтень”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.
2. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів.
3. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: above the forest call – _____ , to averse to being beguiled – _____ , Retard the sun with gentle mist – _____ , burnt with frost – _____ , to beguile smb. – _____ .

1. фальш
4. туманом
7. страж

2. ворони
5. мороз
8. порожняк

3. грона
6. ланцюги
9. наостанок

O hushed October morning mild,
 Thy leaves have ripened to the fall;
 Tomorrow's wind, if it be wild,
 Should waste them all.
 The crows above the forest call;
 Tomorrow they may form and go.
 O hushed October morning mild,
 Begin the hours of this day slow.
 Make the day seem to us less brief.
 Hearts not averse to being beguiled,
 Beguile us in the way you know.
 Release one leaf at break of day;
 At noon release another leaf;
 One from our trees, one far away.
 Retard the sun with gentle mist;
 Enchant the land with amethyst.
 Slow, slow!
 For the grapes' sake, if they were all,
 Whose leaves already are burnt with
 frost,
 Whose clustered fruit must else be lost—
 For the grapes' sake along the wall.

О ,заспаний жовтневий ранок,
 В твоїй багряній пісні вийшов а) ____,
 І скоро вітер, наче б) _____,
 Зірве поривом з гілок їх в пісок.
 Кружляють в) _____ над темрявою лісу,
 А завтра – з) _____ навкруги,
 О, жовтень, залиши свою завісу,
 Хай сонце ще зігріє береги,
 Хоч ніч скувала землю в д) _____ .
 Так недаремно серце тягне до обману,
 І знову е) _____ , як було ще здавна,
 Хоч два листки залиш, не йди в оману,
 Покинь їх тут, а далі лиш стіна,
 Дозволь мені відчути це сповна.
 Залиш мені ще сонця хоч краплину,
 І вкрий усе є) _____ на хвилину,
 Життя-вода, минає без упину.
 Тоді хоча б врятуй, благаю,
 Багаті ж) _____ виноградних лоз,
 Їх листя вже спалив з) _____,
 Лише врятуй, а я чекаю.

[Переклад Наталії Максимчук, група Па 02-15]

Завдання 24. Підготуйте письмове есе (до 3 сторінок) на одну з тем до зазначених нижче питань. При цьому використайте для цитування щонайменше три літературні джерела!

1. Інформативна та трансформаційна модель перекладу. Загальні та відмінні риси.
2. Труднощі перекладу фразеологічних одиниць.
3. Назвіть описові прийоми перекладу безеквівалентної лексики й назвіть ситуації їхнього використання.
4. Міждисциплінарний статус загальної теорії перекладу.
5. Види перекладу та їхня специфіка.
6. Філософські основи теорії неперекладності.
7. Короткий огляд з історії українського й зарубіжного перекладознавства.
8. Відомі імена українських перекладознавців.
9. Основні типи лексичних трансформацій та рівні перекладацької еквівалентності.

10. Знакова природа мови та її вплив на процес перекладу?
11. Ієрархія рівнів еквівалентності.
12. Три передумови для визнання перекладознавства як самостійної науки.
13. Ієрархію рівнів еквівалентності за В.Н. Комісаровим.
14. Основні типи лексико-граматичних трансформацій та семантичні відношення в основі кожної з них.
15. Унесок українських дослідників у розвиток теорії та історії перекладу.
16. Відмінність загальної теорії перекладу від окремих та спеціальних теорій перекладу.
17. Виміри знаку (семантика, синтактика, прагматика) та труднощі його перекладу.

Завдання 25. *Перевірте, як Ви засвоїли матеріал семінарського заняття №3. Виконайте тестові завдання. Можливі декілька правильних відповідей.*

А. *Які жести виражають каяття в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?*

1. тримання за голову	2. тримання за бороду
3. закривання руками очей	4. биття в груди
5. піднімання вгору пальця	6. складання рук перед грудьми

Б. *Які дефініції відповідають принципу динамічності перекладу?*

1. Переклад змінюється разом із змінами вимог до нього з боку суспільства.	2. Цей принцип також називають генетичним.
3. Участь перекладача й різновиди його діяльності в процесі перекладу.	4. Перекладачі працюють письмово або усно, синхронно, лінійно чи послідовно.
5. Усі види перекладу з'являються не водночас, а поступово, внаслідок усвідомлення людиною негативних рис або недоліків того різновиду перекладу, що панував у певний час.	

В. *Які дефініції відповідають психологічному принципу перекладу?*

1. Переклад змінюється разом із змінами вимог до нього з боку суспільства.	2. Перекладачі працюють письмово або усно, синхронно, лінійно чи послідовно.
3. Характер і спосіб створення перекладеного твору, особливості його усвідомлення та сприйняття, специфіка певних видів перекладу, творчий підхід перекладача до оригінального твору.	
4. Перекладач повинен вчасно передбачити, як той чи інший твір буде сприйнятий представниками іншої культури і як саме краще перекласти, а що варто залишити поза перекладом.	

Г. *Прочитайте наступне твердження та визначте ключові слова.*

“Як ми бачимо, розмаїття культур збагачує світову культуру. Тому я ставлю під сумнів ідею єдиномислія нашого великого співвітчизника Т.Г. Шевченка. Це не реально. Багатство полягає в різномайтті, його треба підтримувати, звичайно. У певних межах. А тут, на мою думку, йдеться про двоємисліє, згадаймо Джорджа Оруела “1984 рік”. Тобто, вірити у взаємовиключні речі: одне

говорити, друге думати, а третє робити. У Східній Європі двоємисліє сягає ще чаїв Чингісхана, коли поневольні країни чи народи дякували Чингісханові за те, що він дозволив у церквах дзвонити в дзвони. У поезії О.С. Пушкіна ми чуємо нотки двоємислія „меня обманувать не сложно, я сам обманутым быть рад“. Світоч Лев Толстой писав, що одна Русь має коріння універсальні, принаймні європейської культури, але є ще друга Русь, Русь темних лісів, тваринна, фанатична, монголо-татарська Русь, ідеалами якої є деспотизм та фанатизм. Андрій Курков в одному із інтерв'ю сказав, що “россиянин русский и россиянин украинский – это две разные вещи”. Це такі самі громадяни як і ми, і ставимося ми до них відповідно.”

1. культура	2. теорія перекладу
3. символ	4. навчальна дисципліна
5. еліта	6. методика викладання

Д. Де і за яких обставин кажуть “*gānbèi-gānbèi*”?

1. Американці, коли палять	2. Індіанці, пригощають м'ясом
3. Китайці, коли п'ють горілку	4. Мусульмани в мечеті
5. Ескімоси, коли споруджують іглу	

Е. Які *дефініції* відповідають *принципу історизму перекладу*?

1. Система перекладу як сукупність форм, видів і жанрів, що утворюють її, є більше продуктом історії, ніж науки.	2. Перекладачі працюють письмово або усно, синхронно, лінійно чи послідовно.
3. Характер і спосіб створення перекладеного твору, особливості його усвідомлення та сприйняття, специфіка певних видів перекладу, творчий підхід перекладача до оригінального твору.	
4. Система різновидів перекладу відображає об'єктивну закономірну історичну діяльність, оскільки саме в процесі історичного розвитку людства з'явилися форми перекладу.	

Є. У чому полягає *явище гіперпуризму в перекладі згідно з О. Негребецьким*?

1. коли текст нечитабельний, не виспіваєється	2. коли важко писати
3. коли вживають “чекати” замість “ждати”	4. коли заглемегуваті переклади
5. коли потрібно співати пісень	6. коли вживають “тримати” замість “держати”

Ж. Де поширений вираз „*ми любимо печінкою*“?

1. в Америці	2. в Індії
3. в Китаї	4. в уммі
5. в Африці	6. на Крайній Півночі

З. За допомогою символу „*японської сакури*“ *передається поняття ...*

1. радості	2. жадоби
3. смутку	4. страху
5. кохання	6. хвилювання

И. Які *дефініції* відповідають *принципу перекладацької діяльності*?

1. Участь перекладача й 2. Перекладачі працюють лише різновиди його діяльності в письмово. процесі перекладу.
3. Перекладачі працюють письмово або усно, синхронно, лінійно чи послідовно.
4. Система різновидів перекладу відображає об'єктивну закономірну історичну діяльність, оскільки саме в процесі історичного розвитку людства з'явилися форми перекладу.

І. Прочитайте наступне твердження *О. Негребецького* та визначте ключові слова.

“... Скажімо, англійська мова значно компактніша. Чому я говорю про англійську, тому що переважно ми перекладаємо тепер із англійської. Колись перекладали з французької, з іспанської, а тепер якось все звелось до англійської. Серіалів мексиканських не стало, турецькі є, то з турецької ще перекладають. А так якось дуже звузився цей ринок мовний, і як я завжди кажу, що можна бути перекладачем із фінської, можна знайти роботу раз на рік, а перекладачеві з англійської двічі на день. Тобто, ну так ринок диктує ухил цей в бік англійської. І основна була проблема, це – це довжина слів, довжина речень, щоб ти вклався, поки говорить персонаж, щоб не наступати на іншого персонажа. Ну і де-не-де потрібно поставити **таймкоди** так звані, коли саме це речення говорить, бо буває, що два-три одночасно. Це доволі нескладна робота, в принципі, якщо ти маєш до цього хист, і вибираєш слова, які акторові легко вимовити, бо можна який-небудь “кшталт” вставити, що підряд “кшталт шапки” чи “кшталт кашалота” і актор цього жоден актор не вимовить із розгону.”

1. знання мови	2. сурдопереклад
3. добір слів перекладу	4. дубльований переклад
5. синхронний переклад	6. ліпсинг

Й. У процесі перекладу *Дж. Кетфорд* вибудував такі категорії відповідників: ...

1. варіантні та контекстуальні відповідники	2. паронімічні відповідники
3. еквіваленти, які не відкладено в традиції мовних контактів	4. всі види перекладацьких трансформацій
5. еквіваленти, що встановились унаслідок тотожності позначуваного	

К. ... – це територія, на якій є одна єдина віра, іслам, що вона має бути однаково високою.

1. Мечеть	2. Мусульманство
3. Умма	4. Магометанство

Л. Система різновидів перекладу відображає об'єктивну закономірну історичну діяльність, оскільки саме в процесі історичного розвитку людства з'явилися форми перекладу. Це – принцип ...

1. динамічності	2. історизму

3. синхронії та діахронії
4. лінгвістичної відповідності

М. Прочитайте наступне твердження О. Негребецького та визначте ключові слова.

“А потім десь у 2006 році все значно ускладнилося – з’явився дубляж. Оце якраз 10 років, як вперше, ми почали десь у цей час, може навіть трошки навіть раніше, почали працювати над відомим анімаційним фільмом “Cars”, який у нашому прокаті назвали чомусь “Тачки”. Ну, так як у російському, бо в нас усі назви чомусь копіюють з Росії. І 10 років тому почалося це все. Чим відрізняється власне дубляж від перекладу для так званої закадрової начитки? Для дубляжу є таке поняття як ліпсинг, попадання в губи. Треба такі добирати слова, щоб вони рівно в губи попадали персонажеві. І щоб губні, от якщо він скаже там “mother”, то треба, щоб і в нас “мати”, це “м” лягало. Не можна на розкрити рот сказати “перепічка”, бо не видно, не змикаються. І це дуже важко, насправді. Ти сидиш, цілий день одну й ту ж фразу можеш 30 разів перекрутити, щоб найти ті слова, які ляжуть точно тобі в губи, рухи губ. І часом буває таке, що ти, коли вже 30 разів прокрутив, і ти забув власне, про що зміст тієї фрази, яку він говорить. Ти щасливий, що знайшов якісь слова, поклав, і вже аж потім до тебе доходить, чи хтось підкаже, що ти зовсім неправильно все ... перекрутив зміст, тому що ... Ну от такі от, як кажуть, витрати виробництва. Ти переплутав, тому що женучись за ліпсингом ти втратив зміст. Це дуже часто буває. І загалом на 1 хвилину ефірного часу, чи екранного часу іде в мене година. І є деякі актори, американські, яких я просто ненавиджу. Це Різ Візерспун і ще одна дуже відома, забувся її – склероз на прізвища, які умудряються говорити з розкритим ротом усе.”

1. знання мови	2. сурдопереклад
3. добір слів перекладу	4. дубльований переклад
5. витрати виробництва	6. ліпсинг

Н. Аргентинські батьки вважають своїх дітей від природи ...

1. культурними та лінивими	2. гарними та культурними
3. розумними та гарними	4. розумними та лінивими

О. Участь перекладача й різновиди його діяльності в процесі перекладу. Це – принцип ...

1. динамічності	2. історизму
3. синхронії та діахронії	
4. типу перекладацької діяльності	

П. Прочитайте наступне твердження О. Негребецького та визначте ключові слова.

“Найважче перекладати нескладні слова, які якраз чомусь, ось буває монолог от такий, персонаж стоїть у кадрі крупним планом 16 метрів екрана, губи 12 метрів і він усе це говорить і він усе це говорить і треба ж попасти, інакше ж просто ... Це якраз виявляється не важко. Найважче укладати отакі от речі як “Oh my God!”. І це сидиш можеш день продумати, тому що, що можна сюди покласти, або “Yes!”, ну, залежно від інтонації, розумієте. Є проблема в тому, що в теперішніх фільмах багато слів-паразитів, багато всяких... актори недбало

ставляться до своєї роботи, вони вивчають тексти із затинанням “eh-eh-eh-eh” отак от вони думають, що додають цьому. І от затинання дуже важко перекласти “Oh-oh ту-ту-та Go-Go-God!” і що... воно в нас не працює. Доводиться вигадувати зовсім ліве кіно, не ліве, якийсь текст у дусі, але щоб накрити оці от затинання, заїкання, запинання. Оце такі речі важко. Ну ще найприкріше, оце вони весь час кажуть “Okay!”. Ну не можна, коли ти весь час перекладаєш тільки словом “Добре!” або ще якось, воно весь час на екрані, потім слухаєш, воно як куля тебе “Тю! Тю!”. Настільки неприємно сприймається. Доводиться вигадувати щось інше. Ну ще такі творчі прийоми, наприклад, “eight”, так, а в нас цифра “вісім” і наприкінці, чи вісімнадцять, “eighteen”, а в нас оце змикання є, і приходиться дурити глядача й, наприклад, казати “шість”. Або “п’ятдесят доларів”, у них нема такого змикання на “fifty”, а в нас на “п’ятдесят” – “п”, ну й доводиться вигадувати, що він украв шістдесят доларів. Такі от дрібні, дрібне шахрайство. Ніде від цього не дінешся.”

1. знання технічних термінів	2. Сурдопереклад
3. добір слів перекладу	4. дубльований переклад
5. велике шахрайство	6. грошові еквіваленти

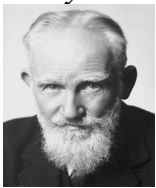
Завдання 26. Прокоментуйте доцільність та фахову спрямованість розроблених вище завдань, доречність навчального матеріалу, дайте їм критичну оцінку та запропонуйте свої ідеї у **ТОВМАЧБУК!** Використайте до

ролі поданих нижче дописувачів відповідні емотикони: а) 😊 б) 😐 в) 😞 г) 😓 д) 😡 е) 😱 є) 😄 ж) 😊 з) 😞 і) 😓

11 поширення

12 коментарів

143 уподобання

ShowMustGoOn ...Оце я подумав, і навіща вся ця теорія? Хіба ж не простіше було би відразу практично перекладати?

Подобається · Відповісти · 👍 12 · Вчора о 10.43 год.

Cyrill&Methodius Ну, як сказати, теорія дає підґрунтя практичним знанням та навичкам.

Подобається · Відповісти · 👍 5 год. · 23 хв.

Barkh Udarov і модульну треба написати...

Подобається · Відповісти · 👍 6 год. · 20 хв.

Heine ...і екзамен скласти

Подобається · Відповісти · 👍 11 год. · 18 хв.

Comissar ...і стати повноцінним дипломованим фахівцем.

Подобається · Відповісти · 👍 17 год. · 20 хв.

Goethe А я так не вважаю. Кожен має обрати свій шлях. Досвід лише на практиці здобувають!

Подобається · Відповісти · 👍 19 год. · 16 хв.

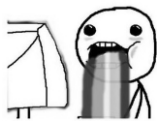
Japanisch Я це також підтримую. Для мене теорія – це 30 %, а все інше – то є практичний досвід.

Подобається · Відповісти · 👍 1 день · 12 год.

Лютий Мартін Так-так! Я тільки це й робив день і ніч! Удень у герцога Веттінського синхроністом підпрацьовував, а вночі на традосі вишивав!

Подобається · Відповісти · 👍 4 дні · 10 год.

Гугл Транслейтович

А для мене різниці великої немає – працюю немов комбайн.

Подобається · Відповісти · 👍 5 днів · 8 год.

Перекладайко А мені казки подобаються, про котиків!

Подобається · Відповісти · 👍 5 днів · 11 год.

Cyrril&Methodius А нам Біблія понад усе!

Подобається · Відповісти · 👍 6 днів · 5 год.

Нечуй Лева Е-е-е... Не так-то все просто, як здається. Тут йдеться про високі матерії. От пройдете лакуни й реалії, той вип'єте ківви лиха!

Подобається · Відповісти · 👍 6 днів · 2 год.

Семінарське заняття № 4

Тема: Проблема лакун і реалій. Переклад – лексикографія – термінографія

Уміння й навички: Після успішного виконання теоретичних та практичних завдань до семінарського заняття № 4 Ви зможете:

- визначати лакуни та типологізувати їх;
- встановлювати реалії та класифікувати їх в перекладознавстві;
- використовувати прийоми перекладу реалій;
- визначати поняття *лексикографії* та *термінографії* у перекладі;
- описувати особливості термінологічних словників;
- здійснювати класифікацію термінологічних словників;
- висвітлювати термінологічні банки даних;

- окреслювати сучасні системи комп'ютерного перекладання.

Основна література

1. Кияк Т., Науменко А., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т.Кияк, А.Науменко, О.Огуй. – Чернівці : Букрек, 2014. – С.7–47.
2. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства : навч. посібник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова кн., 2008. – С.123–143; 154–223.
3. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО “Издательский Дом “ФИЛОЛОГИЯ ТРИ””, 2002. – 416 с.

Допоміжна література

1. Актуальні проблеми перекладознавства та навчання перекладу в мовному вузі: Тези доповідей Міжнарод. наук.-практ. Конференції 27-28 вересня 2006 р. / Відп. ред. С.М. Назаров. – К. : ВЦ КНЛУ, 2006. – 212 с.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад : на матеріалі англomовних перекладів укр. прози / Р.П. Зорівчак. – Львів : Львів. держ. ун-т, 1989. – 216 с.
3. Куделько З. Переклад як засіб побудови терміна та мовні інтерференції // Сучасні проблеми германістики в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. Відпов. ред. Кияк Т.Р., Лопушанський В.М.. – Дрогобич : Видавець Сурма, 2008. – С. 134–140.
4. Латышев Л. К., Семенов А. Л. Перевод: теория, практика и методика преподавания. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2004. – 240 с.
6. Тетради переводчика : научно-теоретический сб. Вып. 23 / под ред. С.Ф. Гончаренко. – М. : Высш. шк., 1989. – 176 с.
7. Чужакин А., Палажченко П. Мир перевода, или Вечный поиск взаимопонимания / А. Чужакин, П. Палажченко. – М.: Валент, 1999. – 192 с.

Довідники

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
3. Nida E. The Theory and Practice of Translation / Eugene Nida, Charles R. Taber. – Leiden: Brill Academic Publishers, 2003. – 218 p.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Перевірте, як Ви засвоїли лекційний матеріал. Виконайте тестові завдання. Можлива одна правильна відповідь.

1. **Лакуна** – це відсутність в одній мові порівняно з іншою певних ... мовних одиниць ...
- а) аналогів / різних рівнів
 - б) відповідників / різних рівнів
 - в) відповідників / однакових рівнів
 - г) аналогів / однакових рівнів
2. Які ознаки має лакунарна термінологіка?
- а) помилковість
 - б) художність
 - в) Зарозумілість
 - г) Драматичність
3. Пояснення слова в перекладному словникові через перелік ознак або синонімічний ряд є “сигналом” ...
- а) синонімічності
 - б) паронімічності
 - в) лакунарності
 - г) Бінарності
4. Якщо в процесі перекладу з’являється певна кількість нових сем, що слугують для пояснення сем із фрагменту мови джерела, то це є ... лакунами?
- а) повними
 - б) компенсаційними
 - в) частковими
 - г) компенсованими
5. Слова, які виділяються при зіставленні частоти їхнього вживання, тобто випадки меншої значущості відповідного концепта в одній мові, порівняно з іншою, є ... лакунами.
- а) відносними
 - б) абсолютними
 - в) релятивними
 - г) компенсативними
6. ... лакуни характеризуються відсутністю однослівного родового або видового найменування в літературній мові за наявності його в діалекті та навпаки.
- а) растрові
 - б) векторні
 - в) діалектні
 - г) стандартні
7. укр. “*бріль, борщ, вареники, кобза, трембіта*” є ... лакунами.
- а) лексичними
 - б) діалектичними
 - в) словесними
 - г) культурологічними
8. У теорії міжкультурної комунікації лакуни диференціюються на ...
- а) суб’єктивні
 - б) об’єктивні
 - в) об’єктивні
 - г) суб’єктивні
9. Як перекладається вираз англ. “*Fortune favours the brave.*”?
- а) Ризик – благорышодна справа.
 - б) Фортуна благоволить хоробрим.
 - в) Сміливість міста бере.
 - г) Сміливість – благородна справа.
10. Лакуни називають також терміном ... , проте вони належать до ...
- а) концептуальні лакуни / реалій
 - б) концепти / реалій
 - в) реалії / концептів
 - г) реалії / концептуальних лакун
11. **Лакунарність** слугує підставою для зняття деяких традиційних заборон на ... , допускаючи інколи значні ...
- а) доповнення та опущення / перекладацькі трансформації
 - б) перекладацькі доповнення / опущення та трансформації
 - в) перекладацькі трансформації / доповнення та опущення
 - г) доповнення та трансформації / перекладацькі опущення
12. Що не належить до безеквівалентної лексики?
- а) власні імена
 - б) Пароніми
 - в) Пароніми
 - г) Пароніми

- б) назви газет
г) Пароплави
13. Розгорнута пояснювальна дефініція слова в словнику є “сигналом” ...
а) лакуарності
в) термінологізації
б) дефінованості
г) гіперболізації
14. До різнопланових класифікацій лакун у мовознавстві належить ...
а) прескриптивні
в) суперсегментні
б) демінутивні
г) культурологічні
15. ... лакуни виявляються при зіставленні одиниць різних рівнів мовної системи, а ... – в мовленні.
а) багаторівневі / системні
в) функціональні / системні
б) функціональні / багаторівневі
г) системні / функціональні
16. англ. “eat” [it:] – “їсти” та “it” [it] – “воно” є системними лакунами на ... рівні.
а) лексичному
в) граматичному
б) фонетичному
г) стилістичному
17. Укр. “У нього карі очі” // англ. “He has brown eyes” // нім. “Er hat braune Augen” // пол. “Ma brązowe oczy” є ... лакунами.
а) граматичними
в) стилістичними
б) синтаксичними
г) культурологічними
18. До складу функціональних лакун належить ...
а) екзотизми
в) кінеми
б) номінати
г) композити
19. Як перекладається вираз англ. “hunger breaks stone walls”?
а) голод рушить кам’яні стіни
в) голод камінь точить
б) голод не тітка
г) голодний ситому не товариш
20. Одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, властиві одній лінгвокультурі та відсутні в іншій, є ...
а) міфологемами
в) концептами
б) лакунами
г) реаліями
21. ... лакуни характеризуються відсутністю однослівного родового або видового найменування в літературній мові за наявності його в діалекті і навпаки.
а) абсолютні
в) векторні
б) відносні
г) функціональні
22. Вираз “glimpse” – “поверхневий погляд” є ...
а) абсолютною лакуною
в) відносною лакуною
б) векторною лакуною
г) реалією
23. Яким видом лакун є такі слова англ. “eat” [it:] – “їсти”, “it” [it] – “воно”?
а) функціональна
в) граматична
б) фонетична
г) абсолютна
24. У яких випадках наголос показано правильно?
а) *сосна, дрова, петля, крапива, столяр, колесо; решето*
в) *Soleil* (сонце), *amitié* (дружба), *paradis* (рай), *vacances* (канікули)
б) укр. *сосна, дрова, петля, кропива,*
г) укр. *кіно* // пол. *kin*; укр. *смола*

- а) болівар
б) песо
- в) соль
г) динар
38. Як називається господар в латиноамериканських країнах?
а) ніньо
б) нінья
- в) аміта
г) аміто
39. Кебрачо, омбу, сейба, хукаро є
а) рослинами
б) тваринами
- в) одягом
г) стравами
40. Як називаються засушливі райони Бразилії?
а) саванна
б) сертан
- в) пампа
г) сельва
41. У перекладознавстві назви реальних географічних об'єктів В. С. Виноградов вважає доцільним розділити на дві групи: ... та ... топоніми.
а) нормативні / наративні
б) звичні / меморіальні
- в) географічні / часові
г) стилістичні / функціональні
42. Поселення біля Мадриду, з населення якого глузували?
а) Асьєнда
б) Анаконда
- в) Мезонда
г) Махалаонда
43. Усі способи, які використовуються в перекладацькій практиці для передачі реалій, можна звести до
а) 3
б) 4
- в) 5
г) 6
44. Калька та напівкалька є видами ?
а) контекстуального перекладу
б) заміни реалій
- в) неологізмів
г) фразеологізмів
45. До прийомів компенсації лакун належить
а) еквонімізація
б) транскодування
- в) гіпербола
г) дефініція
46. Який переклад слова “бомбачі” українською мовою правильний?
а) тумачі
б) кеглі
- в) шаровари
г) гранати
47. Який переклад слова “пучеро” українською мовою правильний?
а) суп із яловичини
б) тропічний ліс
- в) хаці
г) квасоля
48. Прикладна лінгвістична дисципліна, що займається збором, описом, упорядкуванням лексичного матеріалу й теоретичними засадами укладання словників.
а) словництво
б) лексикологія
- в) лексикографія
г) словографія
49. Як перекладається вислів англ. “*He gave me a lot of house*”?
а) Він дав мені багато майна.
б) Він заповів мені багато майна.
- в) Він уважно поставився до моїх проблем.
г) Він уважно поставився до будинку.
50. Культурний рівень нації та рівень розвитку мови часто оцінюють за ... ?

- а) кількістю використовуваних фразеологізмів в) кількістю виданих словників
- б) кількістю використовуваних лакун г) кількістю книгарень
51. ... інформації (і власне перекладу) на Інтернет-ресурсах дозволяє перекладати що завгодно будь-якою мовою без особливих зусиль.
- а) Багатовживаність в) Складність
- б) Легкодоступність г) Простота
52. Із понад ... словників технічного напрямку понад 80 перекладних – з них ... російсько-українські.
- а) сотні / десятки в) десятки / сотні
- б) 75 / 130 г) 130 / 75
53. Комплексна характеристика всіх лексикографічних властивостей описуваної одиниці називається
- а) реєстр одиниць в) лексикографічний реєстр
- б) лексикографічний портрет г) портрет одиниць
54. У словниковій статті є вказівка, яка це частина мови; закінчення іменників чоловічого роду у родовому відмінку, множина і це називається
- а) сферою вживання терміна в) функціональною характеристикою терміна
- б) функціональною сферою терміна г) граматичною характеристикою терміна
55. ... словники відбивають стан термінології у певній галузі знання на теперішній час.
- а) регламентувальні в) реєструвальні
- б) реєстраційні г) прескриптивні
56. Розвиток комп'ютерної техніки, її програмного забезпечення й прикладної лінгвістики з іншого боку, сприяли розвитку нового наукового напрямку –
- а) комп'ютерного перекладання в) прикладного редагування
- б) комп'ютерного редагування г) прикладного перекладання
57. Історію машинного перекладання розчинається ?
- а) з “Джоурджтаунського експеримента” в) Д. Ю. Пановим
- б) Чарльзом Беббіджем г) Trados
58. Який переклад виразу англ. “*to be gathered to one's fathers*”?
- а) померти в) об'єднатися з ріднею
- б) прикластися до родичів г) об'єднатися з батьками
59. Який переклад виразу англ. “*He made court to her but she gave him the basket*”?
- а) Він прибирав їй подвір'я та вона дала йому кошик. в) Він подав до суду на неї та вона дала йому взятку.
- б) Він подав до суду на неї та вона не зважала. г) Він залицявся до неї та вона дала йому гарбуза.
60. Системно й алфавітно впорядковані назви об'єктів науки і техніки та характеристики цих об'єктів називаються

а) класифікатори	в) навігатори
б) рубрикатори	г) систематизатори

Завдання 2. *Перевірте, як Ви засвоїли лекційний матеріал. Дайте відповіді на питання.*

1. За яких умов з'явилася теорія лакуарності?
2. Наведіть визначення поняттю *лакуна*.
3. Чому *лакуарність* є ширшим поняттям ніж *безеквівалентність*?
4. Яким чином класифікують безеквівалентну лексику?
5. Які ознаки має лакуарна термінологіка?
6. Що є "сигналами" можливої лакуарності? Наведіть приклади.
7. Які види лакун розрізняють у мовознавстві та перекладознавстві?
8. Назвіть три основні групи лакун. Наведіть приклади.
9. За яких умов виявляються системні та функціональні лакуни?
10. Яка лексика належить до системних лакун (фонетичних, лексичні, номінативні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні). Наведіть приклади.
11. Чим зумовлені функціональні лакуни (діяльнісно-комунікативні, культурологічні, лакуни культурного простору)? Наведіть приклади.
12. Яким чином диференціює лакуни теорія міжкультурної комунікації?
13. Що належить до національно-психологічних лакун? Наведіть приклади.
14. Як виникають концептуальні лакуни? Як їх ще називають?

Завдання 3. *Розгадайте анаграми з перекладознавчих термінів, зробіть їх переклад на ту іноземну мову, що вивчаєте! (Увага, можливі прикметники).*

№	Анаграма	Українською мовою	Іноземною мовою
п/п			
1.	ПАРХЕТИ		
2.	ХІДНАВИ		
3.	ГНИЙАРИЧМАТ		
4.	СУКИРДС		
5.	ЛЕНТЕВІКВАНТЬСІ		
6.	НАКАЙОРІТЕГ		
7.	КОМЯПЕНІСАЦ		
8.	ОНКІЦЕПТУНАЛЬ		
9.	ВОНІЦПОСТЕРЕД		
10.	НІЧНОДАНОЗ		
11.	РОПАТ-ПАНАРНОНІМІЧ		
12.	ПОВОНСІЙЛІД		
13.	ПІТЯРАНСКРИЦ		
14.	ПІССОРОК		
15.	ПЄДОНАНЯН		
16.	ПАЙРНОПОЗИЦ		
17.	ПАСНИХТОЛІНГВІСІЧ		
18.	РИЙНИТОРИЧ		
19.	СЕГІЯМЕНТАЦ		

Завдання 5. Доповніть визначення терміну, використовуючи відповідні слова з таблицки нижче.

“Термінологічна а) _____ – забезпечення однозначної відповідності між свідомо обраними термінами і позначеними ними б) _____ в спеціальній галузі знань або в) _____ і закріплення (г) _____) отриманої д) _____ або її частини нормативно-технічним е) _____.”

1. ДІЯЛЬНОСТІ	2. Затвердження	3. ПОНЯТТЯМИ
4. терміносистеми	5. стандартизація	6. ДОКУМЕНТОМ

Завдання 6. Прочитайте твердження З. Куделько [Куделько 2008, С.136–138]. У чому полягає відмінність роботи письмового та усного перекладача. Визначте, яким чином перекладаються дипломатичні терміни.

“Мовою-домінантою у межах Центральної Європи виступала французька, лексика якої залишила глибокий слід в інших мовах ареалу, зокрема, і в дипломатичній терміносистемі, наприклад, фр. *chargès d'afferes ad interim* – англ. *chargès d'afferes ad interim*; фр. *Préambule* – в укр. *Преамбула*, англ. *preamble*.

У словнику дипломатичних термінів, над яким працює група авторів, для англійського терміна *commercial attaché* пропонується український еквівалент *торговий аташе*, який є умотивованішим, аніж *комерційний аташе*; у випадку з *preliminary peace treaty* пропонується *прелімінарний мирний договір*, оскільки термін *прелімінарний* є інтернаціоналізмом (пор.: нім. *Präliminar-Friedensvertrag*, англ. *preliminaries of peace*, фр. *Traité (m) de paix préliminaire*, рос. *прелімінарный мирный договор*).

Наведіть власні приклади дипломатичних термінів!

1.

2.

3.

Завдання 7. Перевірте себе!

1. Що відображають та позначають слова-реалії?
2. Які види реалій виділяють у перекладознавстві?
3. Наведіть визначення поняттю *реалія*. Наведіть приклади.
4. Які реалії стосуються етнічних та соціальних спільнот?
5. Наведіть приклади слів-реалій божеств, казкових істот, легендарних місць, тварин, рослин.

6. Висвітліть реалії в галузі адміністративних одиниць та державних інститутів / суспільних організацій, партій / громадських професій, титулів та звань.
7. Що сприяє збереженню в перекладі національного колориту оригіналу? Наведіть приклади.
8. Схарактеризуйте проблему перекладу реалій у сфері індивідуальних імен та прізвищ / топонімів / імен літературних героїв / назв компаній, музеїв, театрів, палаців, ресторанів, магазинів, пляжів, летовищ.
9. Яким чином передаються реалії в практиці перекладу?
10. Які способи перекладу реалії запропонували С. Влахов та С. Флорін?
11. Як можна усунути інтерактивні перешкоди, що виникли в результаті лакун?
12. Що дозволяє транскрипція та транслітерація?
13. Чим спричинені індивідуально-авторські неологізми? Наведіть приклади.
14. Який спосіб перекладу називають *компенсацією*. Наведіть приклади.
15. Які відношення встановлюються між оригіналом та перекладом у випадках тлумачення реалії? Наведіть приклади.

Завдання 8. Дайте відповіді на такі питання:

1. Як Ви перекладете такий уривок вірша Бориса Пастернака “Давай ронить слова” іноземною мовою, що вивчаєте?

*Спитаєш, хто велить,
Вуста щоб айстр і далій
У вересні страждали?
Дрібний щоб лист рокит
Із тіл каріатид
Злітав на сирість плит
Шпиталів в осінь далі?*

2. Яким чином у фразеології виражається поняття “доля” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
3. Схарактеризуйте культуру праці в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?
4. Які реакції викликають фразеологізми з компонентом “Бог” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
5. Опишіть ставлення батьків до своїх дітей в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?
6. Яким чином у фразеології виражається поняття “голод” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
7. Визначте ставлення до релігії в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?
8. Яким чином у фразеології виражається поняття “батько” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.

Завдання 9. Відгадайте перекладацькі терміни та впишіть їх у кросворд.

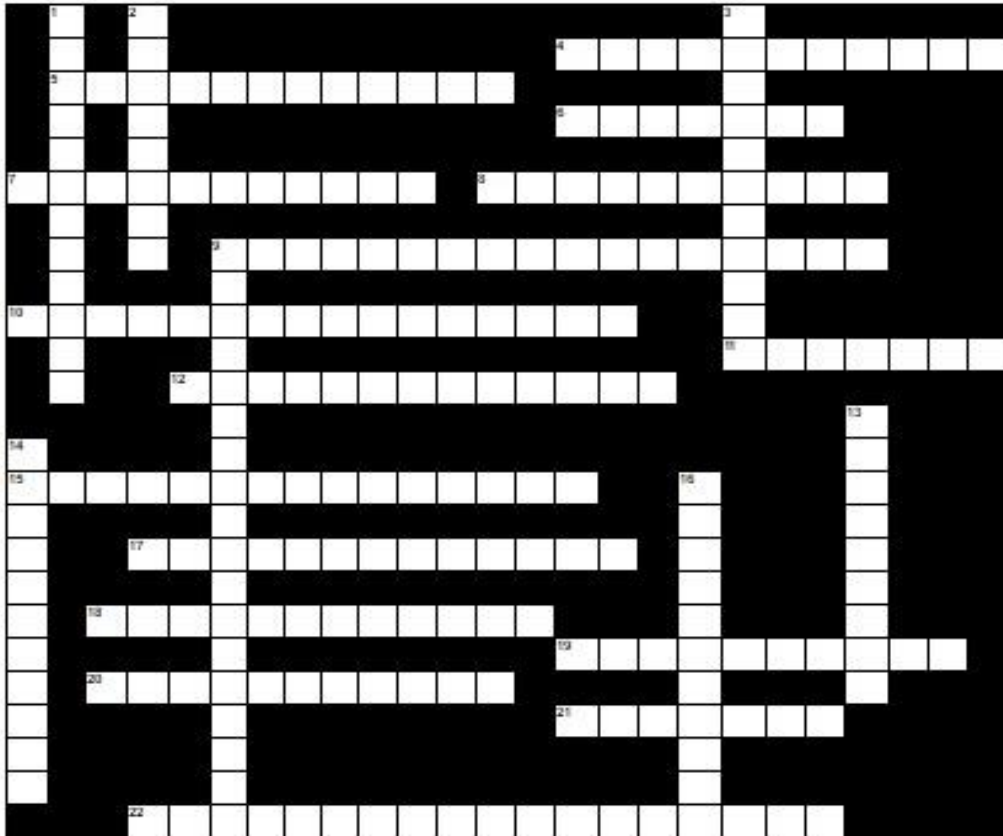
По горизонталі:

4. (прикм.) Вид перекладу, що іде за текстом першотвору, або є таким, що вже пролунав, тобто сказаним повністю, або виголошуваним з перервами.

5. (приклад.) Інформація, що носить істинний, об'єктивний характер і передається словами в прямих значеннях.
6. Зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників.
7. Різновид трансформації, що стосується функціональних доміант тексту, які займають в ієрархії компонентів змісту верхні сходинки інваріантних та варіантно-варіабельних компонентів.
8. (приклад.) Лексичні відповідники, що використовуються в якості готових перекладацьких рішень поза залежністю від контексту.
9. (приклад.) Модель перекладу, що передбачає використання такої внутрішньої програми як згорнутого змісту оригінального тексту, що дає змогу перекодувати її за правилами мови перекладу.
10. (приклад.) Установка перекладу, що нівелює чи мінімізує розбіжність деяких типів інформації задля передач і загального змісту тексту.
11. Первинна уроджена психічна структура, прояв родової пам'яті, історичного минулого етносу, людства, їх колективного підсвідомого, що забезпечує цілісність і єдність людського.
12. Різновид мовних трансформацій, за якого мовні одиниці оригінального тексту перетворюються й оформлюються таким чином, що стають зрозумілими реципієнту, який не володіє мовою перекладу.
15. Збалансоване співвідношення двох найважливіших характеристик тексту оригіналу і тексту перекладу: повноти і точності змісту, що передається.
17. (приклад.) Вид трансформацій, заміна реалій оригінального тексту реаліями мови перекладу, зміна за допомогою мовних засобів різних рівнів способів категоризації світу та внутрішнього рефлексивного досвіду.
18. Тип перекладу, при якому кожній фонемі у складі слова вихідної мови підбирається близька за звучанням та артикуляції фонема мови перекладу.
19. (приклад.) Різновид давньоримського перекладу, за якого оригінальний текст відтворювався на рівні змісту, дозволялися певні доповнення.
20. (приклад.) Різновид перекладу в Давньому Римі, за якого відтворення оригіналу відбувалося на рівні слів.
21. (приклад.) Будь-яка природна мова, знаками якої закодовано вихідний текст.
22. Перекладацька заміна донорської зони метафори.

По вертикалі:

1. (приклад.) Зіставний аналіз змісту й форми оригінального твору та його перекладу з метою встановлення їхньої типологічної подібності.

2. Фіксування на папері значенневих опорних пунктів, виділених у вихідному повідомленні для наступного відтворення кожного висловлювання, що міститься в ньому.
3. (прикм.) Вид трансформації, втрата або модифікація певної стилістичної фігури в перекладі.
9. (прикм.) Перекладацька заміна назви однієї частини цілого назвою іншої.
13. Перекладацький прийом, за якого певна синтаксична структура оригінального тексту замінюється на іншу, в якій поєднуються прості речення в одне, суцільне складне речення.
14. Прийом перекладацького аналізу тексту, за якого текст розподіляється на мовні уривки (сегменти).
16. (прикм.) Вид заміни, зміна в перекладі категорії роду, числа, відмінка, стану дієслова, форми ступеня порівняння тощо.

Завдання 10. Які іншомовні відповідники існують для українських іменників із значенням збільшеності-згрубілості, яке експлікують суфікси **-ищ-**, **-иськ-**, **-ак/-як-**, **-юк-**, **-аг/-яг-**, **-уг/-юг**?

1. сокирище, вітрище, косище, дубище,
болотище _____

2. вітрисько, кабанисько,
чоботисько _____

3. вужака, костуряка, лобуряка, реміняка

4. шаблюка, каменяка, звірюка

5. паруб'яга, чолов'яга

6. вовцюга, дідуга, собацюга

👁 **Завдання 11.** Перегляньте відео “UTIC-2014. Переклад за подаваних обставин. Сергій Саржевський” (<https://www.youtube.com/watch?v=tv1-jkGWMtI>). Дайте відповіді на запитання.

1. Як Сергій Саржевський
здобував свій
перекладацький досвід?
2. Що розкривається через
перекладацьку працю?
3. У якому стані був усний
послідовний та синхронний
переклади в Києві?
4. Як пов'язана мова з
ідентичністю?
5. Який вид перекладу
застосовувався на
Нюрнберзькому процесі?
6. Чи існує телепатія в
перекладі?
7. “Хто знає більше мов, той
знає менше.” Чи дійсно
так?
8. Що таке жвавість голосу?
Емпатія?
9. Чим небезпечно для
перекладача телебачення?
10. Які поради перекладачам-
початківцям дає пан

Завдання 12. Для надання академічного наукового стилю текстам Ваших есе та проектних робіт використовуйте зазначені нижче мовні звороти. Головна відмінність творчої роботи від реферату – продемонструвати вміння не лише працювати з літературою, а й критично оцінити її та виразити своє власне ставлення до розроблюваної проблеми. Визначте, які мовні засоби (від а) до е)) підходять до структурних компонентів роботи.

1. Постановка проблеми – _____
2. Аналіз останніх досліджень – _____
3. Виклад основного матеріалу – _____
4. Висновки – _____

а) На сучасному етапі розвитку загальної теорії перекладу актуальною є проблема створення ..., в основі якої лежить Розв'язання цієї проблеми можливе лише в межах підходу, що сформувався порівняно недавно і названий ... передбачає встановити, що Це дає змогу виявити ... , установити ... та визначити найповніше представлені в Вона є засобом виявлення специфіки реалізації З-поміж ... найбільша невизначеність притаманна Незважаючи на те, що це поняття майже одночасно (у 70-ті роки) почали впроваджувати в ... теорію лінгвісти різних країн, воно дотепер не має усталеного визначення. В українському перекладознавстві ... витлумачено як Це визначення ґрунтується на встановленні ... між ... і є найбільш прийнятним з огляду на те, що вчення про ... було розроблене спочатку щодо Характерні особливості ... парадигми визначають, по-перше, ..., по-друге, До специфіки ознак ... парадигми належать Засобом створення ... з опертям на ... як чинник ... слугує ... парадигма, яку вибудовують із конкретних ... парадигм певної парадигма нейтралізує вплив ... , установлює закономірності ... Своєрідність ... виявляється також у Кількісний параметр та якісний склад конкретних ... парадигм ... залежить від зв'язки також зумовлюють його охоплюють велику кількість ... , утворюючи специфічну підсистему в складі ... системи сучасної новогрецької мови. Ця специфіка виявлена в їхній ... належності, у співвідношенні способів їхнього ... , у закономірностях формування зумовлює структурну й ... однотипність їхніх ... парадигм.

б) Як засвідчують приклади, зауважує, що, на її думку, можливий свого часу зауважувала, що Отже, з погляду ... є підстави кваліфікувати, на думку ... , На цю особливість ... звернув увагу А.П. Грищенко, зазначивши, зокрема, що звернула увагу на ... , зазначивши, зокрема, що Так, ..., указує П.І. Білоусенко, Матеріал ..., обстежених П.І. Білоусенком, засвідчує, що Потрібно зазначити, що в сучасній українській мові дослідники вмотивовують тим, що Ці слова, ... зазначає О.П. Єрмакова, З огляду на це вважаємо, що Отже, ... представлений досить повно. В.П. Даниленко переконує, що До

чинників ... І. Р. Вихованець відносить Н.Ф. Клименко вказала на Вона, зокрема, зазначила, що На сучасному етапі розвитку української мови, на переконання О.А. Стишова, простежується нова Ідеться про активне використання Серед ... В.М. Фурса називає, зокрема, те, що На їхню ... звернула увагу Н. Я. Тишківська. ... А.П. Гриценко кваліфікує як ... і вважає, що Т.М.Беляєва вказувала на цю особливість, зазначаючи, зокрема, що М. В. Кравченко з цього приводу зазначала, що

в) Сучасні науковці дискутують щодо ...

г) В останніх наукових розвідках, визначальною рисою яких є синтез філології та ... , найбільш пильна увага вчених прикута до ... з позиції ... (напр.. фонології, граматики, лексикології, лінгвокультурології і т.п.) на сучасному етапі досліджують ... (напр. І. Бабій, А. Іншаков, В. Ковальська та ін.). Треба підкреслити, що у Великобританії / Греції / Іспанії / Італії / Німеччині / США / Франції ця тема є наразі актуально розроблюваною: упродовж останнього десятиріччя було захищено низку дисертаційних досліджень на цю тему, наприклад, "...” (С. Clanemann, 2003) (назва дисертації, автор).

д) Питання ... розробляли визнані учені ... (ініціали та прізвища). Роботи цих науковців є підґрунтям нашого дослідження. З огляду на актуальність наукових пошуків, об'єктом яких є ... (об'єкт Вашого дослідження), ставимо за мету визначити, які ... (мета Вашого дослідження). У самостійний розділ мовознавства ... виокремився порівняно недавно. У коло найважливіших питань ... на сучасному етапі її розвитку дослідники висувують Це засвідчують монографічні дослідження Вони важливі для ... як науки, оскільки сприяють вдосконаленню Новим етапом у дослідженні ... стало вивчення Воно зумовлене зміщенням уваги дослідників з ... на ... як чинник Цей підхід дістав назву ..., у межах якого перед дослідниками постали проблеми, пов'язані з формуванням ... , із потребою обґрунтувати зумовленість ... тощо. Вирізнення спільних особливостей та відмінностей у ... дає змогу розподілити У зв'язку з цим перед дослідниками постає завдання виявити ті характерні особливості ... , які уможливають чи унеможливають процес Усе це сприяє створенню типології ... , що ґрунтується на

е) Проаналізуємо кожен із визначених ... , ілюструючи їх На наше переконання, у такий спосіб можна якнайкраще продемонструвати, яким чином ... відбивають Почнемо з Філологи / перекладознавці, які займаються ... , стверджують : Важливо наголосити, що за допомогою

Завдання 13. Підготуйте письмове есе (до 3 сторінок) на одну з тем до зазначених нижче питань. При цьому використайте для цитування щонайменше три літературні джерела!

1. Завдання лексикографії.
2. Мета термінографії.

3. Предмет теоретичної та практичної лексикографії.
4. Положення Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.
5. Функції та критерії термінологічних словників.
6. Відкриті питання в галузі термінологічних словників.
7. Джерела термінологічних словників.
8. Структура словникової статті.
9. Класифікації термінологічних словників за сферою призначення.
10. Словники узусу / регламентувальні / інформаційні / систематизовані словники.
11. Переваги та недоліки термінологічних банків даних.
12. Засоби комп'ютерного перекладання.
13. Системи автоматизованого перекладу
14. Редагування результатів автоматизованого перекладу.

Завдання 14. Поетична сторінка. Прочитайте оригінал та переклад на англійську мову поезію У.Вітмена “Наодинці біля моря вночі”. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу та неперекладності. Запропонуйте свій переклад.

“On the beach at night alone...” by W. Whitman

On the beach at night alone,
 As the old mother sways her to and fro
 singing her husky song,
 As I watch the bright stars shining, I think a
 thought of the clef of
 the universes and of the future.
 A vast similitude interlocks all,
 All spheres, grown, ungrown, small, large,
 suns, moons,
 planets,
 All distances of place however wide,
 All distances of time, all inanimate forms,
 All souls, all living bodies though they be
 ever so different, or in
 different worlds,
 All gaseous, watery, vegetable, mineral
 processes, the fishes, the
 brutes,
 All nations, colors, barbarisms, civilizations,
 languages,
 All identities I hat have existed or may exist
 on this globe, or any
 globe,
 All lives and deaths, all of the past, present,
 future,

У. Вітмен. “Наодинці біля моря вночі...”

Наодинці біля моря вночі.
 Вода, неначе сива ненька, сиплим
 голосом заколисує землю.
 А я споглядаю на зорі яскраві і думку
 гадаю про таємний ключ
 всіх Всесвітів та майбуття.
 Нескінченна спільність об'єднує все, –
 Всі сфери, зрілі та незрілі, малі та
 великі, всі світила, місяці й планети,
 Всі відстані у просторі, всю їх
 безмежність,
 Всі душі, всі живі тіла різних форм, в
 найрізноманітніших світах,
 Всі гази, всі рідини, всі рослини й
 мінерали, всіх риб та худобу,
 Всі народи, кольори, види варварства,
 цивілізації, мови,
 Всі особистості, які існували або могли
 б існувати на цій чи іншій планеті,
 Всі життя та смерті, все в минулому,
 теперішньому й майбутньому –
 Все обійняла нескінченна ця спільність,
 як завжди обіймала,
 Обійматиме, єднатиме та міститиме в
 собі.

This vast similitude spans them, and always
has spann'd,
And shall forever span them and compactly
hold and enclose
them.

*Translated by Roman Lutsenko,
Group Pa 02-15*

Завдання 15. Ray Bradbery “DANDELION WINE” – Рей Бредбері “Вино з кульбаб”

1. Прочитайте оригінал та варіант його перекладу. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами.

2. Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу.

3. Запропонуйте свій переклад таких словосполучень: third-story cupola bedroom – _____, the hoarfrosted icehouse door – _____, a decent interval – _____, to tinkle faintly – _____, trotting in his brother’s shade – _____, feel the deep loam – _____, fox grapes and wild strawberries – _____.

1. **примара**
4. **шляму**
7. **млиниці**

2. небокрай
5. **ШИНКИ**
8. павутинка

3. **МАНДРИ**
6. **відро**
9. **ранку**

It was a quiet morning, the town covered over with darkness and at ease in bed. Summer gathered in the weather, the wind had the proper touch, the breathing of the world was long and warm and slow. You had only to rise, lean from your window, and know that this indeed was the first real time of freedom and living, this was the first morning of summer.

Douglas Spaulding, twelve, freshly wakened, let summer idle him on its early-morning stream. Lying in his third-story cupola bedroom, he felt the tall power it gave him, riding high in the June wind, the grandest tower in town. At night, when the trees washed together, he flashed his gaze like a beacon from this lighthouse in all directions over swarming seas of elm

Був тихий ранок, місто, дрімало, загорнуте в темряву. У повітрі пахло літом, дув теплий літній вітерець, все навколо дихало (пашіло) теплом. Все, що тобі треба, то це просто піднятися, виглянути у вікно і стане зрозуміло, що це і є початок справжнього вільного життя, перший літній ранок.

Тільки-но прокинувшись, дванадцятирічний юнак Дуглас Сполдінг, залюбки віддався неквапному плинові літнього а) _____. Лежачи у своїй кімнаті на третьому поверсі, він відчував, як же сильно його наснажує (скільки ж сили йому придає) та найвища вежа в місті, що так високо лине вслід за червневим вітром. Вночі, коли дерева зливалися в одну темну суцільну б) _____, Дуглас, немов променем маяка, обводив поглядом усі напрямки над бурхливим морем в'язів,

and oak and maple. Now...

“Boy,” whispered Douglas.

A whole summer ahead to cross off the calendar, day by day. Like the goddess Siva in the travel books, he saw his hands jump everywhere, pluck sour apples, peaches, and midnight plums. He would be clothed in trees and bushes and rivers. He would freeze, gladly, in the hoarfrosted icehouse door. He would bake, happily, with ten thousand chickens, in Grandma’s kitchen.

But now – a familiar task awaited him. One night each week he was allowed to leave his father, his mother, and his younger brother Tom asleep in their small house next door and run here, up the dark spiral stairs to his grandparents’ cupola, and in this sorcerer’s tower sleep with thunders and visions, to wake before the crystal jingle of milk bottles and perform his ritual magic.

He stood at the open window in the dark, took a deep breath and exhaled. The street lights, like candles on a black cake, went out. He exhaled again and again and the stars began to vanish.

Douglas smiled. He pointed a finger.

There, and there. Now over here, and here...

Yellow squares were cut in the dim morning earth as house lights winked slowly on. A sprinkle of windows came suddenly alight miles off in dawn country.

“Everyone yawn. Everyone up.”

The great house stirred below.

“Grandpa, get your teeth from the water glass!” He waited a decent interval. “Grandma and Great-grandma, fry hot cakes!”

The warm scent of fried batter rose in

дубів та кленів. Зараз...

– Здорово! Оце так! – прошепотів Дуглас.

Попереду ціле літо, стільки днів у календарі. І він уявив собі, як його руки снуватимуть на всі боки, наче в богині Шиви з книжок про далекі в) _____, зриваючи з дерев недостиглі яблука, персики та чорні, як ніч, сливи. Він хотів поринути в дерева, кущі та річки. Він із задоволенням охолоджуватиметься у льодовому будиночку, покритому інеем. Він радо б підсмажився з 10 тисячами курми у бабусиній кухні.

Але тепер на нього чекало звичне завдання.

Раз на тиждень йому дозволяли ночувати не з татом, мамою та його молодшим братиком Томом, покинути їх сплячими в їх маленькому будиночку поруч і піднятися крученими сходами до дідусевої кімнати на горі, і саме в цій вежі чарівника спати разом із громом та примарами, прокинутися до того як задзвенять скляні пляшки з-під молока і виконувати магічний ритуал.

Він стояв в темряві перед відкритим вікном, глибоко вдихнувши та дмухнувши. Раптом на вулиці погасли всі ліхтарі, немов свічки на шоколадному торті. Він дмухнув ще і ще і в небі почали раз за разом зникати зірки.

Дуглас посміхнувся і вказав пальцем.

Там і там. А тепер ось тут і тут...

На затуманеній вранішній землі з’являлися жовті квадратики – люди вмикали світло в будинках. І раптом, немов крапельки дощу, засвітилося безліч вікон на багато миль вперед. Настав світанок...

Всі позіхали. Всі прокидалися.

Внизу (під ним) заворушився великий будинок.

– Дідусю, вийми зі склянки свої зуби! –

Дуглас трохи почекав. – Бабуся та прабабуся, смажать з) _____ !

Смачний запах смаженого тіста, рознісся

the drafty halls to stir the boarders, the aunts, the uncles, the visiting cousins, in their rooms.

“Street where all the Old People live, wake up! Miss Helen Loomis, Colonel Freeleigh, Miss Bentley! Cough, get up, take pills, move around! Mr. Jonas, hitch up your horse, get your junk wagon out and around!”

The bleak mansions across the town ravine opened baleful dragon eyes. Soon, in the morning avenues below, two old women would glide their electric Green Machine, waving at all the dogs. “Mr. Tridden, run to the carbarn!” Soon, scattering hot blue sparks above it, the town trolley would sail the rivering brick streets.

“Ready John Huff, Charlie Woodman?” whispered Douglas to the Street of Children. “Ready!” to baseballs sponged deep in wet lawns, to rope swings hung empty in trees.

“Mom, Dad, Tom, wake up.”

Clock alarms tinkled faintly. The courthouse clock boomed. Birds leaped from trees like a net thrown by his hand, singing. Douglas, conducting an orchestra, pointed to the eastern sky.

The sun began to rise.

He folded his arms and smiled a magician’s smile. Yes, sir, he thought, everyone jumps, everyone runs when I yell. It’ll be a fine season. He gave the town a last snap of his fingers.

Doors slammed open; people stepped out.

Summer 1928 began.

Crossing the lawn that morning, Douglas Spaulding broke a spider web with his face. A single invisible line on the air touched his brow and snapped without a sound.

So, with the subtlest of incidents, he

по коридорах, розбудив усіх мешканців будинку: тіток, дядьків, двоюрідних братів та сестер, що з’їхалися на літо.

– Вулиця, де живуть усі Старі Люди, прокидайся! Міс Хелен Луміс, полковник Фрілайт, міс Бенслі! Прокашляйтесь, вставайте, прийміть ліки, не баріться! Містер Джонас, запрягайте коня, чіпляйте свого воза та їдьмо хутчіш!

По той бік кручі розплющили свої злісні диявольські очі особняки. Незабаром, на ранкову вулицю виїдуть дві старенькі жінки на своїй електричній зеленій машині, махаючи до всіх собак.

– Пане Тріден біжіть до трамвайного парку!

Незабаром, розсипаючи гарячі блакитні іскри над собою, немов по річці, попливе брукованими вулицями трамвай.

– Джоне Хафф, Чарлі Вудман, Ви готові? – прошепотів Дуглас до Дитячої вулиці.

– Готові! – прошепотів він, звертаючись до бейсбольних м’ячів, які наскрізь промокли на вологих газонах, до мотузки, яка качалась, звисаючи з дерев.

– Мамо, тато, Томе, прокидайтесь!

Слабо задзвенів будильник. Голосно задзвенів годинник на міській ратуші. Враз із дерев злетіли птахи, немов від помаху Дугласової руки, і зацвірінькали. Дуглас, диригуючи оркестром, вказав на східний д) _____.

З-за обрію показалося сонце.

Він склав свої руки на грудях і посміхнувся посмішкою чарівника. “Так, сер, – подумав він, – всі почали стрибати, та бігати, як тільки я закричав. Буде гарна пора.” І наостанок він клацнув пальцями.

Рвучко відчинилися двері – люди виходили надвір.

Почалося літо 1928 року.

Йдучи (перетинаючи) повз газон того ранку, Дуглас Сполдінг врізався у павутину. Невидима у повітрі е) _____ беззвучно торкнулась його

knew that this day was going to be different. It would be different also, because, as his father explained, driving Douglas and his ten-year-old brother Tom out of town toward the country, there were some days compounded completely of odor, nothing but the world blowing in one nostril and out the other. And some days, he went on, were days of hearing every trump and trill of the universe. Some days were good for tasting and some for touching. And some days were good for all the senses at once. This day now, he nodded, smelled as if a great and nameless orchard had grown up overnight beyond the hills to fill the entire visible land with its warm freshness. The air felt like rain, but there were no clouds. Momentarily, a stranger might laugh off in the woods, but there was silence...

Douglas watched the traveling land. He smelled no orchards and sensed no rain, for without apple trees or clouds he knew neither could exist. And as for that stranger laughing deep in the woods...?

Yet the fact remained – Douglas shivered – this, without reason, was a special day.

The car stopped at the very center of the quiet forest.

“All right, boys, behave.”

They had been jostling elbows.

“Yes, sir.”

They climbed out, carrying the blue tin pails away from the lonely dirt road into the smell of fallen rain.

“Look for bees,” said Father. “Bees hang around grapes like boys around kitchens, Doug?” Douglas looked up suddenly.

“You’re off a million miles,” said

чола та розірвалась.

Хоча ця пригода була досить незначна, він знав, що цей день буде іншим. Він буде також іншим, тому що як пояснював його батько, везучи Дугласа та його 10-річного брата Тома за місто:

Є деякі дні, які складаються лише із запаху і нічого іншого, ти вдихаєш і видихаєш його. А деякі дні, – продовжував він, – це дні, коли ти чуєш всі трелі всесвіту. Інші ж ти можеш спробувати на смак, або ж доторкнутися до них. Є й такі, які ти сприймаєш всіма чуттями одночасно. І цей день сьогодні, – кивнув він, – пахне немовби величезний сад, що виріс за пагорбами за одну ніч, щоб наповнити своєю свіжістю усю землю. У повітрі пахло дощем, але на небі не було й хмаринки. Здавалося б, у цей момент у лісі може пролунати сміх якогось невідомого чужинця, але була тиша...

Дуглас спостерігав за пейзажем, який пропливав повз нього. Він не відчував ні запаху саду, ні дощу, бо знав, що одне без іншого існувати не може. А як щодо того дивного сміху у глибині лісу...?

“Але факт залишається фактом, – і в Дугласа побігли мурашки по спині, – це без усякої причини особливий день.”

Авто зупинилося у самому центрі тихого лісу.

– Ну добре, хлопці, вгамуйтеся.

Вони штовхалися ліктями.

– Добре, тату.

Вони вилізли з авто та почали переносити блакитні бляшані відра з пустої, розмитої після дощу дороги у пахощі недавнього дощу.

– Пошукай бджіл, – сказав батько. – Бджоли рояться навколо виноградних ягід, як хлопці навколо кухні, Док.

Раптом Дуглас подивився вгору.

– Знову ти літаєш у хмарах!- сказав батько. – Прокинься! Ходімо!

Father. "Look alive. Walk with us."

"Yes, sir."

And they walked through the forest, Father very tall, Douglas moving in his shadow, and Tom, very small, trotting in his brother's shade. They came to a little rise and looked ahead. Here, here, did they see? Father pointed. Here was where the big summer-quiet winds lived and passed in the green depths, like ghost whales, unseen.

Douglas looked quickly, saw nothing, and felt put upon by his father who, like Grandpa, lived on riddles. But... But, still... Douglas paused and listened.

Yes, something's going to happen, he thought, I know it!

"Here's maidenhair fern," Dad walked, the tin pail belling in his fist. "Feel this?" He scuffed the earth. "A million years of good rich leafmold laid down. Think of the autumns that got by to make this."

"Boy, I walk like an Indian," said Tom. "Not a sound."

Douglas felt but did not feel the deep loam, listening, watchful. We're surrounded! he thought. It'll happen! What? He stopped. Come out, wherever you are, whatever you are! he cried silently.

Tom and Dad strolled on the hushed earth ahead.

"Finest lace there is," said Dad quietly. And he was gesturing up through the trees above to show them how it was woven across the sky or how the sky was woven into the trees, he wasn't sure which. But there it was, he smiled, and the weaving went on, green and blue, if you watched and saw the forest shift its humming loom. Dad stood comfortably saying this and that, the words easy in his mouth. He

– Добре, тату.

І вони пішли через ліс – попереду йшов досить високий батько, Дуглас рухався у його тіні, а малюк Том тупотів у тіні свого брата. Вони підійшли до маленького пагорба і подивилися вперед.

– Ось, ось, чи вони бачать? – зауважив батько. Отам жили великі теплі літні вітри, що невидимо проходили зеленими глибинами, немовби примари китів.

Дуглас швидко озирнувся, але нічого не побачив, тому відчув, що батько його обманює, адже той, як і дідусь завжди говорив загадками. Але... Але все ж... Дуглас зупинився та прислухався.

"Так, – подумав він, – щось має статись. Я впевнений."

– А це папороть, що зветься "Венерині коси", – батько йшов далі і бляшане є) _____ у його руці раз у раз побрязкувало.

– Відчуваєш? – він посовав по землі ногою. – Мільйони років накопичувався тут цей листяний покрив. Тільки подумайте, скільки ж це потрібно листя, аби він став таким м'яким."

– Гей, хлопці, я ходжу немов індіанець! – сказав Том. – Жодного звуку.

Дуглас і собі спробував, але нічого такого не відчув, бо весь час сторожко оглядався. "Нас оточили! – подумав він. – Щось станеться! Але що?". Він зупинився. "Виходь! Де б ти не було, що б ти не було!" – подумки гукнув він.

Том і батько йшли далі через кущі.

– Найпрекрасніше мереживо, – тихо промовив батько і показав рукою, де небо перепліталось з деревами, чи може навпаки. Так чи інакше, а це зелено-блакитне плетіння продовжувалось, якщо ти придивишся, то побачиш ліс, який немов великий гомінкий ткацький верстат. Говорячи це, батько зручно стояв і його мова спокійно текла. Раз у раз він сам сміявся над своїми власними

made it easier by laughing at his own declarations just so often. He liked to listen to the silence, he said, if silence could be listened to, for, he went on, in that silence you could hear wildflower pollen sifting down the bee-fried air, by God, the bee-fried air! Listen! the waterfall of birdsong beyond those trees!

Now, thought Douglas, here it comes! Running! I don't see it! Running! Almost on me!

"Fox grapes!" said Father. "We're in luck, look here!"

Don't! Douglas gasped.

But Tom and Dad bent down to shove their hands deep in rattling bush. The spell was shattered. The terrible prowler, the magnificent runner, the leaper, the shaker of souls, vanished.

Douglas, lost and empty, fell to his knees. He saw his fingers sink through green shadow and come forth stained with such color that it seemed he had somehow cut the forest and delved his hand in the open wound.

"Lunch time, boys!

With buckets half burdened with fox grapes and wild strawberries, followed by bees which were, no more, no less, said Father, the world humming under its breath, they sat on a green-mossed log, chewing sandwiches and trying to listen to the forest the same way Father did. Douglas felt Dad watching him, quietly amused. Dad started to say something that had crossed his mind, but instead tried another bite of sandwich and mused over it.

"Sandwich outdoors isn't a sandwich anymore. Tastes different than indoors, notice? Got more spice. Tastes like mint and pinesap. Does wonders for the appetite."

Douglas's tongue hesitated on the

висловлюваннями, і це ще дужче пожвавлювало його розповідь. Йому подобалося слухати тишу, – казав тато, – якщо до неї можна дослухатися, тому що, – продовжував він, – ти можеш почути, як дикі квіти розсіюють свій пилок у повітрі, наповненому бджолами, о Господи, повітря, наповнене бджолами.

"Ось, – подумав Дуглас, – наближається! Біжить! Зовсім близько! Просто на мене!"

– Брусниця, – сказав батько. – Ти ба! Нам пощастило! Дивись сюди!

– Не треба! – у Дугласа перехопило подих.

Але Том і батько занурили руки глибоко в шурхітливі кущі. Чари розсіялись. Жахлива ж) _____, що витрушує людські душі, щезла.

Виснажений Дуглас опустився на коліна. Він побачив, як його пальці занурюються у зелену пільму, тоді виринають, а потім забарвлюються у такий колір, немов він якось розрізав ліс і опустив свою руку у відкриту рану.

– Хлопці, час обідати!

Всі троє сиділи на порослій мохом колоді, з відерцями до половини наповненими брусницею та суницею, серед гудіння бджіл, які слідом злетілися, а це ж не що інше, як казав батько, потаємний спів оточуючого світу, жували бутерброди та намагалися почути в тиші лісу те, що чув їх батько. Дуглас відчув на собі батьків теплий погляд. Батько хотів був ще щось додати, але на хвильку замислившись, передумав та відкусив шматок бутерброда.

– Бутерброд у лісі – саме те, що треба. Смакує, як ніколи, правда ж? Мов чимось приправлене, помітили? Пахне м'ятою та живицею. Аж слинка тече!

– Бутерброд, як бутерброд. – відповів Дуглас, торкаючись язиком до хліба та підсмаженої з) _____.

Том пережовуючи, кивнув.

texture of bread and deviled ham. No...
 no... it was just a sandwich.
 Tom chewed and nodded. "Know just
 what you mean, Dad!"
 It almost happened, thought Douglas.
 Whatever it was it was Big, my gosh,
 it was Big! Something scared it off.
 Where is it now? Back of that bush!
 No, behind me! No here... almost
 here... He kneaded his stomach
 secretly.
 If I wait, it'll come back. It won't hurt;
 somehow I know it's not here to hurt
 me. What then? What? What?

– Я розумію, що ти маєш на увазі, тату!
 “Це майже сталося, – подумав Дуглас.
 Щоб це не було, але воно... воно було таке
 велике, Боже мій, воно було величезне!
 Щось злякало його. Де ж воно зараз?
 Може за тим кущем! Ні, позаду мене! Ні,
 ось тут... отут... вже близько...
 Він потайки потер під грудьми
 “Якщо трохи почекає – воно повернеться.
 Я відчуваю, воно не зробить мені боляче,
 воно не для цього тут. А що ж тоді? Що?
 Що?”

[Переклад Наталії Максимчук, група Па 02-15]

Завдання 16. *Перевірте, як Ви засвоїли матеріал семінарського заняття №4. Виконайте тестові завдання. Можливі декілька правильних відповідей.*

A. *Інформація, що носить істинний, об'єктивний характер і передається словами в прямих значеннях, є ...*

1. сказаною	2. Повторюваною
3. послідовною	4. Про позиційною
5. синхронною	6. Перекладною

B. *Схарактеризуйте культуру праці в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?*

1. Хто не робить, той і їсть.	2. Куй залізо, поки гаряче.
3. Робота дурнів любить.	4. Робота не вовк, у ліс не втече.
5. Спочатку гроші, потім робота.	6. Без діла жить – тільки сало коптить.

B. *Схарактеризуйте поняття “гроші”.*

1. Гроші бережи — вони й тебе врятують.	2. Золото — не мудрець; убогість — не холодець.
3. Гроші май, та про рахунок у банку дбай.	4. Копійка карбованці береже.
5. Золото — не мудрець; убогість — не дурень.	6. То не гроші, що в бабусі, а то гроші, що свекрусі.

Г. *Прочитайте наступне твердження та визначте ключові слова.*

“Багато хто хоче стати перекладачем і думає, що це так просто, то кажуть, що серед перекладачів є такий вислів: “Якщо ти знаєш дві мови, то це ще на означає, що ти станеш перекладачем”, тому що багатьох по 10 пальців, але не піаніст. І ще, “Якщо ти думаєш стати перекладачем, то не думай, що ти на цьому розбагатієш і надбаєш великих маєтків. Це тяжка робота – фізична і психологічна, тому що ти день і ніч мусиш працювати, ніч і день шукати замовників”. Крім того, є різні види перекладачів, які між собою зовсім не

пов'язуються. Можна знати блискуче англійську, фінську чи іншу мову, з якої ти перекладаєш, і свою добре знати, а не могли перекласти, тому що це якийсь такий особливий склад характеру треба мати, посидючість. Людина, яка є блискучим синхроністом, перекладає зразу мову, скажімо, посла якогось, іншому послові чи іншому главі держави, вона не може перекласти книжку. Я знав зав. кафедрами, які перекладали як маленькі діти, а при цьому блискуче навчали своїх студентів і студенти були їм глибоко вдячні за добре поставлену вимову, за все інше. І, водночас, я, наприклад, не вмю говорити англійською. От так склалося, я перекладаю.”

1. знання мови	2. теорія перекладу
3. символ	4. характер
5. синхронний переклад	6. методика викладання

Д. *Прийом перекладацького аналізу тексту, за якого текст розподіляється на мовні уривки.*

1. вербалізація	2. сегментація
3. компенсація	4. аналогізація
5. прогнозування	6. формалізація

Е. *Схарактеризуйте поняття “голод” у фразеологізмах.*

1. Голод не вовк, у ліс не втече.	2. Хліб і вода – козацька їда.
3. Краще мати голод ніж бідну вдачу.	4. Черевики каші просять.
5. Голодний ситому не товариш.	6. Не помажеш, не поїдеш.

Є. *Схарактеризуйте поняття “дім” як “місце затишку й безпеки” у фразеологізмах.*

1. Не всі вдома.	2. Моя хата скраю.
3. Вдома і стіни помагають.	4. Всюди добре, а дома найкраще.
5. Хто напрями ходить, той дома не ночує.	6. Без вікон без дверей повен дім людей.

Ж. *Схарактеризуйте поняття “долі” як “щастя” у фразеологізмах.*

1. цвіт терену	2. вишиваний рушник
3. кінська підкова	4. Лелека
5. веселка	

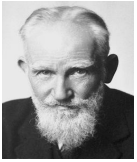
Завдання 17. *Прокоментуйте доцільність та фахову спрямованість розроблених вище завдань, доречність навчального матеріалу, дайте їм критичну оцінку та запропонуйте свої ідеї у **ТОВМАЧБУК!** Використайте до ролей поданих нижче дописувачів відповідні емотикони: а) б) в) г) *

д) е) є) ж) з) и) .

15 поширень

14 коментарів

216 уподобань

ShowMustGoOn *Ось і все. Наступна пара – модулька.*

Подобається · Відповісти · 👍 12 · Вчора о 10.43 год.

Cyrrill&Methodius ... *Ага, а проект свій ти вже здав?*

Подобається · Відповісти · 👍 5 год. · 23 хв.

Barkh Udarov *А я свій із Вікухи скачав.*

Подобається · Відповісти · 👍 6 год. · 20 хв.

Heine *А я з бази рефератів і курсових.*

Подобається · Відповісти · 👍 11 год. · 18 хв.

Comissar ...*Ех ви, це не канає. Без посилань більше двояка не отримаєте.*

Подобається · Відповісти · 👍 17 год. · 20 хв.

Goethe *А я свої поезії вже підготував.*

Подобається · Відповісти · 👍 19 год. · 16 хв.

Japanisch *А я прозу.*

Подобається · Відповісти · 👍 1 день · 12 год.

Лютий Мартін *А я 95 тез на стіні церкви зірками прибав!*

Подобається · Відповісти · 👍 4 дні · 10 год.

Гугл Транслейтович *А я 4 творчих есе до кожного із семінарських занять написав.*

...

Подобається · Відповісти · 👍 5 днів · 8 год.

Перекладайко ...*Які ви всі молодці. Я от пропустив семінар, та думаю, де це мені меддовідку дістати.*

Подобається · Відповісти · 👍 5 днів · 11 год.

Cyrill&Methodius *Ти краще перед модульною теорію підчитай!*

Подобається · Відповісти · 👍 5 днів · 5 год.

Нечуй Лева *Так і зроблю, дзенькуєм бардзо та гайда на модульку!*

Подобається · Відповісти · 👍 4 дні · 2 год.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ВИТЯГ ІЗ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ НОРМАТИВНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ”

ВСТУП

Курс “Загальної теорії перекладу” є важливою частиною загальнофілологічної підготовки майбутніх перекладачів. Він вивчається у тісному взаємозв'язку з навчальними курсами з вступу до загального мовознавства, стилістики, лексикології, граматики, практики перекладу.

Вивчення основ курсу дозволяє теоретично осмислити явища і категорії загальної теорії перекладу, розширює лінгвістичний кругозір, створює теоретичну базу, необхідну для успішного формування та подальшого розвитку навичок перекладацької діяльності студентів. Курс знайомить студентів 2 курсу із сучасним станом науки про переклад в Україні і за кордоном, створює теоретичні передумови для засвоєння практичних знань і навичок в галузі перекладу і є необхідним для самостійної науково-дослідної роботи студентів з їх основного фаху. У курсі викладаються головні положення сучасної теорії перекладу як окремої лінгвістичної дисципліни та як міждисциплінарної галузі.

В результаті освоєння дисципліни студент повинен: *знати* історію, методологію, сучасний стан та перспективи розвитку теоретичного перекладознавства; *володіти* необхідною фаховою термінологією; *усвідомити* необхідність ґрунтовної і всебічної підготовки до професії перекладача та його відповідальності за якість власної праці; добре *орієнтуватися* у базових теоретичних питаннях як от: види перекладів; трансформації та їхня класифікація; еквівалентність і її типологія; адекватність / неадекватність перекладу; моделі й установки, стратегії, тактики і технології перекладу; специфіка усного та письмового перекладів; проблема лакун і реалій у перекладі.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Загальна теорія перекладу” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” напряму підготовки 035.04 Філологія. Германські мови та літератури. Переклад (Переклад (англійська, німецька, французька, іспанська, італійська, новогрецька)).

У структурно-логічній схемі навчання нормативна дисципліна “Загальна теорія перекладу” вивчається на етапі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” після вивчення ними дисципліни “Вступ до мовознавства” та основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли майбутні фахівці мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання цієї дисципліни з урахуванням професійної орієнтації студентів.

Загальний обсяг навчального часу для вивчення дисципліни “Загальна теорія перекладу” визначений ОПП, затверджений навчальним планом і становить не менше 90 академічних годин.

У програмі навчальної дисципліни “Загальна теорія перекладу” подані тільки загальні вимоги щодо структури та змісту дисципліни, отриманих знань та вмій. У переліку рекомендованої літератури наведені лише джерела загального характеру, вимоги яких є актуальними для фахівців зазначеного напрямку підготовки.

The course “General Theory of Translation” is an important part of general philological training of future translators. It is to be studying in close conjunction with training courses of general linguistics, stylistics, lexicology, grammar, translation.

The studying of the course basics allows theoretical understanding of phenomena and categories of translation general theory, expanding linguistic horizons, it creates a theoretical base for the successful development and further development of students translation skills. The course introduces 2nd year students to the current state of translation science in Ukraine and abroad, provides the theoretical background for learning practical skills in translation and is necessary for independent research work of students in their main profession.

The course outlines the main provisions of modern translation theory as a separate linguistic discipline and as an interdisciplinary field.

As a result of discipline mastering a student must: *know* the history, methodology, current state and development prospects of theoretical translation studies; *manage* the necessary professional terminology; *understand* the need for thorough and comprehensive preparation for the interpreter profession and his responsibility for the own work quality; *be well oriented* in basic theoretical issues such as: translations types; transformations and their classification; equivalence and its typology; translation adequacy / inadequacy; models and settings, strategies, tactics and translation technology; specifics of interpretation and translation; the problem of gaps and realities in translation.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні положення лінгвістичної теорії перекладу, необхідні для підготовки майбутніх перекладачів; історії перекладу та перекладацької думки в Україні та закордоном; міжкультурної комунікації та перекладу як комунікативного акту; зміст понять еквівалентність, лакунарність, адекватність; перелік перекладацьких трансформацій; стратегій і тактик, технологій і методів перекладу; прагматичні аспекти перекладу.

У результаті освоєння дисципліни студент повинен знати найважливіші поняття, терміни і напрями загальної теорії перекладу, орієнтуватися в сучасних перекладознавчих концепціях вітчизняних і зарубіжних вчених, володіти системою знань про мову в синхронному та діяхронному аспектах та методами мовного аналізу, що використовуються в сучасних дослідженнях із загальної теорії перекладу, вміти протиставляти відмінності та встановлювати

тотожності в рідній та іноземній мовах, уникати впливу інтерференції рідної мови на іноземну.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс базується на знаннях студентами курсів “Вступ до мовознавства”, “Вступ до германознавства / романознавства” “Сучасна українська мова”, “Основи термінознавства” і профільних дисциплін і логічно пов'язаний з ними. Курс передбачає вивчення актуальних питань загальної теорії перекладу з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності перекладачів, а також досягнень лінгвістичної науки.

Програма навчальної дисципліни складається з такого змістового модуля:

Другий рік навчання (II семестр)

Змістовий модуль 1. Загальна теорія перекладу як лінгвістична галузь знань.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Загальна теорія перекладу” є ознайомлення студентів з теоретичною базою загальної теорії перекладу (предмет, завдання, методи, школи, моделі, стратегії і тактики, технології перекладу, базові категорії перекладознавства); створення теоретичних передумов для засвоєння практичних знань і навичок в галузі перекладу і оволодіння матеріалом курсу є необхідним для самостійної науково-дослідної роботи студентів з їх основного фаху. У курсі викладаються головні положення сучасної теорії перекладу як окремої перекладознавчої дисципліни та як міждисциплінарної галузі.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Загальна теорія перекладу” є допомогти студентам сформувати уміння орієнтуватися в сучасних лінгвістичних концепціях вітчизняних і зарубіжних вчених; розвинути уміння логічно та критично мислити, розуміти суть дискусійних проблем, аналізувати тексти перекладів; а також формувати навички наукового викладу матеріалу; закріпити в студентів систему знань про мову та переклад в синхронному та діяхронному аспекті; озброїти студентів методами аналізу, що використовуються в сучасних дослідженнях з перекладознавства; підвищити рівень підготовки студентів-філологів із загальної теорії перекладу; сприяти студентам у розвитку дослідницько-пошукової компетенції вмінь і навичок користування різними видами словників. Крім того, до завдань цієї дисципліни належить ознайомлення студентів із найважливішими поняттями, термінами і напрямками загальної теорії перекладу; аналіз мовних одиниць іноземної та української мов, а також формувати навички наукового викладу засвоєного раніше матеріалу; вироблення в студентів уміння протиставляти відмінності та встановлювати тотожності в рідній та іноземній мовах; тренування практичних навичок студентів із загальної теорії перекладу під час аналізу перекладознавчих явищ; уникнення впливу інтерференції рідної мови іноземною мовою на теоретичному рівні; підвищення рівня підготовки студентів-філологів з теорії іноземної та рідної мов.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- основи загальної теорії перекладу та місце перекладу серед інших філологічних дисциплін;
- визначення базових дефініцій загальної теорії перекладу;
- етапи становлення та напрямки розвитку загальної теорії перекладу в Україні та за її межами;
- основні положення функціональної, культурологічної і герменевтичної концепцій перекладу;
- типи й види текстів перекладу та функціональне призначення текстів;
- види перекладів;
- моделі перекладу та систему перекладацьких прийомів, характеристики моделей;
- типологію еквівалентності;
- класифікацію трансформацій;
- лексичний, граматичний, фонетичний аспекти перекладу;
- прагматичну відповідність текстів оригіналу та перекладу;
- перекладацькі стратегії та тактики;
- роль перекладу в розвитку світової культури, взаємозбагачення культур та зміцнення міжнародних зв'язків.

вміти :

- добре орієнтуватися у теорії перекладознавства та фаховій термінології;
- виконувати аналіз жанрової належності, визначати елементи прагматики, індивідуально-авторських особливостей тексту і визначати адекватну модель для перекладу тексту;
- застосовувати на практиці зазначені перекладацькі моделі;
- визначати типи дискурсу і відповідно варіювати перекладацькі рішення;
- адекватно перекладати тексти різних жанрів, різноманітні мовні й комунікативні одиниці, зберігаючи їхнє когнітивне, експресивно-емоційне й прагматичне навантаження;
- здійснювати науково обґрунтований перекладацький аналіз, корегування і редагування перекладів.

Основні компетенції:

Засвоївши програму навчальної дисципліни “Загальна теорія перекладу” майбутні перекладачі мають бути здатними вирішувати професійні завдання та володіти такими основними загальнокультурними та професійними компетенціями:

Загальнокультурні компетенції:

В результаті вивчення дисципліни “Загальна теорія перекладу” студенти II курсу повинні мати такі основні загальнокультурні компетенції :

- володіти різноманітними стратегіями і тактиками ефективної міжмовної та міжкультурної комунікації, враховуючи специфіку іноземної та української мов;

- оволодіти вміннями сприймати, впізнавати, аналізувати, зіставляти мовні явища і факти, коментувати, оцінювати їх під кутом зору нормативності, відповідності сфері й ситуації спілкування у перекладознавчому аспекті;
- розмежовувати варіанти норм і мовленнєві порушення у вихідних мовах;
- сприймати іноземну й українську мови як мистецьке явище, що має етичну й естетичну цінність;
- працювати з різними типами текстів, мовними формами різних жанрів, стилів і субстилів;
- розуміти національну своєрідність іншомовної картини світу у порівнянні з рідною мовою, виховання поваги до інших етносів, їхніх мов, звичаїв, традицій, культури, історії;
- формувати дослідницьку перекладознавчу та зіставну компетенції, удосконалювати вміння і навички самостійної філологічної роботи з науково-навчальним текстом, різними джерелами наукової, довідкової інформації з лінгвістики, зокрема електронними.

Професійні компетенції:

Фахівець, який опанував курс “Загальна теорія перекладу” повинен:

1. Засвоїти найважливіші положення загальної теорії перекладу (предмет, завдання загальної теорії перекладу, види, принципи, методи й моделі перекладу; основні перекладознавчі терміни; види слів-реалій та класифікації перекладознавчих лакун обох мов; шляхи уникнення помилок, спричинених впливом інтерференції рідної мови на іноземну);

2. Ознайомитися з лексичними, фразеологічними, стилістичними особливостями іноземної та української мов, характерними для різних сфер їх вживання;

3. Вміти читати, резюмувати і конспектувати літературу із загальної теорії перекладу, критично викладати її зміст, застосовувати відповідні наукові положення при аналізі мовного матеріалу, виступати з повідомленнями з окремих проблем. Розвивати такі спеціальні компетенції письмового перекладу тексту як передперекладацький аналіз тексту, реферативний переклад, та такі компетенції синхронного перекладу як імовірнісне прогнозування, транскодування інформації із вихідної мови на мову перекладу.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредитів ЄКТС.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Конкретний склад семінарських занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни “Загальна теорія перекладу”. Тут наводиться лише орієнтовний перелік тем семінарських занять, що впроваджений і апробований у вищих навчальних закладах.

Рекомендовано такі теми семінарських занять:

Семінар № 1

Предмет і завдання загальної теорії перекладу. Загальна теорія перекладу у перекладознавстві.

Теоретичні завдання

Мета і короткий зміст:

1. Предмет і завдання загальної теорії перекладу. Загальна теорія перекладу як самостійна галузь перекладознавства.
 - 1.1. Зміст терміна “переклад”.
 - 1.2. Теоретичні основи виділення перекладознавства в самостійну науку. Особливості об’єкта й предмета сучасної теорії перекладу.
 - 1.3. Розділи науки про переклад.
 - 1.4. Завдання сучасної загальної теорії перекладу.
2. Теорія перекладу як лінгвістична дисципліна.
 - 2.1. Структурна лінгвістика й переклад.
 - 2.2. Соціальна парадигма як наукова основа зближення теорії перекладу й лінгвістики.
 - 2.3. Переклад і різні розділи лінгвістики.
3. Переклад та інші суміжні науки гуманітарного циклу.
 - 3.1. Переклад і соціолінгвістика.
 - 3.2. Переклад і психолінгвістика.
 - 3.3. Переклад і семіотика.

Семінар № 2

Тема: Історія перекладу і перекладацької діяльності. Історія перекладацької діяльності в Україні.

Теоретичні завдання

Мета і короткий зміст:

1. Історія перекладацької діяльності в Європі.
 - 1.1. Зародження перекладацької діяльності в Давньому Єгипті та Вавилоні.
 - 1.2. Переклад в античні часи. Перші джерела міркувань про переклад.
 - 1.3. Переклад у середні віки. Переклад Біблії як відбиток основних тенденцій середньовічного перекладу.
 - 1.4. Переклад в епоху Відродження.
2. Переклад в Європі.
 - 2.1. Класицистичний переклад XVII–XVIII ст.
 - 2.2. Романтичний період у перекладі.
 - 2.3. Теорії неперекладності В. фон Гумбольдта.
3. Зародження перекладацької діяльності в Україні (від Київської Русі до кінця XVIII ст.)
 - 3.1. Переклад у Київській Русі (X–XV).
 - 3.2. Переклад у XVI ст. Діяльність Максима Грека.
 - 3.3. Тенденції розвитку перекладу та перекладацької думки в XVIII ст.
4. Переклад в Україні XVIII–XIX ст.
 - 4.1. Характерні риси перекладацької діяльності в Україні в 18 ст.

- 4.2. Внесок Маркіяна Шашкевича у розвиток українського перекладу.
- 4.3. Іван Франко – основоположник українського перекладознавства.
- 4.4. Перекладацька діяльність в ХІХ ст. Поетичний переклад.
- 4.5. Специфіка періоду 1920–30 рр. ХХ ст. у перекладознавстві на західноукраїнських землях.
- 4.6. Перекладознавчі погляди Миколи Зерова.
- 4.7. Олександр Фінкель як теоретик перекладу.
- 4.8. Роль Максима Рильського в розвитку перекладознавства.

Семінар № 3

Тема: Міжмовна комунікація та переклад. Проблема еквівалентності перекладу
Теоретичні завдання

Мета і короткий зміст:

1. Поняття міжмовної комунікації. Переклад як комунікативний акт.
 - 1.1. Поняття комунікації та комунікативного акту. Схема Якобсона.
 - 1.2. Схема перекладу як акту міжмовної комунікації.
 - 1.3. Комунікативна рівнозначність текстів оригіналу й перекладу.
 - 1.4. Функції перекладача в акті міжмовної комунікації.
 - 1.5. Переклад та інші види міжмовного посередництва.
2. Знакова природа мови й переклад.
 - 2.1. Лінгвістичні основи проблеми перекладності.
 - 2.2. Семіотичні основи мови: семантика, прагматика, синтактика мовного знаку й переклад.
3. Текст та переклад.
 - 3.1. Текст як центральна ланка комунікативного акту перекладу.
 - 3.2. Текстова імплікація та переклад.
 - 3.3. Інформативність тексту. Види текстової інформації та переклад.
 - 3.4. Функції тексту та поняття інваріанта перекладу.
4. Теорія еквівалентності й адекватності О.Д. Швейцера.
 - 4.1. Рівнева модель комунікативно-прагматичної еквівалентності О.Д. Швейцера.
 - 4.2. Адекватність перекладу. Співвідношення понять еквівалентності й адекватності стосовно перекладу.

Семінар № 4

Тема: Визначники процесу перекладу, перекладацькі прийоми. Прагматичні аспекти перекладу.

Теоретичні завдання

Мета і короткий зміст: Перекладацькі прийоми передачі культурно-побутових та інших видів реалій.

1. Безеквівалентна лексика як проблема перекладу.
 - 1.2. Транскрипція та транслітерація як способи передачі реалій.
 - 1.3. Калькування як прийом перекладу.
 - 1.4. Описові прийоми перекладу безеквівалентної лексики.
 - 1.5. Змішані прийоми перекладу реалій у перекладацькій практиці.
2. Типологія прагматичних співвідношень оригіналу й перекладу.

- 2.1. Наявність в оригіналі елементу, для якого немає формально-граматичного відповідника у мові перекладу.
- 2.2. Наявність в мові перекладу елементів, для яких немає формально-граматичного відповідника в мові оригіналу.
- 2.3. Формальна відповідність граматичних елементів оригіналу й перекладу за умов відмінності функцій, що вони виконують.
3. Граматичні трансформації.
 - 3.1. Дослівний переклад.
 - 3.2. Членування й об'єднання речення.
 - 3.3. Граматичні заміни.
 - 3.4. Прийоми опущення та розгортання на морфологічному й синтаксичному рівнях.
 - 3.5. Прийом перестановки.
4. Специфіка семантичної організації мов та переклад.
 - 4.1. Вибірковість мов стосовно явищ позамовного світу.
 - 4.2. Модифікація понятійної основи мовних одиниць в історичних умовах. Хибні еквіваленти.
 - 4.3. Сполучення денотативних і конотативних елементів значення зіставляваних мовних одиниць.
 - 4.4. Дискретне й недискретне представлення змісту.
 - 4.5. Співвідношення експліцитних й імпліцитних змістових елементів зіставляваних одиниць.
5. Лексико-граматичні й лексичні трансформації.
 - 5.1. Лексико-граматичні трансформації конкретизації та генералізації.
 - 5.2. Модуляція або значеннєвий розвиток.
 - 5.3. Лексичні трансформації.

Семінар № 5

Тема: Модульна контрольна робота (МКР).

Рекомендації з виконання плану самостійної роботи

Самостійна робота студентів з курсу “Загальної теорії перекладу” покликана вдосконалювати навички практичного аналізу лексичних одиниць мовного матеріалу, а також сприяти розвитку у студентів творчого мислення, навичок художнього перекладу. Перевірка виконання плану самостійної роботи проводиться на семінарських заняттях.

Метою самостійної роботи є поглиблення теоретичних знань з окремих тем і проблем загальної теорії перекладу. Самостійна робота передбачає практичне дослідження мовного матеріалу, аналіз перекладених студентами художніх творів.

При здійсненні плану самостійної роботи студенту необхідно прочитати теоретичний матеріал у підручниках і навчальних посібниках, вказаних у бібліографічному списку, і, далі, використовуючи спеціалізовані словники, виконати запропоновані практичні завдання з відповідної теми. Виконаний самостійно практичний матеріал студент представляє у формі письмових вправ,

таблиць та мовних презентацій Power Point та у формі реферату. Обов'язковим елементом самостійних завдань є вправи на аудіювання матеріалу, який висвітлює перекладознавчу теорію, знайомить студентів із розвитком перекладацької думки в Україні та основами мистецтва перекладу й дубляжу художніх фільмів.

Вимоги до організації самостійної роботи студентів та структура навчальних завдань визначаються робочими навчальними програмами дисципліни.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ НОРМАТИВНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ” ДЛЯ СТУДЕНТІВ II КУРСУ

За письмову самостійну роботу виставляються макс. **5 балів**. Відповіді оцінюються за такою шкалою:

ОРИГІНАЛЬНІСТЬ за умови наявності рис індивідуального авторського **ВИКЛАДУ / ЗМІСТ** стилю (відсутність плагіату) додатково надається 0,5-х бала, за відсутності помилок **зі змісту** додатково надається 0,5-х бала, за наявності 1-ї помилки надаються 3 бали, 2-х помилок – 2 бали, 3-х помилок – 1 бал, більше 3-х помилок – 0 балів, за відсутності посилань на літературні джерела та наявні риси плагіату (списування) знімається 3 бали.;

ЛЕКСИКА / за відсутності **лексичних / граматичних** помилок
ГРАМАТИКА надається 0,25 додаткового бала, за наявності 1-ї помилки надається 1 бал, 2-х помилок – 0,75 бала, 3-х помилок – 0,5 бала, 4-х помилок – 0,25 бала, більше 4-х помилок – 0 балів;

ОРФОГРАФІЯ за відсутності **орфографічних** помилок надається 0,25 додаткового бала, за наявності 1-ї помилки надається 1 бал, 2-х помилок – 0,75 бала, 3-х помилок – 0,5 бала, 4-х помилок – 0,25 бала, більше 4-х помилок – 0 балів.

За завдання Частини 2 надаються макс. **5 балів**. За відсутності будь-яких орфографічних/граматичних/лексичних/змістових помилок надається **додатково 1 бал**. За наявності помилок оцінювання відбувається таким чином:

Кількість помилок	Кількість балів
1	5
2	4,5
3	4
4	3,5
5	3
6	2,5
7	2
8	1,5
9	1
10	0,5

Оцінювання самостійної роботи	Отримані бали	Оцінка	Бали за ЄКТС
	Виконання завдань – 100-90%	“5”	10
	Виконання завдань – 75-89%	“4”	8
	Виконання завдань – 50-74%	“3”	6
	Виконання завдань – до 49%	“2”	4

Тематика самостійних робіт із загальної теорії перекладу

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Переклад та лексикографія.	1
2	Види лексикографічних посібників. Проблема створення словників нової генерації.	1
3	Словники різних типів: двомовні, багатомовні, тлумачні, синонімічні, фразеологічні, галузеві, словники скорочень в різних мовах, енциклопедії, довідники та їх роль у процесі перекладу.	2
4	Ведення перекладацької картотеки.	1
5	Використання сучасних комп'ютерних технологій у перекладі.	1
6	Лексико-граматичні труднощі при перекладі екзогlossen (інвазивної) термінологічної лексики різних галузей.	2
7	Переклад фразеологічних одиниць та сполук українською мовою.	1
8	Передача прислів'їв, крилатих слів.	1
9	Експресивне перетворення фразеології та його відображення в перекладі.	2
10	Переклад оказіональної лексики.	2
11	Принципи перекладу наукового тексту.	1
12	Типи неологізмів та їхній переклад.	1
13	Переклад термінологічної лексики.	1
14	Неоніми. Термінологічна праця перекладача.	1
15	Загальна теорія перекладу в Україні. Школи, Представники. Проблеми.	1
16	Шляхи відтворення у перекладі безеквівалентної лексики.	1
	Разом	20

Курсові роботи

1. Проблема створення словників нової генерації.
2. Таємниці опанування основних прийомів роботи із словниками та довідниками різних типів.
3. Аналіз прийомів ведення перекладацької картотеки.
4. Проблема перекладу екзогосної (інвазивної) термінологічної лексики різних галузей.
5. Способи перекладу прислів'їв українською мовою.
6. Способи перекладу крилатих висловів українською мовою.
7. Основні проблеми перекладу okazional'noї лексики.
8. Основні принципи перекладу наукового тексту.
9. Проблеми перекладу неологізмів.
10. Проблеми перекладу термінологічної лексики.
11. Проблеми перекладу неонімів.
12. Розвиток перекладознавчої домки в Київській Русі.
13. Срібний вік українського перекладознавства.
14. Сучасне перекладознавство в Україні.
15. Проблеми перекладу безеквівалентної лексики.
16. Види та способи перекладу.
17. Спеціальні теорії перекладу.
18. Реферований переклад: методи, прийоми та способи.
19. Дубльований переклад англійських / франкомовних фільмів в Україні.
20. Дубльований переклад німецько- та іспанськомовних фільмів в Україні.
21. Способи передачі іноземної ортологічної лексики українською мовою.
22. Способи передачі англійських назв казкових створінь українською мовою.
23. Способи передачі німецьких назв казкових створінь українською мовою.
24. Види перекладацьких словників.
25. Українські перекладачі: видатні постаті та трагічні сторінки.
26. Види перекладацького скоропису.
27. Історія розвитку автоматизованого перекладу.
28. Алгоритм застосування системи автоматизованого перекладу Trados.
29. Професія усного перекладача : переваги та небезпеки.
30. Тренінг перекладачів.
31. Професія письмового перекладача : переваги та небезпеки.
32. Моделі перекладу та сфери їхнього застосування.

Дипломні роботи

1. Передача англійської діалектної лексики українською мовою мови.
2. Передача німецької діалектної лексики українською мовою мови.
3. Передача іноземного молодіжного сленгу українською мовою.
4. Дубльований переклад англійських фільмів в Україні: історія та перспективи.
5. Дубльований переклад німецькомовних фільмів в Україні: історія

та перспективи.

6. Підготовка перекладачів: дидактика та тренінг.

Критерії оцінки виконання курсових та дипломних робіт із загальної теорії перекладу

Бали 4-х бальної шкали	Бали 20-бальної шкали	Загальні критерії, за якими оцінюються навчальні досягнення студентів
“2”	до 9,8 балів	Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об’єкт вивчення, має здатність елементарного викладу думки. Студент відтворює менше половини навчального матеріалу, при цьому в письмовому викладі на одне окреме питання допускає 8 і більше помилок граматичного, лексичного або стилістичного характеру. Відсутні риси індивідуального авторського стилю виконання письмової роботи, посилання в тексті роботи не відбивають джерела опрацьованої літератури (плагіат).
“3”	від 10 до 14,8 балів	Студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу. Письмовий виклад його правильний, але не достатньо осмислений. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, виявляє знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, але у письмовому викладі одного окремого питання допускає до 7-8 помилок граматичного, лексичного або стилістичного характеру. Слабко виражені риси індивідуального авторського стилю виконання письмової роботи, застарілі літературні джерела, посилання в тексті роботи не повністю відбивають джерела опрацьованої літератури.
“4”	від 15 до 17,8 балів	Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження власних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, розуміє 3/4 теоретичного матеріалу курсу, чітко визначає основні мовні явища, володіє основними практичними навичками аналізу мовного матеріалу. Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, намагається аналізувати і систематизувати інформацію, застосовувати загальновідомі

докази у власній аргументації, має повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного поповнення та поновлення в ході подальшого навчання та професійної діяльності. У письмовому викладі кожного окремого питання допускається не більше 4-5 помилок граматичного, лексичного або стилістичного характеру. Достатньо виражені риси індивідуального авторського стилю виконання письмової роботи, актуальні літературні джерела, посилання в тексті роботи достатньо відбивають джерела опрацьованої літератури.

“5”
від 18
до 20
балів

Студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює окремі факти, явища та ідеї. Студент має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності, вміє ставити і вирішувати проблемні питання, виявляти особисте ставлення до них.

Глибокий і повний аналіз теоретичних принципів у бездоганній мовній формі. Здатність виокремлювати та формулювати найважливіші проблеми теоретичних питань.

Повне розуміння змісту та значущості конкретного мовного явища, наведення дефініцій, функцій на основі фактичного матеріалу.

Вміння здійснювати перекладацький аналіз мовних явищ, при чому має дотримуватися загальні й відмінні ознаки та риси. Під час аналізу допускаються декілька граматичних або лексичних помилок. У письмовому викладі одного окремого питання допускається не більше 2-3 помилок граматичного, лексичного або стилістичного характеру. Повно виражені риси індивідуального авторського стилю виконання письмової роботи, актуальні літературні джерела й довідники, у тому числі іноземними мовами, які повністю відбито в посиланнях тексту роботи.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Другий рік навчання (II семестр)

Структуру навчальної програми для другого року навчання (II-й семестр) визначають такі чинники:

- програма враховує наявні знання та попередній мовний досвід першокурсників і сприяє їх адаптації до навчання у лінгвістичному університеті;

- основна увага приділяється розвитку вмінь правильно оформляти думки як українською, так і, частково, іноземною мовою з точки зору фонетики, граматики, лексики;
- програма забезпечує інтегративне формування перекладознавчих навичок і вмінь;
- програма вибудовується навколо тематичного блоку “Загальна теорія перекладу як лінгвістична галузь знань”, забезпечуючи зв’язок змісту навчання із громадським життям студентів, їх навчальними інтересами.

Мета вивчення загальної теорії перекладу на другому курсі – сформувати комунікативну перекладознавчу компетенцію студентів шляхом розвитку знань з теоретичної бази загальної теорії перекладу (предмет, завдання, методи, школи, моделі, стратегії і тактики, технології перекладу, базові категорії перекладознавства), озброїти студентів методами для самостійної науково-дослідної роботи з їх основного фаху, а також допомогти студентам сформувати індивідуальний стиль навчання, сформувати почуття особистої ідентичності як молодого науковця.

Завдання курсу – допомогти студентам сформувати уміння орієнтуватися в сучасних лінгвістичних теоріях вітчизняних і зарубіжних вчених; розвинути уміння логічно та критично мислити, розуміти суть дискусійних проблем, аналізувати тексти перекладів; а також формувати навички наукового викладу матеріалу; закріпити в студентів системи знань про мову та переклад в синхронному та діахронному аспекті; озброїти студентів методами аналізу, що використовуються в сучасних дослідженнях з перекладознавства; закласти основу підготовки студентів-філологів із загальної теорії перекладу; сприяти студентам у розвитку вмінь і навичок користування різними видами словників.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основи загальної теорії перекладу та його місце серед інших філологічних дисциплін
- визначення основних базових дефініцій загальної теорії перекладу;
- етапи становлення та напрямки розвитку загальної теорії перекладу в Україні та за її межами;
- основні положення функціональної, культурологічної і філософської концепцій перекладу
- матеріал перекладу та функціональне призначення текстів;
- види перекладів;
- моделі перекладу та систему перекладацьких засобів, що властива кожній моделі;
- типологію еквівалентності;
- класифікацію трансформацій;
- лексичний, граматичний, фонетичний аспекти перекладу;
- прагматичну відповідність текстів оригіналу та перекладу;
- перекладацькі стратегії та тактики.

- роль перекладу в розвитку світової культури, взаємозбагачення культур та зміцнення міжнародних зв'язків.

вміти:

- добре орієнтуватися у теорії перекладознавства та фаховій термінології;
- виконувати аналіз жанрової належності, прагматики, індивідуально-авторських особливостей тексту і правильно визначати адекватну модель для перекладу тексту;
- застосовувати на практиці прийоми й засоби зазначених перекладацьких моделей;
- визначати типи дискурсу і відповідно варіювати перекладацькі рішення;
- адекватно перекладати тексти різних жанрів, різноманітні мовні й комунікативні одиниці, зберігаючи їхнє когнітивне, експресивно-емоційне й прагматичне навантаження;

Змістовий модуль 1. Загальна теорія перекладу як лінгвістична дисципліна.

1.1. Вступ до загальної теорії перекладу. Загальна теорія перекладу як розділ лінгвістики.

Об'єкт, предмет і завдання загальної теорії перекладу, місце загальної теорії перекладу серед інших гуманітарних дисциплін. Роль перекладу в розвитку світової культури, взаємозбагаченні культур та зміцненні міжнародних зв'язків. Короткий огляд з історії вітчизняного і зарубіжного перекладознавства. Етапи перекладацького процесу і фактори, що впливають на цей процес. Переклад як контакт двох мов і двох культур. Переклад і двомовність. Контекст оригіналу і контекст перекладу.

1.2. Лінгвістичний та нелінгвістичний аспекти перекладу. Проблема перекладності.

Лінгвістичний та нелінгвістичний аспекти перекладу. Проблема перекладності та поняття адекватності перекладу. Критика нигілістичних та ідеалістичних концепцій в галузі перекладу. Загальна теорія перекладу і порівняльне вивчення мов. Спеціальні теорії перекладу.

1.3. Поняття перекладу як особливого виду комунікації.

Етапи перекладацького процесу і фактори, що впливають на цей процес. Переклад як контакт двох мов і двох культур. Переклад і двомовність. Контекст оригіналу і контекст перекладу. Мовні форми та значення і позамовна ситуація при перекладі. Денотативний, конотативний та прагматичний аспекти перекладу. Інваріант перекладу. Інформативна структура тексту та окремих його елементів. Взаємозв'язок екстралінгвістичної та лінгвістичної інформації в тексті і його врахування при перекладі. Види екстралінгвістичної інформації. Поняття функціональної домінанти тексту і її відображення в перекладі.

1.4. Поняття еквівалентності та адекватності перекладу.

Поняття еквівалентності в перекладі; рівні еквівалентності; співвідношення формальних та змістових категорій при визначенні рівнів еквівалентності; співвідношення еквівалентності з поняттям адекватності та тотожності; шляхи досягнення адекватності в перекладі; складові еквівалентності перекладу та

оригіналу; відносна еквівалентність при синхронному перекладі; відносна еквівалентність перекладу письмових текстів; параметри перекладу; переклад буквальний, адекватний та вільний.

1.5. Різновиди та моделі перекладу.

Різновиди перекладу: письмовий переклад, усний переклад. Переклад, анотування та реферування. Моделі синхронного перекладу. Моделі власне перекладу: ситуативна модель, семантична модель, трансформаційна модель, комунікативна модель, інформативна модель, дискурсивна модель перекладу, психолінгвістична модель перекладу, модель перекладу із мовою-посередником. Критерії оцінки якості перекладу.

1.6. Фонетичний та граматичний аспект перекладу

Транслітерація як прийом відтворення графічної форми іншомовного слова. Транскрипція як прийом відтворення звукової форми іншомовного слова. Комбінація транскрипції та транслітерації. Фонографічна заміна за традицією. Зміна ритміко-мелодійного малюнка віршів. Трансформації на словотвірному рівні. Трансформації на морфологічному рівні. Категорійна заміна. Частиномовна заміна. Заміна морфологічних засобів лексичними. Трансформації на синтаксичному рівні. Заміна сполуки словом і навпаки. Заміна синтаксичного зв'язку у словосполученнях і реченнях. Членування речень. Об'єднання речень. Додавання й опущення мовних одиниць і конструкцій. Перестановки.

1.7. Лексичний та прагматичний аспект перекладу.

Міжмовні лексичні відповідники. Денотативний аспект лексичних трансформацій. Конотативний аспект лексичних трансформацій. Номінативний аспект лексичних трансформацій. Переклад фразеологічних одиниць. Фігуративні прагматичні трансформації. Прагматичні концептуальні перетворення в перекладах. Аксіологічні прагматичні трансформації. Мегатекстові трансформації в перекладах.

1.8. Фаховий переклад.

Специфіка перекладу окремих розрядів лексики. Термінологічна праця перекладача. Експресивне вживання термінів і його відтворення у перекладі. Особливості перекладу архаїзмів, сленгу, діалектизмів. Передавання власних імен, географічних назв, назв установ, організацій, періодичних видань тощо. Роль традиції у перекладі власних імен. Передавання інтернаціональної і псевдоінтернаціональної лексики.

1.9. Проблема лакун і реалій в загальній теорії перекладу.

Лакуни. Типологія лакун. Реалії. Класифікація реалій в перекладознавстві. Прийоми перекладу реалій. Неоніми. Типи неологізмів та їхній переклад. Особливості перекладу стійких словосполучень.

1.10. Переклад та лексикографія.

Види лексикографічних посібників. Використання словників різних типів: двомовних, багатомовних, тлумачних, синонімічних, фразеологічних, галузевих, словників скорочень та ін. Енциклопедії, довідники та їх роль у процесі перекладу. Ведення перекладацької картотеки. Використання сучасних комп'ютерних технологій у перекладі.

Форма підсумкового контролю успішності навчання. Оцінка якості засвоєння навчальної дисципліни “Загальна теорія перекладу” включає поточний контроль успішності, модульний контроль та складання усного підсумкового екзамену.

Для модульного контролю засвоєння студентами навчального матеріалу, що вивчається під час аудиторних занять і самостійної роботи, передбачено проведення модульної контрольної роботи, порядок проведення та зміст якої наводяться в робочих навчальних програмах з урахуванням наявних засобів діагностики. Вони повинні забезпечувати об’єктивність оцінки знань, умінь та рівнів набутих компетенцій з “Загальної теорії перекладу”.

Рівень засвоєння навчального матеріалу дисципліни визначають використовуючи рейтингову систему оцінювання.

Підсумкову оцінку якості засвоєння навчальної програми визначають за результатами іспиту, порядок проведення якого встановлює робоча навчальна програма.

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок студентів з предмету “Загальна теорія перекладу”

5 (A) відмінно	Студент має глибокі, системні і міцні знання з основних практичних положень загальної теорії перекладу; може чітко сформулювати дефініції основних категорій загальної теорії перекладу, розуміє особливості перед перекладацького аналізу тексту, вміє охарактеризувати головні ознаки різних моделей перекладу; вміє застосовувати здобуті знання під час власного перекладу: правильно визначає вид, тип та спосіб перекладу; вміє обґрунтувати вибір тієї чи іншої моделі перекладу в залежності від комунікативного завдання.
4,5 (B) добре	Студент має глибокі, системні й міцні знання з основних теоретичних і практичних положень загальної теорії перекладу; може допускати незначні неточності у дефініціях основних категорій загальної теорії перекладу та характеристиках різних моделей перекладу; вміє застосовувати здобуті знання під час власного перекладу; вміє обґрунтувати вибір тієї чи іншої моделі перекладу в залежності від вихідної мови.
4 (C) добре	Студент знає основні теоретичні положення загальної теорії перекладу, але його знання не є достатньо міцними й глибокими; може допускати незначні неточності у дефініціях основних категорій загальної теорії перекладу та характеристиках головних ознак різних моделей перекладу; вміє застосовувати здобуті знання під час власного усного мовлення: вимовляє й інтонаційно оформлює власні висловлювання в залежності від вихідного тексту з незначними помилками; не завжди помічає й вміє виправляти помилки в інших студентів та

3,5 (D) задовільно	обґрунтовувати вибір того чи іншого варіанту перекладу в залежності від комунікативного завдання. Студент має достатні знання з основних теоретичних і практичних положень загальної теорії перекладу; дає нечіткі дефініції основних категорій загальної теорії перекладу; має труднощі в розпізнаванні різних моделей перекладу та застосуванні здобутих знань під час власного перекладу: допускає помилки у перекладі й оформленні власного перекладу в залежності від вихідного тексту; не вміє виправляти помилки інших студентів.
3 (E) задовільно	Студент має уявлення про основні теоретичні й практичні положення загальної теорії перекладу, її основні категорії, моделі перекладу; має труднощі в розпізнаванні різних типів перекладу та застосуванні здобутих знань під час власного перекладу: допускає помилки в оформленні власного перекладу в залежності від вихідного тексту; не вміє виправляти помилки інших студентів
2 (FX) незадовільно	Студент має фрагментарні знання з основних теоретичних і практичних положень загальної теорії перекладу; не вміє застосовувати здобуті знання під час власного перекладу, допускає серйозні помилки в оформленні перекладу.
1 (F) незадовільно	Студент не виконав програму курсу

ВИМОГИ ДО РОБОЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Уточнення змісту навчальної дисципліни “Загальна теорія перекладу” для конкретних напрямів підготовки здійснюється робочими навчальними програмами, розробленими на основі даної програми з урахуванням специфіки перекладознавства.

В робочій навчальній програмі дисципліни повинні бути чітко сформульовані результати навчання з прив'язкою до знань, умінь та компетенцій в цілому по спеціальності (спеціалізації) відповідно до освітньо-професійної програми.

Обсяги вивчення окремих тем дисципліни “Загальна теорія перекладу”, а також розподіл навчального часу за видами занять (лекції, практичні заняття тощо) визначаються робочими навчальними планами. Вищий навчальний заклад повинен щорічно поновлювати робочі навчальні програми нормативної дисципліни “Загальної теорії перекладу” з урахуванням розвитку науки, техніки, культури, економіки, технологій та соціальної сфери.

Засоби діагностики успішності навчання

Одним із ефективних засобів діагностики успішності навчання є модульна контрольна робота (МКР) та комплексна контрольна робота (ККР). Питання до неї мають бути розроблені таким чином, щоб зберігався зв'язок завдань із кваліфікаційною характеристикою дисципліни, а саме, відбувалася перевірка

вивченого матеріалу даного курсу, рівня засвоєння теоретичних знань, аналізу перекладознавчих явищ сучасної німецької та української мов, найновіших знань у галузі лінгвістичної типології і класифікацій та методів типологічного аналізу, зв'язку з іншими теоретичними дисциплінами та методикою викладання іноземної мови, взаємодії між мовними рівнями іноземної та української мов, фонологічної структури, граматичної будови і лексичних закономірностей іноземної та української мов із перекладознавчої точки зору, аналізу взаємодії цієї дисципліни із іншими підсистемами мови із урахуванням усіх явищ ізо- та аломорфізму в іноземній та українській мовах, вияву тенденцій у розвитку загальної теорії перекладу, інтерференції рідної мови іноземною мовою на практичному рівні. Усі завдання повинні мати професійне спрямування, а їх вирішення має вимагати від студентів не розрізнених знань з окремих тем і розділів, а їх інтегрованого застосування.

Аналізуючи професійне спрямування та реалізацію принципу комплексності, у завданнях контрольної роботи потрібно підбирати структуру завдань до курсу таким чином, щоб можна було продіагностувати знання студентів у сфері теоретичної бази загальної теорії перекладу, а саме, перевірити вивчений матеріал цього курсу, рівень засвоєння теоретичних знань, проаналізувати основні словотвірні та лексичні відмінності сучасної іноземної та української мов, найновіші знання у галузі перекладу, класифікації та методи перекладознавчого аналізу, зв'язок з іншими перекладознавчими теоретичними дисциплінами, взаємодію між мовними рівнями німецької та української мов, фонологічної структури, граматичної будови і лексичних закономірностей іноземної та української мов із перекладознавчої точки зору, аналіз цієї дисципліни із іншими дисциплінами гуманітарного циклу, вияв тенденцій у розвитку загальної теорії перекладу. Критерії оцінювання знань, вмінь і навичок студентів містяться в робочій навчальній програмі та пакеті комплексної контрольної роботи.

Не менш важливим засобом контролю є проведення поточних тестів, форма і тематичний зміст яких наводяться нижче.

КОМПЛЕКСНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ (ККР) З КОМПЛЕКТОМ НЕОБХІДНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Зразок ККР

КОМПЛЕКСНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА із загальної теорії перекладу для студентів

галузі знань 0203 Гуманітарні науки /
напряму підготовки 035.04 Філологія. Германські мови та літератури.

Переклад (англійська; німецька; французька; іспанська;
італійська; новогрецька))

Варіант 1

Час проведення тестування – 80 хв.

1. Висвітліть об'єкт і предмет загальної теорії перекладу.

2. Проаналізуйте лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники забезпечення адекватного перекладу.
3. Дайте оцінку умов, за яких виявляються системні та функціональні лакуни.
4. Опишіть можливості заміни одиниць мови (слів, форм числа іменників, форм часу дієслів, присвійних прикметників, частин мови на інші частини мови).
5. Назвіть основні творчі здобутки Миколи Куліша.
6. Наведіть власні приклади концепта й поняття.
7. Підберіть еквіваленти іноземною мовою до географічних назв, власних назв, термінів будь-яких галузей знання, наприклад, *доктринерство, повитиця, равлик, трутень, відкидний гвинт, нашийник*.
8. Наведіть визначення трансметафоризації.

Укладачі: к.філол.н., доц. Володіна Т.С. _____
(підпис)

к.філол.н., доц. Рудківський О.П. _____
(підпис)

Затверджено на засіданні кафедри німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики

Протокол № 10 від "28" березня 2017 року

Завідувач кафедри _____ Пилипенко Р.Є.
(підпис) (прізвище та

ініціали)

Критерії оцінки виконання завдань ККР

Термін виконання комплексної контрольної роботи – 80 хвилин. Максимальна кількість балів – 40. Кількість питань – 8. Кожне питання оцінюється у 5 балів за кожну правильну відповідь, що у сумі становить 40 балів. Неправильна відповідь на кожне питання завдань оцінюється у 0 балів. Виправлення чи інші форми самокорекції у завданнях оцінюються у -0,5 бала. У завданнях за коректний і розгорнутий аналіз явища або правильне формування дефініції студент одержує 5 балів, за синонімічне визначення – 4 бали, за неповне визначення – 3 бали, за приблизне визначення – 2 бали, за неточне визначення – 1 бал, за неправильне визначення – 0 балів. За умови правильного визначення і наявності лексичних, граматичних або орфографічних помилок або кількох варіантів, один з яких некоректний, віднімається 1 бал. За наявності однієї граматичної, лексичної або стилістичної помилки віднімається 0,5 бала, за наявності 1 орфографічної помилки знімається 0,25 бала.

Таблиця оцінки досягнень студентів за 4-х бальною шкалою вимірювання

Бали 4-х бальної шкали	Бали 40-бальної шкали	Загальні критерії, за якими оцінюються навчальні досягнення студентів
“2”	до 10 балів	Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об’єкт вивчення, має здатність елементарного викладу думки. Студент відтворює менше половини навчального матеріалу, при цьому у відповіді на одне окреме питання допускає 8 і більше помилок граматичного, лексичного, стилістичного або змістового характеру.
“3”	від 10 до 19 балів	Студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але не достатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, виявляє знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, але у відповіді на одне окреме питання допускає до 7-8 помилок граматичного, лексичного, стилістичного або змістового характеру.
“4”	від 20 до 29 балів	Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження власних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, розуміє 3/4 теоретичного матеріалу курсу, чітко визначає основні мовні явища, володіє основними практичними навичками аналізу мовного матеріалу. Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, намагається аналізувати і систематизувати інформацію, застосовувати загальновідомі докази у власній аргументації, має повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, показує стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного поповнення та поновлення в ході подальшого навчання та професійної діяльності. У відповіді на одне окреме питання допускається не більше 4-5 помилок граматичного, лексичного, стилістичного або змістового характеру.
“5”	від 30 до 40	Студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично

балів оцінює окремі факти, явища та ідеї. Студент має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності, вміє ставити і вирішувати проблемні питання, виявляти особисте ставлення до них.

Глибокий і повний аналіз теоретичних принципів у бездоганній мовній формі. Здатність виокремлювати та формулювати найважливіші проблеми теоретичних питань.

Повне розуміння змісту та значущості конкретного мовного явища, наведення дефініцій, функцій на основі фактичного матеріалу.

Вміння здійснювати порівняльний аналіз мовних явищ, при чому має дотримуватися загальні й відмінні ознаки та риси. Під час аналізу допускаються декілька граматичних або лексичних помилок. У відповіді на одне окреме питання допускається не більше 2-3 помилок граматичного, лексичного, стилістичного або змістового характеру.

ВИТЯЗ ІЗ АНОТАЦІЇ ДО КОМПЛЕКСНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДУ

(обов'язковий курс 2,5 кредити)

Метою комплексної контрольної роботи (ККР) з нормативної дисципліни “Загальна теорія перекладу” із напрямку підготовки 035.04 Філологія. Германські мови та літератури. Переклад (англійська; німецька; французька; іспанська; італійська; новогрецька) за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” є діагностика якості знань студентів про найважливіші поняття, терміни і загальної теорії перекладу, сучасні перекладознавчі теорії українських і зарубіжних вчених, систему знань про мову в синхронному та діяхронному аспектах та методи перекладознавчого аналізу, що використовуються в сучасних дослідженнях із загальної теорії перекладу, відмінності та тотожності в українській та іноземній мовах, інтерференції іноземної мови на рідну й навпаки на теоретичному та практичному рівнях.

Комплект ККР налічує 30 варіантів завдань рівнозначної складності. Усі завдання мають професійне спрямування, а їх вирішення вимагає від студентів не розрізнених знань з окремих тем і розділів, а їх інтегрованого застосування. У кожному варіанті завдань містяться 8 питань: чотири питання теоретичного і чотири практичного характеру. Максимальна кількість балів – 40. Кількість питань – 8. Кожне питання оцінюється у 5 балів за кожен правильну відповідь, що у сумі становить 40 балів. При їх вирішенні студент повинен продемонструвати не лише репродуктивну, а й творчу розумову діяльність. Неправильна відповідь на кожне питання завдань оцінюється у 0 балів. виправлення чи інші форми самокорекції у завданнях оцінюються у -0,5 бала. У завданнях за коректний і розгорнутий аналіз явища або правильне формування дефініції студент одержує 5 балів, за синонімічне визначення – 4 бали, за неповне визначення – 3 бали, за приблизне визначення – 2 бали, за

неточне визначення – 1 бал, за неправильне визначення – 0 балів. За умови правильного визначення і наявності лексичних, граматичних або орфографічних помилок або кількох варіантів, один з яких некоректний, віднімається 1 бал.

Питання розроблені таким чином, щоб зберігався зв'язок завдань із кваліфікаційною характеристикою дисципліни, а саме, відбувається перевірка вивченого матеріалу даного курсу, рівня засвоєння теоретичних знань, аналізу перекладознавчих явищ сучасної іноземних та української мов, найновіших знань у галузі перекладознавства і класифікацій та методів перекладацького аналізу, зв'язку з іншими теоретичними дисциплінами гуманітарного циклу, взаємодії між мовними рівнями іноземної та української мов, фонологічної структури, граматичної будови і лексичних закономірностей іноземної та української мов із перекладацької точки зору, аналізу взаємодії цієї дисципліни із іншими підсистемами мови із урахуванням відповідників в іноземній та українській мовах, вияву тенденцій у розвитку загальної теорії перекладу, впливу інтерференції рідної мови іноземною мовою на теоретичному рівні.

До виконання ККР залучаються всі групи студентів другого курсу факультету перекладачів із зазначеного вище напряму підготовки. Кожен студент має бути забезпечений окремим робочим місцем. Навчальна частина забезпечує кожного студента необхідною кількістю аркушів із кутовими штампами Університету для виконання ККР. Належним чином оформлюються титульна сторінка письмової роботи і бланк відповідей.

У час, зазначений в розкладі, в присутності експерта викладач, відповідальний від кафедри за проведення ККР, роздає студентам проштамповані аркуші, варіанти завдань, повідомляє про мету і завдання перевірки знань, відповідає на можливі запитання студентів щодо змісту ККР, вимог до її виконання, критерії оцінки.

За чверть години після початку роботи зі студентами викладач залишає аудиторію і надалі ККР може виконуватись студентами лише в присутності експерта. Присутність в аудиторії інших осіб не допускається. Виконувати ККР мають не менше ніж 90 % спискового складу груп, що перевіряються.

Тривалість виконання комплексної контрольної роботи – 80 хвилин.

Complex tasks in the course “General theory of translation” allow to test the comprehension of theoretically phenomena, to analyze comparative knowledge about the modern foreign and Ukrainian language and about the newest information in the sphere of translation theory and different classifications and methods of translation analyzes. As far as the general theory of translation is strongly bundled with other theoretical disciplines and the translation methods, the special attention is devoted to the interaction between the foreign and Ukrainian language levels, to clarification of phonological and grammatical structure and lexical peculiarities of above mentioned languages from the translation point of view, to analyze the interaction of this discipline with other language subsystems considering all equivalence phenomena and tendencies in the development of general theory of translation.

After mastering the course a student must get knowledge about the most important definitions and theories of general theory of translation, orientate himself in modern translation theories of scientists from Ukrainian and from abroad, possess the theory system in translation aspects and methods of language analyzes in general theory of translation, oppose the differences and identities in both languages, avoid the interference influence of the native language on the foreign on the theoretical levels.

Листок відповіді ККР

**ЛИСТОК ПИСЬМОВОЇ ВІДПОВІДІ
КОМПЛЕКСНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА**

із загальної теорії перекладу

Освітньо-кваліфікаційний рівень “бакалавр”

напрямок підготовки 035.04 Філологія. Германські мови та літератури.

Переклад (англійська; німецька; французька; іспанська;
італійська; новогрецька)

Дата: _____

№ групи _____

Прізвище, ім'я, по батькові

Варіант завдань _____

Питання №

1 _____

(формулювання питання зазначається повністю)

Кількість балів за питання № 1 _____

...Питання

№

8 _____

Кількість балів за питання № 8 _____

Загальна кількість балів за роботу

(цифрами і прописом)

Оцінка за національною шкалою

(цифрами і прописом)

Викладач _____ (ПІБ)

(підпис)

Експерт _____ (ПІБ)

(підпис)

ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ (MOODLE)

Електронні навчально-методичні матеріали розроблено в програмному середовищі Moodle та розміщено на офіційній вебсторінці кафедри німецької філології та перекладу й прикладної лінгвістики Київського національного лінгвістичного університету.

Примітки:

1. Програма нормативної навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь. Програма нормативної навчальної дисципліни є складовою державного стандарту вищої освіти. Програма вибіркової навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом.
2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної програми.
3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.
4. Формат бланка А4 (210×297 мм).

ДОДАТОК Б

ВИТЯГ ІЗ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ НОРМАТИВНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ”*

* Актуальна версія робочої програми розміщена на сайті кафедри.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, спеціалізація, освітня програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3 (денна форма)	Галузь знань <u>0203 Гуманітарні науки</u>	Нормативна Дисципліна	
Модулів – 1	Напрямок підготовки – 035.04 Філологія. Германські мови та літератури. Переклад (Англійська; німецька; <u>французька; іспанська;</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1			2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	

нелінгвістичний аспекти перекладу. Проблема перекладності.												
Тема 3. Поняття перекладу як особливого виду комунікації.	10	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Поняття еквівалентності та адекватності перекладу.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Різновиди та моделі перекладу.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Фонетичний та граматичний аспект перекладу	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Лексичний та прагматичний аспект перекладу.	8	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Фаховий переклад.	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Фаховий переклад.	8	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Переклад та лексикографія.	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	90	20	10	-	-	60	-	-	-	-	-	-

ІНДЗ												
Усього годин	90	20	10	-	-	60	-	-	-	-	-	-

3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Тема: Вступ до загальної теорії перекладу. Загальна теорія перекладу як розділ лінгвістики</p> <p><i>Мета:</i> показати місце загальної теорії перекладу серед інших лінгвістичних дисциплін.</p> <p><i>Питання для обговорення:</i> Предмет загальної теорії перекладу як самостійної лінгвістичної дисципліни, її місце серед інших гуманітарних дисциплін. Роль перекладу в розвитку світової культури, взаємозбагачення культур та зміцнення міжнародних зв'язків. Короткий огляд з історії вітчизняного і зарубіжного перекладознавства. Етапи перекладацького процесу і фактори, що впливають на цей процес. Переклад як контакт двох мов і двох культур. Переклад і двомовність. Контекст оригіналу і контекст перекладу. Лінгвістичний та нелінгвістичний аспекти перекладу. Проблема перекладності. Лінгвістичний та нелінгвістичний аспекти перекладу. Проблема перекладності / неперекладності та поняття адекватності перекладу. Критика нигілістичних та ідеалістичних концепцій в галузі перекладу. Загальна теорія перекладу і порівняльне вивчення мов. Спеціальні теорії перекладу.</p>	2
2	<p>Тема: Поняття перекладу як особливого виду комунікації. Еквівалентність та адекватність перекладу.</p> <p><i>Мета:</i> ознайомити студентів із етапами перекладацького процесу і факторами, які на нього впливають; рівнями еквівалентності та умовами адекватного перекладу</p> <p><i>Питання для обговорення:</i></p> <p>Етапи перекладацького процесу і фактори, що впливають на цей процес. Переклад як контакт двох мов і двох культур. Переклад і двомовність. Контекст оригіналу і контекст перекладу. Мовні форми та значення і позамовна ситуація при перекладі. Денотативний, конотативний та прагматичний аспекти перекладу. Інваріант перекладу. Інформативна структура тексту та окремих його елементів. Взаємозв'язок екстралінгвістичної та лінгвістичної інформації в тексті і його врахування при перекладі. Види екстралінгвістичної інформації. Поняття функціональної домінанти тексту і її відображення в перекладі. Поняття еквівалентності в перекладі; рівні еквівалентності; співвідношення формальних та змістових категорій при</p>	2

	визначенні рівнів еквівалентності; співвідношення еквівалентності з поняттям адекватності та тотожності; шляхи досягнення адекватності в перекладі; складові еквівалентності перекладу та оригіналу; відносна еквівалентність при усному синхронному перекладі; відносна еквівалентність перекладу письмових текстів; параметри перекладу; переклад буквальний, адекватний та вільний.	
3	<p>Тема: <i>Різновиди та моделі перекладу.</i></p> <p><i>Мета:</i> розглянути різновиди перекладів і дослідити моделі синхронного та власне перекладу.</p> <p><i>Питання для обговорення:</i></p> <p>Різновиди перекладу: письмовий переклад, усний переклад. Переклад, анотування та реферування. Моделі синхронного перекладу. Моделі власне перекладу: ситуативна модель, семантична модель, трансформаційна модель, комунікативна модель, інформативна модель, дискурсивна модель перекладу, психолінгвістична модель перекладу, модель перекладу із мовою-посередником. Критерії оцінки якості перекладу.</p>	2
4	<p>Тема: <i>Аспекти перекладу. Класифікація трансформацій</i></p> <p><i>Мета:</i> розглянути аспекти перекладу і дослідити різні види трансформацій, які використовують перекладачі.</p> <p><i>Питання для обговорення:</i></p> <p>Транслітерація як прийом відтворення графічної форми іншомовного слова. Транскрипція як прийом відтворення звукової форми іншомовного слова. Комбінація транскрипції та транслітерації. Фонографічна заміна за традицією. Зміна ритміко-мелодійного малюнка віршів.</p> <p>Трансформації на словотвірному рівні. Трансформації на морфологічному рівні. Категорійна заміна. Частиномовна заміна. Заміна морфологічних засобів лексичними. Трансформації на синтаксичному рівні. Заміна сполуки словом і навпаки. Заміна синтаксичного зв'язку у словосполуках і реченнях. Членування речень. Об'єднання речень. Додавання й опущення мовних одиниць і конструкцій. Перестановки.</p> <p>Міжмовні лексичні відповідники. Денотативний аспект лексичних трансформацій. Конотативний аспект лексичних трансформацій. Номінативний аспект лексичних трансформацій. Переклад фразеологічних одиниць.</p> <p>Фігуративні прагматичні трансформації. Прагматичні концептуальні перетворення в перекладах. Аксіологічні прагматичні трансформації. Мегатекстові трансформації в перекладах.</p>	2
5	<p>Тема: <i>Фаховий переклад. Проблема лакун і реалій в загальній теорії перекладу.</i></p> <p><i>Мета:</i> ознайомити студентів з проблемами фахового перекладу, а</p>	2

	<p>також питанням перекладності реалій, неологізмів, стійких словосполучень.</p> <p><i>Питання для обговорення:</i></p> <p>Специфіка перекладу окремих розрядів лексики. Термінологічна праця перекладача. Експресивне вживання термінів і його відтворення у перекладі. Особливості перекладу архаїзмів, сленгу, діалектизмів. Передавання власних імен, географічних назв, назв установ, організацій, періодичних видань тощо. Роль традиції у перекладі власних імен. Передавання інтернаціональної і псевдо-інтернаціональної лексики.</p> <p>Лакуни. Типологія лакун. Реалії. Класифікація реалій в перекладознавстві. Прийоми перекладу реалій. Неоніми. Типи неологізмів та їхній переклад. Особливості перекладу стійких словосполучень.</p>	
--	--	--

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Навчальним планом не передбачено	
2		
...		

5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота №	Назва теми	Зміст завдання до самостійного опрацювання	Кількість годин
1.	Переклад та лексикографія. Види лексикографічних посібників. Проблема створення словників нової генерації.	Визначити головні види лексикографічних посібників.	6
2.	Словники різних типів: двомовні, багатомовні, тлумачні, синонімічні, фразеологічні, галузеві, словники скорочень в різних мовах, енциклопедії, довідники та їх роль у процесі перекладу.	Опанувати основні прийоми роботи із словниками та довідниками різних типів.	6
3.	Ведення перекладацької картотеки. Використання сучасних комп'ютерних технологій у перекладі.	Проаналізувати прийоми ведення перекладацької картотеки.	6
4.	Лексико-граматичні труднощі при перекладі екзогосної	Висвітлити проблеми перекладу екзогосної	6

	(інвазивної) термінологічної лексики різних галузей	(інвазивної) термінологічної лексики різних галузей.	
5.	Переклад фразеологічних одиниць та сполук українською мовою. Передача прислів'їв, крилатих слів. Експресивне перетворення фразеології та його відображення в перекладі.	Відстежити способи перекладу фразеологічних одиниць та сполук українською мовою, прислів'їв, крилатих висловів.	6
6.	Переклад оказіональної лексики.	Спростувати чи підтвердити основні прийоми перекладу оказіональної лексики.	6
7.	Принципи перекладу наукового тексту.	Проаналізувати основні принципи наукового тексту.	6
8.	Типи неологізмів та їхній переклад. Переклад термінологічної лексики. Неоніми. Термінологічна праця перекладача.	Виявити прийоми перекладу неологізмів, термінологічної лексики, неонімів.	6
9.	Загальна теорія перекладу в Україні. Школи, Представники. Проблеми.	Схарактеризувати школи, представників загальної теорії перекладу в Україні.	6
10.	Шляхи відтворення у перекладі безеквівалентної лексики.	Відтворити способи перекладу безеквівалентної лексики.	6
Усього		60	

6. Індивідуальні завдання

Теми рефератів

1. Особливості перекладу технічної літератури.
2. Прагматико-семантичні особливості перекладу поезії.
3. Гендерні аспекти перекладу. Гендерна ідентичність.
4. Шляхи уникнення багатозначності при перекладі текстів різних жанрів.
5. Збереження менталітету носіїв мови оригіналу при перекладі творів художньої літератури.
6. Психологічні аспекти перекладу.
7. Соціолінгвістичні аспекти перекладу.
8. Орієнтація на цільову аудиторію перекладу з метою забезпечення його прагматичної адекватності.
9. Соціокультурні аспекти перекладу.
10. Основні етапи історичного розвитку теорії перекладу.
11. Персоналії в історії українського перекладу.
12. Основні аспекти редагування перекладу.

13. Переклад та міжкультурна комунікація.
14. Усний переклад – загальні особливості та прикладні аспекти.
15. Письмовий переклад – ступінь деталізації та засоби досягнення адекватності.
16. Еквівалентність та адекватність при перекладі текстів різних жанрів.
17. Еквівалентність vs лакунарність
18. Взаємозв'язок між лінгвістикою та літературою.
19. Сучасні стандарти якості перекладу і їх реалізація.
20. Сучасні критерії перевірки адекватності / точності перекладу.
21. Усний та письмовий переклад – спільне та відмінне.
22. Дистрибутивний підхід до вивчення перекладу.
23. Комунікативний підхід до вивчення перекладу.
24. Переваги та недоліки машинного перекладу.
25. Прикладна лінгвістика в Україні (основні завдання).
26. Зіставний аналіз в процесі перекладу.
27. Науковий стиль і його характеристики. Проблема перекладу.
28. Розвиток перекладацької думки в Україні.
29. Роль перекладача у збагаченні мови, літератури та культури.
30. Методи та прийоми перекладу.
31. Мова різних комунікаційних рівнів. Особливості текстів різних функціональних стилів.
32. Реалії суспільно-політичного характеру та способи їх перекладу.

7. Методи навчання

Для досягнення поставленої мети і відповідно до завдань навчальної дисципліни застосовуються такі методи навчання як *словесні* (бесіда, пояснення, розповідь, лекція, інструктаж, робота з підручником), *наочні* (ілюстрування, самостійне спостереження) та *практичні* (практичні й дослідні роботи). З метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу. При вивченні даного курсу використовуються пояснення, бесіда, дискусія, творчі вправи.

8. Методи контролю

1. Письмовий контроль на лекції у вигляді відповіді на одне конкретне запитання (у вигляді тез);
2. Метод усного опитування на лекціях та семінарах;
3. Тестовий метод контролю знань на лекціях та семінарах;
4. Модульна контрольна робота (в кінці семестру);
5. Семестровий контроль – складання усного іспиту.

9. Зразки завдань модульних контрольних робіт і критерії їх оцінювання
МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА
ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ

для студентів

галузі знань 0203 Гуманітарні науки

напряму підготовки 035.04 Філологія. Германські мови та літератури.

Переклад (англійська; німецька; французька; іспанська;
італійська; новогрецька)

Час проведення – **80** хв.

ВАРІАНТ 1

Завдання 1. Дайте відповідь на теоретичне запитання. Наведіть влучні приклади та обґрунтуйте свою думку.

Інформативна та трансформаційна модель перекладу. Загальні та відмінні риси.

У завданні теоретичного характеру за коректний і розгорнутий аналіз явища студент одержує **40** балів, за помилки у визначенні, за відсутність прикладів та неправильну подачу матеріалу знімається по **2** бали. За умови наявності лексичних, граматичних або орфографічних помилок (українською) або кількох варіантів, один з яких некоректний, віднімається **1** бал за кожну помилку.

Завдання 2. Визначте правильний варіант відповіді (Multi-Choice-Test).

1. Який розділ лінгвістичної теорії перекладу вивчає особливості процесу перекладу текстів різних жанрів?

- a) перекладознавство;
- б) спеціальна теорія перекладу;
- в) часткова теорія перекладу;
- г) загальна теорія перекладу.

2. З якою лінгвістичною дисципліною простежується зв'язок теорії перекладу під час вивчення процесу перекладу, результатом якого є створення моделей перекладу?

- a) теорія перекладу ~ контрастивна лінгвістика;
- б) теорія перекладу ~ соціолінгвістика;
- в) теорія перекладу ~ психолінгвістика;
- г) теорія перекладу ~ лінгвістика тексту.

3. Яка з теорій перекладу розглядає переклад у межах міжмовної комунікації і вивчає всі аспекти та визначальні чинники, як власне мовні, так і зовнішні у відношенні до мови, але ті, які прямо чи побіжно впливають на вибір мовних одиниць у процесі перекладу.

- a) лінгвістична теорія перекладу;
- б) спеціальна теорія перекладу;
- в) часткова теорія перекладу;
- г) загальна теорія перекладу.

4. Кому належить крилатий афоризм "переклад, мов жінка: або красивий і невірний, або вірний і некрасивий":

а) А. Шлетель;

б) Р. Фрост;

в) Г. Гейне;

г) О. Фінкель

5. Хто із науковців запропонував називати одиницю перекладу "одиницею орієнтування", що є "відрізком вихідного тексту, смислове сприйняття якого дозволяє перекладачеві добирати чергове перекладацьке рішення"?

а) О. Фінкель, А. Федоров;

в) А. Ширяєв;

б) В. Комісаров;

г) Л. Бархударов.

6. Хто із теоретиків перекладу сформулював 8 головних завдань лінгвістичної теорії перекладу?

а) А. Федоров;

б) В. Комісаров;

в) С. Влахов, С. Флорін;

г) О. Швейцер.

7. Хто із теоретиків перекладу стверджує, що "найважливішим завданням є відшукування в вихідному тексті мінімальної одиниці, яка підлягає перекладу, одиниці перекладу, й уточнює, що термін "одиниця перекладу", багато в чому умовний, та вводить одиницю *перекладацької еквівалентності*?

а) О. Фінкель, А. Федоров;

б) В. Комісаров;

в) М. Гарбовський;

г) Л. Бархударов.

8. Перший крок щодо ствердження ідеї "перекладності" шляхом спростування аргументації скептиків здійснили:

а) О. Фінкель, А. Федоров;

б) О. Фінкель, В. Гумбольдт;

в) С. Влахов, С. Флорін;

г) О. Кундзіч, О. Фінкель

9. Розглянути різні аспекти перекладознавства, спільні закономірності перекладу, а також теоретичні основи перекладу як процесу так і результату це:

а) предмет лінгвістичної теорії перекладу;

б) об'єкт лінгвістичної теорії перекладу;

в) мета лінгвістичної теорії перекладу;

г) завдання лінгвістичної теорії перекладу.

10. Як називається спосіб передачі іншомовних слів шляхом перекладу із збереженням внутрішньої форми або у випадках, коли поняття виражається словосполученням, – шляхом точного перекладу складових частин?

а) модуляція;

б) транслітерація;

в) конкретизація;

г) калькування.

Друге завдання (Multi-Choice-Test) максимально оцінюється у **20** балів. За неправильна відповідь знімається **2 бали**. За виправлення у тесті **1** бал.

Завдання 3. Знайдіть правильну відповідь або її обґрунтування. Можливі декілька правильних варіантів.

А. Які напрямки в перекладознавстві із ряду перерахованих перебувають у відношенні зближення?

- 1) лінгвістичний напрямок;
- 2) літературознавчий напрямок;
- 3) машинний напрямок;
- 4) інженерний напрямок;
- 5) прикладний напрямок;
- 6) філологічний напрямок.

Б. Чи є "практика перекладу" розділом загальної теорії перекладу?

1. Так, тому що теорія перекладу базується на узагальненні процесуальної та результативної практичної діяльності перекладача.

2. Так, тому що універсальні закономірності перекладу знаходять реалізацію в практиці перекладу різних текстів.

3. Так, тому що практика перекладу, що має справу з емпіричним матеріалом, збагачує теорію перекладу.

4. Так, тому що можливість спеціальних узагальнень, які відносяться тільки до практики перекладу, породжує ідею виділення особливого розділу - практикології перекладу.

5. Ні, тому що теорія, представляючи сукупність узагальнених положень, "утворює яку-небудь науку" (СІС) на відміну від практики, що розробляє рекомендації до діяльності.

6. Ні, тому що теорія перекладу має пояснювальну силу.

7. Ні, тому що практикологія перекладу робить узагальнення на рівні методології, прагматики, методики викладання, дидактики і визнана далеко не всіма як розділ науки про переклад.

В. Укажіть еквівалентні поняття.

- 1) теорія перекладу;
- 2) наука про переклад;
- 3) перекладознавство;
- 4) теорія художнього перекладу;
- 5) теорія наукового перекладу;
- 6) теорія науково-технічного перекладу;
- 7) теоретичні знання про переклад.

Г. Що є предметом перекладу?

- 1) вихідна мова;
- 2) вихідна мова та мова перекладу;
- 3) текст вихідної мови;
- 4) текст перекладу;
- 5) мовна одиниця вихідної мови.

Д. Яке визначення синхронного перекладу із двох заявлених відповідає вимогам загальної теорії перекладу та чому?

1. “Професійний синхронний переклад – це такий вид усного перекладу на міжнародній конференції, що здійснюється одночасно зі сприйняттям на слух (плюс іноді зорові моменти) запропонованого однократно усного повідомлення на ВМ у кабіні, яка ізолює перекладача від аудиторії, й у процесі якого – в екстремальних умовах діяльності – у будь-який відрізок часу переробляється інформація строго обмеженого обсягу” (Г.В. Чернов).

2. “Синхронний переклад – складний вид двомовної комунікативної мовленнєвої діяльності усного перекладу, що здійснюється одночасно зі сприйняттям на слух запропонованого однократно усного повідомлення, здійснюваного в умовах дефіциту часу та строгої обмеженості обсягу перероблюваної інформації, предметом і продуктом якої є семантико-значеннева структура переробленого мовного повідомлення” (Г. В. Чернов).

1. *Перше, тому що в ньому перераховуються численні характеристики процесу синхронного перекладу.*

2. *Перше, тому що в ньому вказуються не тільки мовні ознаки перекладу, а й дається характеристика екстралінгвістичного фактора - часу й умов його здійснення.*

3. *Друге, тому що воно містить диференційні ознаки синхронного перекладу, достатні, щоб відмежувати його від інших видів перекладу.*

4. *Друге, тому що воно ігнорує екстралінгвістичні фактори, що не відносяться до мовних явищ.*

Е. Чи є визначення терміна *переклад* (О. С. Ахманова) еквівалентними?

1. Зіставлення двох або декількох мов з метою відшукування семантичних відповідностей між їхніми одинцями, є звичайним для двомовної лексикографії, для зіставлюваних семантичних досліджень і т. ін.

2. Передача інформації, що міститься в цьому утворенні мовлення, засобами іншої мови.

3. Відшукування в іншій мові таких засобів вираження, які забезпечували би передачу в ній не лише різноманітної інформації, що міститься в даному мовленнєвому утворенні, а й взагалі повної відповідності нового тексту вихідному оригіналу також і за формою (внутрішньою й зовнішньою), що необхідно для композиції художнього тексту, а також при передачі на іншу мову понять, що не отримали в ній стійкого вираження.

1. *Так, тому що у всіх визначеннях мова йде про семантичні еквіваленти.*

2. *Так тому що жодне із указаних визначень не накладає обмежень на кількість мов, що зіставляють.*

3. *Ні, тому що висунуті як основні семантичні критерії визначення перекладу мають різний обсяг, порівн. “семантичні відповідності” та “інформація, що міститься в даному утворенні”.*

4. *Ні, тому що в першому і третьому визначенні міститься вказівка на цільову настанову перекладу: для двомовної лексикографії (1), для порівняльних семантичних досліджень (1) і для передачі різноманітної інформації (3), для відшукування адекватних засобів вираження (3).*

5. Ні, тому що тільки в третьому визначенні має місце вказівка на співвіднесеність форми перекладу та оригіналу.

Є. Якій концептуальній теорії перекладу відповідає висловлення: “...процес перекладу... буде зводитися до виділення смислових елементів в оригіналі та вибору одиниць МП, які максимально виражають такі ж елементи смислу в перекладі” (В. Комісаров)?

- 1) денотативній теорії;
- 2) структурній теорії;
- 3) трансформаційній теорії;
- 4) семантичній теорії.

Ж. Чим відрізняється семантична теорія перекладу від денотативної?

1. Денотативна теорія перекладу ставить знак рівності між змістом матеріалу ВМ і МП; семантична теорія перекладу досліджує питання про аналітичний підхід до референціального значення.

2. Денотативна теорія перекладу припускає опис денотата засобами МП; семантична теорія перекладу враховує творчий метод перекладача.

3. Денотативна теорія перекладу акцентує увагу тільки на засобах “перевираження”, семантична теорія висуває тезу про наявність у мові глибинних семантичних елементів і необхідність здійснення процесу перекладу на рівні елементарних змістовних компонентів.

З. В основі якої моделі перекладу лежить поняття ядерних синтаксичних структур, які спостерігаються у всіх мовах і особливістю яких є спільність логіко-синтаксичних зв’язків?

- 1) ситуативної;
- 2) семантичної;
- 3) трансформаційної;
- 4) комунікативної;
- 5) інформативної.

І. На підставі яких критеріїв будується класифікаційна схема видів перекладу?

- 1) форми мовлення;
- 2) ступеня тимчасового дистанціонування ВМ і МП;
- 3) функціонального призначення;
- 4) когнітивних характеристик.

За третє завдання студент отримує **40** балів. За неправильну відповідь знімаються **4** бали. За виправлення – **2** бали.

Загальна кількість балів за модульну контрольну роботу з загальної теорії перекладу складає **100** балів.

Розглянуто на засіданні кафедри німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики

пр. № __ від “__” _____ 2016 р.

Завідувач кафедри _____

проф. Пилипенко Р.Є.

АРКУШ ВІДПОВІДІ на МКР із ЗТП

(дата)

(№ групи)

(прізвище та ім'я)

(варіант)

Завдання 1.

Тема №

____(напишіть номер та назву обраної теми)

—
...

Кількість помилок за завдання 1: ____

Кількість балів за завдання 1: ____

Завдання 2.

1. ____

...

10. ____

Кількість помилок за завдання 2: ____

Кількість балів за завдання 2: ____

Завдання 3.

A. ____

B. ____

...

И. ____

(підпис студента)

Кількість помилок за завдання 3:

Кількість балів за завдання 3: ____

Зауваження та побажання щодо організації та перебігу МКР:

Оцінювання МКР:

Сума балів за завдання 1, 2, 3 : _____ = ____

Оцінка за МКР : _____

Дата перевірки _____

(підпис, прізвище викладача)

Критерії оцінки виконання завдань модульної контрольної роботи з “Загальної теорії перекладу”

Термін виконання комплексної контрольної роботи – 80 хвилин. Максимальна кількість балів – 100. Кількість питань – 3: *перше завдання* - теоретичне висвітлення питання з прикладами та власним коментарем. У завданні теоретичного характеру за коректний і розгорнутий аналіз явища студент одержує 40 балів, за помилки у визначенні, за відсутність прикладів та неправильну подачу матеріалу знімається по 2 бали. За умови наявності лексичних, граматичних або орфографічних помилок або кількох варіантів, один з яких некоректний, віднімається 1 бал за кожну помилку. *Друге завдання* (Multi-Choice-Test) – максимально (20 балів), *третє завдання* (40 балів). Кожне тестове питання оцінюється у 2 бали за кожну правильну відповідь, що у сумі становить 60 балів за два завдання. Неправильна відповідь на питання оцінюється у 0 балів. виправлення чи інші форми самокорекції у завданнях оцінюються у – 0,5 бала.

За модульну контрольну роботу з “Загальної теорії перекладу” студент може максимально отримати 100 балів.

90 балів та більше – “5”

74–51 балів – “3”

89–75 балів – “4”

50 балів та менше – “2”

10. Підсумковий контроль (у тому числі алгоритм визначення підсумкового рейтингового бала студента з навчальної дисципліни)

Розподіл балів, які отримують студенти

Система модульно-рейтингового контролю навчальних досягнень студентів I–V курсів однакова для всіх дисциплін. У структурі кожного модуля з усіх навчальних дисциплін оцінюються такі складники:

Аудиторна робота студента	Самостійна робота студента	Модульна контрольна робота
------------------------------	-------------------------------	-------------------------------

Рейтинг кожного модуля обчислюється однаково для всіх навчальних дисциплін.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента (аудиторна робота та самостійна робота) здійснюється в національній 4-бальній шкалі – “відмінно” (“5”), “добре” (“4”), “задовільно” (“3”), “незадовільно” (“2”). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських та практичних занять позначаються “0”.

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом

помноження на **10**¹. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

За рішенням кафедри згідно з установленими кафедрою критеріями поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента (аудиторна робота та самостійна робота) може здійснюватися за **10-бальною** шкалою (від **0** до **10**). У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до цілого числа. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом помноження на **5**².

Модульна контрольна робота є складником семестрового рейтингу. Наприкінці семестру всі студенти виконують модульні контрольні роботи з усіх дисциплін. Модульні контрольні роботи оцінюються в 4-бальній системі (“відмінно” (“5”), “добре” (“4”), “задовільно” (“3”), “незадовільно” (“2”)). Ці оцінки трансформуються в **рейтинговий бал за МКР** у такий спосіб:

- для дисциплін, з яких передбачено підсумковий контроль у формі екзамену (диференційованого заліку):

“відмінно”	– 20 балів;
“добре”	– 16 балів;
“задовільно”	– 12 балів;
“незадовільно”	– 8 балів.

Неявка на МКР – 0 балів.

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового бала за роботу протягом семестру і рейтингового бала за МКР.

Підсумковий контроль **Екзамен**

Студентам, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **63 – 70**, за рішенням кафедри може бути виставлена підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою “відмінно”, за шкалою ЄКТС – **А**. **Підсумковий рейтинговий бал** виставляється шляхом додавання до семестрового рейтингового бала студента **30 балів**.

Екзамен (диференційований залік) відбуватися в усній формі та складається з письмової та усної частин. Максимальний екзаменаційний бал становить **30**. Викладач оцінює відповідь студента на екзамені

¹ Наприклад, протягом семестру студент отримав за аудиторну та самостійну роботу такі оцінки: “5”, “3”, “5”, “4”, “5”, “4”. Середня арифметична оцінка становить **4,33**, з округленням до десятої частки – **4,3**. Отриману оцінку множимо на **10**: $4,3 \times 10 = 43$. Це число є рейтинговим балом студента за роботу протягом семестру.

² Наприклад, упродовж семестру студент отримав за аудиторну та самостійну роботу такі оцінки: “3”, “5”, “7”, “6”, “9”, “8”. Середня арифметична оцінка становить **6,3**, з округленням до цілого числа – **6**. Цю оцінку множимо на **5**: $6 \times 5 = 30$. Отримане число є рейтинговим балом студента за роботу протягом семестру.

(диференційованому заліку) у 4-бальній шкалі. Ця оцінка трансформується в **екзаменаційний рейтинговий бал** у такий спосіб:

“**відмінно**” – 30 балів;

“**добре**” – 23 бали;

“**задовільно**” – 18 балів;

“**незадовільно**” – 0 балів.

Підсумкова оцінка за дисципліну виставляється за підсумковим рейтинговим балом (сума семестрового рейтингового бала та экзаменаційного бала) за таблицею:

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 – 81	C	
66-74	D	Задовільно
60-65	E	
50-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
49 та менше	F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Якщо студент на екзамені (диференційованому заліку) з дисципліни, з якої він мав семестровий рейтинговий бал **менше 42 балів**, отримує **позитивну** экзаменаційну оцінку (“відмінно” (“5”), “добре” (“4”), “задовільно” (“3”)), то такому студенту виставляється підсумкова оцінка з дисципліни за національною шкалою **лише “задовільно”**, за шкалою ЄКТС – **Е**, а в экзаменаційній відомості в графі “Підсумковий рейтинговий бал” ставиться **60 балів**.

Список орієнтовних питань до іспиту з загальної теорії перекладу

Теоретичні питання

1. Назвіть три передумови для визнання перекладознавства як самостійної науки.
2. Визначте об'єкт і предмет науки про переклад.
3. У якому відношенні знаходяться поняття “міжмовна комунікація” і “процес перекладу”.
4. Назвіть декілька імен вітчизняних перекладознавців. Що Ви про них знаєте?
5. Які перекладознавчі універсалії Ви можете назвати?

6. У чому відмінність загальної теорії перекладу від окремих та спеціальних теорій перекладу?
7. Назвіть відомі Вам види перекладу й визначте їхню специфіку.
8. Які терміни синонімічні терміну “теорія перекладу” Ви можете назвати?
9. З якими науками гуманітарного циклу має тісний зв'язок теорія перекладу?
10. До якого періоду належить зародження перекладацької діяльності?
11. Визначте роль двомовності в поширенні перекладацької практики.
12. Який переклад переважав у античності? Назвіть імена відомих нам перекладачів античності.
13. У чому Ви вбачаєте системотворчу роль перекладу в середньовічній культурі?
14. Визначте суть середньовічного підходу до перекладу.
15. Визначте заслуги Святого Ієроніма Стридонського в історії перекладу.
16. Чим характеризувалася перекладацька школа Толедо?
17. У чому виражався розквіт перекладацької діяльності в Європі в епоху Ренесансу? Назвіть імена відомих перекладачів цієї епохи. Які методи вони використовували?
18. Коли і які принципи перекладу запропонував Е. Доле?
19. Визначте заслуги Мартіна Лютера в історії перекладу.
20. Який період був характерним для французького класицизму?
21. Сформулюйте філософські основи теорії неперекладності.
22. Наведіть визначення досягненням Максима Грека в розвитку перекладу.
23. У чому полягає внесок Маркіяна Шашкевича у розвиток українського перекладу?
24. Що було характерним для перекладацької діяльності в Україні в 18 столітті?
25. Чому 19 століття називають “золотим століттям” перекладу?
26. Іван Франко – основоположник українського перекладознавства.
27. У чому специфіка періоду 1920–30 рр. перекладознавства на західноукраїнських землях?
28. Схарактеризуйте перекладознавчі погляди Миколи Зерова.
29. Опишіть внесок Олександра Фінкеля як теоретика перекладу.
30. Назвіть роботи, що поклали початок лінгвістичному перекладознавству в Україні.
31. Роль Максима Рильського в розвитку перекладознавства.
32. Оцініть внесок українських дослідників у розвиток теорії та історії перекладу.
33. Назвіть епохи та наведіть яскраві приклади відображення тенденції вільного перекладу в історії перекладу.
34. Назвіть яскравих представників тенденції перекладу “вірного значення” в історії перекладу.
35. Яка функція мови лежить в основі перекладацької діяльності? Обґрунтуйте.
36. Назвіть об’єктивні та суб’єктивні складники комунікативного акту.

37. Якому вченому належить модель комунікативного акта? Який внесок він зробив у розвиток теорії перекладу?
38. Визначте основні відмінності в моделях комунікації й перекладу.
39. Які рівні комунікативної ситуації Ви можете назвати? Яким чином вони впливають на переклад?
40. Який елемент моделі комунікації залишається незмінним при переході від первинного до вторинного комунікативного акту під час перекладу?
41. Сформулюйте суть комунікативної рівнозначності текстів оригіналу й перекладу. На якій складовій комунікативного акту вона базується?
42. Назвіть три основні функції перекладача, відштовхуючись від схеми комунікативного акту перекладу.
43. У чому різниця перекладу від адаптивного транскодування з позицій мети комунікації?
44. Спираючись на схему комунікативного акту, побудуйте схему адаптивного транскодування.
45. У чому полягає знакова природа мови і який її вплив на процес перекладу?
46. Який із вимірів знаку (семантика, синтактика, прагматика) найбільш складно піддається перекладу? Обґрунтуйте.
47. У чому суть перекладу тексту з точки зору комунікативної лінгвістики?
48. Назвіть різновиди імпліцитної текстової інформації. У чому складність передачі імпліцитної інформації в перекладі?
49. Наведіть визначення інваріанта перекладу. Поясніть його.
50. Опишіть ієрархію рівнів еквівалентності за В.Н. Комісаровим.
51. Які теоретичні передумови покладено в основу побудови рівневої моделі еквівалентності О.Д. Швейцера?
52. Що спільного й чим відрізняються концепції перекладацької еквівалентності А.Д. Швейцера й В.Н. Комісарова?
53. Наведіть визначення перекладацьких трансформацій. Яким чином пов'язані рівні еквівалентності й характер трансформації в концепції О.Д. Швейцера?
54. Чому концепції перекладацької еквівалентності О.Д. Швейцера та В.Н. Комісарова називають ієрархічними?
55. Охарактеризуйте об'єктивні фактори, що визначають процес перекладу.
56. У чому різниця термінів *лакуна* й *реалія*?
57. У чому відмінність *транскрипції* і *транслітерації* як прийомів перекладу? Що лежить в основі вибору перекладача?
58. У яких випадках рекомендується застосування прийому калькування? Чим обґрунтовані рекомендації?
59. Назвіть описові прийоми перекладу безеквівалентної лексики й назвіть ситуації їхнього використання.
60. Які розділи граматики мови Вам відомі? Які групи мовних явищ вони охоплюють?
61. Схарактеризуйте три основні випадки граматичного розходження між мовою оригіналу і мовою перекладу.

62. У чому суть і які причини перекладацької інтерференції? Наведіть приклади інтерференції.
63. На якому рівні перекладацької еквівалентності мають місце граматичні трансформації? Чому?
64. Назвіть основні граматичні трансформації і прийоми перекладу, що їх доповнюють.
65. Які прояви вибіркості мов стосовно явищ позамовного світу Ви можете назвати?
66. У чому причини появи в мовах хибних еквівалентів?
67. На якому рівні перекладацької еквівалентності (згідно з О.Д. Швейцером) мають місце лексико-граматичні трансформації? Чому?
68. Назвіть основні типи лексико-граматичних трансформацій. Які семантичні відношення лежать в основі кожної трансформації?
69. Назвіть основні типи лексичних трансформацій. З яким рівнем перекладацької еквівалентності (згідно з О.Д. Швейцером) пов'язано їхнє вживання?
70. Наведіть приклади слів, які, в залежності від контексту, можуть набувати як позитивні, так і негативні конотації.
71. Що належить до поняття прагматичного потенціалу тексту й прагматичного аспекту перекладу?
72. Наведіть визначення декількох типів текстових прагмем.
73. Із чим пов'язані труднощі перекладу фразеологічних одиниць?
74. Які особливості перекладу іноземних вкраплень Ви можете назвати?

Практичні завдання

1. Перекладіть вислів *Don't forget to put your safety mask while you work* за допомогою *антонімічного* перекладу.
2. При використанні якого виду трансформації спостерігається заміна гіпероніма гіпонімом (*vehicle* – *вантажівка*, *tool* – *hammer*)?
3. Як називається наступний вид лексичної трансформації: *“Predecessor task – завдання або операція, яка має починатися чи завершуватися до того, як можна розпочинати виконувати інше завдання”*?
4. Яким чином у фразеології виражається поняття “дім” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
5. Як можна перекласти український поетичний символ смутку “калина” іноземною мовою, зважаючи на культурні феномени?
6. Як Ви перекладете прислівники “*навпочіпки*”, “*тишком-нишком*”, “*шкереберть*”, “*непереливки*”, “*натщесерце*” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні/словотвірні форми слів?
7. Яким чином у фразеології виражається поняття “гроші” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
8. Як Ви перекладете іменники “*родини*”, “*хрестини*”, “*заручини*” іноземною мовою, що вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні форми слів?

9. Які існують еквіваленти звернення до чоловіка – *кандидата наук*, у країні, мову якої Ви вивчаєте? А до його дружини?
10. Яким чином у фразеології виражається поняття “*робота*” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
11. Яким чином можна передати український символ грації “*лань*” іноземною мовою, яку Ви вивчаєте?
12. Як Ви перекладете іменники “*Різдво*”, “*Великдень*”, “*Трійця*” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні форми слів?
13. Яким чином у фразеології виражається поняття “*час*” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
14. Що означає піднятий вгору *великий палець* в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?
15. Як Ви перекладете іменники “*ножиці*”, “*штани*”, “*окуляри*” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому граматичні форми слів?
16. Яким чином у фразеології виражається поняття “*знання*” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
17. Як Ви перекладете такий вірш Ліни Костенко іноземною мовою, що вивчаєте?

*Примучений народ. Зацьковані поети.
В цивільних піджаках дримають пістолети.
Політика – як танці паралітика.
У душах намул не осів.
Криміногенні патріоти.
Іхтіозаври сталінських часів.*

18. Яким чином можна передати український символ підступності “*гадюка*” іноземною мовою, яку Ви вивчаєте?
19. Яким чином у фразеології виражається поняття “*квітка*” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
20. Як Ви перекладете слова “*гультінака*”, “*п’яниця*”, “*веселун*” іноземною мовою, яку вивчаєте? Чи відрізняються при цьому словотвірні форми слів?
21. Які жести виражають *каяття* в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?
22. Як Ви перекладете такий уривок вірша Богдана-Ігоря Антонича “*Вишні*” іноземною мовою, що вивчаєте?

*Антонич був хрущем і жив колись на вишнях,
на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко.
Моя країно зоряна, біблійна й пишна,
квітчаста батьківщино вишні й соловейка!*

23. Яким чином у фразеології виражається поняття “*брехня*” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.
24. Яким чином можна передати український символ щастя “*лелека*” іноземною мовою, яку Ви вивчаєте?

25. Як Ви перекладете такий уривок вірша Бориса Пастернака “*Давай ронить слова*” іноземною мовою, що вивчаєте?

*Спитаєш, хто велить,
Вуста щоб айстр і далій
У вересні страждали?
Дрібний щоб лист рокит
Із тіл каріатид
Злітав на сирість плит
Шпиталів в осінь далі?*

26. Яким чином у фразеології виражається поняття “доля” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.

27. Схарактеризуйте культуру праці в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?

28. Які реакції викликають фразеологізми з компонентом “Бог” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.

29. Опишіть ставлення батьків до своїх дітей в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?

30. Яким чином у фразеології виражається поняття “голод” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.

31. Визначте ставлення до релігії в Україні та в країні, мову якої Ви вивчаєте?

32. Яким чином у фразеології виражається поняття “батько” в українців та в носіїв іноземної мови, яку Ви вивчаєте? Наведіть приклади.

Зразок екзаменаційного білета

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики

Курс II

Семестр IV

Екзаменаційний білет № _____

з дисципліни Загальна теорія перекладу

1. Відтворення еквівалентних та безеквівалентних лексичних одиниць у процесі перекладу.

2. Особливості послідовного перекладу з іноземної мови.

3. Наведіть приклади відтворення “хибних” друзів перекладача з мови, яку вивчаєте.

Затверджено на засіданні кафедри німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики КНЛУ

Протокол № __ від “__” квітня 2017 року.

Екзаменатор _____

(підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри _____ д. філол.н., проф. Пилипенко Р.Є.

(підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

“__” _____ 2017 року

6. Теми до семінарського заняття для студентів заочної форми навчання

Тема 1: *Вступ до загальної теорії перекладу. Загальна теорія перекладу як розділ лінгвістики*

1.1. Предмет загальної теорії перекладу як самостійної лінгвістичної дисципліни, її місце серед інших гуманітарних дисциплін. Роль перекладу в розвитку світової культури, взаємозбагачення культур та зміцнення міжнародних зв'язків. Короткий огляд з історії вітчизняного і зарубіжного перекладознавства. Етапи перекладацького процесу і фактори, що впливають на цей процес. Переклад як контакт двох мов і двох культур. Переклад і двомовність. Контекст оригіналу і контекст перекладу. Лінгвістичний та нелінгвістичний аспекти перекладу. Проблема перекладності.

1.2. Лінгвістичний та нелінгвістичний аспекти перекладу. Проблема перекладності / неперекладності та поняття адекватності перекладу. Критика нігілістичних та ідеалістичних концепцій в галузі перекладу. Загальна теорія перекладу і порівняльне вивчення мов. Спеціальні теорії перекладу.

Тема 2: *Поняття перекладу як особливого виду комунікації. Еквівалентність та адекватність перекладу.*

2.1. Етапи перекладацького процесу і фактори, що впливають на цей процес. Переклад як контакт двох мов і двох культур. Переклад і двомовність. Контекст оригіналу і контекст перекладу. Мовні форми та значення і позамова ситуація при перекладі. Денотативний, конотативний та прагматичний аспекти перекладу. Інваріант перекладу. Інформативна структура тексту та окремих його елементів. Взаємозв'язок екстралінгвістичної та лінгвістичної інформації в тексті і його врахування при перекладі. Види екстралінгвістичної інформації. Поняття функціональної домінанти тексту і її відображення в перекладі.

2.2. Поняття еквівалентності в перекладі; рівні еквівалентності; співвідношення формальних та змістових категорій при визначенні рівнів еквівалентності; співвідношення еквівалентності з поняттям адекватності та тотожності; шляхи досягнення адекватності в перекладі; складові еквівалентності перекладу та оригіналу; відносна еквівалентність при усному синхронному перекладі; відносна еквівалентність перекладу письмових текстів; параметри перекладу; переклад буквальный, адекватний та вільний.

Тема 3: *Різновиди та моделі перекладу.*

3.1. Різновиди перекладу: письмовий переклад, усний переклад. Переклад, анотування та реферування.

3.2. Моделі синхронного перекладу. Моделі власне перекладу: ситуативна модель, семантична модель, трансформаційна модель, комунікативна модель, інформативна модель, дискурсивна модель перекладу, психолінгвістична модель перекладу, модель перекладу із мовою-посередником. Критерії оцінки якості перекладу.

Тема 4: *Аспекти перекладу. Класифікація трансформацій*

4.1. Транслітерація як прийом відтворення графічної форми іншомовного слова. Транскрипція як прийом відтворення звукової форми іншомовного слова. Комбінація транскрипції та транслітерації. Фонографічна заміна за традицією. Зміна ритміко-мелодійного малюнка віршів.

4.2. Трансформації на словотвірному рівні. Трансформації на морфологічному рівні. Категорійна заміна. Частиномовна заміна. Заміна морфологічних засобів лексичними. Трансформації на синтаксичному рівні. Заміна сполуки словом і навпаки. Заміна синтаксичного зв'язку у словосполученнях і реченнях. Членування речень. Об'єднання речень. Додавання й опущення мовних одиниць і конструкцій. Перестановки.

4.3. Міжмовні лексичні відповідники. Денотативний аспект лексичних трансформацій. Конотативний аспект лексичних трансформацій. Номінативний аспект лексичних трансформацій. Переклад фразеологічних одиниць.

4.4. Фігуративні прагматичні трансформації. Прагматичні концептуальні перетворення в перекладах. Аксіологічні прагматичні трансформації. Мегатекстові трансформації в перекладах.

Тема 5: Фаховий переклад. Проблема лакун і реалій в загальній теорії перекладу.

5.1. Специфіка перекладу окремих розрядів лексики. Термінологічна праця перекладача. Експресивне вживання термінів і його відтворення у перекладі. Особливості перекладу архаїзмів, сленгу, діалектизмів. Передавання власних імен, географічних назв, назв установ, організацій, періодичних видань тощо. Роль традиції у перекладі власних імен. Передавання інтернаціональної і псевдо-інтернаціональної лексики.

5.2. Лакуни. Типологія лакун. Реалії. Класифікація реалій в перекладознавстві. Прийоми перекладу реалій. Неоніми. Типи неологізмів та їхній переклад. Особливості перекладу стійких словосполучень.

ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ПРОЕКТНИХ РОБІТ ІЗ “ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДУ”

При підготовці письмових проектних робіт слід дотримуватися вимог до написання студентами наукових робіт, які затвердженні на кафедрі німецької філології та перекладу й прикладної лінгвістики, а саме:

1.1. Зразок титульної сторінки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПЕРЕКЛАДАЧІВ
КАФЕДРА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ТА ПЕРЕКЛАДУ
І ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

ПРОЕКТНА РОБОТА НА ТЕМУ:

“(назва теми)”

Виконав:

студент групи (назва групи)

(прізвище ім'я по

батькові)

Київ – 2017

1.2. Вимоги щодо написання та оформлення проектних робіт

8.2.1. Що таке проектна робота із ЗТП?

Проектна робота – самостійна письмова робота реферативно-дослідницького характеру, яка передбачає вивчення конкретної наукової проблеми. При написанні курсової роботи передбачається опрацювання мінімум 5 першоджерел, збір оригінального ілюстративного матеріалу з газет, журналів, художньої літератури або інших джерел (наприклад, з мережі Інтернет або інших електронних засобів масової інформації), систематизацію та аналіз цього матеріалу. Не допускається використання рефератів із інтернет-джерел без відповідних посилань, а електронну енциклопедію Wikipedia слід використовувати виключно з ознайомлюючою метою, оскільки вона не носить академічний характер.

1.2.2. Загальні правила оформлення проектних робіт із ЗТП

Обсяг **проектної** роботи складає 4–5 сторінок формату А-4, у такому електронному форматі: комп'ютерний редактор Word (операційна система Microsoft Windows: XP, Vista), шрифт Times New Roman (інші шрифти в друкованих публікаціях не допускаються), розмір 14, міжрядковий інтервал 1,5.

Текст друкується так, щоб залишалися поля (береги) такого розміру: ліве – 20 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Відступ абзацу – 5 знаків.

Заголовки структурних частин роботи **“ЗМІСТ”, “ВСТУП”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, “ДОДАТКИ”** друкують великими літерами симетрично до тексту (по центру) звичайним грубим (жирним) шрифтом (не курсивом).

Нумерацію сторінок, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака “№”. Першою сторінкою наукової роботи є титульний аркуш, який не включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють знизу посередині сторінки без крапки в кінці.

Ілюстрації і таблиці необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

1.2.3. Мова написання проектних робіт із ЗТП

Проектні роботи виконуються українською мовою.

1.2.4. Форми подання проектних робіт із ЗТП

Проектні роботи студентів подаються у друкованій формі у відповідних обкладинках у терміни, встановлені викладачами кафедри.

1.2.5. Структурні частини проектних робіт із ЗТП.

а) **Титульна сторінка.** Для проектної роботи оформляється одна титульна сторінка (мовою написання роботи);

б) **ЗМІСТ**, де вказуються всі розділи та підрозділи роботи та відповідні сторінки. Слово **“ЗМІСТ”** друкується зверху в центрі сторінки великими літерами жирним шрифтом так само, як всі назви структурних частин роботи, наведені нижче;

в) **ВСТУП**;

г) **ОСНОВНА ЧАСТИНА**, назва великими літерами жирним шрифтом та підпункти з відповідними назвами, якщо такі є;

д) **ВИСНОВКИ** ;

е) **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**;

є) **ДОДАТКИ**, якщо такі є;

1.2.6. Оформлення посилань у проектних роботах із ЗТП

Посилання згідно із діючими правилами ВАК України слід робити за системою, де у квадратних дужках після цитати, ідеї, ілюстративного прикладу, назви матеріалу або документу вказується порядковий номер джерела у списку використаних джерел. Якщо наводиться декілька джерел, то між їх номерами ставляться крапки з комами. Якщо наводяться сторінки конкретного джерела, на які робиться посилання, то між номерами сторінок ставиться кома або тире (якщо, наприклад, посилання робиться на сторінки з 220 по 224), а між

номерами сторінок та порядковим номером джерела ставиться кома. За новими вимогами ВАК України перед номером сторінки ставиться літера “с.” Наприклад:

1) Перекладач, який працює з текстами транспортної галузі, повинен орієнтуватися в цій тематиці та володіти термінами і поняттями цієї сфери [95, с. 220–224];

2) Так, Лейчик В.М. відзначає, що “терміносистема виникає шляхом упорядкування стихійно складеної термінології” [9, с. 21].

3) Факт системності термінологій чітко обґрунтовується в роботах Герда О. С. [3], Головіна Б. М. [4], Лейчика В. М. [9], Лотте Д. С. [10], Реформатського О. О [12], Суперанської А. В. [13] та ін.

Значення слів або виразів беруться в лапки. “...” (типографські лапки), які рекомендуються зараз як для текстів англійською, так і українською та російською мовами. Авторські випущення тексту позначаються трьома крапками у квадратних дужках [...], напр.: The distributional set of the word stone [...] will include “heavy”, “brown”, “gray”, “round”, “small”, “throw”, “grind” and many more [...] [131, p.53].

Всі посилання у тексті проектної роботи повинні бути підтверджені коректним описом (паспортизацією) наукових джерел у списку використаних наукових джерел.

1.2.7. Правила оформлення використаної літератури.

Книги

Один автор

Зорівчак Р.П. Реалія і переклад : на матеріалі англомовних перекладів укр. прози / Р.П. Зорівчак. – Львів : Львів. держ. ун-т, 1989. – 216 с.
Сучасний американський сленг як проблема перекладу : монографія / В.В. Балабін. – К. : Логос, 2002. – 314 с.

Два і більше автори

Кияк Т., Науменко А., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т.Кияк, А.Науменко, О.Огуй. – Чернівці: Букрек, 2014. – 640 с.

Без автора

Тетради переводчика : научно-теоретический сб. Вып. 23 / под ред. С.Ф. Гончаренко. – М. : Высш. шк., 1989. – 176 с.

Матеріали конференцій

Петришен О.Г. Інтернаціональні слова як головне джерело походження “хибних друзів” перекладача // Наукові записки. Серія “”Філологічна. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 39. – 2013. – С.85–88.

Словники

Ставицька Л. Український жаргон : словник містить бл. 4 070 слів і понад 700 стійких словосполучень / Леся Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 496 с.

Автореферати дисертацій

Чолос І.І. Словотворення і трансформація в середньобаварській австрійській говірці Закарпаття: 10.02.04: Автореф. дис. ... канд. філол. наук / І.І.Чолос; КНУ ім. Т.Г.Шевченка. – К., 2002. – 20 с.

Електронні ресурси

1. Биби́к С.П. Регіональна варіантність стильової норми в дискурсі радіо “FM Галичина” // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна” : збірник наукових праць. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 50. – С.46–49. – Режим доступу до журн.: http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2014/NZ_Vyp_50.pdf.

Jessen M. Acoustic Correlates of Glottal Opening in German Obstruent Production / Michael Jessen // Proceedings XVth ICPHS : the Fifteenth International Congress of Phonetic Sciences ; 3-9 August, 2003, Barcelona. (CD-ROM) ; 12 cm. – P. 1695 – 1698.

1.3. Мовні кліше та звороти наукового стилю

Для надання академічного наукового стилю текстам проектних робіт запропоновано використовувати зазначені нижче клішта е мовні звороти. Головна відмінність творчої роботи від реферату – продемонструвати вміння не лише працювати з літературою, а й критично оцінити її та виразити своє власне ставлення до розроблюваної проблеми.

1.3.1. Постановка проблеми

Сучасні науковці дискутують щодо ...

1.3.2. Аналіз останніх досліджень

- 1) Ще на початку минулого сторіччя ... стало предметом досліджень не тільки ... (напр. філологів, перекладознавців і т.п.) , а й фахівців інших галузей, зокрема, психологів, соціологів, культурологів [Капніна, С.156; 3] (вказуємо автора та сторінку згідно зі списком літератури). ... (напр. Н. Бахліна, А. Соколович, Р. Фрумкіна (прізвища вчених наводимо в алфавітному порядку)) – вчені, яким належать ґрунтовні розробки з вивчення ... на території східноєвропейської філології. Однак, питання ... вийшло далеко за рамки суто лінгвістичних досліджень, адже тільки мовних знань для аналізу ... вже замало.
- 2) В останніх наукових розвідках, визначальною рисою яких є синтез філології та ... , найбільш пильна увага вчених прикута до ... з позиції ... (напр.. фонології, граматики, лексикології, лінгвокультурології і т.п.) на сучасному етапі досліджують ... (напр. І. Бабій, А. Іншаков, В. Ковальська та ін.). Треба підкреслити, що у Великобританії / Греції / Іспанії / Італії / Німеччині / США / Франції ця тема є наразі актуально розроблюваною: упродовж останнього десятиріччя було захищено низку дисертаційних досліджень на цю тему, наприклад, “...” (С. Clanemann, 2003) (*назва дисертації, автор*).

- 3) Питання ... розробляли визнані учені ... (*ініціали та прізвища*). Роботи цих науковців є підґрунтям нашого дослідження. З огляду на актуальність наукових пошуків, об'єктом яких є ... (*об'єкт Вашого дослідження*), ставимо за мету визначити, які ... (*мета Вашого дослідження*). У самостійний розділ мовознавства ... виокремився порівняно недавно. У коло найважливіших питань ... на сучасному етапі її розвитку дослідники висувають Це засвідчують монографічні дослідження Вони важливі для ... як науки, оскільки сприяють вдосконаленню Новим етапом у дослідженні ... стало вивчення Воно зумовлене зміщенням уваги дослідників з ... на ... як чинник Цей підхід дістав назву ..., у межах якого перед дослідниками постали проблеми, пов'язані з формуванням ... , із потребою обґрунтувати зумовленість ... тощо. Вирізнення спільних особливостей та відмінностей у ... дає змогу розподілити У зв'язку з цим перед дослідниками постає завдання виявити ті характерні особливості ... , які уможливають чи унеможливають процес Усе це сприяє створенню типології ... , що ґрунтується на
- 4) Дослідження ..., зорієнтовані на ... потребують істотних коректив методики систематизації, класифікації й інтерпретації конкретного матеріалу ... , яка б слугувала каталізатором планомірного вивчення Створення типології ... з опертям на ... потребує повного, вичерпного аналізу ..., оскільки вивчення ... є актуальною проблемою системного дослідження В українському мовознавстві відома спроба створити типологію Першою монографічною ... працею ... спрямування стала розвідка У ній вичерпно проаналізовано структуру Унаслідок вивчення ... були з'ясовані важливі питання про ... , у яких ці ... заактуалізовано. Схему аналізу та методику систематизації й класифікації фактичного матеріалу, запропоновану ... , використано в деяких працях молодих дослідників, зокрема для вивчення Проте ці дослідження не подають вичерпної типологічної характеристики ... , вони є лише фрагментом у типології
- 5) В українському мовознавстві найбільш вивченими є Повного обстеження ... в українському мовознавстві досі немає. Водночас перспективи ... вивчення ... пов'язані з Як бачимо, використання поняття ... зумовлене тією обставиною, що лінгвісти здавна вважали за можливе говорити не тільки про ... , хоч ідеться, зрештою, про М. Докуліл, наприклад, описуючи особливості ... , ставив завдання визначити, як сприймається Це засвідчує прагнення до пошуків ізоморфізму між Значні зміни у витлумаченні ... сталися завдяки розвиткові Спираючись на влучне висловлення ... про те, що ... , ... він слушно зауважує : "...” [...]. Одними з перших, хто використав його у своїх лінгвістичних студіях, були українські дослідники Сучасна лінгвістика користується цим поняттям для встановлення Термін "...” витлумачують неоднозначно, навіть суперечливо. Причиною розбіжностей у його витлумаченні, на нашу думку, є те, з приводу чого

- ... зазначав, що "...” [Гухман, 1972, с. 39]. Залежно від того, який тип ... , у це поняття вкладають і неоднаковий зміст.
- 6) Природа ... привертала увагу багатьох мовознавців. У визначенні її статусу в сучасному мовознавстві сформувалося кілька основних підходів. Перший підхід ототожнює поняття Його прибічником був російський дослідник Визначаючи ... як ... , він наголошував, що Пізніше, розглядаючи проблему ... , хтось окреслив ... як Запропоноване визначення стало основою другого підходу, який розглядає Цей підхід дістав підтримку зарубіжних і українських мовознавців. Американський лінгвіст Е. Хемп, зокрема, зазначав : "...” [Хэмп, 1964, С. 145]. ... парадигма, на його переконання, являє собою Висновок американського лінгвіста дає підстави вважати, що У ... році ... увів до лінгвістичного вжитку термін ... , яку кваліфікував як ...
- 7) Подібне витлумачення ... знаходимо і в дослідженнях російських лінгвістів. Відомий дериватолог В.В. Лопатін запропонував досліджувати ... так, щоб з’ясувати ... , адже ... він визначив як ... На його думку, Функція ж ... , стверджує В.В. Лопатін, у В.М. Мигирін, наголошуючи на доцільності введення до наукового обігу поняття ... , вважав, що З огляду на це ... він визначав як сукупність Як приклад В.М. Мигирін пропонує декілька зразків Слід зазначити, що В.М. Мигирін одним із перших серед лінгвістів-дериватологів ... визначив різноманітні ... , та вказав на
- 8) Т.С. Чинчлей запропонувала ввести до лінгвістичного обігу поняття і термін "...” [...]. Концепцію ... як ... поглибила, розбудувала і послідовно застосувала на матеріалі російської мови О.А. Земська. Її визначення ... ґрунтується на Спробою окреслити межі ... та дати теоретичне обґрунтування цієї особливої комплексної одиниці є стаття О.А. Земської "...” [...], у якій ... визначено як О.А. Земська у зв’язку з цим, зокрема, зазначає : "...” [...]. Крім того, ... спричиняється до того, що На визначення ... О.А. Земської спираються українські дериватологи. Н.Ф. Клименко, наприклад, в енциклопедії “Українська мова” визначає ... як ... , що О.А. Земська справедливо відзначила, що Ураховуючи специфіку ... , яка полягає передусім у тому, що ... , найбільш перспективним вважаємо напрямок у вивченні ... , представлений працями О.А. Земської тут кваліфікують як Отже, уведення до теорії ... поняття ... уможливило підхід до ... як до ... , а не як до Виділення ... поряд із парадигмою ... дає змогу повніше представити складну організацію ... , а також пояснити цю складність не тільки ... , а й
- 9) Другий підхід, що розвиває концепцію ... , став панівним у сучасній ... , хоч дехто з мовознавців і заперечував проти такої кваліфікації Зокрема О.С. Кубрякова і П.А. Соболева, щоб довести використання ... , виокремили основні ознаки Але цей підхід не дістав підтримки в словотворі й застарів. Вагомий внесок у розбудову ... зробив ... Обґрунтовуючи ідею ... підходу до вивчення ... , який передбачає ... , він

- зазначає, що ... аспект дослідження потребує встановлення Це, на його думку, має бути Сукупність ..., узагальнює він, ґрунтується на Крім того, ... , наголошує дослідник,
- 10) Третій підхід кваліфікує ... як Саме так інтерпретує цю комплексну одиницю чеська дослідниця В. Стракова [...]. Натомість російський дослідник А.І. Моїсеєв ... вважає Спираючись на загальне визначення ... та покликаючись на приклади ... у Ф. де Соссюра (у російському перекладі), він, не погоджуючись із думкою ... , стверджує, що
- 11) Прибічниками четвертого, ... , підходу до ... є Тому, на його думку, доцільним було б поняття ... розглядати в тісному зв'язку з поняттям ... , а термін "...", переконує далі він, доречніше було б використовувати на означення Г.П. Циганенко також пропонує вибудовувати поняття ... на понятті ... на найвищому ступені його абстракції. Згідно з її концепцією, в основу ... треба покласти На ... критерієві ґрунтується й парадигматична концепція Р.С. Манучаряна. Оскільки така ... спирається на ... , її можна називати Ідею ... було вперше висунуто і зреалізовано ... у процесі здійснення зіставно-типологічного аналізу Основою такого визначення ... послугувало те, що Проблема ... спричинилася до потреби обґрунтувати поняття Тому ... інтерпретує ... як Таке витлумачення ... , на його думку, дає змогу, по-перше, зацентувати увагу на ...; по-друге, установити У межах ... підходу до витлумачення ... відома також спроба кваліфікувати її як
- 12) П'ятий підхід дослідники називають У російському мовознавстві його теоретичні засади докладно розробив Він, спираючись на визначення ... як ... , розглядає ... як в одній із своїх статей концепцію ... називає Такий висновок він зробив, очевидно, тому, що Відношення між пропонує називати Своєрідність цих ... він демонструє на прикладі Дериватами ... обмежує ... парадигму Словацька дослідниця ... однією з перших у слов'янському мовознавстві поняття "...” використала для класифікації й опису У зв'язку з цим своє визначення ... вона обґрунтовує, спираючись на концепцію Такий підхід уможливив вивчення тенденцій до І хоча дослідниця обмежилася введенням до парадигми ... (залишилися поза її увагою ...) монографія "...” стала вагомим внеском у розбудову теорії Варто зауважити, що монографія ... викликала й інші думки щодо можливості використання термінів Проти нього виступив відомий американський дериватолог Він, зокрема, застерігав : "...” [..., С. ...].
- 13) Представником шостого підходу є також російський дослідник ... , який розмежовує поняття Спираючись на соссюрівську тезу про тісний зв'язок синтагматики і парадигматики, дослідник стверджує, що Низку мовних чинників ... він розглядає як Згідно з концепцією О.Г. Ликова, ... Інакше кажучи, Його твердження про те, що ... ,

викликає сумнів. На нашу думку, Дехто з мовознавців, зокрема Ш.С. Сафаров, пропонує розмежовувати Усі наведені дефініції ... відображають певні мовні реалії. Вони, безсумнівно, мають важливе значення для теорії і практики На цю проблему звернула увагу й Н.Ф. Клименко, зазначивши, що в розвідці К. Буззашіової “З цього прикладу видно, – пише Н.Ф. Клименко, – що ... ” [...]. Н.Д. Арутюнова з приводу цього відзначала, що Цю думку підтвердили конкретні дослідження. Так, порівняння ... виявило специфічні особливості в можливостях реалізації У цьому простежують таку закономірність: Ґрунтовне дослідження ... , проведене ... , дало змогу виявити ... та з’ясувати причини, що її зумовлюють. Він, зокрема, установив, що Таких ... небагато, резюмує дослідник.

14) Розрізняють ... парадигми [...]. Підставою для цього послугувала Ще однією особливістю ... є ... , суть якої полягає в підтверджує висновок дослідників про те, що К.Г. Городенська пояснює тим, що Відзначена суперечність є наслідком О.С. Кубрякова, визначаючи правомірність виокремлення ... , не погоджується з тезою Є. Куриловича про те, що Вона вважає, що Плідними та вагомими є і роботи українських філологів, здійснених у цьому напрямку. Так, ... (напр. Т. Козак) було проведено діахронічний аналіз Його результатом стало наукове обґрунтування того факту, що основними ... слід вважати На думку української дослідниці, саме ці ... вичерпно відображають особливості Так, ... (напр. Т. Козак) наводить розгалужену систему ... , яка складається з До ... науковець відводить Він, зокрема, зазначив, що в працях із ... дослідники зважають на ... , а ролі ... звичайно не враховують. Вивчення ... становить неабиякий науковий інтерес Це зумовлено тим, що ... М.М. Гухман із цього приводу зазначає: “...” [Гухман, 1972, с. 39].

15) Як засвідчують приклади, зауважує, що, на її думку, можливий свого часу зауважувала, що Отже, з погляду ... є підстави кваліфікувати, на думку ... , На цю особливість ... звернув увагу А.П. Грищенко, зазначивши, зокрема, що звернула увагу на ... , зазначивши, зокрема, що Так, ..., указує П.І. Білоусенко, Матеріал ... , обстежених П.І. Білоусенком, засвідчує, що Потрібно зазначити, що в сучасній українській мові дослідники вмотивовують тим, що Ці слова, ... зазначає О.П. Єрмакова, З огляду на це вважаємо, що Отже, ... представлений досить повно. В.П. Даниленко переконує, що До чинників ... І. Р. Вихованець відносить Н.Ф. Клименко вказала на Вона, зокрема, зазначила, що На сучасному етапі розвитку української мови, на переконання О.А. Стишова, простежується нова Ідеться про активне використання Серед ... В.М. Фурса називає, зокрема, те, що На їхню ... звернула увагу Н. Я. Тишківська. ... А.П. Грищенко кваліфікує як ... і вважає, що Т.М.Беляєва вказувала на цю особливість, зазначаючи, зокрема, що М. В. Кравченко з цього приводу зазначала, що

1.3.3. Виклад основного матеріалу

- 1) Той факт, що ... , не потребує додаткових підтверджень. Таким чином, аналізуючи ... , можна виявити типові риси Наведемо приклад Окрім цього, Зрозуміло, що в нашому матеріалі Згідно з нашими напрацюваннями ... , існує Проте сьогодні простежується думка, згідно з якою ... в німецькій мові існує
- 2) Таким чином, якщо ... – а саме ... , чи ... , – то основним потрібно називати ... , запропонованих автором цієї класифікації. Узагальнюючи наведені факти, можна констатувати, що єдиної думки стосовно того, які ... є основними, не існує. Але виходячи з тієї позиції, що ... , різнобічно віддзеркалюючи реалії дійсності набуло певного глибинного підтексту ... та закарбувалось у свідомості ...
- 3) Проаналізуємо кожен із визначених ... , ілюструючи їх На наше переконання, у такий спосіб можна якнайкраще продемонструвати, яким чином ... відбивають Почнемо з Філологи / перекладознавці, які займаються ... , стверджують : Важливо наголосити, що за допомогою ...
- 4) За допомогою наступних термінів / фразеологізмів продемонструємо, що ... проявляються свідчить про використання На відміну від ... наше припущення щодо З одного боку, ... , а з іншого боку, За ... параметрами ... можна типологізувати так : Хоча серед усіх розглянутих мов українська і ... виявили найбільшу подібність, у новогрецькій мові аналізовані ... дещо більше ...
- 5) Також простежуються загальні зв'язки з Для ... інших зіставляваних мов ... не характерна. В інших зіставляваних мовах такі ... представлені ... , тому вони не мають ... пар ... , а саме У порівнюваних парадигмах ... мікропарадигми ... характеризуються підсиленою ... з чіткою градацією ступенів Найбільш показовими в цьому є Під впливом ... набуває зсув у бік В українській та російських мовах така диференціація за ... відсутня.
- 6) Перелічені ... підтверджують думку про те, що розвиток ... в усіх зіставляваних мовах відбувається спіралеподібно: спочатку, очевидно, були утворені В українській мові цей процес виражається не стільки в ... , скільки у Наведена схема простежується й на матеріалі інших аналізованих Така градація найбільш детально і розгалужено представлена в українській мові.
- 7) За незначною кількістю ... вона менш виражена в італійській мові. Парадигмам обох цих мов властива різнобічна оцінність, яка і є основою В іспанській мові зазначені парадигматичні відношення ґрунтуються переважно на ... відмінностях у характеристиці ... , вони не є так само регулярними, як в українській і французькій мовах. Складники англійської ... різняться додатковими ... , що нашаровуються на в основному характеризуються тими самими ... , що й ... , однак у кожній із мов поступово формуються окремі ... , переважно стосовно напрямів ...

- 8) Поєднання домінантних ... з ... наявне також в українській являють собою недостатньо сформовані парадигми порівняно з ... , що викликано не лише позамовними чинниками, а й унутрішньомовним ... розподілом (переважно в англійській мові). В англійській мові ... її складники надають різнобічних характеристик та відтінків Про незавершеність оформлення цих парадигм свідчать і обмеженість Найбільш послідовно оформлена українська ... , складники якої досить узагальнено передають кореляцію
- 9) Інші ... , опозитивні щодо решти розглянутих ... , поки що оформлені в мові у вигляді ... передаються описово щодо позначення Вони найбільше ... розгалужені серед усіх зіставляваних ... і майже не мають у них повних відповідників. На відміну від української ... , ... репрезентована Спільними градаціями ... мікропарадигма ... мінімально представлена в усіх досліджуваних мовах.
- 10) У зіставляваних ... окремо репрезентоване як внаслідок чого, як свідчить аналізований матеріал, є ... , що пікріплюється результатами проведенного експерименту та даними словників. Аналізовані ... характеризуються певною обмеженістю. ... були розрізнені Найбільшу специфіку аналізованих ... можна вбачати в ... , які підкреслюють особливості ... порівнюваних мов. На необхідність зміщення акценту з ... на ... звертаємо нашу увагу.

1.3.4. Висновки

- 1) Узагальнюючи наведені факти, можна констатувати наступне: Аналіз давнього і сучасного матеріалу показав, що Майже всі проаналізовані ... характеризуються Парадоксальним є те, що у ... водночас убачається високий ступінь Багатоаспектний характер висвітленого питання потребує подальшої деталізації у наступних наукових розвідках.
- 2) Дослідження конкретних і типових ... парадигм ... сучасного перекладознавства , що ґрунтується на засадах осново центричного підходу до вивчення ... , дає підстави зробити такі висновки:
- 3) На сучасному етапі розвитку загальної теорії перекладу актуальною є проблема створення ... , в основі якої лежить Розв'язання цієї проблеми можливе лише в межах підходу, що сформувався порівняно недавно і названий ... передбачає встановити, що Це дає змогу виявити ... , установити ... та визначити найповніше представлені в Вона є засобом виявлення специфіки реалізації З-поміж ... найбільша невизначеність притаманна Незважаючи на те, що це поняття майже одночасно (у 70-ті роки) почали впроваджувати в ... теорію лінгвісти різних країн, воно дотепер не має усталеного визначення. В українському перекладознавстві ... витлумачено як Це визначення ґрунтується на встановленні ... між ... і є найбільш прийнятним з огляду на те, що вчення про ... було розроблене спочатку щодо Характерні особливості ... парадигми визначають, по-перше, ..., по-друге, До специфіки ознак ... парадигми належать Засобом

створення ... з опертям на ... як чинник ... слугує ... парадигма, яку вибудовують із конкретних ... парадигм певної ... парадигма нейтралізує вплив ... , установлює закономірності ... Своєрідність ... виявляється також у Кількісний параметр та якісний склад конкретних ... парадигм ... залежить від ... зв'язки також зумовлюють його ... охоплюють велику кількість ... , утворюючи специфічну підсистему в складі ... системи сучасної новогрецької мови. Ця специфіка виявлена в їхній ... належності, у співвідношенні способів їхнього ... , у закономірностях формування ... зумовлює структурну й ... однотипність їхніх ... парадигм. Проте навіть однотипні ... виявляють неоднакову ... активність: конкретні ... парадигми істотно розрізняються повнотою і типами ... , що зумовлено особливостями ... системи, характерною особливістю якої є тенденція до вираження певних Типологічною ознакою ... парадигм ... є їхнє внутрішнє структурування за ... зонами Залежно від кількості цих зон ... парадигми ... бувають ... та Для більшості ... характерна ... парадигма, що засвідчує їхню високу ... спроможність. Кожна з них має специфічну структуру, свої принципи та особливості формування Спільною ознакою ... парадигм ... є наявність у їхньому складі З-поміж ... , що входять до ... за різними ознаками, найвищий ... потенціал у ... зони. ... сутність яких полягає у Інші ... лише видозмінюють свою ... однотипність ... створює передумови для реалізації Наявність ... зумовлена ... Найстабільніше місце ... посідають ... розрізняються за своїми Спільною ознакою ... є Інші способи, такі як ... , не є універсальними. Вони обмежені ... , у сучасній французькій мові становлять ... окреслену групу. До них належать Отже, узагальнення ... ознак ... конкретних ... парадигм та встановлення типових ... парадигм цілих ... груп ... слугує створенню типології перекладацьких ...

ДОДАТОК Г

ВИТЯГИ З НАУКОВИХ СТАТЕЙ УКРАЇНСЬКИХ І ЗАРУБІЖНИХ ТЕОРЕТИКІВ ТА ПРАКТИКІВ ІЗ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ КУРСУ ТА ЗАВДАННЯ ДО НИХ

1. Pimonova, Sofia. Intercultural competence to reduce intercultural conflicts / Витяг із <http://termcoord.eu/2017/02>

Завдання:

1. *Перед прочитанням статті висловіть свої міркування щодо її назви. Як Ви гадаєте, про що йдеться?*
2. *Після прочитання наведіть визначення основним категоріям, яким присвячена стаття (Intercultural Competence / Individualistic cultures).*
3. *Тезисно законспекуйте нову для Вас інформацію.*

It is very common for people to get involved in conflicts. The reasons may be different, but the main problem is a misunderstanding that often arises because people tend to look and judge each other from the perspective of a group to which they belong. The groups can be small like a football team or large as an ethnic community, and each group has its own “culture” that affects the people and determines their behavior – “**group self**” (Ellemers, N., 2012). In other words, we are speaking of **personal identity**, which is dependent on many factors: social groups, ethnicity etc.

Culture forms the image of the world people have, and according to which they behave in conflicts. For example, in so-called **individualistic cultures** (Western cultures), conflicts are regarded as something “normal”, and for the **collectivist cultures** (Eastern cultures) a conflict is a threat to social harmony. The conflicts (disappointment, competition) may be developed by the members of the “**in-group**” (e. g., the civil war) or “**out-group**” (e. g., the World War) (Worchel, S., 2005).

In order to avoid intercultural conflicts, we need **Intercultural Competence (IC)**. This competence opens actually a great range of possibilities: from simple communication with the people who represent different cultures, to peace in the world.

A British linguist, M. Byram, differentiates the two concepts: “**Intercultural Competence**” (IC) and “**Intercultural Communicative Competence**” (ICC) (Byram, M., 1997). IC means the ability of a person to understand and interpret the other culture/s without foreign languages, but ICC already requires international communication directly with the foreign language, with a possibility not only to participate in this communication, but also to be an intermediary between two / several cultures. ICC also provides a free and independent choice of information from various multilingual information sources (mass media), which is an important advantage for every person in today’s globalized world. During foreign language teaching it is usually the ICC that is developed.

One big question today is how can the teacher educate in ICC or IC and evaluate the reached level of competence? We leave this question to be explored by scientists and pedagogues. Hopefully the development of IC and ICC will help us to have no, or at least fewer, intercultural conflicts.

Sources:

1. Byram, M., 1997 Objectives for Teaching, Learning and Assessment, *Teaching and assessing intercultural communicative competence*.
2. Ellemers, N. 2012, The group self. *Science* 336, 848-852.

3. Worchel, S. 2005, Culture's role in conflict and conflict management: Some suggestions, many questions. *International Journal of Intercultural Relations* 29, 739–757.

2. Радчук, Віталій. Функції перекладу / Витяг із <http://www.vsesvit-journal.com>

Завдання:

1. *Перед прочитанням статті пригадайте, що позначає термін “функція”. Які функції перекладу, що обговорювались на лекційних та семінарських заняттях Ви пам'ятаєте?*
2. *На яких функціях перекладу зупиняється автор статті та чому? Обґрунтуйте.*
3. *Тезисно законспектуйте нову для Вас інформацію.*

Будь-яка бодай трохи серйозна розмова про переклад не обходиться без з'ясування того, які потреби він має задовольнити і які завдання розв'язати, що він може дати культурі й певній громаді людей, у чому полягає його конкретне призначення, які в нього потенційні можливості й функції взагалі. Інакше кажучи, для чого й для кого працює перекладач, яка перед ним стоїть мета? А отже, і якими засобами досягти її, тієї мети, яку творчу стратегію обрати, який спосіб тлумачення вважати найкращим? Врешті, в чому покликання перекладача? Який критерій є підставою для оцінювання його творчих старань, чим міряти його вимогливість до себе, хвалу й хулу на його адресу з боку критики? Переклад має чимало завдань, їхня множина мінлива й має домінанти: кожна мовна, історична й національна спільнота, насамкінець кожна перекладацька особистість розставляє свої наголоси в сукупності функцій перекладу.

<.....> Примітна річ: що докладніше описуються функції перекладу, то виразніше постає потреба розгалужувати їх на конкретні актуальні підкласи. Переклад – надзвичайно різноманітна царина, щораз своєрідне й унікальне творче диво. Власне, через те він і є могутнє знаряддя. Таксономія ж схоплює лише схоже в перекладах, повторюване, усталене, загальне, а разом з тим – і закономірне. Тим-то вона й належить до власне теорії. Однак теорія не може належати лише самій собі. Можна подавати функції перекладу списком злободенних і конкретних вимог-орієнтирів, як це чинить журнальний критик, або замовник-роботодавець, або й сам перекладач, зазираючи при цьому ще й у майбутнє, щоб вгадати, чим саме і кому служитиме переклад і як довго.

Можна виявляти функції перекладу ретроспективно в перебігу їхньої взаємодії і рангування, як живу і плінну систему рушіїв, елементи якої структуруються в ієрархію. <.....> Звичайно, можна подавати функції перекладу й узагальненим зводом у вигляді переліку з коментарями, до чого зазвичай вдається лектор або автор посібника, щоб висвітлити тему, без якої важко уявити сучасний курс теорії перекладу. Завдання тут – розкрити

передусім ті орудні властивості перекладу, усвідомлення яких може допомогти студентові вивчитися на перекладача.

У такому разі, на наш погляд, варто показати, що переклад **1)** зламає низькі й високі мури нерозуміння (мовні бар'єри) і тим самим **2)** здійснює комунікативну функцію як носій інформації. При цьому він **3)** замінює першотвір як його правдивий відповідник (як іншомовна паралель), надаючись до цитування, чим **4)** представляє зарубіжний літературний процес або розвиток думки у певній галузі, **5)** знайомить з життям інших країн, їхнім побутом, звичаями, способом мислення, історією, природою тощо.

Зрідка переклад **6)** служить автентичним текстом, що має ту саму силу (юридичну – в міжнародному документі, духовну – у священному писанні) і допускає одне-єдине узгоджене або канонізоване тлумачення, обов'язкове для всіх текстів різними мовами, **7)** привертає увагу до оригіналу та його мови (своїми достоїнствами або вадами), **8)** відсвіжує мову першоджерела (коли перекладають із давньої мови на “ту саму” сучасну), **9)** повертає художника слова (автора) його рідній мові (як-от українській – “Повісті” Т. Шевченка, “Вечорниці на хуторі під Диканькою” М. Гоголя, статті поліглата І. Франка), **10)** супроводжує оригінал як паралельний текст. Чи навіть буває **11)** засобом опису іншої мови (цю метамовну функцію виконує буквальний переклад) або **12)** методом зіставлення й кореляції мовних систем (як-от у двомовних словниках, порівняльних граматиках і стилістиках, у машинному перекладі).

Певна річ, суто технічні функції підпорядковуються іншим. Зокрема, підрядний переклад-супровід використовують для розбору текстів, пояснення темних місць, як проміжний етап перевираження першотвору тощо. Впадає в око, що нині почастишали двомовні й багатомовні видання поезій. Причому у двомовних виданнях дедалі більшає кількість перекладів, які по-різному подають першоджерело, і вони щораз сукупно творять нову якість. Також кожен перекладач з практики знає, що переклад – це завжди зіставне мовознавство. Але як орудний ресурс лінгвістики й науки в цілому міжмовне тлумачення не вичерпується порівнянням.

Багато чим з того, що перелічено тут щойно й далі, переклад **13)** формує етнос і націю (цю його функцію в Україні особливо акцентує сьогодення³); **14)** зводить мости єднання між культурами, народами, епохами й особистостями автора та перекладача, “зближує чуже зі своїм” (Гете); **15)** уможлиблює новий і особливий тип інтертекстуальності, забезпечуючи перегук і взаємодію різнорідних контекстів; **16)** духовно інтегрує і консолідує людство, творить світову спільноту, роблячи загальним набутком окремі досягнення народів у науці, техніці, культурі тощо. Ідею “всесвітньої літератури” обґрунтував ще Гете, який називав працю перекладача “однією з найважливіших і найдостойніших справ, що зв'язують воєдино всесвіт”⁴. До речі, думку класика тлумачать і так: переклад є “одним із... засобів міжнаціональних відносин у цілому світі”⁵. Особливого резонансу цій ідеї надав марксизм, угледівши в ній для себе благословення, провідну зорю, модель підкорення планети. Сучасна стадія глобалізації завдячує перекладачам

– попри поширення міжнародних мов, яке активізувало **17)** посередницьку, “транспортну” роль перекладу, коли перекладають не з оригіналу, а з іншомовного перекладу. Примітно, що тепер майже половина перекладів у світі здійснюється з англійської мови. Буває й так, що твір, а надто міжнародний документ, заново тлумачать (перевиражають) з урахуванням кількох його різномовних версій, визнаних авторитетними чи автентичними. Статус самої мови оцінюється за кількістю і якістю перекладів нею. З іншого боку, переклади мовами міжнародного спілкування, одnodержавними мовами, до яких належить українська, рідковживаними й загроженими, що перебувають на межі зникнення, мають доволі відмінні й по-різному акцентовані функції. Хоч це й парадоксально, але ті переклади, що конкурують і доповнюють один одного у вселенському вимірі, й далі **18)** служать полем і стимулятором мовних контактів, а тому **19)** сприяють створенню та еволюції мовних спільнот, місцевих і регіональних, які послуговуються багатьма мовами (або й мовами-гібридами).

Останній феномен стає зрозумілішим, коли зважити на те, що для семіотики всі люди є поліглоти. Це potwierджується вже тим, що й у межах однієї етномови між її підсистемами здійснюються переклади (так звані внутрішньомовні), щоб розмножити твір на варіанти тлумачення і форми втілення. Потреба в них, що її по-своєму продовжують наслідування, пародія та епігонство, виходить далеко за рамки кодів словесних. Так, художню літературу прочитують театр і кіно, але ще й музика, балет, скульптура, пантоміма – часом багато разів. Утім, ще донедавна, всупереч застереженням О. Потебні, в перекладах вбачали зовсім протилежне – чинник “зближення і злиття національних мов в окремі зональні і... в єдину мову людства”⁶.

Разом з тим переклад: **20)** збагачує свою літературу й культуру новими образами, жанрами, стилістичними прийомами, поняттями і сферами думки; **21)** прискорює зовнішні художні, концептуальні та ідейні впливи, а так само й внутрішнє життя своєї ойкумени – як складник її контексту. Чи не всі літератури починалися з перекладів, відтак переклад служив каталізатором літературного процесу. Духовний обмін лише примножує цінності – на відміну від обміну валют. “Що сховав ти – те пропало; що віддав ти – те твоє”, – писав Ш. Руставелі. Хто дає – здобуває нові обшири дотичності й дії, хто приймає – отримує нові стимули й животоки від капіталу власних напрацювань. Загалом переклад **22)** продовжує буття твору й культури, є формою їхнього розвитку: твір – не мертва замкненість статичного тексту, а факт невпинної людської свідомості. “У поезії, в пластиці і взагалі в мистецтві немає готових речей”, – стверджував О. Мандельштам⁷. Вряди-годи іншомовна іпостась твору, а особливо самопереклад, **23)** править за дзеркало, вдивляючись в яке, сам автор змінює щось в оригіналі чи у спрямуванні своєї творчості.

Література:

1. Радчук В. Навіщо потрібен білоруський Пушкін // Сузір'я. Вип. 26. – Київ, 1987, с. 251–259.

2. Рагойша В. П. Проблемы перевода с близкородственных языков: Белорусско-русско-украинский поэтический взаимоперевод. – Минск, 1980, с. 17–31.

3. Радчук В. Концепция функционально-эстетического равнодействия // Теорія і практика перекладу. Вип. 1. – Київ, 1979, с. 47-48;

4. Радчук В. На жертovníку мистецтва // “Хай слово мовлено інакше...”. – Київ: Дніпро, 1982, с. 19.

5. Чередниченко О. І. Функції перекладу в сучасному світі // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. № 725. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 48. – Харків, 2006, с. 162-165.

6. Зорівчак Р. П. Художній переклад в Україні і буття нації. Спроба історико-літературного осмислення // Записки Перекладацької майстерні. – Т. 1. Львів, 2001, с. 9-11; Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. – Київ, 2006.

7. Гете И. В. German Romance / Пер. С. Герье. // Гете И. В. Собрание сочинений в 10 томах. Т.10. – Москва, 1980, с. 412.

8. Гете Й.-В. Поезія і правда: Збірник / Упоряд., пер. Б. М. Гавришкова. – Київ, 1982, с. 87.

9. Копанев П. И. Вопросы истории и теории художественного перевода. – Минск, 1972, с. 73.

10. Мандельштам О. Э. Разговор о Данте. – Москва, 1967, с. 27.

3. Hennecke, Angelika (Köln). Zum Transfer kulturspezifischer Textbedeutungen. Theoretische und methodische Überlegungen aus einer semiotischen Perspektive / Витяг із <http://www.linguistik-online.de>

Завдання:

1. Прочитайте витяг із статті німецькою мовою. Обґрунтуйте назву статті та опишіть її проблематику.

2. Що авторка статті розуміє під поняттями: “Äquivalenz”, “Transfer kulturspezifischer Textbedeutungen”, “Rekonstruktion”, “Interpretation”, “Deskription”?

3. Тезисно законспекуйте нову для Вас інформацію.

In den letzten Jahren ist ein verstärktes kulturwissenschaftliches Interesse in der Übersetzungsforschung unübersehbar, welches zwei umfassende Problemfelder aufwirft. Einmal geht es um den Aspekt der Fremdheit als Problem interkulturellen Transfers, zum Zweiten um die Übersetzung als sprachliches Handeln (Krapoth 1998: 1). Dieses sprachliche Handeln ist durch eine komplexe und vielfältige Konstellation zwischen einzelnen Kulturen bedingt und lässt das Übersetzen als Symbiose der drei Kategorien *Sprache*, *Text* und *Kultur* in einer besonderen Situation erscheinen, d. h. Übersetzung wird "auf einen umfassenden Rahmen bezogen, der durch die Übersetzung *von* und *zwischen* Kulturen konstituiert wird" (ibd.).

Das Verständnis des Übersetzens als eine Form des interkulturellen Handelns macht die Frage nach der Methodologie des Kulturtransfers zu einer Grundfrage der

Translationswissenschaft, die unmittelbare Auswirkungen auf die Übersetzungsdidaktik und -praxis hat. Bei der Betrachtung der Kulturgebundenheit von sprachlichen Ausdrücken rückt die pragmatische Textdimension in den Vordergrund. Es geht dabei u. a. um die Transparenz und Sichtbarmachung übersetzerischer Entscheidungen im Rahmen des Transfers. Die Frage, wie sich Kultur in Texten manifestiert und wie sich diese Manifestationen auf den verschiedenen Textebenen rekonstruieren lassen, spielt seit den 80er Jahren eine zunehmend größere Rolle in der Translationswissenschaft¹.

Diese weite kulturwissenschaftliche Perspektive auf den Übersetzungsvorgang hatte zum Ergebnis, dass zentrale Kategorien wie die der *Äquivalenz* neu definiert wurden. Wotjak (1997: 141f.) beispielsweise plädiert für die Verwendung der Begriffe "Angemessenheit" bzw. "Adäquatheit": Da es nach unserem Verständnis und der von uns bevorzugten Interpretation von Äquivalenz keinen Sinn macht, bei vorgegebener Funktionsvarianz von äquivalenten TZS zu sprechen, so stehen als Meßlatte für diese Realisationsform(en) der zweisprachig vermittelten Kommunikation nur mit Bezeichnungen wie Adäquatheit bzw. Angemessenheit / Akzeptanz charakterisierbare Kriterien zur Verfügung. Reiß / Vermeer (1984: 139f.) sprechen von Adäquatheit in Bezug auf AT und ZT in der Weise, dass zwei miteinander verglichene Größen "in der jeweiligen Kultur auf ranggleicher Ebene die gleiche kommunikative Funktion erfüllen (können)". <...> Dass die Translation eine (inter)kulturelle Handlung ist, ist eine Einsicht, der sich wohl kaum jemand mehr ernsthaft widersetzt. Weitgehend unklar ist jedoch oft, in welcher Form die Verbindung der drei Größen *Sprache-Kultur-Text* in konkreten Textvorkommen analysiert und vor allem für die Übersetzungsdidaktik fruchtbar gemacht werden kann. Immerhin geht es m. E. in der Übersetzungswissenschaft wie in kaum einer anderen Disziplin darum, die gewonnenen theoretischen Erkenntnisse für die Praxis nutzbar zu machen. Die Frage, welche im Fokus der folgenden Überlegungen steht, ist demnach, wie die Forderung Vermeers (1986: 34) nach der "möglichsten Lösung eines Phänomens aus seinen alten kulturellen Verknüpfungen und seine Einpflanzung in zielkulturelle Verknüpfungen" methodisch operationalisierbar und übersetzungsdidaktisch umsetzbar ist. Dabei soll der Anteil der kulturspezifischen Bedeutungselemente zur Konstruktion und Rekonstruktion des Textsinns und der Textbotschaft aus einer semiotischen Perspektive betrachtet werden, da diese als unifizierende Basis geeignet ist, die Größen Sprache, Kultur und Text so miteinander zu verbinden, dass sie als strukturiertes Gesamtsystem erscheinen. Das Zustandekommen der genannten kulturellen Kohärenz in Texten wird demnach zunächst theoretisch erörtert, wobei ein semiotisch inspiriertes Modell der Textbotschaft vorgestellt wird. Im Anschluss daran werden die theoretischen Erörterungen anhand einiger Beispiele illustriert und mit Überlegungen hinsichtlich der Implikationen für die Übersetzungsdidaktik untermauert. Die Beispiele, die exemplarisch aus der Unterrichtspraxis zur Illustration der theoretischen Überlegungen erläutert werden, stammen aus allgemeinsprachigen Texten für das Sprachenpaar Spanisch-Deutsch. Es gibt jedoch auch Anzeichen dafür, dass ebenso fachsprachliche Texte über ein kulturspezifisches Potential auf verschiedenen Ebenen verfügen. Diese sind hier jedoch nicht vorrangig der Untersuchungsgegenstand.

2 Textverstehen und Rekonstruktion von Sinn

Für eine genauere Betrachtung der kulturellen Dimension von Texten und der sich daraus ergebenden Anforderungen an die Übersetzerpraxis soll zunächst eine Inbeziehungsetzung der Größen *Text* und *Kultur* erfolgen, um darauf aufbauend methodische Implikationen für die Übersetzung von spezifisch kulturell und intertextuell markierten Textelementen abzuleiten. Ausgehend von der kommunikativ-pragmatischen Textauffassung ist für eine erfolgreiche Kommunikation der Text nicht die entscheidende Instanz, sondern eine Vorbedingung. Texte und deren Übersetzungen werden als sprachliches Handeln im Rahmen gesellschaftlich konventionalisierten Handelns betrachtet und analysiert. Dabei vollzieht sich die Kommunikation unter der Verwendung von Kodes, und zwar von Kodes verschiedener Zeichensysteme, die auf einer kulturellen Übereinkunft beruhen. Um den Text als Teil der Kultur, in der er produziert und kommuniziert wird, zu verstehen, wird hier sein Zeichencharakter – neben seiner situativen Einbettung – betont (Posner 1991: 56). Auf einer solchen semiotischen Grundlage ist es dann möglich, die Verbindung zwischen Text und Kultur herzustellen: Ob ein Gegenstand ein Text ist, hängt also von drei Bedingungen ab: Er muss ein *Artefakt*, d. h. Ergebnis absichtlichen Verhaltens sein. Er muss ein *Instrument* sein, d. h. es muss eine Kultur geben, in der eine Konvention herrscht, die ihm (mindestens) eine Funktion verleiht. Er muss *kodiert* sein, d. h. es muss eine Kultur geben, in der ein Kode gilt, der ihm ein oder mehrere Signifikate zuordnet.<.....>

Ein kulturelles Zeichensystem besteht aus individuellen und kollektiven Zeichenbenutzern, die Texte produzieren, in denen mittels konventioneller Kodes Botschaften formuliert sind, welche den Zeichenbenutzern die Bewältigung ihrer Lebensprobleme ermöglichen (Posner 1991: 53f.). Textproduzenten, Übersetzer² und Textrezipienten sind demnach Kulturträger und Zeichenbenutzer. Die *Mentale Kultur* ist nichts anderes als ein System von Zeichenkonventionen, die das soziale Verhalten und die Funktionen und Bedeutungen ihrer Artefakte regeln: Wenn eine Gesellschaft als Menge von Zeichenbenutzern, eine Zivilisation als Menge von Texten und eine Mentalität als Menge von Kodes definiert werden, so sind diese drei Bereiche notwendig miteinander verbunden, denn Zeichenbenutzer sind auf Kodes angewiesen, wenn sie Texte verstehen wollen (Posner 1991: 53).

Textverstehen kann damit verstanden werden als die Dekodierung von Kultur. Ob die Botschaft eines Textes in ihrer intendierten Form beim Empfänger ankommt, ist einerseits von ihrer Enkodierung durch den Produzenten und andererseits von der Dekodierung durch den Rezipienten abhängig. Dafür ist der Rückgriff auf kulturspezifisches außersprachliches (also Weltwissen) und sprachliches Wissen erforderlich. Textproduktion und damit auch das Übersetzen sind kulturelle Tätigkeiten, denen tradiertes Wissen zugrunde liegt. Die Wissensanforderungen im Hinblick auf die Sprache beziehen sich auf allgemeinsprachliche, einzelsprachliche und Textkompetenz. Diese drei Arten von Wissen ermöglichen die Beurteilung einer Übersetzung a) über die “Kongruenz” durch Bezüge auf außersprachliche Sachverhalte, b) über die “Korrektheit” der Bezüge auf einzelsprachliche Texttraditionen und c) über die “Angemessenheit” durch die Bezüge auf bestimmte

Situationen (vgl. Coseriu 1988). Sprachliche Kompetenz ist somit gleichermaßen system- und verwendungsbezogen und ist eng mit sachlicher Kompetenz verbunden.

Der Text als sprachliches Zeichen unterliegt mehreren Relationen: Er ist eingebettet in eine Situation, in den Kontext (als die ihn umgebende Wirklichkeit) und in den Ko-Text, d. h. in sich selbst. In dem hier vorgeschlagenen Modell ist die umgebende Textwirklichkeit (der Kontext) wiederum eingebettet in einen kulturellen Rahmen, den kulturellen Kontext, der über die üblichen pragmatischen textexternen Faktoren wie Ort, Zeit, Medium etc. hinausgeht und die Gesamtheit der kulturellen Kodes der Kultur- und Sprachgemeinschaft umfasst, also deren Mentalität. Das Aufspüren, Verstehen, Rekonstruieren und Interpretieren der hier thematisierten kulturspezifischen Textbedeutungen erfordert also einen dreifachen Bezug des komplexen Zeichens Text: a) auf den Ko-Text, d. h. auf sich selbst, zur Herstellung einer semantisch-syntaktischen Kohärenz, b) auf den situativen Kontext, d. h. auf alle pragmatischen textexternen Faktoren³ der konkreten kommunikativen Situation zur Herstellung einer pragmatischen Kohärenz und c) auf den kulturellen Kontext, d. h. auf die Mentalität der Gemeinschaft sowie die gesamte kulturspezifische Textwelt zur Herstellung einer kulturellen Kohärenz. Alle drei Dimensionen möchte ich im Folgenden als *komplexe Voraussetzungssituation* bezeichnen. Abweichend von der funktionalen Translationstheorie (Reiß / Vermeer 1984) wird eine Übersetzung hier nicht als ein Informationsangebot in der Zielsprache und -kultur über ein Informationsangebot in der Ausgangssprache und -kultur definiert, sondern als die Übermittlung einer Botschaft, die so an die zielkulturellen Bedingungen angepasst werden muss, dass sie bei den zielkulturellen Empfängern bei gegebener Funktionskonstanz die gleiche Wirkung erzielt. Dabei ist sowohl der propositionale als auch der positionale Gehalt dieser Botschaft zu berücksichtigen.

<...> Das Erfassen der pragmatischen und kulturellen Dimension eines gegebenen Textes ist gerade für einen Übersetzer unabdingbar und muss als bewusster kognitiver Prozess erlernt und geübt werden. Die Kompetenz, welche das bewusste Erfassen und Verstehen dieser pragmatischen Textdimension umfasst und gleichzeitig das Wissen um das jeweils "Angemessene" einschließt, kann man unter den Begriff der "interkulturellen Kompetenz" sublimieren. Dabei spielt diese Kompetenz eine besonders wichtige Rolle, wenn die Bedeutungen der in der Kommunikation verwendeten Zeichen nicht eindeutig gegeben, explizit oder erklärbar sind. Es liegt in der Natur der Zeichen, dass sich ihre Bedeutungen nicht *per se* ergeben, sondern sich erst im Gebrauch konstituieren und zudem durch den Zeichenbenutzer durch Rückgriff auf sein spezifisches individuelles und gesamt-kulturelles Wissen rekonstruiert werden müssen.

Diese Abhängigkeit der Bedeutung von Zeichen von den beteiligten Interaktionspartnern, ihrem Wissenshintergrund, von der Situation, vom Kontext, von der herrschenden Mentalität sowie durch die Tendenz der Kodes, sich ständig zu verändern und weiterzuentwickeln, bedingt, dass die Reihe der semantischen Merkmale der in der Kommunikation erfolgreich verwendeten Zeichen unabschließbar ist (vgl. Abel 2000). Sie ist nicht definatorisch festgelegt und daher auch nicht in einem definatorischen Sinne analysierbar. Die semantischen Merkmale der verwendeten Zeichen lassen sich nicht in eine abgeschlossene Liste bringen: "Die

Bedeutung eines zur Übersetzung anstehenden Zeichens anzugeben heißt, eine Interpretation dieses Zeichens zu geben" (vgl. Abel 2000: 97). Diese Verbindung zwischen dem Zeichen und seiner Interpretation ist jedoch nicht eine notwendige Verbindung (ibd.), d. h. es gibt nicht nur *eine* richtige oder gültige Interpretation. Gerade für diese Interpretationsleistung ist die genannte kulturelle translatorische Kompetenz von großer Wichtigkeit.

Zusammenfassend kann man sagen, dass also Textverstehen und Textinterpretation die Dekodierung, Bedeutungszuweisung und die Rekonstruktion von Sinn unter Zuhilfenahme der dem Übersetzer bekannten kulturellen Kodes und die richtige Inbeziehungssetzung zwischen den textinternen sprachlichen Zeichen und den außersprachlichen, für die konkrete Voraussetzungssituation relevanten Zeichen erfordern. Die Kultur als Zeichensystem bzw. ein konkretes Subsystem bietet quasi die Projektionsfläche für die semantisch unabgeschlossene Merkmalsreihe des anderen Zeichens (des Textes als Ganzes oder einzelner Lexeme), d. h. es ist die Voraussetzung für seine semantisch konkrete Determination in Abhängigkeit von Raum und Zeit sowie weiteren pragmatischen Faktoren.

Folglich kann eine Übersetzung angemessen oder adäquat immer nur in Bezug auf die konkrete komplexe Voraussetzungssituation sein: "Die Zeichen funktionieren nicht trotz, sondern vielmehr gerade unter Einräumung ihrer Unbestimmtheit kommunikativ" (Abel 2000: 90). Ihre offenen semantischen und pragmatischen Valenzen ermöglichen ihre Anschlussfähigkeit an verschiedene Situationen und Kommunikanten. Die Bedeutungen sind also keine feststehende Strukturen, Orte oder Einheiten, sondern sie sind als Zeichenfunktionen und in Abhängigkeit von tradiertem Gebrauch, Denk- Wissens- und Lebenswelt aufzufassen.

3 Kulturspezifische und intertextuelle Elemente in Texten

Bewusstwerden wir uns der oben beschriebenen prinzipiellen semantischen Offenheit der Zeichen erst immer dann, wenn wie in der Situation des Übersetzens die Bedeutung eines Ausdrucks, eines Satzes oder ganzen Textes unklar, fragwürdig oder gänzlich unverständlich ist. Erst dann, so drückt es Abel (2000: 91) aus, werden wir uns der ein- und auslegenden Komponenten der Sprachverwendung bewusst.

Aus der Sicht der Übersetzungsdidaktik ist es deshalb wichtig, einen Text unter diesen Gesichtspunkten ganz bewusst durch die Brille der anderen Kultur zu rezipieren, d. h. dafür sensibilisiert sein.

Allerdings beschränkt sich die Problematisierung der kulturellen Spezifika in Texten meist auf den Verweis auf Realia oder konkrete historisch-kulturelle Ereignisse, Personen, bzw. für das Spanische auf regionale Varianten. Gegebenenfalls werden auch "Schlüsselbegriffe" oder "Schlüsselszenarien" (vgl. Krapoth 1998: 4) einbezogen, aber zumeist bleibt doch die Diskussion kultureller Phänomene auf literarische und poetische Texte beschränkt und hat keine weit reichenden didaktischen Konsequenzen.

In der Literatur findet man unterschiedliche Bezeichnungen für diese kulturspezifischen Elemente. Kade (1968: 71) spricht von Realien für sozio-ökonomische und kulturelle Erscheinungen und Einrichtungen, "die einer bestimmten sozial-ökonomischen Ordnung bzw. einer bestimmten Kultur eigen sind". Van Camp (1988: 252) nennt "soziokulturelle Unterschiede", zu denen ihr zufolge u. a.

Eigennamen, Maßangaben, Nahrungsmittel und Getränke, gewisse Bräuche und Feste und Tabus gehören. Hansen (1996: 63) verwendet die Bezeichnung "Kulturspezifika", "Kultureme" und "kulturgebundene Elemente" für "alle kulturellen und sozio-ökonomischen Gegebenheiten eines Sprachraumes, die in einer bestimmten Situation zu einem bestimmten Verständnis und zu einem entsprechenden Verhalten veranlassen". Ich schließe mich dieser Definition an, da sie impliziert, dass Kulturspezifika nicht per se und ein für allemal festgelegt, sondern – entsprechend dem Charakter der ihnen zugrunde liegenden zeichenkonstituierenden kulturellen Kodes – veränderlich sind. Außerdem bezieht sie auch nicht sprachliche Elemente ein, die als Einrichtungen oder Phänomene in der Ausgangskultur vorkommen und in der Zielkultur noch unbekannt sind. Im Übersetzungskontext interessiert dann die sprachliche Realisierung dieser kulturspezifischen nicht sprachlichen Elemente⁴.

Gercken (1999: 113f.) unterscheidet zwischen zwei Arten von Kulturbezügen in Texten, die unter kontrastiver Perspektive wie z. B. beim Übersetzen und bei Analysen kulturspezifischer Inhalte zum Teil bereits in kleineren Elementen unterhalb der Satzebene und zum Teil in größeren Elementen auf der Satz- und Textebene zum Ausdruck kommen.

Explizite Kulturbezüge werden danach hergestellt durch Lexeme und Eigennamen mit kulturspezifischen Bezeichnungsinhalten. Auch auf der Satz- und Textebene können sprachlich explizit kulturbezogene Aussagen bzw. Äußerungen auftreten.

Implizite Kulturbezüge hingegen werden hergestellt durch Satz- und Textzusammenhänge, wobei keine explizite Markierung durch kulturtragende Lexeme oder Bezeichnungen erfolgt. Diese Art der sprachlichen Äußerungen präsupponieren häufig Vorwissen beim Rezipienten und sind semantisch nicht per se kulturspezifisch aufgeladen. Die Kulturspezifika ergibt sich erst in der Anbindung bzw. Projektion auf den kulturellen Rahmen, d. h. das strukturierte kulturelle Zeichensystem⁵.

<...> Das Erkennen des kulturellen und intertextuellen Anweisungspotentials eines Textes hängt neben den komplexen Verstehensvoraussetzungen auch von dem *Grad* und der *Art* der Signalisierung ab, mit anderen Worten, von der *Markierung* der Bezüge, die für die Bedeutungskonstituierung eine Rolle spielen. Sowohl die Anweisungsmenge als auch ihre Art steuern das Textverstehen und müssen die Übersetzungsstrategien beeinflussen.⁷ <...>

4 Didaktische Implikationen

Auf Grund der Rolle, die kulturspezifische und intertextuelle Bezüge, sei es impliziter oder expliziter Natur, für die Bedeutungs- und Sinnkonstitution eines Textes spielen können, leiten sich wichtige Konsequenzen für die Übersetzerpraxis und insbesondere auch für die Übersetzungsdidaktik ab.

<...> Um den Bezug zur Kultur herzustellen und über eine bewusste Textanalyse zu den Indikatoren für die Kultur des Rezipienten zu gelangen, schlage ich in Anlehnung an Donati (2001) konkret drei Schritte vor, welche mit den Ebenen der Textkohärenz korrespondieren.

Deskription: Beschreibung der inhaltlich-semantischen Aussage, Analyse der argumentativen und inhaltlichen Strukturen auf der Textoberfläche

Rekonstruktion: Rekonstruktion des Faktors der komplexen Voraussetzungssituation sowie der kulturellen Kategorien, die über Analogiebildungen auf der zweiten Ebene des Textes aktiviert werden

Interpretation: Einordnung in den gesamten situativ-pragmatischen Kontext und damit Interpretation des Sinns, den der gesamte Text so für den Rezipienten durch Einordnung in seine Text- und Lebenswelt erlangt.

Didaktisch bedeutet dies, dass eine Operationalisierung des Transfers kulturspezifischer Bedeutungen also eine übersetzungsrelevante Textanalyse erfordert, welche jedoch über die semantisch-syntaktischen Strukturen hinaus geht und in einer Interpretation der Textbotschaft in Bezug auf den gesamt-kulturellen Rahmen und die relevanten textexternen Faktoren mündet.

<...> Mit den Fragen, was Übersetzungskompetenz ist, welche Fähigkeiten, Fertigkeiten und welches Wissen ein Übersetzer braucht und wie Übersetzungskompetenz vermittelt werden kann, beschäftigt sich die Übersetzungswissenschaft schon seit geraumer Zeit. Eine sehr detaillierte Analyse liefert z. B. Nord (2002). Danach ist für die Interpretation des Übersetzungsauftrages sowohl Praxiswissen, wie auch Sach- und Fachwissen in der Ausgangs- und Zielkultur nötig. Für die Analyse des Ausgangstextes ist neben dem Sach- und Fachwissen auch Kulturwissen erforderlich. Daneben muss der Übersetzer über eine ausgeprägte Recherchefähigkeit verfügen. Für den Entwurf einer Übersetzungsstrategie benötigt er zudem Theorie- und Methodenwissen. Zusammenfassend dargestellt müssen also Übersetzer über vielfältige Kompetenzen, Fähigkeiten und Fertigkeiten und das dazu erforderliche Wissen verfügen.

Die Übersetzungskompetenz meint die Fähigkeit, Wissen einzusetzen, umfasst eine interkulturelle Kompetenz sowie die Textverarbeitungs-kompetenz. Nord (2001: 83–85) definiert die Übersetzungskompetenz als eine eigenständige Kategorie, die “zumindest teilweise – von den beteiligten Sprachen unabhängig ist” (Nord 2001: 85). Es geht bei der Übersetzungskompetenz offenbar nicht um eine bestimmte Menge statischen Wissens, sondern um eine Art, mit Wissen umzugehen, Wissen zur Lösung bestimmter Probleme einzusetzen, und um eine Sensibilität, ein ‘Gespür’ für mögliche Unterschiede im sprachlichen und nichtsprachlichen Verhalten zweier Kulturen.

Besonders relevant wird der Einsatz dieser Kompetenz bei dem Umgang mit den hier thematisierten pragmatischen Übersetzungsproblemen, denn kulturspezifische Textelemente stellen in jedem Text ein pragmatisches, von den Konventionen der Ausgangs- und Zielkultur determiniertes Übersetzungsproblem dar, welches je nach den vorhandenen Fähigkeiten und Fertigkeiten und des vorhandenen Wissens des Übersetzers zu einer subjektiven Übersetzungsschwierigkeit wird.

<...> **5 Schlussbetrachtungen**

Wie gezeigt wurde, stellt die kulturelle Dimension von Texten für die Übersetzung und insbesondere auch für die Übersetzungsdidaktik eine Herausforderung dar. Für eine umfassende Beschreibung kultureller semantisch

expliziter als auch impliziter Konkretisierungen bzw. Ausprägungen auf der Textebene sind noch weitere deskriptive Untersuchungen notwendig, insbesondere zur Erfassung und Eruiierung derjenigen Elemente, die ihre Spezifik nicht signalisieren und für deren Interpretation die Einbeziehung umfassenderer Wissensbestände und kognitiver Ressourcen notwendig ist. In der Phase der Übersetzung schließlich erfordern diese Elemente vom Übersetzer ein hohes Maß an Kreativität und die besondere Berücksichtigung aller Faktoren der komplexen Voraussetzungssituation.

Es geht folglich darum, den Studierenden ein Verständnis dieser kulturell spezifischen pragmatischen Textdimensionen zu vermitteln, ihnen also bewusst zu machen, wie die oben definierte "Angemessenheit" in einer Übersetzung erreicht werden kann und welche Operationen, Mittel und Instrumente hierfür notwendig sind. Dabei ist zu unterstreichen, dass nicht nur einzelne Elemente, sondern die Textsorten insgesamt verschiedene kulturelle Ausprägungen haben können. Die Forschung hat hierzu in den letzten Jahren viele Impulse geliefert, jedoch ist die Beschreibung kultureller Unterschiede in Bezug auf Textsorten und Textklassen auf den verschiedenen Ebene der Textgestaltung noch lange nicht abgeschlossen. Neben der primären sprachlichen Ebene können Unterschiede auch in der Textgestaltung oder dem graphischen Layout nachgewiesen werden.

Andererseits muss auch relativierend gesagt werden, dass die kulturelle Dimension von Texten nur einer von mehreren Faktoren ist, der bei einem funktions- und kommunikationsorientierten Ansatz zu berücksichtigen ist. Das Kulturproblem darf weder verabsolutiert, noch unterschätzt werden. Neubert (2002: 237) betont die enge Wechselbeziehung zwischen dem kulturellen Kontext und dem Text-Kontext, wobei er dabei unterscheidet zwischen dem Ko-Text, also der globalen Makrostruktur, und der Textwelt, also der Zugehörigkeit eines Textes zum Gesamtdiskurs. Der linguistische, textuelle und kulturelle Kontext interagieren und erfordern, so Neubert, eine dreifache Übersetzerkompetenz. Eine Trennung dieser Aspekte erfolgt ausschließlich aus heuristischen und methodischen Gründen. Es gibt immer verschiedene Zugänge zur Übersetzung eines Textes, je nachdem, welcher Kontext bzw. welche Aspekte überwiegen und welches der definierte Zweck der Übersetzung ist. Es handelt sich also nicht um konkurrierende, sondern alternative Translationsmodelle, die je nach der Perspektive alle ihre Berechtigung haben. Neubert argumentiert in dieser Hinsicht: I would suggest an essential openness of the translation process, an intrinsic relativity of translation constrained only by the *context governed by the concrete conditions of the prevailing translational situation* (Neubert 2002: 239).

Wenn hier auch ein holistischer Kulturbegriff und eine ganzheitliche Perspektive auf Text und Kultur vorgeschlagen wurden, werden kulturelle Auffälligkeiten immer am konkreten Text und an konkreten Beispielen sichtbar und erklärbar. Koller (2002: 128) nennt das "die Erfahrung, dass es handfeste kulturelle Übersetzungsprobleme gibt, [...] die in den Übersetzungen auch handfest und punktuell gelöst werden".

Aber jede praktische Lösung eines kulturellen Übersetzungsproblems vervollständigt unser Wissen darüber und verringert, wie Koller es ausdrückt, "den Grad der Unübersetzbarkeit".

Trotz aller Variablen des Systems und der Verschiedenheit möglicher Strategien und Übersetzungslösungen lässt sich als allgemeingültige Forderung formulieren, für die kulturelle Dimension von Texten eine Übersetzungskultur zu entwickeln, die sich den Prinzipien der Funktionalität und Progressivität gegenüber der Ausgangs- und der Zielkultur verpflichtet fühlt und die die Kulturbarriere überwindet, indem sie einen von Loyalität (vgl. Nord 1991) und dem Prinzip der Angemessenheit geleiteten Zugang zum Fremden ermöglicht.

Literatur

1. Abel, Günter (2000): "Übersetzung als Interpretation". In: Büttemeyer, Wilhelm/Sandkühler, Hans Jörg (eds.): *Übersetzung. Sprache und Interpretation*. Frankfurt am Main etc.: 85–102.
2. Broich, Ulrich (1985): "Formen der Markierung von Intertextualität". In: Broich, Ulrich/Pfister, Manfred (eds.): *Intertextualität. Formen, Funktionen, anglistische Fallstudien*. Tübingen: 31–47.
3. Coseriu, Eugenio (1978): "Falsche und richtige Fragestellungen in der Übersetzungstheorie". In: Lillebill, Grähs et al. (eds.): *Theory and Practice of Translation*. Bern: 17–31.
4. Coseriu, Eugenio (1988): *Sprachkompetenz. Grundzüge der Theorie des Sprechens*. Tübingen.
5. Fleischmann, Eberhard (1999): "Die Translation aus der Sicht der Kultur. Kulturelle Modelle der Translation". In: Gil, Alberto et al. (eds.): *Modelle der Translation: Grundlagen für Methodik, Bewertung, Computermodellierung*. Frankfurt am Main: 59–78.
6. Floros, Georgios (2002): "Zur Repräsentation von Kultur in Texten". In: Thome, Gisela et al. (eds.): *Kultur und Übersetzung. Methodologische Probleme des Kulturtransfers*. Tübingen: 75–94.
7. Gercken, Jürgen (1999): *Kultur, Sprache und Text als Aspekte von Original und Übersetzung*. Frankfurt am Main.
8. Gerzymisch-Arbogast, Heidrun (1994): *Übersetzungswissenschaftliches Propädeutikum*. Tübingen.
9. Hansen, Doris (1996): "Zum Übersetzen von Kulturspezifika in Fachtexten". In: Kelletat, Andreas F. (ed.): *Übersetzerische Kompetenz. Beiträge zur universitären Übersetzer Ausbildung in Deutschland und Skandinavien*. Frankfurt am Main etc.: 63–78.
10. Kade, Otto (1968): *Zufall und Gesetzmäßigkeit in der Übersetzung*. Leipzig.
11. Koller, Werner (1997): *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg.
12. Koller, Werner (2002): "Linguistik und kulturelle Dimension der Übersetzung. In den 70er Jahren und heute". In: Thome, Gisela et al. (eds.): *Kultur und Übersetzung. Methodologische Probleme des Kulturtransfers*. Tübingen: 115–130.

- 13.Krapoth, Hermann (1998): "Übersetzung als kultureller Prozess". In: Hammerschmidt, Beata/Krapoth, Hermann (eds.): *Übersetzung als kultureller Prozeß. Rezeption, Projektion und Konstruktion des Fremden*. Berlin: 1–10.
- 14.Lachmann, Renate (1983): "Intertextualität als Sinnkonstruktion. Andrej Belyjs Petersburg und die 'fremden' Texte". *Poetica* 15: 66–107.
- 15.Lachmann, Renate (1984): "Ebenen des Intertextualitätsbegriffes". In: Stierle, Karlheinz/Warning, Rainer (eds.): *Das Gespräch*. München: 134–138.
- 16.Neubert, Albrecht (1995): "Translation across Languages or across Cultures?" In: Jankowsky, Kurt R. (ed.): *Scientific and Humanistic Dimensions of Language. Festschrift für Robert Lado on the Occasion of his 70th Birthday on May 31 1985*. Amsterdam.
- 17.Neubert, Albrecht (2002): "Translation in Context. The Cultural Aspect." In: Thome, Gisela et al. (eds): *Kultur und Übersetzung. Methodologische Probleme des Kulturtransfers*. Tübingen: 227–242.
- 18.Newmark, Peter (1981): *Approaches to Translation*. Oxford.
- 19.Newmark, Peter (1988): *A Textbook of Translation*. London etc.
- 20.Nord, Christiane (1991): *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. Heidelberg.
- 21.Nord, Christiane (2001): *Lernziel. Professionelles Übersetzen Spanisch-Deutsch. Ein Einführungskurs in 15 Lektionen*. Wilhelmsfeld.
- 22.Nord, Christiane (2002): *Fertigkeit Übersetzen. Ein Selbstlernkurs zum Übersetzenlernen und Übersetzenlehren*. Alicante.
- 23.Posner, Roland (1991): "Kultur als Zeichensystem. Zur semiotischen Explikation kulturwissenschaftlicher Grundbegriffe". In: Assmann, Aleida/Harth, Dietrich (eds.): *Kultur als Lebenswelt und Monument*. Frankfurt am Main: 37–74.
- 24.Reiß, Katharina/Vermeer, Hans J. (1984): *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen.
- 25.Rößler, Elke (1999): *Intertextualität und Rezeption. Linguistische Untersuchungen zur Rolle von Text-Text-Kontakten im Textverstehen aktueller Zeitungstexte*. Frankfurt am Main.
- 26.Schröder, Hartmut (1993): "Semiotische Aspekte multimedialer Texte". In: Schröder, Hartmut (ed.): *Fachtextpragmatik*. Tübingen: 189–213.
- 27.Schulte-Middelich, Bernd (1985): "Funktionen intertextueller Textkonstitution". In: Broich, Ulrich/Pfister, Manfred (eds.): *Intertextualität. Formen, Funktionen, anglistische Fallstudien*. Tübingen: 197–242.
- 28.Snell-Hornby, Mary (ed.) (1986): *Übersetzungswissenschaft. Eine Neuorientierung. Zur Integration von Theorie und Praxis*. Tübingen.
- 29.Snell-Hornby, Mary (1988): *Translation Studies. An integrated approach*. Amsterdam.
- 30.Stempel, Wolf-Dieter (1983): "Intertextualität und Rezeption". In: Schmid, Wolf/Stempel, Wolf-Dieter (eds.): *Dialog der Texte. Hamburger Kolloquium zur Intertextualität*. Wien: 85–109.

31. Stierle, Karlheinz (1984): "Gespräch und Diskurs". In: Stierle, Karlheinz/Warner, Rainer (eds.): *Das Gespräch*. München: 297–334.
32. van Camp, Karin (1988): "Übersetzungsprobleme bei kulturgebundenen Phänomenen. Beispiele und Vorschläge". *Linguistica Antverpiensia XXII*: 249–265.
33. Vermeer, Hans J. (1986): "Übersetzen als kultureller Transfer". In: Snell-Hornby, Mary (ed.): *Übersetzungswissenschaft. Eine Neuorientierung. Zur Integration von Theorie und Praxis*. Tübingen: 30–53.
34. Wotjak, Gerd (1997): "Äquivalenz und kein Ende? Nochmals zur semantischen, kommunikativen und translatorisch-diskursiven Äquivalenz". In: Wotjak, Gerd/Schmidt, Heide (eds.): *Modelle der Translation. Models of Translation. Festschrift für Albrecht Neubert*. Frankfurt am Main: 133–170.

4. Кацішин Н. Особливості перекладу англійських дипломатичних термінів українською мовою / Витяг із <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/foreignphilology/article/viewFile/415/417> (Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, Львів, 79000 e-mail: ird@franko.lviv.ua).

Завдання:

1. Прочитайте уривок із статті.
2. Опишіть етапи перекладу поданих термінів.
3. Поясніть, які прийоми та способи перекладу автор вважає доцільними щодо матеріалу, який він досліджує та чому?
4. Тезисно законспекуйте нову для Вас інформацію.

<...> Дипломатичний переклад (ДПП) – одна з тих сфер перекладу, яка не часто досліджується лінгвістами, адже вона торкається маловідомого та досить закритого світу дипломатії. Мета нашої праці – дослідити ключові питання цього езотеричного та надзвичайно складного виду перекладу, зокрема особливостей англійських дипломатичних текстів та визначення пріоритетних шляхів перекладу англійських дипломатичних термінів (ДТР) українською мовою. <...>

Переклад у сфері дипломатії має власні правила та особливості. Оскільки він здійснюється в посольствах, консульствах та дипломатичних місіях, то вимагає не лише бездоганного знання термінології, дипломатичного такту, глибокої обізнаності з подіями, що відбуваються в міжнародній сфері та політичній, економічній і соціальній сферах власної країни, але й спеціальних методів та професійної техніки.

Події, які відбуваються у світі, спричиняють появу нової спеціальної лексики, в тім числі термінології. Термінологія будь-якої сфери, якої може торкатись дипломатія (культура, економіка, міжнародний бізнес чи політика), постійно збагачується. Цю зміну найкраще демонструють ключові терміни дипломатичних документів (ДД). Як стверджують В. Кремона та Г. Малія, сьогодні в мові дипломатії такі ключові терміни, як *superpowers*, *blocks*,

polarization втрачають свої позиції. Особливої ваги набувають нові терміни, які позначають нові реалії та проблеми в міжнародному житті, наприклад, *ethnic cleansing, money laundering, free trade zona* [9, с. 303].

Термінологічний аспект перекладу не є відокремленим від інших сфер перекладу, проте має свої особливості. Як стверджує Е. Г. Пирков, під цим аспектом прийнято розуміти такий переклад, у якому використовується термінологія [7, с. 103]. Дослідження проблеми перекладу термінів знаходимо у працях таких лінгвістів: В. Карабан, В. Коптілов, С. Влахов, С. Флорін, В. Комісаров, А. Коралова, П. Ньюмарк, Л. Венуті та ін. Наше дослідження ґрунтується також і на працях, присвячених вивченню термінів дипломатії, які торкаються питання їхнього перекладу. Це зокрема праці Е. Іссерлін та О. Зарума-Панських.

<...> Терміни, які представляють окрему субмову в контексті перекладу рідко стають предметом дослідження в наукових працях. Існує думка, що термін треба перекладати терміном, повним та абсолютним еквівалентом і через це, згідно з авторами С. Влаховим та С. Флоріним, термін відноситься до одиниць, які не створюють труднощів під час перекладу [1, с. 274]. Однак не завжди легко віднайти цей еквівалент, а доволі часто його взагалі немає. Наголосимо, що ДД завжди вимагають найбільшої точності під час перекладу, досягти якої буває складно, тому що ДД окрім власне ДТР містять чимало таких універсальних компонентів, як загальнонаукові терміни, та специфічних елементів, тобто термінів інших, іноді несуміжних галузей.

Дипломатична термінологія англійської мови – це складна та добре структурована система термінологічних одиниць (ТО), характерною рисою якої є постійне збагачення, з одного боку, та величезна кількість архаїзмів та іншомовних асимільованих і неасимільованих запозичень, з іншого. Останній факт ускладнює переклад, адже треба передати не лише зміст, але й стиль документа, його настрій та прагматичне спрямування. Терміносистема (ТРС) дипломатії, яка здебільшого виражає специфічні поняття, що належать до теорії та практики дипломатії, містить також елементи ТРС політики, економіки та юриспруденції, які можуть ускладнювати переклад. Тому вкрай необхідним є ознайомлення з типами термінів, дослідження їхньої структури, функціонування та семантичного потенціалу. Одним із найважчих є переклад складних термінів і термінів-словосполучень. Звернемось до наступних розвідок з цього питання.

Як стверджував В. Коптілов, переклад складних термінів складається з двох основних етапів: аналітичного та синтетичного. Важливим під час перекладу словосполучень є саме аналітичний етап - переклад окремих його компонентів. А для цього треба правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не лише слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміна [5, с. 85]. Ми поділяємо цю думку та вважаємо, що важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин і визначає порядок та зміст перекладу складного терміна. Синтетичний етап перекладу передбачає

вибудовування компонентів залежно від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанта перекладу складного терміна.

Основні етапи перекладу терміна: з'ясування його значення, що передусім потребує розуміння контексту та переклад цього значення українською мовою. Останній етап значною мірою полягає в пошуку еквівалента. Для того, щоб якомога швидше знайти точний еквівалент терміна, існують певні методи та процедури. Звичайно, кожен перекладач має свій набір методів, що полегшують та підвищують швидкість перекладу. Дослідження дозволило виділити такі базові методи: а) попереднє знайомство з текстом; б) укладання необхідного глосарію; в) додаткове знайомство з явищем, про яке йдеться; г) вивчення ключових термінів; д) дотримання формальності при оформленні документа тощо.

Основною проблемою під час перекладу ДТР є аббревіатури, словосполучення та, в меншій мірі, неасимільовані терміни-запозичення. Разом з цим існують й інші проблеми, на які варто звертати увагу.

У процесі цього дослідження ми виділили групи термінів та інших мовних одиниць, які під час перекладу українською мовою можуть викликати певні труднощі:

1. Терміни, які мають два синонімічні варіанти перекладу: *preliminary* - *попередній* і *прелімінарний*, *preamble* - *преамбула*, або *вступна частина*, *ratification* - *ратифікація*, або *підтвердження*.

2. Архаїзми, вживання яких характерне для стилю англійських ДД та які не завжди відтворюються в українському варіанті, оскільки українські ДД не вимагають настільки високого стилю: *PCГШС* - *читати*, *forthwith* - *одразу*, *inquire* - *з'ясувати*.

3. Велика кількість аббревіатур, акронімів, ініціальних скорочень, які спочатку треба розшифрувати. Ними передаються географічні назви, назви геополітичних організацій, політичних партій та ін. Ці терміни є відносно вільними від контексту і найчастіше їхні еквіваленти можна знайти у словниках, однак за їхньої відсутності, їх транскрибують, або транслітерують: *UNESCO* - *ЮНЕСКО*, *Interpol* - *Інтерпол*.

4. Латинізми як частина термінологічного виразу також становлять інтерес для перекладачів: *ex officio member of the Chamber* - член палати за посадою, *meeting in camera* - засідання при закритих дверях, таємне засідання, та ін. Специфічним є те, що латинські та англійські елементи перекладають окремо і нерідко під час переходу в український текст транскрибують: *to be declared non-grata* – проголосити когось нон-грата.

5. Латинізми і галліцизми, що утворюють один вираз без вживання англійського терміна, вимагають детального з'ясування. Найчастіше їх перекладають за допомогою описового еквівалента: *charge d'affairs ad interim* – *the counselor or secretary of an embassy or legation who automatically assumes charge of a diplomatic mission in the temporary absence of an ambassador or minister* – тимчасовий повірений у справах.

6. Фальшиві друзі перекладача, тобто терміни, що мають інше, відмінне від загальноприйнятого значення: *whereas* – означає *having regard to*, а у мові

дипломатії отримує значення: *taking into consideration* (беручи до уваги); *protocol – an official document - rules in international relations that define the order of implementation of different diplomatic acts or actions* (правила дипломатичного етикету).

7. Особливої уваги під час перекладу вимагають дискурсні маркери (*first, next, besides, in addition, nearly, entirely, indeed, obviously, however, unfortunately, wonderful, really*), одиниці, що володіють швидше не функціональним, а прагматичним потенціалом, мають тексто-формуючу функцію та відображають стилістичні особливості документів. Їх перекладають, застосовуючи перекладацькі трансформації, зокрема лексичні заміни.

8. Достатньо складними під час перекладу є полісемантичні терміни. Щодо субмови дипломатії, то навіть такі часто вживані терміни як *state, diplomacy, digest, party* мають різні значення, які доводиться враховувати під час перекладу. Звернімо увагу, що, наприклад, термін *State*, який найчастіше перекладається як *державна*, у контексті реалій США та деяких інших країн може також мати значення *штат*. У конвенціях, договорах та угодах часто використовується термін *Party*, що тут має значення *сторона, уряд країни, що підписує документ*.

<...> Беручи до уваги особливості ДТР, та на основі загальних засад перекладу термінів ми пропонуємо пріоритетні методи перекладу ТО саме ДД:

- Переклад за допомогою усталеного еквівалента: *note of understanding* - меморандум про домовленість, *aide-memoire* - пам'ятна записка, *dispatches* - дипломатична кореспонденція.

- Калькування - відображення не звуку, а комбінаторної структури слова або виразу, коли компоненти слів (морфеми), або фраз (лексеми) перекладають відповідними мовними елементами: *diplomatic circle* - дипломатичні кола, *buffer state* - буферна держава, *note of warning* - нота попередження, *shadow cabinet* - тіньовий кабінет.

- Транслітерація: *attaché* - аташе, *consul* - консул, *congressman* - конгресмен.

- Транскрипція: *alternate* - альтернат, *impeachment* - імпичмент.

- Описовий еквівалент: *concordat* - договір між папою і керівництвом держави, *internuncio* - посланник Ватикану, *exequatur* - посвідчення, видане іноземному консулу про визнання його повноважень;

У процесі перекладу ці методи можуть поєднуватись. Дослідження дозволило виявити, що найоптимальнішою методикою перекладу ДТР є переклад за допомогою лексичного еквівалента, зафіксованого за певною перекладацькою мікроодиницею з мінімальною залежністю від контексту. Якщо термін не має відповідного еквіваленту в мові перекладу, варто використовувати техніку транскрибування, калькування, або переклад за допомогою загальноживаного слова, яке за таких умов термінологізується та набуває статусу терміна.

Отже, у процесі дослідження визначено основні риси ДДІ та проаналізовано його специфіку. З'ясовано, що переклад складних ДТР

складається з двох етапів: аналітичного та синтетичного. Важливу роль відведено саме аналітичному етапу: з'ясування та переклад окремих компонентів скорочених лексичних одиниць, термінологічних словосполучень, складних термінів, неасимільованих термінів-запозичень. Варто наголосити на необхідності розуміння структурних типів англійських ДТР під час перекладу. Дослідження дозволило з'ясувати, що загалом ДТР мають такі ж шляхи перекладу українською мовою, як і терміни інших галузей, проте пріоритетними способами такого перекладу є переклад за допомогою усталеного еквівалента, калькування, транслітерація, транскрибування, використання описового еквівалента.

Наголосимо, що переклад у сфері дипломатії приносить велику моральну винагороду, адже кожен перекладач відчуває, що робить свій власний внесок у творення історії.

Література:

1. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Высш. шк., 1986. – 416 с.
2. Зарума-Панських О. Р. Англійська лексика міжнародних договорів: структурні, семантичні і дискурсні особливості: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / О. Р. Зарума-Панських. – Львів, 2001. - 19 с.
3. Иссерлин Е. М. Лексика и фразеология современных дипломатических документов / Е. М. Иссерлин. - Москва : Моск. полиграф. ин-та, 1966. - 15 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. - Вінниця : Нова книга, 2002. - 564 с.
5. Коптілов В. Теорія і практика перекладу / В. Коптілов. - К., 2003. - 185 с.
6. Пырков Е. Г. Коммуникативные аспекты перевода и терминология (методическое пособие) / Е. Г. Пырков. - М., 1992, - 127 с.
7. Cremona V. A. Interpretation and Diplomacy / V. A. Cremona, H. Mallia. // Language and Diplomacy. - Malta : DiploProjects, 2001. - P. 301305.
8. Komissarov V. N. Manual of Translation from English into Russian / V N. Komissarov, A. L. Koralova. - Moscow : Vyssaja Skola, 1990. - 320 p.
9. Newmark P. About translation / P. Newmark. - Clevedon, Multilingual Matters, 1991. - 184 p.
10. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation / L. Venuti. - London, N.Y. : Routledge, 1995. - 353 p.

5. Черниш Т.М. Оригінал, переклад, переспів літературного твору як спосіб розвитку творчих здібностей школярів та студентів / (друкується за дозволом автора статті)

Черниш Т.М.,
учитель-методист,
учитель вищої категорії,
гімназія №117, м. Київ

Завдання:

1. Прочитайте статтю.
2. Поясніть, що авторка розуміє під “оригіналом, перекладом, переспівом літературного твору” та як ці поняття співвідносяться?
3. Як Ви вважаєте, з якою метою була написана ця стаття? До якої підгалузі перекладознавчої науки ми можемо її віднести?
4. Тезисно законспектуйте нову для Вас інформацію.

Іноземна мова та зарубіжна література – два предмети, які об’єктивно доповнюють один одного і стають для школяра або студента інструментом пізнання навколишнього світу.

Зважаючи на це, сформувалася необхідність розуміння учнями того, що вивчення іноземної мови просто заради якісного виконання граматичних вправ та спілкування – це замало для їх самореалізації. Саме тому у процесі навчання потрібно створити умови для того, щоб учні розуміли, як знання, отримані під час вивчення одного предмету (німецької / англійської / французької мови), стають інструментом глибинного розуміння іншого, тобто зарубіжної літератури.

Перекладачам-початківцям (школярам) та студентам ВНЗів України буде цікавий такий вид роботи, як читання художніх творів малої форми в оригіналі з подальшою творчою роботою – складанням *перекладів* та їх порівнянням з оригіналом.

Спочатку слід зупинитися саме на тому, що маємо на увазі під “малою формою”. Це – поезія, яка доступна для сприйняття в оригіналі, і є яскравим прикладом перекладацької майстерності.

Якщо згадати слова відомого літературознавця і культуролога Г. Гачева, така робота тією чи іншою мірою відкриває перекладачеві “національний образ світу”. Читаючи твори української літератури, ми потрапляємо у світ знайомий, зрозумілий, а “переклад завжди є вікном у інший світ, у світ іншого народу”.

Запропонований вид перекладацької діяльності є також одним із способів самовираження, ідентифікації своєї творчої особистості, він стимулює процес самоствердження та уможливорює демонстрацію своїх власних досягнення. Так підтримується мотивація вивчення іноземної мови та зарубіжної літератури.

Подані нижче матеріали з дидактики загального перекладознавства – це інтегровані уроки з вивчення творчості німецькомовних письменників та навчання перекладанню. Така форма роботи, як поступовий перехід від *послівного перекладу до власної інтерпретації*, допомагає учням або студентам глибше зрозуміти та проаналізувати поезію країни, мову якої вони вивчають. Інтегровані уроки формують також уявлення про найскладнішу творчу професію – *перекладача*. Вони знайомляться з її особливостями ще у шкільному курсі. Під час таких уроків висвітлюється проблема адекватності художнього перекладу, даються короткі відомості побудови відповідного поетичного жанру. Учні працюють над розкриттям ідейно-тематичної сутності і художньої своєрідності твору-оригіналу, підкреслюється перекладацька майстерність; з'ясовується роль підрядника (I етапу перекладу); розвиваються навички виразного читання та аналізу поетичного твору та перекладу; виховується повага до праці перекладача. Одним з основних етапів цих уроків є бесіда про “дух” і “букву перекладу” (за статтю Ж. Клименко “Сто тридцятий коштовний камінь”, журнал “Зарубіжна література в навчальних закладах України” №4, 2000).

Чи необхідно перекладати слово в слово, щоб усе було саме так, як в оригіналі, чи достатньо зберегти спільну назву з оригіналом і декілька деталей? Це питання питань, яке примушує замислитися над двома аспектами в осмисленні перекладу: а) об'єктивістське уявлення про переклад як буквальне відображення оригіналу; б) суб'єктивістська концепція перекладу як процесу, тотожного оригінальній творчості.

Один з українських теоретиків і практиків перекладу С. Ковганюк з цього приводу казав таке: “Мабуть, жодна з багатьох проблем не викликала стільки дискусій, розвідок, докладно аргументованих праць, як проблема точності перекладу” (за підручником С. Ковганюка “Практика перекладу” – Е.: Дніпро, 1968 – 267 С., с.19).

Майстерним вважається не той переклад, який дослівно передає текст, а той, в якому відображено “дух” оригіналу, тобто розкрито його ідейно-тематичну сутність, відтворено особливості художньої форми. Яскравим підтвердженням цього висновку можуть стати слова М. Рильського: “Треба перекладати не букву, а дух, треба пам'ятати ще гоголівську вказівку про те, що для наближення до оригіналу слід іноді відходити від нього. Ось чому особливу перевагу надаємо терміну “точність”, а не “вірність” (цитата за книгою М. Рильського “Мистецтво перекладу: Статті, виступи, нотатки. – К: Радянський письменник, 1975. – 344 с, С.67”). Кінцевий результат такої роботи – від реалістичного (адекватного, повноцінного, правильного перекладу, коли перекладач, дотримуючись законів мистецтва, відображає художню дійсність першоджерела) до суб'єктивно-інтуїтивного (коли перекладач, ігноруючи об'єктивні закономірності оригіналу, виявляє необмежену свободу творчості, результатом якої є новий твір, значною мірою віддалений від першоджерела). З метою відповідального ставлення до перекладу, виховання поваги до перекладацької діяльності, а також удосконалення мовної підготовки (як рідної, так і німецької у даному випадку) доцільно звернути увагу на труднощі, з

якими їм доведеться мати справу: лінгвістичні (рід іменників, граматична категорія числа, міжмовні омоніми), екстралінгвістичні (передача національного колориту: людей, побуту, пейзажу, відносин...), відтворення часового бар'єру (це не календарний час, а культурний).

З огляду на вище зазначене, варто поставити учням або студентам узагальнююче питання: “Чому, під час роботи над перекладом, так важливо ніде не порушити цієї рівноваги змісту і форми, яка притаманна творам їх автора”?

*З досвіду навчання перекладу школярів спеціалізованої школи
Черниш Т.М.*

ДОДАТОК Д

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ З КУРСУ “ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ”

1. *Адаптація* – це такий перекладацький прийом, за якого зміст оригінального тексту відтворюється в перекладі в іншій формі, спрощено або ускладнено, залежно від соціальної та вікової категорії реципієнтів. Адаптація забезпечує основне відтворення інформації першотвору і зберігає належний обсяг перекладу.
2. *Адекватність* – близькість оцінок змісту текстів оригіналу та перекладу їхніми адресатами; відповідність тексту перекладу поставленій перед перекладачем меті.
3. *Адекватний переклад* – це повноцінний правильний переклад оригінального тексту, за якого його зміст, форма, стилістичні особливості й авторська спрямованість / підтекст відтворюються без спотворення і суттєвих змін. Адекватний переклад завжди є літературним, тобто орієнтованим на літературні норми МП.
4. *Аксіологічні трансформації* – прагматичні трансформації, які спрямовані на збереження ціннісної орієнтації текстів у перекладі.
5. *Антонімічний переклад* – це комплексна лексико-граматична заміна, що полягає в трансформації стверджувальної конструкції в заперечувальну.
6. *Архетип* – первинна уроджена психічна структура, прояв родової пам'яті, історичного минулого етносу, людства, їх колективного підсвідомого, що забезпечує цілісність і єдність людського (О. Селіванова).
7. *Відчужена перекладацька установка* – спричиняє занурення читача перекладу до чужої культури, онтології, ментальності, мови й дає змогу адресатові вільно адаптуватися до них у чужому текстовому середовищі за допомогою коментарів, приміток, пояснень перекладача.
8. *Вид перекладу* – визначає, засобами яких видів мовленнєвої діяльності він здійснюється (тому для цього й було обрано слово “*вид*”). Встановити вид перекладу означає визначити його тип за такими критеріями: 1. за співвідношенням типу МО та МП; 2. за характером суб'єкта перекладацької діяльності; 3. за типом перекладацької сегментації та

- способом переробки перекладеного матеріалу; 4. за формою презентації тексту МП та тексту МО; 5. за характером відповідності текстів МО та МП; 6. за жанрово-стилістичними особливостями та жанровою належністю перекладеного матеріалу; 7. за повнотою та типом відтворення змісту оригіналу; 8. за функцією; 9. за ознакою первинності тексту МО; 10. за мотивом виконання перекладу; 11. за ступенем завершеності; 12. за якістю виконання перекладу; 13. за ступенем адекватності; 14. за тематикою [Терехова 2014, с.233]
9. *Виноска* – пояснення, примітка до тексту, поміщені під ним.
10. *Внутрішньомовний зміст* – відбиває співвіднесеність мовних знаків між собою і всередині системи мовного коду, не виходячи за рамки цієї мови. Зазвичай внутрішньомовний зміст не реалізується, оскільки в більшості випадків мовні знаки “прозорі для значення”, їхні зв’язки поміж собою всередині мови мовцям відомі.
11. *Вихідний текст* – текст, що зазнає перекладу.
12. *Вихідна мова* – будь-яка природна мова, знаками якої закодовано вихідний текст.
13. *Генералізація* – заміна слова чи словосполучення ВМ із більш вузьким референційним значенням на слово чи словосполучення МП із більш широким референційним значенням.
14. *Гіперонімічна заміна* – перекладацька заміна гіпоніма гіперонімом (генералізація).
15. *Гіпонімічна заміна* – перекладацька заміна гіпероніма гіпонімом (конкретизація).
16. *Грамматичний переклад* – це такий різновид перекладу в Давньому Римі, за якого відтворення оригіналу відбувалося на рівні слів; основним, вважалося, є відтворення форми першотвору, а відтворення змісту є другорядним.
17. *Деметафоризація* – перекладацька заміна метафори неметафорою.
18. *Денотативна модель перекладу* передбачає ототожнення знаків двох мов із денотатами або референтами на підставі єдності предметного світу, складники якого отримують позначення в різних мовах.
19. *Денотативний зміст* – це та частина змісту тексту, яка відбиває об’єктивні, найсуттєвіші властивості предметів і явищ, незалежних з точки зору джерела тексту, ситуації спілкування, особливостей мови та лінгвоетнічної специфіки.
20. *Дериват* – похідне слово.
21. *Діалогічна модель перекладу* – це складна нелінійна нерівноважна система, що охоплює низку модулів як самостійних функціональних вузлів.
22. *Дискурс* – (від фр. *discours* – мовлення, у лат. *discursus* – блукати, розгалуження, розростання, коловорот) – зв’язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічнихтощо; текст, занурений у життя.

23. *Довільний переклад* – це переклад загального змісту мовлення іншою мовою так, як його розуміє перекладач.
24. *Дослівний переклад* – це відтворення конструкції оригіналу без будь-яких змін і без суттєвої зміни порядку слів у реченні.
25. *Додавання* – представляє розширення тексту оригіналу, пов'язане з необхідністю повноти передачі його змісту, а також відмінностями граматичного устрою.
26. *Еквівалентність* – збалансоване співвідношення двох найважливіших характеристик тексту оригіналу і тексту перекладу: повноти і точності змісту, що передається (Л. Латишев); збереження відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації оригіналу та перекладу (В. С. Виноградов). Традиційно в світовому перекладознавстві розрізняють повну еквівалентність (одиниця МО повністю тотожна певній одиниці МП за семантичним обсягом, стилістичною належністю, сполучуваністю та ін.), часткову еквівалентність (коли певна МО не є тотожною певній одиниці МП за семантичним обсягом і/або стилістичною приналежністю, сполучуваністю та ін.). Відношення повної еквівалентності, які супроводжуються повним збігом форми одиниць МО та МП, називаються конгруентністю. У вітчизняному перекладознавстві дослідники розрізняють відношення еквівалентності, тобто тотожності, та відповідності (за яких одиниці МО відповідає мовна одиниця МП іншого рівня, наприклад, слову відповідає словосполучення, речення, та ін.).
27. *Еквонімічна заміна* – заміна гіпоніма іншим гіпонімом того самого класу.
28. *Екзотизми* – такі лексеми в мові, що позначають реалії побуту й громадського життя, специфічні для будь-якого народу, країни та місцевості.
29. *Експресивна трансформація* – це модифікація чи втрата, посилення чи применшення ознаки в перекладі.
30. *Етнокультурна перекладацька установка* – установка, за якої позиція перекладача визначає адаптацію – перетворення тексту оригіналу відносно культури та ментальності представників етносу, для яких здійснюється переклад.
31. *Жанр перекладу* – це літературний жанр перекладеного тексту, певна його форма, у якій виявляються літературні роди й види першоджерела та його перекладу. Як правило, жанр перекладу відповідає жанру оригінального тексту (за винятком вільних перекладів), тому жанр перекладу можна назвати історично сформованим типом перекладу літературного твору.
32. *Загальна теорія перекладу* – це розділ загальної науки про переклад (перекладознавства), який досліджує й вивчає специфіку та закономірності перекладацького процесу в синхронії та діяхронії. Разом із спеціальними та конкретними теоріями перекладу загальна теорія перекладу становить теорію перекладу. Теорія перекладу в поєднанні з практикою й історією перекладу складає перекладознавство. Останнім часом до загальної теорії перекладу включають також перекладацьку

- критику. Разом із конкретними та спеціальними теоріями загальна теорія перекладу складає лінгвістичну теорію перекладу. Суміжними дисциплінами з ЗТП є текстологія, історія (історіографія), бібліографічна справа (бібліографія), а також філософія, психологія, теологія, комп'ютерна справа, частково математика, фізика, кібернетика та ін.
33. *Інтерлінгвістичний / міжмовний трансфер* – це своєрідна трансформація мовної одиниці при перекладі її з МО у МП.
 34. *Інформативна модель перекладу* – модель перекладу, завданням якої є врахування різних типів інформації, носієм яких є оригінальний текст, який повинен декодувати перекладач, перетворивши мовою перекладу інформаційний масив для оптимального сприйняття його адресатом перекладу.
 35. *Історія теорії та практики перекладу* пов'язана з дослідженням історичних етапів й основних напрямків перекладацької діяльності, періодизацією перекладів, варіюванням уявлень про сутність перекладу, роль перекладної літератури в національних літературах тощо.
 36. *Ймовірнісне прогнозування* – здатність перекладача до певної міри вгадувати зміст ще не сказаних відрізків тексту на ВМ.
 37. *Калькування* – поморфемний переклад лексичних одиниць; по компонентний переклад фразеологічних одиниць.
 38. *Категорійна заміна* – це зміна в перекладі категорії роду, числа, відмінка, стану дієслова, форми ступеня порівняння тощо.
 39. *Комбінований переклад* – це такий спосіб перекладу, в межах якого поєднуються транскрипція й транслітерація, транскрипція й описовий спосіб, транслітерація й описовий спосіб та ін.
 40. *Коментар* – пояснення, тлумачення до якого-небудь тексту.
 41. *Компенсація* – 1. різновид трансформації, що стосується функціональних домінант тексту, які займають в ієрархії компонентів змісту верхні сходинки інваріантних та варіантно-варіабельних компонентів. Розрізняють позиційну та різнорівневу (або якісну) компенсацію; 2. це перекладацький прийом, за якого смислові частини оригінального тексту, що були втрачені при перекладі, відтворюються в тексті перекладу іншими одиницями або засобами в будь-якому місці перекладеного тексту.
 42. *Композит* – складне, похідне слово.
 43. *Компресія* – це такий перекладацький прийом, за якого той самий зміст тексту оригіналу викладається стисло, тобто мовні засоби, таким чином використовуються економно.
 44. *Комунікативна модель перекладу* корелює із моделюванням комунікативних ситуацій у теорії комунікації, прагматиці, теорії зв'язку. Переклад у такій моделі розглядають як перехідну ланку між двома накладеними одна на одну комунікативними ситуаціями.
 45. *Конкретизація* – заміна слова чи словосполучення ВМ із більш широким референційним значення на слово чи словосполучення МП із більш

вужьким референційним значенням. Конкретизація може бути мовною та контекстуальною.

46. *Конотація* – додатковий компонент значення мовної одиниці, що доповнює її предметно-логічний зміст суб'єктивними відтінками оцінки, емоційності, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості, а також відтінками, зумовленими соціальними, ідеологічними, культурними, ситуаційними аспектами комунікації.
47. *Контамінація* – це такий перекладацький прийом, за якого зміст оригінального тексту доповнювався сюжетами з інших творів тієї ж національної літератури, до якої належав оригінальний твір. Контамінація була запроваджена в Давньому Римі.
48. *Контекстуальна заміна (оказіональний відповідник)* – це винятковий спосіб перекладу певної мовної одиниці оригіналу, до якого можна звернутися лише в умовах конкретно взятого контексту.
49. *Концептуальні трансформації* – це заміна реалій оригінального тексту реаліями мови перекладу, зміна за допомогою мовних засобів і в різних рівнях способів категоризації світу та внутрішнього рефлексивного досвіду.
50. *Культурна інформація* – сукупності маркованих знань і уявлень носіїв певної етнічної культури.
51. *Лакуна* (від лат. *lacuna* – пробіл, заглиблення) – базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти, що ускладнюють переклад її текстів і сприйняття їх іншокультурними реципієнтами через відсутність в одній мові порівняно з іншою певних відповідників мовних одиниць різних рівнів, позначень понять, категорій, асоціативних реакцій, а також паравербальних засобів мовлення.
52. *Машинний переклад* – переклад текстів (письмових й усних) з однієї природної мови на іншу за допомогою комп'ютера.
53. *Мегатекстові трансформації* – це коментування та примітки, які дають змогу збалансувати прагматичний вплив на реципієнтів.
54. *Міжмовна інтерференція* – це проєціювання специфічних рис ВМ та ПМ, результатом якого є порушення норм, конвенцій і дискурсу ПМ. Ці порушення можуть стосуватися лексичного складу, граматичного устрою, предметно-значенневих, лінгвотекстуальних і культурних аспектів тексту.
55. *Міфи* – фіктивні закріплені в етносвідомості ідеї, в які вірять усі представники етносу, які не потребують доказів.
56. *Мова перекладу* – це та мова, якою здійснюється переклад.
57. *Мовне посередництво* – це такий різновид мовних трансформацій, за якого мовні одиниці оригінального тексту перетворюються й оформлюються таким чином, що стають зрозумілими реципієнту, який не володіє мовою перекладу.
58. *Мовні штампи (мовні кліше)* – сталі мовні звороти, регулярно вживані в певній мові, утворені за її законами й літературними нормами. Це мовні кліше, притаманні певному функціональному стилю мови. Мовні штампи

- характеризуються відносною дисфункціональністю й утраченими семасіологічними зв'язками.
59. *Моделі перекладу* – гіпотетичні формалізовані й ідеалізовані схеми представлення процесу перекладу, метою побудови яких є спроба знайти пояснення перетворенню змісту, вираженого засобами однієї мови, на відповідний зміст, виражений засобами іншої мови.
60. *Модуляція* – це смисловий розвиток певного контексту, за якого відбувається певна лексико-семантична заміна одиниці МО в перекладі.
61. *Норми еквівалентності перекладу* – вимоги, що висуваються до відтворення змісту, форми, стилістики й внутрішнього підтексту оригіналу при його перекладі.
62. *Норми перекладу* – сукупність певних вимог, стандартів, що встановлюються щодо виконання певного виду перекладу безпосередньо або, взагалі, перекладу, як такого. Норми перекладу є загально вживаними і затвердженими для кожного типу перекладу.
63. *Однозначні еквіваленти* – однозначні лексичні відповідники, що використовуються в якості готових перекладацьких рішень поза залежністю від контексту.
64. *Одиниці перекладу* – мінімальні оперативні частинки процесу перекладу.
65. *Описовий переклад* – представляє лексичну заміну з генералізацією, що супроводжується лексичними вкрапленнями й побудовану за принципом визначення поняття, у тому випадку, якщо з будь-яких причин не може підібрати еквівалент.
66. *Опущення* – представляє операцію звуження тексту оригіналу, у тому випадку, якщо мова йде про об'єктивні розходження між мовами. Контекстуальні опущення можуть бути пов'язані з видом перекладу, надлишковістю традиційного слововжитку.
67. *Оцінно-емотивна трансформація* – трансформація, орієнтована на заміну, втрату або виникнення в перекладі оцінного чи емотивного компонента мовних одиниць.
68. *Партонімічна заміна* – перекладацька заміна назви цілого назвою його частини.
69. *Парто-паронімічна заміна* – перекладацька заміна назви однієї частини цілого назвою іншої.
70. *Переклад* – 1. це діяльність, що полягає у варіативному перевираженні, перекодуванні тексту, породженого однією мовою, у текст іншою мовою, що здійснює перекладач, який творчо підбирає варіант залежно від варіативних ресурсів мови, виду перекладу, завдань перекладу, типу тексту й під впливом особистої індивідуальності; 2. процес діяльності перекладача по забезпеченню комунікації між носіями різних мов та обміну інформації між ними; 3. результат перекладацької творчості, тобто текст у його усній чи письмовій формі; 4. умовна назва перекладознавчих дисциплін.

71. *Перекладацька містифікація* – це такий перекладацький прийом, за якого певному оригінальному твору надавався статус перекладу. Перекладацька містифікація була запроваджена в Давньому Римі.
72. *Перекладацька транскрипція* – тип перекладу, при якому кожній фонемі у складі слова вихідної мови підбирається близька за звучанням та артикуляції фонема мови перекладу.
73. *Перекладацька транслітерація* – тип перекладу на рівні графем.
74. *Перекладацька трансформація* – це перетворення, модифікація форми, або змісту й форми, зокрема з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресаті в оригіналі та перекладеному тексті.
75. *Перекладацькі відповідники* (еквіваленти) – це слова та словосполучення перекладу й оригіналу, які в одному з своїх значень передають рівний, або відносно рівний, обсяг інформації та є функціонально рівнозначними.
76. *Перекладацькі установки* – головні регуляторні ланки перекладацької діяльності, що визначають мету та зміст роботи перекладача.
77. *Перекладацький скорочення* – фіксування на папері значеннєвих опорних пунктів, виділених у вихідному повідомленні для наступного відтворення кожного висловлювання, що міститься в ньому.
78. *Перекладацький прийом* – це засіб, за допомогою якого можна здійснити той чи інший переклад більш точно, правильно, еквівалентно, відповідно до вимог оформлення його виду.
79. *Перекладений текст* – текст, що виник у результаті перекладу.
80. *Перекладність* – принципова можливість досягнення еквівалентності стосовно всього тексту або будь-якої його частини.
81. *Перекладознавство* – це наукова дисципліна, яка вивчає процес і результат перекладацької діяльності.
82. *Перестановка* – це зміна в перекладі розташування (послідовності) мовних елементів, що відповідають мовним елементам оригіналу.
83. *Письмовий переклад* – перевираження письмового тексту, створеного однією мовою, у письмовий переклад іншою мовою, що здійснюється перекладачем, який творчо підбирає варіант залежно від варіативних ресурсів мови, виду перекладу, завдань перекладу, типу тексту й під впливом особистої індивідуальності.
84. *Поєднання* – це такий перекладацький прийом, за якого певна синтаксична структура оригінального тексту замінюється на іншу, в якій поєднуються прості речення в одне, суцільне складне речення.
85. *Послідовний переклад* іде за текстом першотвору, або є таким, що вже пролунав, тобто сказаним повністю, або виголошуваним з перервами – зазвичай “поабзацно” (групами з декількох речень), рідше “пофразово” – окремими реченнями з паузою після кожного речення.
86. *Прагматика* є відношенням знака до інтерпретатора.
87. *Прагматична адаптація* – різновид перекладацької діяльності, спрямований на відтворення оригінального тексту з урахуванням рівня підготовки й сприйняття реципієнтів, їх соціальної і вікової категорії.

88. *Прецедентний феномен* – компонент знань, позначення та зміст яких добре відомі представникам певного етносу, актуальний і використаний у когнітивному та комунікативному планах.
89. *Примітка* – 1. Короткий запис, що є поясненням до якогось тексту. 2. Додаток до якого-небудь твору, що містить у собі пояснення до нього або відомості про його автора.
90. *Пропозиційна інформація* носить істинний, об'єктивний характер і передається словами в прямих значеннях.
91. *Психолінгвістична модель перекладу* передбачає використання такої внутрішньої програми як згорнутого змісту оригінального тексту, що дає змогу перекодувати її за правилами мови перекладу.
92. *Реалії* – одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, властиві одній лінгвокультурі та відсутні в іншій (О. Д. Швейцер).
93. *Реметафоризація* – перекладацька заміна неметафори метафорою.
94. *Риторичний переклад* – це такий різновид давньоримського перекладу, за якого оригінальний текст відтворювався на рівні змісту, дозволялися певні доповнення, формальні покажчики оригіналу вважалися другорядними щодо відтворення їх у перекладі.
95. *Сегментація тексту* – прийом перекладацького аналізу тексту, за якого текст розподіляється на мовні уривки (сегменти).
96. *Семантика* є відношенням знака (в унілатеральній концепції знака) або форми знака (в білатеральній концепції) до позначеного ним змісту.
97. *Семантична модель перекладу* апелює до змістових компонентів вихідного тексту, застосування компонентного аналізу відповідників і до синтезу змісту в матеріалі мови перекладу.
98. *Символи* – естетично канонізовані, культурно значущі концептуальні структури іншої, ніж первинний зміст реалії чи знака, понятійної сфери, яка характеризується образністю, мотивованістю, дейктичністю, імперативністю, психологічністю.
99. *Синтактика* є відношенням знака до інших знаків в мовленнєвому потоці.
100. *Синхронний переклад* – це вид перекладу, при якому текст перекладається майже одночасно з його виголошенням.
101. *Смислове групування тексту* – прийом перекладацького аналізу тексту, за якого з тексту виокремлюються мовні одиниці, що несуть інформацію неоднакової комунікативної цінності.
102. *Спеціальні теорії перекладу* досліджують специфіку різних видів перекладацької діяльності (переклад усний, письмовий, синхронний, послідовний, абзацно-фразовий тощо) та особливості, своєрідність і закономірності, зумовлені жанром твору, що перекладається (переклад художньої, наукової, технічної, публіцистичної й іншої літератури).
103. *Спосіб перекладу* – шлях виконання певного виду перекладу. Якщо про вид (тип) перекладу можна говорити на рівні певного тексту, то найменші одиниці перекладу – фонема, графема, морфема, деякі

- словосполучення, а найчастіше – слова (тематичні групи слів) відтворюються певним(и) способом (способами) перекладу.
104. *Стереотипи* – детерміновані культурою, впорядковані та фіксовані структури етнічної свідомості, які уособлюють результат пізнання дійсності етнічною спільнотою і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмета, події, явища.
105. *Стилістична модифікація* – такі стилістичні зміни в перекладі, за яких мовні одиниці одного функціонального стилю мови замінюються синонімічними одиницями, які належать до іншого функціонального стилю.
106. *Тип перекладу* – характеризує переклад із точки зору того, в яких межах в перекладі-тексті передається інформація вихідного тексту (повно – не повно, узагальнено – детально).
107. *Типологічний аналіз перекладу* – це зіставний аналіз змісту й форми оригінального твору та його перекладу з метою встановлення їхньої типологічної подібності.
108. *Тлумачення* – текст, який містить пояснення, трактування чого-небудь.
109. *Транскрипція* – це формальне пофонемне перетворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу.
110. *Транслітерація* – це формальне перетворення за порядком букв вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу.
111. *Трансметафоризація* – перекладацька заміна донорської зони метафори.
112. *Транспозиція* – це перехід слова з однієї частини мови в іншу або використання однієї мовної форми у функції іншої.
113. *Трансфер (трансформація)* – це реальна одиниця МП, у яку була перетворена мовна одиниця МО у процесі перекладу. Існують фонетичні, морфологічні, морфемні, лексичні, синтаксичні, фразеологічні та суперсинтаксичні трансформації.
114. *Трансформаційна модель перекладу* ґрунтується на міжмовних трансформаціях мінімальних ядерних глибинних структур, зокрема, на переструктуризації синтаксичних схем побудови речень, знанні принципів і параметрів вихідної мови та мови перекладу, трансформацій і обмежень на них у певних мовах.
115. *Трансформація* – перекладацьке перетворення, міжмовне перетворення, що потребує перебудови на лексичному, граматичному чи текстовому рівнях.
116. *Трансформації з прагматичним компонентом* – зміна форми та змісту одиниць у тексті, текстових фрагментів з метою збалансування прагматичного впливу перекладу на свого читача.
117. *Універсалістська установка перекладу* нівелює чи мінімізує розбіжність деяких типів інформації задля передачі і загального змісту тексту, покладаючись на міжкультурну компетенцію читачів перекладу,

- їхню енциклопедичну обізнаність, що дає змогу частково усунути наслідки такого нівелювання.
118. *Усний переклад* – це передача змісту усного висловлювання, складеного на одній мові, за допомогою мовних засобів іншої мови, з урахуванням усіх лексичних, граматичних і стилістичних особливостей.
119. *Усний послідовний переклад* – це такий вид перекладу, в якому перекладач перекладає на слух 1-2 фрази чи деякий більший фрагмент усного тексту, який вимовляє оратор (чи співрозмовник), причому відразу після того, як тільки ці фрази були вимовлені. Такий вид перекладу називають абзацно-фразовим перекладом.
120. *Фігуративна трансформація* – це утрата або модифікація певної стилістичної фігури в перекладі.
121. *Фонові знання (фонова інформація)* – це додаткові екстралінгвістичні наукові, культурні, етнічні та ін. знання, що здатні покращити переклад, допомогти перекладачу більш точно й правильно відтворити оригінальний твір.
122. *Форма перекладу* – це зовнішня оболонка тексту перекладу, яка вбирає в себе його обсяг, назву, послідовність, структуру (кількість частин, розділів та ін.). *Зовнішня й внутрішня форми перекладу* – його форма й зміст, основоположні перекладознавчі поняття, які спираються на філософські категорії змісту й форми.
123. *Формальна трансформація* – це зміна форми в перекладі за умови збереження змісту оригіналу.
124. *Формально-змістова трансформація* – це зміна форми й модифікація змісту, що зумовлено специфікою мовних систем оригінального й перекладного тексту та контекстуальними й прагматичними чинниками.
125. *Фразеологічна трансформація* – це перекладацька заміна фразеологічної одиниці нефразеологічною одиницею або іншим фразеологізмом.
126. *Функціонально-комунікативна еквівалентність* – це найоптимальніший баланс семантики та форми, денотативної, конотативної, стилістичної, культурної та прагматичної інформації текстів оригіналу й перекладу.
127. *Функціонально-стилістична трансформація* – це втрата, заміна або виникнення в перекладному тексті функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць.
128. *Холонімічна трансформація* – це перекладацька заміна назви частини назвою цілого.
129. *Часткові теорії перекладу* виявляють особливості перекладу з одної конкретної мови на іншу.

ДОДАТОК Е
СПИСКИ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ

**СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ОBOB'ЯЗКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ З
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

1. Актуальні проблеми перекладознавства та навчання перекладу в мовному вузі: Тези доповідей Міжнарод. наук.-практ. Конференції 27-28 вересня 2006 р. / Відп. ред. С.М. Назаров. – К. : ВЦ КНЛУ, 2006. – 212 с.
2. Актуальні проблеми навчання іноземних мов та перекладу : матеріали Міжнародної наук.-практич. конф.: тези доповідей / відпов. ред. С.І. Терехова. – К. : КНЛУ, 2013. – 130 с.
3. Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. пр. Вип. 8 / ред. : Ю.П. Бойко, О.В. Ємець. – Хмельницький : ХНУ, 2015. – 148 с.
4. Алексеева И.С. Введение в переводоведение: Учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. – М. : Академия, 2004. – 352 с.
5. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.
6. Бельська А.В. Особливості перекладу “фальшивих друзів перекладача” в науково-технічних текстах // Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції, 03–05 квітня 2013 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.4–6.
7. Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – М. : КДУ, 2006. 3-е изд., перераб. – 240 с.
8. Гарбовский Н. К. Теория перевода: Учебник / Н. К. Гарбовский . – М. : Изд-во Московского университета, 2004. – 544 с.
9. Грицькова Н.В., Саметова М.А. Переклад без еквівалентних реалій у рекламних текстах // Наукові записки. Серія “”Філологічна. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 45. – 2014. – С.220–224. Режим доступу : http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2014/NZ_Vyp_45.pdf.
10. Гузій Т.М. Вербалізація концепту душа / дух /, Бог у релігійному світогляді древніх англосаксів // Наукові записки. Серія “”Філологічна. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 51. – 2015. – С.27–30.
11. Єрмоленко О.С. Засоби збереження стилістичного колориту творів Т.Г. Шевченка в процесі перекладу новогрецькою мовою // Україна і світ: діалог мов і культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19–21 березня 2014 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – С. 128–130.
12. Загальська М.Д. Прагматика впливу в контексті перекладу політичних текстів з італійської мови на українську мову // Україна і світ: діалог мов і культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19–21 березня 2014 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – С. 140–141.

13. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад : на матеріалі англомовних перекладів укр. прози / Р.П. Зорівчак. – Львів : Львів. держ. ун-т, 1989. – 216 с.
14. Івашкевич Л.О. Реалія у перекладі: проблеми відтворення // Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції, 03–05 квітня 2013 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.104–106.
15. Кавка Н.М., Селіванова О.І. Зв'язок реалії з інтернаціоналізмами, власними іменами і термінами // Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції, 03–05 квітня 2013 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.109–111.
16. Картава Ю.К. Функції екзотизмів у художніх творах // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 43. – 2014. – С.131–134. Режим доступу : http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2014/NZ_Vyp_43.pdf.
17. Кияк Т., Науменко А., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т.Кияк, А.Науменко, О.Огуй. – Чернівці: Букрек, 2014. – 640 с.
18. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода : монографія / В.Н. Комиссаров. – М. : Междунар. отношения, 1980. – 167 с.
19. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение [Електронний ресурс] / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002, 424 с. – Режим доступу : <http://library.durov.com/Komissarov-089.htm>
20. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / Вилен Наумович Комиссаров – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
21. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых (учебное пособие) / В.Н. Комиссаров. – М. : ЧеРо, 1999. – 135 с.
22. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: Учебн. пособие. – М. : ЭТС, 2004. – 424 с.
23. Корунець І.В. Нарис з історії західноєвропейського та українського перекладу : Навч. посіб. для студ. ф-тів іноземн. мов пед. ін.-тів та ун-тів України. – К. : КДЛУ, 2000. – 86 с.
24. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства : навч. посібник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова кн., 2008. – 510 с.
25. Краєвська Г.П. Гіпонімія як вияв системності лексики традиційних народних ремесел // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна” : збірник наукових праць. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 50. – С.62–65.
26. Латышев Л. К. Курс перевода (эквивалентность перевода и способы ее достижения) / Л. К. Латышев. – М. : Международные отношения, 1981. – 248 с.
27. Латышев Л.К. Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе : учеб. пособие / Л.К. Латышев, В.И. Проворотов. – 2-е изд., стер. – М. : НВИ–ТЕЗАУРУС, 2001. – 136 с.

28. Латышев Л. К., Семенов А. Л. Перевод: теория, практика и методика преподавания. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
29. Лісогуб Л.І. Полісемія, синонімія, омонімія, антонімія англомовних термінів-інтернаціоналізмів (на матеріалі економічної терміносистеми) // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Філологічні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2004. – № 4. – С.85–89.
30. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод / Рюрик Константинович Миньяр-Белоручев. – М. : ВИМО СССР, 1980. – 327 с.
31. Москаленко А.О. Жаргонізми в публіцистиці як прояв демократизації сучасної італійської мови // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 60. – 2015. – С.189–193. – Режим доступу : [http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2016/NZ_Vyp_60%20\(1\).pdf](http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2016/NZ_Vyp_60%20(1).pdf).
32. Некряч Т.Є. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів / Т.Є. Некряч, Ю.П. Чала. – Вінниця : Нова кн., 2008. – 200 с.
33. Пашун О.В. Переклад назв новогрецьких компаній, фірм та організацій українською мовою // Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 03–05 квітня 2013 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.249–252.
34. Переклад англомовної громадсько-політичної літератури. Міжнародні конвенції у галузі прав людини : навч. посібник / Л.М. Черноватий [та ін.] ; ред. : Л.М. Черноватий, В.І. Карабан. – Вінниця : Нова кн., 2006. – 272 с. – (Dictum Factum).
35. Петришен О.Г. Інтернаціональні слова як головне джерело походження “хибних друзів” перекладача // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 39. – 2013. – С.85–88.
36. Петров О.О. Лінгвокультурні особливості організації номінативних полів бінарних концептів щедрість – скупість у британській, німецькій, українській і російській лінгвокультурах // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 49. – 2014. – С.324–329. – Режим доступу : http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2014/NZ_Vyp_49.pdf.
37. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2004. – 240 с.
38. Сдобников В. В. Теория перевода / В. В. Сдобников, О. В. Петрова. – М. : АСТ Восток-Запад, 2006. – 448 с.
39. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
40. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

41. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
42. Синегуб С. В. Allgemeine Übersetzungstheorie: ein Versuch der Zusammenfassung / С. В. Синегуб // Загальна теорія перекладу: [навчальний посібник]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – 150 с.
43. Стахмич Ю.С. Рівні розуміння систем машинного перекладу // Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 03–05 квітня 2013 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.363–365.
44. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Науково-популярне видання. – Київ : Наш час, 2006. – 345 с.
45. Сучасний американський сленг як проблема перекладу : монографія / В.В. Балабін. – К. : Логос, 2002. – 314 с.
46. Теорія і практика перекладу : наук. зб. Вип. 20 / відп. ред. О.І. Чередниченко. – К. : Вища шк., 1994. – 163 с.
47. Терехова С.І. Основи перекладознавства: Навч. посібн. для студентів ВНЗ зі спеціальності “Переклад”. – Вид. 2-ге, випр. і доповн. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – 248 с.
48. Тетради переводчика : научно-теоретический сб. Вып. 23 / под ред. С.Ф. Гончаренко. – М. : Высш. шк., 1989. – 176 с.
49. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО “Издательский Дом “ФИЛОЛОГИЯ ТРИ””, 2002. – 416 с.
50. Чужакин А., Палажченко П. Мир перевода, или Вечный поиск взаимопонимания / А. Чужакин, П. Палажченко. – М.: Валент, 1999. – 192 с.
51. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 216 с.
52. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / Тарас Шмігер. – К. : Смолоскип, 2009. – 342 с. – (Серія “Пролегомени”).
53. Яблочнікова В.О. Особливості перекладу безеквівалентної лексики // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острого: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 59. – 2015. – С.249–251. – Режим доступу : [http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2015/NZ_Vyp_59%20\(1\).pdf](http://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2015/NZ_Vyp_59%20(1).pdf).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ДОДАТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft / Werner Koller. – 4. Auflage. – Wiebelsheim : Quelle & Meyer, 2004. – 343 S.
2. Koller W. Equivalence in Translation Theory / Werner Koller // Readings in Translation Theory. / Ed. by A. Chesterman. – Helsinki : Finn Lectura, 1989. – P. 99–104.
3. Newmark P. About Translation / Peter Newmark. – Clevedon: Multilingual Matters Ltd., 1991. – 196 p.
4. Nida E. The Theory and Practice of Translation / Eugene Nida, Charles R. Taber. – Leiden: Brill Academic Publishers, 2003. – 218 p.
5. Sereda N. Theorie und Praxis des Übersetzens für Germanistikstudenten (Deutsch) / N. Sereda. – Kiew: Logos, 2011. – 208 S.
6. Reiß K. Towards a General Theory of Translational Action. Skopos Theory Explained / Translated from German by Christiane Nord / Katharine Reiß, Hans Vermeer. – Manchester: St. Jerome Publishing, 2013. – 221 p.
7. Toury G. In Search of a Theory of Translation / Gideon Toury. – TelAviv: Porter Institute, 1980. – 159 p.
8. Venuti L. Translation Changes Everything: Theory and Practice / Lawrence Venuti. – London, New York: Routledge, 2012. – 288 p.

СПИСОК ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ

1. Абраменко Г.А. Итальянский язык. Трудности перевода. – М.: АСТ: Астрель: Восток-Запад, 2011. – 217 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1483771/>.
2. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. – Учеб. пособие для студ. филол. и лингв фак. высш. учеб. заведений. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: Академия, 2004. – 352 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/85927/>.
3. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика. – Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. – СПб.: Союз, 2004. – 288 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/167196/>.
4. Алексеева И.С. Текст и перевод. Вопросы теории. – Монография. – М.: Международные отношения, 2008. – 184 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1606202/>.
5. Алексеева М.Л. Теория перевода: реалии. – Екатеринбург: УрГПУ, 2008. – 225 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1158124/>.
6. Аликина Е.В. Переводческая семантография. Запись при устном переводе. – М.: АСТ - Восток-Запад, 2006. – 156 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1699536/>.
7. Алимов В.В. Теория перевода: Пособие для лингвистов-переводчиков. – 2-е изд. – М.: Ленанд, 2015. – 240 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1792674/>.

8. Арутюнова Н.Д. Трудности перевода с испанского языка на русский. – М.: Высшая школа, 2004. – 112 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/233841/>.
9. Асоянц П.Г. Автоматизовані технології науково-технічного перекладу. – Навч. посіб. для дистанційного навчання. – К.: Університет “Україна”, 2007. – 360 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/879543/>.
10. Бекрешева Л.О. Теорія та практика перекладу. – Навчальний посібник. // Укладач: Бекрешева Л.О. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1090518/>.
11. Бірюков А. В. Застосування лінгвістичних процесорів у перекладацькій роботі [Електронний ресурс] / А. В. Бірюков. – Режим доступа до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_gn/2011_4/files/GN411_10.pdf.
12. Бик І.С. Теорія і практика перекладу. – Електронний ресурс. - Львів: ЛНУ. – 122 стор. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1053822/>.
13. Бузаджи Д. М. Методологические проблемы современного русского переводоведения [Електронний ресурс] / Д. М. Бузаджи, В. К Ланчиков // Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. – М. : Центр гуманит. науч.-информ. исслед., 2013. – № 3. – Режим доступа до статті : <http://www.thinkaloud.ru/feature/buz-lan-skorb-INION.pdf>
14. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 343 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/370300/>.
15. Гак В.Г., Григорьев Б.Б. Теория и практика перевода. Французский язык. – Либроком, 2009. – 456 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/539826/>.
16. Гарбовский Н.К. Теория перевода. – Учебник. – 2-е изд. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2007. – 544 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/609581/>.
17. Гусев В. Эмпатическая модель в формировании стратегии перевода. В: "Думать вслух": материалы о переводе [Електронний ресурс] / В. Гусев. – Режим доступа до статті: <http://www.thinkaloud.ru/scienceak.html>
18. Дарчук Н. П. Електронний словник мови Тараса Шевченка: методика і технології укладання / Н. Дарчук, М. Лангенбах // Українське мовознавство. – 2014. – Вип. № 1. – С. 106–115. – Режим доступа до словника: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Um_2014_1_11
19. Єрмоленко Марія. Особливості перекладу кримінального жаргону. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/578588/>.
20. Журавльова О. Переклад як складова процесу інтерпретації тексту [Електронний ресурс] / О. Журавльова. – Режим доступа до статті: http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1067
21. Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування. – Посібник. - К.: Парламентське видавництво, 2004. – 120 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1569724/>.

22. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англо-мовних перекладів української поезії). – Львів, 1989. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/273518/>.
23. Иовенко В.А. Практический курс перевода. Испанский язык. – М. : ЧеРо, 2001. – 424 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1217609/>.
24. Казакова Т.А. Теория перевода (лингвистические аспекты). – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/148288/>.
25. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) : [підручник] / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 543 с. – Режим доступу: http://philology.knu.ua/php/18/5/kyak_pidrucjnyk.pdf
26. Кобенко Ю. В. Эквивалентность и адекватность: попытка демаркации переводческих категорий [Электронный ресурс] / Ю. В. Кобенко. □ Режим доступу до статті: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18184>.
27. Коломієць Л.В. Перекладознавчі семінари : актуальні теоретичні концепції та моделі аналізу поетичного перекладу : навчальний посібник К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2011. – 527 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1571354/>.
28. Коптілов В. Теорія і практика перекладу : Навч.посібник. К.: Юніверс, 2002. – 280 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1803559/>.
29. Лапочка В.О. Курс теорії і практики перекладу. – Полтавський національний педагогічний університет, Полтава, 2010. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/567779/>.
30. Лебедев А. Словарь сокращений, акронимов, аббревиатур и сложносоставных слов русского языка [Электронный ресурс] / Артемий Лебедев. – Режим доступу до словника: <http://www.sokr.ru>.
31. Лингвистический энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / Под общ. ред. проф. Н. Б. Гвишиани. – Режим доступу до словника: <http://tapemark.narod.ru/les/297a.html>.
32. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с. – Режим доступу: <http://eprints.cdu.edu.ua/60/1/Навч.%20пос.%20Литвин.%20ПЕРЕКЛАДознавство.pdf>.
33. Мальцева К.С. Міжкультурні непорозуміння та проблема міжкультурного перекладу. – Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.04 / Національний ун-т; Києво-Могилянська академія. – К. , 2002. – 19 арк. Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/368393/>.
34. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с. – Режим доступу: http://www.ebooktime.net/book_121_glava_1_Анотація.html.
35. Миньяр-Белоручев Р.К. Толковый словарь переводческих терминов. – М.: 1999. – 12 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/522188/>.
36. Мир перевода 2009 №01 (21). – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1726357/>.

37. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. – 3-е изд., перераб.— М.: Флинта: Наука, 2003. – 320 с. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/400843/>.
38. Основные понятия переводоведения. Терминологический словарь-справочник / (ред.) М.Б. Раренко – М.: ИНИОН РАН, 2010. – 260 с.
39. Пилипенко Р.Є. Культурні трансформації постаті Тараса Шевченка в німецькомовному комунікативному просторі / Р. Є. Пилипенко // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – 2013. – Вип. 31. – С. 183–188. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pssrtt_2013_31_25.
40. Попов С.А. Информационные технологии переводчика. – Учебное пособие. – Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2012. – 234 с. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/939748/>.
41. Пословицы и поговорки народов мира. – Режим доступу: <http://poslovitsy-pogovorki.com/slovo/vesy.php>.
42. Примак Т.П., Примак П.И. Французский язык: поэтический текст и особенности его перевода. – Учебное пособие / – Минск : Выш. шк., 2012. – 83 с. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/1494543/>.
43. Приходько В. Б. Переклад як інтерпретація [Електронний ресурс] / В. Б. Приходько. – Режим доступу до статті: <http://eprints.zu.edu.ua/776/1/5.pdf>.
44. Радчук В.Д. Глобалізація і переклад. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/526289/>.
45. Радчук В.Д. Функції перекладу. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/687389/>.
46. Сидорук Г.І. Основи перекладознавства. Методична розробка (англійською мовою). – К.: Кондор, 2009. – 284 с. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/2012667/>.
47. Содомора А.О. Студії одного вірша. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/395040/>.
48. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. – Науково-популярне видання. – Київ: Наш час, 2006. — 345 с. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/1552634/>.
49. Ткачук В., Чумак Г. Теорія і практика машинного перекладу. Навчальний посібник до курсу теорії і практики перекладу. – Тернопіль: підручники і посідники, 2006. – 72 с. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/979120/>.
50. Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня – 01 квітня 2016 р. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2016. – 795 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BvxzUSIRcNoIFZTRialR0QTFKazQ/view>.
51. Українські приказки і прислів'я як відповідники до російських/ Упоряд. Т.-Є.А. Ракуз. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 248 с. – Режим доступу: <https://bohdan-books.com/upload/iblock/d89/d899a0cb94636e5277bb677d49ace5c6.pdf>.
52. Хавкин И.М. Занимательный специальный перевод: Пособие для начинающих переводчиков с примерами типичных ошибок. – Издательские

- решения, 2015. — 390 с. — Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/1996230/>.
- 53.Чередниченко О.І. Переклад в Україні: історія і сучасність // Про мову і переклад. — К.: Либідь, 2007. — С. 136-150. — Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/1120260/>.
- 54.Швачко С.О. Проблеми синхронного перекладу. — Навчальний посібник - Вінниця: Фоліант, 2004. — 112 с. — Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/1099293/>.
- 55.Щекина И.А. Итальянский язык. Устный перевод. Учебное пособие для факультетов, институтов иностранных языков и лингвистических университетов. М.: Высшая школа, 1986. — 288 с. — Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1480571/>.
- 56.Яцій М.З. Латинські приказки та прислів'я з англійськими, німецькими, іспанськими, російськими та українськими відповідниками. — Одеса: Б.в., 2005. — 21 с. — Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1862054/>.
- 57.Angelelli Claudia V. (Editor). The Sociological Turn in Translation and Interpreting Studies. — John Benjamins. 2014. — 145 pages. — (Benjamins Current Topics). — Access : <http://www.twirpx.com/file/1556288/>.
- 58.Baker M. Routledge Encyclopedia of Translation Studies / Mona Baker. — Routledge, 2008. — 654 p. — Access: <http://www.twirpx.com/file/292345/>.
- 59.Baker Mona. In Other Words: A Coursebook on Translation. — Second edition. — Routledge: Oxon, UK, New York, USA, 2011. — 352 pages. — Access: <http://www.twirpx.com/file/1428921/>.
- 60.Boase-Beier Jean. A Critical Introduction to Translation Studies. — Continuum, 2011. - 187 p. — Access: <http://www.twirpx.com/file/856580/>.
- 61.DWddS – Das Wörterbuch der deutschen Sprache [Електронний ресурс] / Режим доступу до словника : <http://www.dwds.de>.
- 62.Deliyannis C. Le grec moderne par les chansons. — Publisher: PRESSES ROCKET, 1993. — 189 p. — Access: <http://www.twirpx.com/file/777453/>.
- 63.Gudmanyam A.G., Sydoruk G.I. Basics of translation theory. — Access: <http://www.twirpx.com/file/88515/>.
- 64.Hatim Basil, Munday Jeremy. Translation: An Advanced Resource Book. — Routledge, 2005. — 400 p. — Access: <http://www.twirpx.com/file/304772/>.
- 65.Ji Meng et al (Editors). Corpus Methodologies Explained: An empirical approach to translation studies. — Routledge / WIAS, 2017. — 234 p. — Access: <http://www.twirpx.com/file/2124379/>.
- 66.Munday Jeremy. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. — 2nd ed. — Routledge, 2008. — 256 p. — Access: <http://www.twirpx.com/file/548496/>.
- 67.Samuelsson-Brown Geoffrey. A Practical Guide for Translators. — Access: <http://www.twirpx.com/file/309504/>.
- 68.Surowaniec J. Theoretical foundations of Logopaedic Terminology [Електронний ресурс] / J. Surowaniec. — Krakow: 1997. — Режим доступу до статті: <http://www.wsp.krakow.pl/-szydelko/slownik/index.htm>.

69. Trapp Michael. Greek and Latin Letters: An Anthology with Translation. – Cambridge University Press, 2003. – 348 p. – Access: <http://www.twirpx.com/file/1994579/>.
70. Venuti L. (ed.) The Translation Studies Reader. – London and New York: Routledge, 2000. — 524 p. – Access: <http://www.twirpx.com/file/558057/>.
71. Volodina T. Äquivalenz als wichtigstes Kriterium bei der Übersetzung der linguistischen Termini / T. Volodina // Одеський лінгвістичний вісник: [зб. наук. пр.] [Електронний ресурс]: Режим доступу до тез: [hptt://www.oljournal.in.ua/index.php/internet-konferentsiji](http://www.oljournal.in.ua/index.php/internet-konferentsiji).
72. WED – Wörterbuch Englisch-Deutsch [Електронний ресурс] / Режим доступу до словника: <http://www.linguee.de/deutsch-englisch>.
73. WOLWuÜ – Woxikon-Online Lexikon: Wörterbuch und Übersetzung [Електронний ресурс] / Режим доступу до словника: <http://www.woxikon.de>

Підписано до друку 11.09. 2017 р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. № 1 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 23,10
Умовн. фарбо-відб. 23,21 Обл.-вид. арк. 23,21
Тираж 100. Зам. № 17 -

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.

Віддруковано ПрАТ "ВПОЛ"
03151, Київ -151, вул. Волинська, 60.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
Серія ДК № 4404 від 31.08. 2012 р.